

**Поштована браћо и сестре,
чланови радикалске породице,**

Данас, 23. јануара обележавамо двадесет четири године од настанка наше странке. Те 1990. године у Батајници одржан је Оснивачки конгрес Српског слободарског покрета којег сматрамо и **Првим отаџбинским конгресом** Српске радикалне странке. Четрнаестог марта Декларацијом о уједињењу Српског слободарског покрета и Српске народне обнове основан је Српски покрет обнове да би Одлуком Централне отаџбинске управе Српског покрета обнове од 18. јуна 1990. године промењен назив наше странке у Српски четнички покрет. Дана 23. фебруара 1991. године одржан је у Крагујевцу **Други отаџбински конгрес** на којем је проглашено уједињење Српског четничког покрета и већине месних одбора Народне радикалне странке у Српску радикалну странку.

Поносни на ставове и честиту политику наше странке, отимамо од заборава и несебично делимо то сећање на првих осам година политичког живота Српске радикалне странке са свим члановима радикалске породице.

Извршни одбор свим члановима Странке честита страначку годишњицу, а нашој странци повратак Председника и што боље сутра,

У здрављу се састајали и друговали,
Срдачно,

Ваш Извршни одбор

**ИСТОРИЈА СРПСКЕ РАДИКАЛНЕ СТРАНКЕ
ОД 1990. ДО 1997. ГОДИНЕ
1. део**

**Глава I
РАСПАД КОМУНИЗМА
Др Војислав Шешељ на политичкој сцени СФРЈ 1981–1989.**

1. Порекло и развојни пут
2. Први сусрети с политиком
3. Од марксисте до дисидента
4. Сам против свих
5. Тужба за велеиздају
6. Анкета као Меморандум
7. Пресуда
8. Робија
9. У ишчекивању слободе
10. Српска опозиција осамдесетих година
11. Појава Слободана Милошевића

**Глава II
ВАСПОСТАВЉАЊЕ ПЛУРАЛИЗМА
Др Војислав Шешељ на политичкој сцени Србије 1990.**

1. Манифест Српског слободарског покрета
2. Прве антикомунистичке демонстрације
3. Уједињење с Вуком Драшковићем
4. Војводска заклетва
5. Прекидање представе “Свети Сава”
6. Реакција Вука Драшковића
7. Раскол с Драшковићем
8. Лажна седница Драшковића
9. Програм Српског четничког покрета
10. Суђење Јосипу Броз
11. Парастос Дражи Михаиловићу
12. Репресија режима
13. Забрана Српског четничког покрета
14. Председнички кандидат у затвору
15. Др Шешељ на изборима 1990.
16. Васкрс парламентарне демократије

**ИСТОРИЈА СРПСКЕ РАДИКАЛНЕ СТРАНКЕ
ОД 1990. ДО 1997. ГОДИНЕ
2. део**

**Глава III
РАСПАД СФРЈ
Српска радикална странка на политичкој сцени Србије и српских земаља 1991.**

1. Оснивање Српске радикалне странке
2. Српска радикална странка на политичкој позорници Србије у времену настајања
3. Др Шешељ и државотворна идеја српског народа
4. Програм Српске радикалне странке

5. Девети март
6. Студентске демонстрације
7. Четничка деброзовизација
8. Уочи рата
9. Почетак парламентарне борбе
10. Рат у Словенији
11. Издаја војног врха
12. Радикали на фронту
13. Дипломатско рушење Југославије

ИСТОРИЈА СРПСКЕ РАДИКАЛНЕ СТРАНКЕ ОД 1990. ДО 1997. ГОДИНЕ 3. део

Глава IV СТВАРАЊЕ НОВИХ СРПСКИХ ДРЖАВА Српска радикална странка на политичкој сцени српских земаља 1991–1993.

1. Република Српска Крајина
2. Српска Република Босне и Херцеговине
3. Савезна Република Југославија
4. Подгорички атентат
5. Рат у Босни и Херцеговини и санкције против СР Југославије
6. Мајски избори
7. Конституисање првих федералних органа власти
8. Студентски протест и Видовдански сабор
9. Борба против Милана Панића
10. Превремени општи избори 1992. године
11. Конституисање органа власти после превремених општих избора
12. Српска радикална странка у Босни и Херцеговини
13. Српска радикална странка у Републици Српској Крајини
14. Женевска конференција
15. Венс – Овенов план
16. Покушај стварања заједничке државе
17. Рушење Добрице Ћосића
18. Први јун
19. Српска радикална странка у догађајима од првог јуна

ИСТОРИЈА СРПСКЕ РАДИКАЛНЕ СТРАНКЕ ОД 1990. ДО 1997. ГОДИНЕ 4. део

Глава V ВРЕМЕ РЕПРЕСИЈЕ Српска радикална странка на политичкој сцени српских земаља 1993–1994.

1. Оштре критике власти
2. Злоупотребе генерала Панића
3. Женевски споразум
4. Покушај пуча у Бањалуци
5. Саобраћајни удес др Шешеља

6. Ситуација у Републици Српској Крајини
7. Радикалска влада у сенци
8. Рушење Владе мр Николе Шаиновића
9. Оптужбе Социјалистичке партије
10. Распуштање Скупштине
11. Хапшења радикала
12. Превремени парламентарни избори 1993. године
13. Општи избори у Републици Српској Крајини
14. Српска радикална странка у Републици Српској
15. Конституисање органа власти после превремених избора у Србији
16. Трећи отаџбински конгрес Српске радикалне странке
17. Посета Владимира Жириновског
18. Крађа радикалских мандата у Савезној скупштини
19. Поливање др Божовића
20. Полиција против радикала
21. Протеривање радикала из Црне Горе

ИСТОРИЈА СРПСКЕ РАДИКАЛНЕ СТРАНКЕ ОД 1990. ДО 1997. ГОДИНЕ 5. део

Глава VI

ВРЕМЕ ИЗДАЈЕ

Српска радикална странка на политичкој сцени српских земаља 1994–1995.

1. НАТО удари на Републику Српску
2. Појава Контакт групе
3. Блокада на Дрини
4. Припреме за издају Републике Српске Крајине
5. Укидање Српског четничког покрета
6. Процеси против радикала
7. Др Шешељ у затвору
8. Крађа радикалских мандата
9. Споразум о техничкој коалицији
10. Режимска опструкција Савезне скупштине
11. Српска радикална странка у Републици Српској Крајини
12. Неуспело примирје у бившој Босни и Херцеговини
13. Пад Западне Славоније
14. Последња упозорења
15. У затвору у Гњилану
16. Последња фаза велеиздаје

Глава VII

ВРЕМЕ УСПОНА

Српска радикална странка на политичкој позорници српских земаља 1996–1997.

1. Четврти отаџбински конгрес Српске радикалне странке
2. Савезни избори 1996. године
3. Локални избори
4. Делегација Националног фронта Француске у посети Српској радикалној странци
5. Председнички избори 1997. године

ИСТОРИЈА СРПСКЕ РАДИКАЛНЕ СТРАНКЕ ОД 1990. ДО 1997. ГОДИНЕ

1. део

Глава I

РАСПАД КОМУНИЗМА

Др Војислав Шешељ на политичкој сцени СФРЈ 1981–1989.

1. Порекло и развојни пут

Породица Шешељ потиче из Доње Херцеговине, из села Марева Љут у Завали, које се као гнездо налази посађено на камењару изнад Поповог. Године 1925, због малог броја калуђера, манастирско имање у Ораховом Долу подељено је на обрађивање сељацима из околине. Један од њих био је и Војислав Шешељ. Годину дана касније, ту му се родио син Никола.

Године 1941, кад се распала Краљевина Југославија, усташе су упале у манастир и побиле калуђере. Никола Шешељ избегао је у Дубровник, где је 1942. ухваћен и стрпан у усташки логор. Спасао се бекством у партизане, али ништа од њихове идеологије није прихватио. Демобилисан 1947, живео је у Дрвару, где је оженио Даницу, девојку из једне од најстаријих породица у крају из ког је и сам био. Преласком у Сарајево, запослио се као службеник на железници. Ту је, 11. октобра 1954. године, добио сина Војислава.

Кад није хтео да постане члан КП, Никола је имао да окуси сву оскудицу поратног времена. То је, опет, утицало на правилан развој малог Војислава. Још као основац, он је помагао родитеље тако што би од комшије узимао трицикл и превозио робу неретвљанских сељака од железничке станице до пијаце. Кад није био у школи, налазио би разне ситне послове и зарађивао за одећу и школске књиге, па и за летовање. Борити се, то је главни животни принцип који је понео из детињства. Своју борбеност он ће касније с једнаким жаром унети у политички рад.

У том времену, титоизам је био најјачи у Босни, што је одредило Војислављев политички пут. Мада му је прадеда по мајци био четнички командант, у једном таквом окружењу какво је нудило Сарајево тога доба, ни сам Војислав није могао постати друго него титоиста. Као сви млади људи, он је примио ону паролашку страну титоизма, која је имала и својих добрих страна. Праву природу тог режима он тад још није био у стању да разуме.

2. Први сусрети с политиком

Прва суочења с лицемерјем титоистичког система он ће, међутим, имати већ у гимназији. Кад је Броз измислио муслиманску нацију, у расправама о једном предавању муслиманског теоретичара Атифа Пуриватре о националним аспектима пописа становништва, Шешељ је држао ону страну која је заговарала југословенство насупрот националним поделма. То му је донело прву политичку славу и још тада изабацило га напред као вођу. У следећем разреду он ће постати председник Заједнице ученика, да би у завршној години, као председник Школског комитета омладине, постао први омладинац гимназије.

Већ као командант бригаде на радној акцији у Бањалуци, он је имао први сукоб са системом. Кад једну професорку, свога бригадира, није хтео да прими за већи ауторитет него што би био сам командант бригаде, добио је у повратку с акције своју прву партијску казну, критику Другарског већа. Професори су ишли на њега речником титоистичких обрачуна, док је главна реченица његове одбране – „Лажеш, директорко!“ – била и тад право једно чудо наивности. Група професора-муслимана дала му је на Савету школе јединицу из владања. На његову жалбу, јединица му је поправљена на тројку. Али, та тројка остала је у његовом завршном сведочанству, а Војислав Шешељ није из тога извукао поуку. Он је био у уверењу да се бори против спорадичних аномалија једног система који је у основи исправан. Он није разумео да је то систем који хоће друкчије људе него што је он.

Али, ако се већ није научио памети, Шешељ се кроз своје прве сукобе научио вештини – и он ће, као студент Правног факултета, силини и истрајности у политичкој борби придружити и вештину. Своју каснију парламентарну праксу да растеже седницу и тако измара противнике, он је изучио на састанцима Наставно-научног већа Правног факултета. Рођеном вођи, њему ни на факултету функције нису измицале. Као бруцош, био је председник Факултетског одбора савеза студената, као студент друге године био је први студент продекан. Своје функције он је користио темељно, развијајући политички рад с позиција борбе против скретања с изворног учења комунизма. Он тада није разумео да је титоизам једна кућа склона паду; он је мислио да би је ситне поправке

могле одржати.

Студент ванредних интелектуалних способности и бриљантне меморије, Војислав Шешељ имао је диплому већ после две године и осам месеци студирања. Сам декан факултета написао је у карактеристици да је реч о најбољем студенту од оснивања факултета. Има једна фотографија из тога доба, на којој Шешељ, у кошуљи кратких рукава и фармеркама, стоји испред Правног факултета, са сатом на левој руци који га је пожуривао даље, у нове победе, дипломом у десној руци која му је била возна карта и погледом човека сигурног у себе, који, загладан негде у будућност, покушава да докучи колико далеко може да досегне. У том часу, чинило му се да је сав свет његов.

Али, тада је на сцену ступила она сила против које се борио. Она му је доказала да се није борио као академски грађанин, правник, како је он веровао, већ као Дон Кихот, који уз себе није имао ни Санча Пансу.

3. Од марксисте до дисидента

Као студент треће године, он је био постављен за демонстратора на предмету Уставно право. Њега је привлачило питање правног поретка у државама „диктатуре пролетаријата“ и носио се мишљу да о томе напише књигу. Изванредан демонстратор, он је од својих професора имао обећање да ће, кад дипломира, постати асистент. Али, кад се, као студент продекан, енергично супротставио избору муслиманског фундаменталистичког теоретичара др Фуада Мухића за декана факултета, и кад је др Мухић упркос томе изабран, од звања асистента на Правном факултету у Сарајеву више није могло бити ништа. Др Мухић није хтео да ризикује да обара Шешеља на конкурс. Он га је оборио тако што је спречио да се конкурс уопште распише – и тако му нанео ударац од ког се Шешељ неће лако опоравити. Признао је касније: “То ће изменити читаву моју судбину”.

Био је, потом, асистент-приправник на предмету Теорија о рату на новооснованом Одсеку за општенародну одбрану Факултета политичких наука у Сарајеву, затим (од 1981) најмлађи доцент Универзитета у Сарајеву, на катедри Међународни односи Одсека за политичке науке и Одсека за журналистику на истом факултету. Објављивањем првих теоријских политичких чланака у разним југословенским листовима и часописима, његов критички друштвени ангажман добио је још једну димензију. Као професор и научни радник, он је стално изнова преиспитивао своје дотадашње образовање и ширио га новим сазнањима. Она, најчешће, нису била позитивна. Макар је још био титоиста, тад се у њему зачињу прве клице мисли да комунизму нису потребне ситне, већ крупне преправке. До антикомунизма, пак, имало је да прође још времена.

Напоредо с професуром и научним радом, он је био члан Редакционог одбора за есејистику “Књижевне омладине Сарајева” и уредник прве књиге о рокенролу у СФРЈ – “Рок – култура у изазову” Мише Кулића. То још није било све. Године 1978, он је на Правном факултету у Београду магистрирао на тему “Појам наоружаног народа у дјелима класика марксизма” и почео да спрема докторат. Његова дисертација “Политичка суштина милитаризма и фашизма” рађена је, према речима аутора, као “покушај анализе марксистичке критике политичких облика грађанске аутократије”. Оно што је из дисертације уочљиво, то је да и сам Шешељ жели да постане релевантан теоретичар марксизма, те да му је студија управо припрема у том циљу. Савременом читаоцу она не може понудити ничег занимљивог, сем једне илустрације Шешељеве политичке мисли тога времена. Као у свих других теоретичара марксизма, његов је књижевни стил заморан, али се зато у тексту могу препознати одлике његовог карактера: реченица је бртва и јасна, а мисао продире у саму суштину одмах, без околишења.

Оно што је нама интересантно из те студије, то су њених последњих двадесетак редова. У њима Шешељ, после дуге елаборације свих њему познатих марксистичких теза, заправо своди марксизам на његову стварну меру.

“Реална збивања у савременом свијету све се мање могу иоле увјерљиво подводити под марксистичке теоријске и идеолошке шаблоне, а марксистичка мисао је све неспособнија да процијени њихов историјски значај, тенденције и домаћај – писао је Шешељ. – Уз то, пред свим социјалистичким земљама предстоји период темељитог и отвореног преиспитивања њиховог укупног досадашњег друштвеног развоја и разрјешавања нагомиланих противрјечности које су се досад само таложиле због јаким бирократских тенденција и притисака. Социјалистичка друштва морају још много да уче на грађанским демократским традицијама, да усвоје све њихове позитивне тековине и даље их развију, првенствено слободе и права човјека и грађанина. Тиме ће социјализам повратити ону првобитну примамљивост коју су озбиљно угрозили марксистичко-догматско доктринарство и Стаљинове идеолошке и практичне деформације елементарних цивилизацијских тековина на правно-политичком плану. Критика буржоаске демократије не

подразумијева њено априорно одбацавање, поготову кад је очигледно да јој марксизам није у стању наћи адекватну замјену. Међутим, марксистичка критика политичких облика буржоаске аутократије, без сумње, представља значајну теоријску вриједност и корисно ће послужити као озбиљна основа за даље мисаоне напоре на том плану, с тиме што се не смије губити из вида да данашње диктатуре пролетаријата ни за радничку класу, иако све малобројнију и удаљенију од марксистичке претпоставке да бар својом масовношћу представља доминантан друштвени слој, не представљају адекватну алтернативу савременим развијеним грађанским демократијама, упркос свим реалним слабостима и недореченостима либералистичког концепта друштвеног и државног организовања”.

Тако је тад писао Шешел. То су мисли човека који је озбиљно нагрижен сумњама, човека који мора бити свестан да “темељито и отворено преиспитивање” не може издржати ниједан социјализам на свету, те да је излаз из социјализма управо у грађанској демократији. То је теоретски прилаз његовој тадашњој мисли. У пракси, он је из обимне литературе разумео да су комунизам и фашизам само две стране исте медаље.

Докторску дисертацију он је дао новембра 1979. из војске, у Београду. У том часу, био је најмлађи доктор наука у СФРЈ. Један од најбољих војника и члан Секретаријата партијске организације у елитној јединици, најбољи стрелац у чети, најбољи бомбаш – он ни у војсци није одустао од свога принципа “боље и више од других”. Али, ни ону другу, пркосну црту своје личности није запостављао. Замало је допао затвора кад је, за болести Јосипа Броза, отворио састанак партијске организације оваквом реченицом: “Другови, нажалост, стање друга Тита се побољшало”. Није он то свесно изговорио и то му је помогло да се спасе робије. Али, то је био увод у другу фазу његовог политичког деловања, кад је напустио идеју поправљања комунизма и изметнуо се у једног од најславнијих дисидената у СФРЈ.

4. Сам против свих

У другој половини 1981. године, др Шешел наставио је с нападима на босанску политичку номенклатуру. Најпре је критиковао наступе двојице професора на Факултету политичких наука у Сарајеву др Атифа Пуриватре и др Хасана Сушића у Мадриду, на Међународном симпозијуму о идејама Моамера ел Гадафија из “Зелене књиге”, да би потом Научно-наставном већу Факултета поднео захтев за “покретање поступка за одузимање магистерија политичких наука мр Брани Миљушу због утврђеног плагијата”. Миљуш је тад био секретар Градског комитета СК Сарајева. Др Пуриватра и др Сушић нису били на политичким функцијама, али су, као истакнути теоретичари муслиманског фундаментализма, имали заштиту Хамдије Поздерца, најмоћније политичке личности Босне и Херцеговине тога доба. Децембра 1981, у једној класично стаљинистичкој процедури, др Шешел је искључен из Савеза комуниста.

“Данас ми се изриче најстрожа партијска казна која, у ствари, представља репресивну мјеру и одмазду због моје досљедне борбе за спровођење партијске политике, остваривање самоуправних принципа и поштовање законитости, принципијелне и бескомпромисне борбе против неправилности и негативности које су у супротности са основама друштвеног система – рекао је том приликом др Шешел. – Ту казну су успјели да испослују људи чије је дјеловање у суштини антипартијско и они то све мање успијевају прикрити, без обзира на моћ којом располажу. Свјестан сам да се неће на томе све завршити. Ово је само прва фаза. Слиједе, вјероватно, већ по раније замишљеном сценарију, мјере мог удаљавања с радног мјеста и из ове средине. Спреман сам да то до краја усправно и достојанствено поднесем, одлучан за даљу борбу за идеале и принципе у чијем духу ме је Партија васпитавала. Остаје ми увјерење да ће Партија, којој ћу и даље бити одан и спреман да свом својом снагом и способностима служим, у најскорије вријеме избрисати ову љагу коју су јој нанијели људи с таквим функцијама да су тренутно у стању да иступају у њено име, блатећи је и компромитујући на тај начин.”

Члан Партије, др Шешел је добро познавао њене методе. Следила је једна салва напада. Исмет Креско упоредио га је са “инфективним пацовима што се хитро крећу градском канализацијом”, др Фуад Мухић назвао га је “интелектуалном гнусобом”. Др Шешел проглашен је “мегафоном који служи разним вањским сервисима психолошког ратовања, у сврху разбијања и подривања нашег самоуправног развоја и јединства”. Др Шешел није остајао дужан, али он није прихватио псовачки речник својих противника. Његови напади имали су јасну полемичку црту, али нису излазили из граница академске оштрине. Опет, он је разумео да је гађање увредама најлакши и најефикаснији начин сваке политичке борбе. Искуство које ће он много касније користити у својим политичким наступима, то је искуство са сарајевским фундаменталистима тога времена.

Априла 1982, др Шешел је уклоњен са наставе и распоређен на “послове и радне задатке научног сарадника у области научно – истраживачке делатности Факултета”. То му је дало повода

да још јаче удари по својим противницима. Мало је рећи да је тада уживао у полемикама. Оне су постале смисао његовог живота.

Августа 1982, у одговору на један напад др Мухића, др Шешељ узео је да раскринкава цео Мухићев интелектуални круг. У тексту “У цара Трајана козје уши”, он је у том кругу пронашао чак и ратне злочинце. У полемици која је потом уследила, он је сваки пут одлазио по један корак даље. Али, др Мухића и његове следбенике издавало је стрпљење. Време обрачуна са др Шешељем полако се приближавало.

Сам др Шешељ није се зауставио само на њима. Он је једнаким жаром ударао и по њиховим заштитницима. О томе он у својим књигама не пише довољно јасно, али у једном Дедијеровом писму Гинтеру Грасу има овакав став: “На састанку, на свом Факултету, он је изразио своје мишљење о главним политичарима у Босни. Оптужио их је за корупцију. Поздерац, на пример, оптужен је да је као политички моћник поклањао научне титуле и именовано себе као ментора у једном од тих случајева. Др Шешељ га је напао изјавивши да Поздерац не може бити ментор на Факултету јер ни сам не поседује одговарајућа научна знања, те да располаже само дипломом ниже политичке школе коју је завршио у Москви. Шешељ је ушао у сукоб с Микулићем због његовог непотизма. На Микулићев захтев, Факултет је увео специјални наставни предмет из историје уметности да би га могла предавати његова ћерка. Међутим, она то није прихватила јер је сматрала недовољним. Шешељ је обелоданио обоје и на факултету и у јавности, а уз то је оптужио Микулића за корупцију у вези изградње његових палата у Бугојну, Сарајеву и другим местима”.

Није Босна бадава називана “тамним вилајетом”. Не само да је могао зарадити робију, др Шешељ је у каквој организованој несрећи лако могао изгубити и главу.

Током 1982. и 1983. године, др Шешељ је учествовао на бројним научним скуповима. Готово да се може рећи да се селио са скупа на скуп. Јуна 1982, на саветовању Марксистичког студијског центра Централног комитета Савеза комуниста Србије, он је изнео нека од својих запажања о системским противуречностима и политичкој неадекватности појединих правних решења Устава 1974. године и предложио њихову измену. Одрах је кренула бесомучна медијска кампања у којој су предњачили загребачки “Данас”, сва сарајевска штампа, затим Поздерац, Микулић и др Мухић. Са трибине Централног комитета Савеза комуниста Југославије Поздерац је оптужио др Шешеља да “зарђалом идејном муницијом версајске Југославије пуца на авнојевске тековине”.

На Научном скупу “Маркс и наше време”, одржаном јануара 1983. у Београду, он је критиковао култ Јосипа Броза. Тај је култ још увек био јак у свим крајевима СФРЈ, док је у Босни, чинило се, био још јачи него за његова живота. У свом реферату “Актуелни смисао Марксове филозофије слободе”, др Шешељ је рекао ово:

“Обнова религијске свијести кроз обожавање политичког вође представља погодну основицу за израстање поретка који ће до краја формализовати слободе и права човјека и грађанина, уставни и законски систем. Међутим, она није узрок него посљедица преовлађујућих бирократских односа, политичког и идеолошког монополизма, потискивања критичке свијести и сузбијања слободног мишљења. Такви односи су посебно укорјењени у заосталим друштвеним структурама које су присиљене да праве велике историјске скокове, да превазилазе политичким мјерама поједине епохе прије него што су оне исцрпили све своје економске могућности. Излазак из тешке заосталости изискује строгу концентрацију и централизацију свих друштвених потенцијала, а то опет прибавља политичкој врхушки неограничену моћ и утицај које она задржава и кад из страха или незнања диже руке од команди привредног механизма препуштајући га тржишној стихији. Недостатак отвореног и јавног политичког живота, те слободне друштвене критике, доводи до раније назначене праве епидемије поданичког менталитета која гуши саму човјекову људскост. По овој карактеристици готово су истовјетна сва до сада реализована социјалистичка друштва у периоду најинтензивнијег бујања култа личности. Свакојаки каријеристи и политички ортодокси стално су били обузети утакмицом поданичког удварања свемогућем и свезнајућем владару и његовим опуномоћеницима, тј. функционерима уопште. Све су радили за његову славу као што побожан хришћанин све ради за “славу божју”. Зато су вјерници поданици утолико мање личности уколико су више објекти на располагању једине личности – апсолутног владара. Стање “култа личности” је, према томе, стање безличности лица која обожавају врховну личност политике”. Свакоме ко је у том времену читао ове редове изгледало је да је др Шешељ уистину или безмерно храбар или сасвим луд.

“Др Шешељ је веома интелигентан и вредан човек – писао је о њему Владимир Дедијер. – Он је крајње нагао, као и сви виолентни динарски типови из нашег поднебља. Има оштар језик и не може да сакрива своје мишљење. Врло је свестан својих способности. У поређењу с њим, Ђилас је право дете, а Дедијер сентиментална будала.”

5. Тужба за велеиздају

Ујесен 1982, др Шешељ је најпре имао анонимне телефонске позиве, у којима му је прећено. Непозната лица псовала су за њим на улици, добијао је анонимна писма. Најзад, приметио је да га прате. Из начина на који су полицајци долазили директно на место које би он унапред договорио, закључио је да му се прислушкује телефон.

Ипак, он је ухапшен тек 1984. године, 9. фебруара, дан после свечаног отварања Зимских олимпијских игара у Сарајеву. Био је кренуо у Београд да скупи документацију за свој пројекат “Друштвене потребе за високообразованим кадром социолошке и политиколошке струке у Босни и Херцеговини”. Том приликом требало је да се нађе са Слободаном Машићем, једним храбрим београдским приватним издавачем. Др Шешељ носио је своје објављене и необјављене рукописе, како би заједно направили књигу.

Слушајући његов телефон, полиција је лако сазнала да ће Шешељ кренути на пут с рукописима. Воз је излазио из сарајевских предграђа кад су у купе ушли полицајци. Прегледали су рукописе и скинули др Шешеља с воза у Добоју. Тамо је морао да парафира сваку страницу текста. Као у акционим филмовима, превезен је у Сарајево црним “мерцедесом” који је возио највећом брзином. Током поподнева, извршен је претрес његовог стана и радног кабинета на Факултету. Полиција му је одузела све, чак и приватну преписку.

Др Шешељ је ислеђиван током целе ноћи. Полиција је ишла на њега уобичајено, од покушаја нагодбе до отворених уцена трудноћом његове тадашње супруге Весне. Ујутро је пуштен, уз захтев да се не обраћа страним новинарима и с тим да се сутрадан поново јави.

У неколико следећих контаката, др Шешељу је нуђено да напусти своје позиције, те да заузврат поново постане члан Партије и врати се на наставу. Кад је то дефинитивно одбио, стали су му претити затвором.

Током марта и априла наступило је релативно затишје, током којег је судбина др Шешеља требало да се реши у највишим политичким инстанцама Босне и Херцеговине. Полиција је у међувремену контактирала преко стотину особа, махом пријатеља др Шешеља. Велика већина није пристала да потпише изнуђене изјаве којима би га теретила. Тек је неколико њих посустало под заморним полицијским притисцима, али је касније, у главном претресу, одустало од својих изјава као изнуђених. Полиција је била принуђена да прибегне лажним сведоцима.

Током настале “паузе”, др Шешељ је био непрекидно праћен. Др Шешељ тврди да је одлуку о његовом хапшењу донео Бранко Микулић, те да је потребан закључак донет на седници Председништва БиХ. Др Шешељ такође тврди да је на седници Председништва ЦК СК БиХ одлучено да буде осуђен на дванаест година затвора. Да би по закону могла да му се изрекне тако висока казна, он је морао да буде суђен за велеиздају.

На једном сусрету у Београду, Добрица Ћосић му је предлагао да остане у главном граду. Поред толико противника Јосипа Броза у Београду, једног мање или више, нико не би приметио. Ћосић је др Шешеља директно питао: “Јеси ли спреман да идеш у затвор?” Он је све одбијао, само је молио да му жену породе у Београду.

Др Шешељ је ухапшен 20. априла 1984. године, у групи од двадесет осам лица која су слушала предавање Милована Ђиласа на такозваном Слободном универзитету у његовом стану у Београду. Држан је у притвору три дана. У међувремену, декан Факултета политичних наука у Сарајеву донео је решење којим се др Шешељ избацује с посла.

Његова судбина била је већ одлучена. Кад га је 9. маја, у једном телевизијском интервјуу напао тада свемоћни федерални министар полиције Стане Доланц, сваком је морало бити јасно да др Шешељу предстоји робија.

Од 11. маја, он је поново у немилости полиције. После неколико претреса и информативних разговора, 15. маја коначно је ухапшен. Два дана касније, против њега је поднета кривична пријава, у којој Служба државне безбедности Центар – Сарајево констатује:

“Све што је говорио, писао и чинио и како се понашао очито да је управљено на обарање власти радничке класе и радних људи, на подривању Уставом утврђеног друштвено – економског уређења и друштвено – политичког система и система самоуправљања, на разбијање братства и јединства и нарушавање равноправности народа и народности и противуставну промјену федеративног уређења државе, чиме је починио кривично дјело контрареволуционарног угрожавања друштвеног уређења из члана 114. Кривичног закона СФРЈ”.

6. Анкета као Меморандум

Шта је комунистичким кадијама у његовим списима нарочито упало у очи? Септембра 1983, др Шешељ је одговорио на анкету Душана Богавца, уредника “Комуниста”, о теми “Шта да се ради?”. Писмо с његовим одговорима узаптила је полиција и оно се на суду нашло као главни доказ против

др Шешеља.

У том писму, др Шешељ је у главним цртама рекао ово. Неопходно је изнаћи нове путеве друштвеног преображаја, на шта је народ спреман, али садашња управљачка гарнитура није спремна да жртвује материјалне интересе својих припадника и зато ју је најпре потребно развластити. Југославија данас није социјалистичка земља; то што постоји, то је скупо плаћена илузија мудрог политичког руководства. Самоуправљање се показало непримереним и превазиђеним концептом. Наш систем, то је само лажна алтернатива стаљинизму, који је с мањим редуцијама очуван. Тако се стигло до својеврсне рефеудализације и потпуне дезинтеграције Југославије. Наш привредни развој од 1965. па надаље карактеристичан је по тоталном ирационализму политичких и економских мера. То је зато што су главну реч у политици водили славољубиви и необразовани људи, управо дилетанти. Владајућа олигархија непрестано се позива на демократске слободарске принципе, а њен је једини принцип и залога будућности очување сопственог друштвеног положаја. За неочекивано повампирење национализма главну одговорност носи управо Савез комуниста. Концепт о изградњи Југославије на федералном принципу, србофобијом задојена националистичка елита претворила је у средство реализације пароле “Слаба Србија – јака Југославија”, због чега је Србија сведена на територију негдашњег Београдског пашалука, а нове нације измишљане да Срби у Југославији не би чинили већину. Покрајине је зато требало укинати и створити нову федерацију од Словеније, Хрватске, Србије и Македоније. Најзад, крајње је време да се иницира испитивање Титове индивидуалне одговорности за све недаће у којима смо се нашли. Поред детитоизације, потребна нам је и радикална декардељизација. “Једну једину историјску позитивну улогу за коју сматрам да још Савез комуниста може одиграти – писао је на крају др Шешељ – видим у одустајању од ометања и покушаја онемогућавања ове нове друштвене снаге да изађе на позорницу и преузме улогу одговорног и савјесног кормилара.”

Ово писмо водило је др Шешеља на робију, али га је избацивало напред као ретког аналитичара југословенске стварности. Сасвим сазрео политичар, он није дао одговор на анкету, он је дао један државни програм. Његов текст, то су тезе које су српски академици у свом “Меморандуму” 1986. године могли само препознати и допунити.

7. Пресуда

Др Шешељу је одређен притвор. У току истраге он је одбио да се брани. Такође, он је током притвора одбио да је храну, па су му затворске власти у Окружном затвору у Сарајеву двапут дневно давале инфузију. То је трајало тако све до 9. јуна, кад је почео узимати храну под условом да су му руке везане лисицама.

“Др Шешељ не пише и не објављује од јуче, већ годинама, а све је стало у судски процес од пет дана” – писале су “Омладинске новине”. “Ја бих само желео да са пуном и чистом савешћу својом упозорим наше државнике да овакви процеси нимало не служе угледу и стабилности наше државе, како међу нашим народима, тако и ван њених граница. Овог лета сам из здравствених разлога боравио у иностранству, па сам се могао уверити колико је престиж и демократски карактер нашег система опао у очима напредне јавности. Које то треба да служи?” – питао је др Гојко Николић у образложењу враћања партијске књижице 1984. године.

Др Шешељ осуђен је на казну затвора од осам година. Врховни суд БиХ смањио је казну на четири године, Савезни суд пресудио је годину дана и десет месеци. Режим није разумео да је пресудом др Шешељу у ствари сам себи пресудио.

“Војислав Шешељ је један од светлих примера нашег времена и поднебља: да се на крају човек по томе мери и вреднује колико је истински “гладан и жедан Правде” – писао је др Атанасије Јевтић. – Цена те вредности је одстрадавање Истине. Али, и то је опет у живој традицији овог народа: страдање Крста добродетел. А крст није пораз, него васкрс.”

8. Робија

Од свог робијања у Зеници, др Шешељ је начинио легенду. Најпре, он није допустио да се затворске власти опходе према њему као криминалцу. Он је био политички затвореник, тражио је да му се то призна – и он је, може бити, једини политички затвореник друге Југославије који се за то своје право изборио.

Тај пут био је дуг безмало годину дана – од четрнаест месеци Зенице, он свега три и по месеца није био у самици или изолацији. Прву самицу добио је одмах, кад није хтео да напише аутобиографију, што мора да учини сваки затвореник кад стигне у затвор, исто као у своје време на Голом отоку. Кад ни после самице није хтео да сарађује, он је добио нову самицу. Кад је тортура превршила, он је стао да штрајкује глађу. Онда су га претукли. Кад је у штрајку истрајао, тад су затворске власти дигле руке од њега и ставиле га да ради у библиотеци. Пре но што ће изаћи с

робије, он им је тај свој рад наплатио. У библиотеци, он је читао једну књигу дневно, то га је одржало. Затворске власти имале су наређење да га сломе; на крају, он је сломио њих.

Није било интелектуалца тога доба који није ставио макар један потпис на нисмо подршке или петицију федералним властима, републичким властима БиХ, партијским органима, или бар Филозофском и Социолошком друштву, чији је др Шешељ био члан. Није било ниједног интелектуалног удружења које није стало у његову одбрану. Кад су њега видели како се бори, људи се више нису бојали – они су писали, молили, тражили, захтевали. Онда су се огласиле и колеге из иностранства, да би се, на крају, сам режим нашао на муци. Преко поверљивог човека, Хамдија Поздерац нудио му је помиловање – само да напише молбу. Он није хтео. Остао је на робији до последњег минута.

Али, напољу га није чекала слобода, напољу само више није било робије. У Сарајеву није било посла од ког би живели он и његова породица. Чинило му се да га слободарски Београд чека раширених руку.

9. У ишчекивању слободе

У прво време, био је главна звезда свих београдских кругова који би држали до себе. Али, нико му није давао никаквог посла. Чак се био јавио на конкурс за место научног сарадника које је био напустио др Чавошки и имао све услове. Међутим, није примљен.

Тад је сео и написао писмо Председништву СФРЈ. Ако му не дају пасош – претио је – с оружјем у руци и дететом на леђима, кренуће да се пробија преко границе. Нису му одговорили.

Онда је од пријатеља узео новац на зајам и кренуо да објављује књиге. “Хајка на јеретика” (1986), у којој је сабрао своје прве, тада већ легендарне полемичке текстове. Забрањена је одлуком надлежног суда. На суђењу у Палати правде, он је држао политички говор. Ништа га није могло поколебати.

Следеће две књиге – “Велеиздајнички процес” (збирка докумената о суђењу у Сарајеву, 1986) и “Дисидентски споменар” (у којем је 1987. године у три дела сабрао текстове подршке – пре хапшења, за време процеса и током робије) – такође су забрањене. Та суђења поводом забрана др Шешељ је претварао, на себи својствен начин, у фарсу. Он би, на пример, изјавио за Броза да је “највећи крвник српског рода”. Судија би одрезао казну од сто хиљада тадашњих динара, а публика би на лицу места скупљала паре за још две казне. Готово да су му то били једини јавни наступи. У два наврата, Патријаршија му је дала простор за трибине, али то је било све. Кад није могао да дође до друге прилике, одлазио је на туђе трибине, јављао се за реч и од тога правио своју трибину. Није се никад знало где ће да бане.

У то време живео је искључиво од продаје књига. Занимљив свакоме, он није имао проблема да распрода тираж. Некад би му полиција запленила половину књига, некад би узаптила свега неколико. Био је непрекидно праћен и кад би, после првих забрана, носио нове рукописе на штампање, одмах би за њим долазила полиција да види шта је донео. До 1990. године, кад су књиге у Србији престале да буду забрањиване, др Шешељу су забрањене и књиге “Право на истину” (наставак збирке “Дисидентски споменар”, 1987), “Демократија и догма” (збирка текстова насталих у периоду 1984 – 86, која укључује и одговоре на анкету “Шта да се ради?”, због којих је суђен у Сарајеву, интервју за “Младину” и писма Председништву СФРЈ, објављена 1987), “Књиге за ломачу” (збирка судских докумената о до тада забрањеним књигама, 1988), “Освајање слободе” (збирка есеја, интервјуа и његових чувених отворених писама највишим државним руководиоцима, 1988) и “Пледоаје за демократски устав” (1988). У тој последњој књизи др Шешељ је дао пројекте ревизија Устава Краљевине СХС из 1921. (такозваног Видовданског Устава), Устава СФРЈ из 1974. и Устава СР Србије, такође из 1974. године. Од свих, најбоље је испала ревизија Видовданског Устава – ваљда зато што је реч о најквалитетнијем уставном пројекту. За комунистичке уставе из 1974. испоставило се да им никаква ревизија не би помогла – њих је једноставно требало укинути.

Др Шешељу није забрањено свега неколико књига: “Вријеме преиспитивања” (збирка стручних и научних радова разне тематике написаних до 1983. године, од којих су неки презентовани на научним скуповима), “Сумрак илузија” (збирка текстова из 1983. и 1984. године, од којих је већина презентована на разним научним скуповима или је излагање др Шешеља спречено његовим хапшењем), “Марксистички концепт наоружаног народа” (магистарски рад др Шешеља), “Политичка суштина милитаризма и фашизма” (његова докторска дисертација) и “Суочавања са самоуправљањем” (збирка докумената о процесу пред Судом удруженог рада због уклањања са наставничке катедре, процесима по приватној тужби због текста “У цара Трајана козје уши”, тужби др Шешеља против Станета Доланца, Микулићевом прогону против Томажа Мастнака, грађанским петицијама против хапшења људи због исказаног другачијег мишљења, отпуштању

Душана Богавца и формирању Фонда солидарности).

Органску целину са свим овим издањима чини књига “Феноменологија балканског деспотизма”, објављена 1992. године, која садржи списе судских забрана последњих неколико књига, поглавље о пратећим појавама и реперкусијама претходних забрана, збирку докумената о ускраћивању права на пасош и противзаконитом одузимању возачке дозволе, документа о забрани да др Шешељ буде запослен у Институту за упоредно право у Београду и документа о два грађанским парницама: једну коју је др Шешељ водио против босанске полиције зато што му никако није враћала ствари одузете приликом хапшења 1984. године и једну због злостављања у зеничкој робијашници.

У другој половини осамдесетих година, његова отворена писма тадашњим државним и партијским руководиоцима била су прави књижевни хитови – иако су рађена у самиздатима и умножавана на тако примитиван начин да се често нису могла читати. Драган Тодоровић, један од блиских пријатеља др Шешеља још из тога доба, сећа се да је, као аутопревозник, умножена писма Станету Доланцу носио у Словенију и изазивао велико интересовање тамошње публике. Др Шешељ је разоткрио Доланчеву ратну активност у Хитлерјугенду, што је у то време одјекнуло као бомба, јер, радило се, ипак, о једном од најближих сарадника Јосипа Броза. Др Шешељ му је претио извођењем на суд због отмица и убистава југословенске политичке емиграције. Потом је послао против њега кривичну пријаву, из које је читаоцу могло бити нарочито занимљиво да је управо Доланц наредио да се напад на Ђорђа Мартиновића, који је толико узрујао јавност Србије, прикаже као Мартиновићева мазохистичка потреба. Тад је још било рано да се суди Доланцу. После је Словенија изашла из државе и Доланц је остао изван домашаја правде.

Ипак, и он и сви други који су се нашли на адресама отворених писама др Шешеља, стекли су једну заједничку судбину: сви су завршили на сметлишту историје као обични криминалци – и Доланц и Поздерац и Згоњанин и Микулић и Ђулафић. Ако је то некакво задовољење, др Шешељ га је добио у довољној мери.

Онда је, у октобру 1989, Александар Стефановић формирао у Ваљеву Либералну странку. Отварала се нова страница политичке борбе.

Др Шешељ је покушао да направи странку с Вуком Драшковићем. Телефонирао му је више пута; изгледало је да се Драшковић колеба. У стварности, он је већ имао договор са Српском народном обновом. Пред Нову 1990. годину, њих двојица срели су се код Драшковића у стану. Драшковић је имао готов програм Српске народне обнове. Др Шешељ је тражио да се унесу неке његове начелне примедбе, Драшковић је тврдио да за измене нема времена. “У реду – рекао је др Шешељ – онда на мене не можеш рачунати”.

10. Српска опозиција осамдесетих година

Средином осамдесетих година, када је комунизам са свим својим противуречностима на овим просторима био на измаку, потреба стварања једне нове Србије почела се дубоко осећати. Дубока криза система затекла је Србе неспремним: они нису имали организованих квалитетних снага способних да понуде програм једног новог друштва. Репресија режима била је разбила његове могуће носиоце у неколико међусобно повезаних група: већина је била у емиграцији, један део био је после одлежане казне затвора под сталним надзором власти, неки су сваки политички рад повукли у илегалу одржавајући везе само са врло уским кругом истомишљеника. Један број чекао је боља времена прикривен у СКЈ и органима власти. Макар је сам режим увек указивао да иза њих стоји организација “унутрашњег непријатеља”, ти људи нису радили ни за кога, напосто зато што такве организације није ни било. Не треба сумњати да је мали део сарађивао са страним обавештајним службама, али је један број, такође, писао извештаје за војну контраобавештајну службу и југословенску полицију.

За разлику од пољске опозиције која је снажно деловала у оквиру “Солидарности”, чешке која је имала јако упориште у “Грађанском форуму 77” или хрватске, уједињене у емигрантским групама широм света, српска опозиција била је готово потпуно разбијена. Повременим ликвидацијама виђенијих Срба по дијаспори, Служба државне безбедности узнемирила је емиграцију и само убрзала процес потпуног разједињења међу њеним различитим групама. Дошло је до једног снажног неповерења емиграције према свакој иницијативи из отаџбине; из тих разлога, она, са своје стране, није давала никакву иницијативу. То је постепено довело до обуставе сваког организованог рада. Средином осамдесетих година, изгледало је као да је власт и опозицију захватила једнака политичка апатија.

У то време могле су се распознати три врсте српских дисидената: опозиција систему, опозиција режиму и опозиција на линији униженог српства. Прва група налазила је да у земљи треба мењати све, и само се разилазила око васпостављања Србије као парламентарне монархије,

односно очувања Југославије као демократске републике. Међутим, незаинтересованост крунског принца Александра за прилике у отаџбини учинила је да је монархистичка струја после смрти Петра Другог Карађорђевића (1970) постепено губила утицај. Друга група није била незадовољна системом и сматрала је да би одређена либерализација била довољан помак; она би се задовољила рушењем Титовог култа и слободом говора, али даље од тога не би ишла. Трећа група била је најбројнија и најнезадовољнија: она је тражила слободно проповедање српских интереса. За више од тога она није била способна, али ни заинтересована.

Опозиција систему налазила се, углавном, у емиграцији и њени носиоци били су већином Срби избегли доласком комунистичке власти или непосредно после тога. Појединци који су емигрирали у каснијим периодима верујући да би “у слободном свету”, како су називали западну демократију, имали довољно простора за рад, уместо да проговоре тек тад би ућутали. Нарочито од краја шездесетих година, после једног широког удара Удбе по Европи и Америци, емиграција би их дочекивала леденим неповерењем. Но, ако би оно после неког времена и попустило, простор за неко озбиљније деловање опет се не би отворио. Наиме, вође српске емиграције биле су још у годинама где су се њихови животи зауставили поразима њихових војски у грађанском рату. Они су разумели да се у будућност не може ићи са Јосипом Брозом, али нису разумели да се у будућност не може ићи ни са Дражом Михаиловићем. Њихов је сав политички рад био посвећен рехабилитацији и свако проширење тога програма могло је бити проглашено јеретичким... Напуштајући једну, одметнике комунизма дочекивала би друга крајност, а да су се њихове међусобне искључивости на крају свеле само на то да међу њима више није било разлике. Разочарани, ови дисиденти, који су могли чинити кичму нових српских снага, или би пристајали на судбину као свршен чин или би се повлачили у себе, своје приватне послове или научне радове, данас занавек изгубљени за отаџбину.

Из тих разлога, ефикасна опозиција систему могла се створити само у Србији – међутим, у Србији таквих људи готово да није било. Појединци који нису избегли у слободне земље понекад су и себи самима више наликовали на стидљиве стабљике корова у, од полиције пажљиво одржаваној башти, него на стабла новог живота у једној исцрпљеној земљи. Ти изузеци били су само потврда општег безнађа. С друге стране, и опозиција режиму породила је свега неколико храбрих покушаја; остатак се свео на салонски антикомунизам и следбенике пасивног отпора, који су одбијали сваку, макар и формалну везу са политиком. Заговорници буђења српства били су најагилнији: они су увек могли отпевати “Војводу Синђелића” или се шепурити каквом прекршајном казном, јавно правдајући своје незадовољство стањем на Косову и Метохији. Таква је била српска опозиција средином осамдесетих година, у време кад је Југославијом већ пола деценије владао један мртав човек.

То је и време афирмације др Шешеља: после издржане казне, он се могао определити за наставак борбе или одлазак у емиграцију. Да је тад добио пасош, он би можда отишао – овако, он је постао предводник борбе Срба против система. Сви они који су се здушно борили за његову слободу, они се нису борили против комунизма, они су се у ствари борили за право на слободну реч. Тај круг београдских салонских интелектуалаца, то су људи који ће касније, у вишестраначкој политичкој утакмици у новим условима отупљивати борбу против комунизма и, захваљујући стеченој неодлучности о својим стварним циљевима, управо одржавати Милошевића на власти. У том смислу, др Шешеља ваља посматрати као једну потпуно изоловану политичку појаву. Циљеви које је он имао још почетком осамдесетих година могли су се пронаћи само у делима политичке емиграције. Неком због антикомунизма, неком због јавности исказивања мишљења, неком због борбе за српске интересе – тек, он је био интересантан свакоме и многи су мислили као он, али у свом јавном раду он није имао следбеника. Међу Србима није било јунака који би због својих ставова били спремни на робију.

11. Појава Слободана Милошевића

Мада недовршен, Меморандум САНУ одјекнуће као бомба – сахрањен још 1980, чинило се да је Броз стварно умро тек 1986, у том тексту српских академика. Ми смо видели да је једну скицу “Меморандума” др Шешељ дао још у својим одговорима на анкету “Шта да се ради?”; ипак, иза његовог текста стајао је само он, док су иза Меморандума САНУ стајали озбиљни српски академици. Међутим, овим документом српски националисти добили су посве неочекивано један јасано формулисани програм око којег ће се даље окупљати, без штете по сопствену кожу; нова Србија чини им се, наједанпут, националном неминовношћу. Њима је потребан још само вођа, па да се око њега окупе сви српски дисиденти: једни би да пусте на слободу свој пригушивани национализам, други верују да би буђење српства могло ослабити режим, трећи очекују да би оно могло бити увод у пад система.

У том часу, чини се да би вођа могао бити макар ко спреман да им се стави на чело. Такође, чини се да би подршка том новом Карађорђу била готово једногласна... Партијска превирања на линији Меморандума избациће током 1987. године у први план Слободана Милошевића, тада четрдесетшестогодишњака у пуној снази, првог комунисту за ког је изгледало да није био заборавио да је Србин. Србију тога времена ваља још увек чврсто посматрати у контексту Југославије. Макар је његова комунистичка опција чврста и јасна, Милошевић, међутим, почиње да узбуњује једним српским програмом који се међусобно искључује с комунистичким системом на власти у Југославији... Његовом појавом, српска опозиција добиће један неочекиван поклон: на њено чело ставиће се први човек српске партије постајући водећа опозициона снага тадашње Југославије.

Зато што је био први српски комуниста, Милошевић је могао да има једну готово плебисцитарну подршку – ко је био за њега, могао је јавно говорити шта хоће, а да због тога не ризикује ништа. Ма колико у самом зачетку изгледало да је Милошевић напао на систем, он је, у ствари, рушио режим, да би на његово место успоставио свој. То је тад мало ко разумео. Његово “буђење народа”, то је преусмеравање оног антикомунистичког одушка који је у другим земљама реалног социјализма употребљен за рушење система. У Србији, он је послужио да устоличење Милошевићеве личне власти.

Кад су то Срби антикомунисти схватили, било је касно. Др Шешељ је у том времену још увек гост београдских салона и његова оштрица је и сама тиме делимично отупљена. Дружећи се са салонским београдским политичким интелектуалцима тога доба, он је био изгубио нешто од свог народског инстинкта и није разумео свој тренутак. Он је тад могао узети себи ту харизму коју је 1989. или 1990. узео Вук Драшковић. Што је још важније, он је био једини Србин способан за ту улогу. Имао је довољно воље, знања, храбрости, имао је ауторитет вође и способност да привуче и поведе следбенике. То што је тад требало да учини он је писао у својим књигама, али књиге никада нису водиле српски народ. Српски народ постао је и опстао на живој речи, српски народ тражио је вођу, а не мислиоца.

Глава II

ВАСПОСТАВЉАЊЕ ПЛУРАЛИЗМА

Др Војислав Шешељ на политичкој сцени Србије 1990.

1. Манифест Српског слободарског покрета

У сенци позоришта које је у Пазови држала Српска народна обнова, на Бадњи дан 1990. године објављен је Оснивачки Манифест Српског слободарског покрета. Оснивачки Манифест потписало је деветнаесторо људи, на челу са др Војиславом Шешељем. У главним цртама, они су тражили ово:

Пре свега, обнову пуног националног, духовног, културног, економског и политичког јединства Срба, као и престанак свих подела међу њима. У том смислу, морале су се одстранити све последице грађанског рата, с тим да се омогући слободно научно проучавање збивања из новије историје. Како у комунизму то све не би било могуће, то би сваки повратак српском јединству био у исто време раскид с монополном комунизма. Нису признате ни вештачке комунистичке поделе међу српским земљама. Ако би Словенија и Хрватска напустиле државну заједницу, области у којима су Срби у већини биле би припојене матици.

Покрет се zaloжио за обнову парламентарне демократије и модерног правног поретка. Војска и полиција биле би ослобођене сваке идеологије. У једној таквој грађанској држави, националне мањине имале би сва права. Уопште, у систему за какав се залаже Покрет, људске слободе и грађанска права били би изнад свега другог.

У питању спољне политике, предност је дата неутралности и сарадњи на бази обостраних интереса. У економији, била би обновљена слободна тржишна привреда и проток сваког капитала. Пореска политика била би у сврси привредног развоја, али и очувања основне социјалне сигурности. Здравство и школство били би уређени према примерима држава западне демократије.

То је било време кад је др Шешељ био у живој вези са српском политичком емиграцијом. Она је обећавала новчану потпору сваком страначком раду који би узимао у обзир њене интересе и зато је сам програм био саображен њеним потребама. У том смислу, Манифест је имао и неке формулације које су се директно односиле на саму емиграцију – о стварању услова за повратак Срба из расејања и потребу сталног јачања веза с онима који остају. Такође, сама организација Покрета замишљена је тако да се дели на једну у отаџбини и једну у дијаспори. То је још време кад се мислило да би српска политичка емиграција – бар према ономе што је деценијама уназад говорила – могла узети знатног учешћа у обарању комунистичког режима и васпостављању некомунистичке власти.

У основи, програм Српског слободарског покрета није давао ничег нарочито новог у односу на програм Српске народне обнове, који је у то време изазвао далеко већу пажњу медија. Али, оба ова програма имају, уз све своје недостатке, место у свакој историји српског народа као прва два програма национално оријентисаних српских политичких партија од када су оне васкрсле на политичкој позорници.

2. Прве антикомунистичке демонстрације

Почетак вишестраначке политичке утакмице Слободан Милошевић није добро примио. Он је могао успоставити демократију у Србији, само да је хтео, и он би тад не само могао остати на власти, он је за живота могао да оде у историју као човек који је препородио српски народ. Али, он је за своју касту хтео да очува привилегије и зато ју је морао ставити изнад интереса Србије. Уосталом, он ни сам није много веровао ни у демократију, ни у вишестраначки парламентаризам. Српски народ имао је њега – и ко би му још могао бити потребан? Драшковић или Шешељ? Они нису били комунисти, а он је себи увртео у главу да српским народом више никад не могу управљати, како је говорио, “мрачне силе прошлости”.

Милошевић је тад показао једну особину која ће га одликовати током целе политичке каријере. Он је могао дати вишестраначје као нужност свога доба – зато што је то морао. Па и ако је морао, он га није мислио дати одмах. Ако би нешто морао да да, он је гледао да то одлаже до последњег часа – па и тада, он је давао само ако би баш био притеран. На самом почетку вишестраначке сцене, он није ни помишљао да свим партијама понуди једнаке услове у политичкој борби. Са медијима у рукама, он је управљао политичким приликама у Србији као дизгинама. Он је одмах поделио српску опозицију на ону која му одговара и ону која му не одговара. Сем што је послао Удбу у управу сваке партије, он је, као у каквом луткарском позоришту, стао да креира улоге.

Демократској странци нико није правио питање да објави своју “Декларацију о намерама” – јер се с њом могло сарађивати. Београдска телевизија снимала је цео ток оснивања Српске народне

обнове – јер је Драшковић био напросто створен за антипода Туђману, иако је стварни антипод Туђману био Милошевић сам. За рушење најјаче политичке традиције у српском народу – Народне радикалне странке – није се могао наћи бољи лик од Вељка Губерине. Али, када се Српски слободарски покрет дао у потрагу за салом у којој би одржао своју Оснивачку скупштину, он је једноставно није могао добити. Пажљивом посматрачу морало је бити јасно да се Покрет не уклапа у Милошевићеву слику српских политичких странака. Најзад, Оснивачка скупштина Српског слободарског покрета морала је бити одржана 23. јануара у једном приватном стану у Београду.

Скупштина је одлучила да се преименује у Оснивачки конгрес Српског слободарског покрета и изабрала чланове Централне отаџбинске управе, председника и секретара с мандатом од четири године. За председника је изабран др Војислав Шешељ, а за секретара Војин Вулетић. Конгрес је упутио јавности Декларацију о уставном питању, у којем се заложио за неодложно расписивање избора за уставотворну скупштину, на којој би слободно учествовале све партије и Резолуцију о предстојећим парламентарним изборима, којом је Покрет захтевао укидање монопола Савеза комуниста и њему придружених организација, одузимање његове имовине, слободу штампе, укидање дотација политичким гласилима, омогућавање једнаког медијског публицитета свим политичким партијама, искључење свих видова идеолошке дисквалификације појединих странака, изборе по сразмерном принципу, где би цела територија СФРЈ била једна изборна јединица и давање новог Устава на референдум који би успео само ако би Устав добио двотрећинску подршку свих бирача.

То је било време дивљања шиптарског сепаратизма на Космету. Полиција је тешком муком гушила демонстрације и тад је sazрело уверење да је Милошевићев режим користио Космет за личну промоцију, али да тамо у пракси није учињено ништа.

Испред Скупштине СФРЈ избиле су 30. јануара спонтане демонстрације. Од Скупштине, демонстрације су прешле на Трг републике. Однекуд, створили су се и чланови Српске народне обнове, али без Драшковића; он је стајао на прозору Међународног прес – центра и никако није излазио, иако га је маса неколико пута акламовала. Тад су се први пут у Београду чуле пароле против комунизма – “Бандо црвена!”, “Комунисти – фашисти!”, “Не дамо Косово!”, “Косово је Србија!”, “Слобо, одлучи се!” и друге. За 31. јануар Српски слободарски покрет заказао је митинг на Тргу републике.

На митинг је дошло неколико људи с Космета; један је дошао кржаве кошуље и полиција је хтела да га уклони. Под претекстом да су то демонстрације солидарности са Србима са Космета који су тад преживљавали тешке тренутке, то је, у ствари, био протест против Милошевићевог режима, прве српске демонстрације против комунизма. Срђан Гламочанин, касније вођа Младих четника, био је исекао петокраку са заставе, попео се на споменик кнезу Михаилу и вијорио њоме над главама окупљених. Упућен је захтев Влади Србије да пошаље војску на Космет. Затражено је укидање сваке аутономије, протеривање сепаратиста, смена копненог адмирала Петра Шимића. Буру одушевљења изазвао је предлог да се оснује добровољачка војска; сам упис почео је на лицу места. После ватрених говора, у којима је доста речи отишло на рачун војног врха због индоленције према стању на Космету, демонстранти су кренули према Теразијама, а затим, поред Скупштине Србије, стигли пред Председништво.

Ту их је дочекао члан Председништва Србије Михаљ Кертес. Демонстранти су га отерали. Одједном, на лицу места створио се кордон полиције. Почела су хапшења. Драган Тодоровић, са заставом високом неколико метара, није могао да стане у “марицу”, па је одвезен до Градског СУП-а у полицијском аутобусу. Др Шешељ је пошао према полицајцима са захтевом да њега ухапсе. Један полицајац је прихватио, али је пришао други, који није дозволио. Створила се једна готово комична слика: др Шешељ хоће у марицу, полиција му не да. Онда се вратио демонстрантима и наредио да сви седну; тако полиција више није могла да хапси. Почели су преговори. Др Шешељ је тражио да сви приведени демонстранти буду пуштени до јутра, иначе би се протест сутрадан наставио. Полиција је прихватила и демонстрације су престале. Приведени демонстранти пуштени су током ноћи.

Све је то окренуло др Шешеља да посвети више пажње проблемима Косова и Метохије. Он је почетком фебруара саставио једно саопштење за јавност, у којем је предложио мере за санирање тамошњег тешког стања. Најпре, армија је имала да угуши сепаратистичку побуну. Да се не би јавили њени рецидиви, имала је да се обустави настава на албанском језику на Универзитету у Приштини, да се протерају сви албански емигранти и чланови њихових породица, да се сва средства Фонда за помоћ неразвијеним републикама и покрајинама одмах у целини усмере на Космет, да се на Космету заведе ратно стање и војна управа која би трајала макар десет година, да се распусте тамошњи органи цивилне власти и установе које се финансирају из државног буџета, да се одмах затворе и конзервишу сви производни погони у којима Шиптари врше саботаже, да се

свима Шиптарима који то желе изда исељенички пасош, да се свима Шиптарима југословенским држављанима, који живе у иностранству и тамо делују са сепаратистичких позиција одузме држављанство и забрани повратак у земљу, да се из појаса педесет километара уз албанску границу исеље Шиптари уз правичну надокнаду и усмере на пресељење у Хрватску и Словенију, док би се експроприсано земљиште дало армији на управу, да се на Космету одмах почну отварати рудници угља и крене са изградњом термоелектрана, како би се ту запошљавали стручњаци из целе Југославије, да се одмах обуставе сва социјална давања Шиптарима, нарочито она који подстичу наталитет, те да се одмах приступи наплати неплаћених комуналија и исељавању оних Шиптара који не плаћају станарину, а живе у државним становима.

То је, у неку руку, била допуна Оснивачког манифеста. У Манифесту није било ни једне једине речи о Косову и Метохији и овим саопштењем та се грешка исправљала.

3. Уједињење с Вуком Драшковићем

Централни одбор Српске народне обнове искључио је 10. марта из странке Вука Драшковића, свог трећег потпредседника. У образложењу, Централни одбор је навео да се Драшковић самовољно понашао, лажно представљао као лидер странке, одржавао у дијаспори контакте с личностима које не би уживале углед у српском народу, водио тајне преговоре о коалицији са странкама које не би одговарале Српској народној обнови, покушао да свога зета убаци у руководство, инсистирао да се Програм и Статут странке прилагоде предлогу закона о политичким странкама какав је дао комунистички режим. Најозбиљнија оптужба односила се на проневеру страначког новца, скупљеног од Срба у дијаспори. Остала је чувена реченица из Прогласа, по којој Драшковић није информисао руководство о примљеном новцу, већ се новац налазио “у ташни госпође Драшковић” и њен каснији одговор, којим она није ни помислила да негира проневеру: “Тај новац – рекла је – обезбедио је ауторитет породице Драшковић”.

Од укупно двадесет чланова Централне управе, састанку је присуствовало њих петнаесторо. Од преосталих петоро чланова, један је био на путу, један је стао уз Драшковића, један је био сам Драшковић, затим његова супруга и њен брат. Састанак је био сасвим легитиман и Драшковић је смењен по Статуту странке. Међутим, расколи у опозиционим партијама погодовали су режиму и он се још тада према расколницима благонаклоно односио. То је искористио др Шешељ да спасе образ свом куму Драшковићу.

Истог дана кад је Драшковић најурен из странке, састављено је једно саопштење лажног Централног одбора Српске народне обнове, односно оног његовог дела који је стао уз Драшковића. У том саопштењу стајало је да Централни одбор није донео никакву одлуку о искључењу Драшковића, већ, напротив, о искључењу Јовића. Док би српско правосуђе евентуално реаговало, рачунало се да би “уједињење” било обављено.

Сутрадан, Српски слободарски покрет, Српска народна обнова, Демократска странка слободе и Либерална странка Ваљево имали су у Дому инжењера и техничара у Београду скуп о Косову. У име Српске народне обнове, место за столом заузео је Мирко Јовић. Замољен да уступи место Драшковићу, Јовић је прихватио, али је изјавио да је Драшковић дан раније искључен из странке. Драшковић је отприлике рекао да “деца не знају шта раде”. Јовић се није упуштао у даљу полемику и то је тако прошло. Пре но што је скуп почео, на иницијативу др Шешеља, четворица страначких лидера скинула су са зида урамљену фотографију Јосипа Броза. На том скупу и званично је покренуто питање коалиције присутних странака.

Декларацијом о уједињењу од 14. марта, спојило се непостојеће крило Српске народне обнове са Српским слободарским покретом, у нову странку названу Српски покрет обнове. Централни одбор је формиран од петнаест чланова Српског слободарског покрета и шеснаест чланова Српске народне обнове – од којих њих четворо није ни знало да се налази у странци с Драшковићем. Централни одбор именован је Драшковића за новог председника и прихватио иницијативу о коалицији и могућем уједињењу Српске народне обнове са Српским слободарским покретом, Демократском странком слободе и Либералном странком Ваљева.

У тој Декларацији, Српски покрет обнове позвао је странке српске опозиције на договор о минимуму заједничког националног програма. Због пијетета према Србима изгинулим у ратовима за стварање и очување Југославије, Покрет је неће рушити. Али, ако би Словенци и Хрвати хтели да оду, они не могу изнети “ниједан педаљ земље натопљен српском крвљу и обележен српским црквама и гробовима”. Остатак Југославије био би уређен као јединствена, снажна, вишестраначка и демократска држава. Завршни одељак Декларације гласио је овако: “Српски покрет обнове се бори за поредак који ће српски народ ослободити комунистичко – ватиканских и свих других окова, омогућивши му да обнови и умножи све своје демократске, духовне, умне, економске и остале снаге. Боримо се за тај и такав васкрс и препород српског народа и свих оних који живе с

њим у истој држави”.

Декларацију су потписали др Шешељ и Вук Драшковић. Др Шешељ је препустио Драшковићу место председника Централне отаџбинске управе нове странке и тако начинио крупну политичку грешку чије ће последице српски национални корпус још дуго осећати.

Српски покрет обнове покушао је 14. марта да одржи промоцију свога програма у хотелу “Мажестик” у Београду. На интервенцију директора хотела, а уз помоћ радника Службе државне безбедности и конобара, промоција је спречена. Међутим, страначки прваци прешли су пред споменик кнезу Михаилу, где су представили програм пред пет стотина Београђана. Полиција није реаговала.

4. Војводска заклетва

Да са Драшковићем неће ићи лако показале су већ демонстрације против дивљања шиптарских сепаратиста, које је Српски покрет обнове заказао за 24. март на Тргу републике. На демонстрацијама које је сам заказао, Драшковић се није појавио.

Други случај био је још драстичнији. На иницијативу Српског омладинског покрета обнове и у његовој организацији, за 29. март заказане су пред албанском амбасадом у Београду демонстрације против прогона Срба у Албанији. Демонстранти су на лицу места затекли кордон резервиста Савезног СУП-а. Одлучено је да се кордон не пробија; сам митинг одржан је на углу улице. Даница Драшковић тражила је да се ипак крене у пробијање кордона. Кад је Вук Драшковић, који је дошао са закашњењем од пола сата, покушао да је одговори, она му је сасула у лице бујицу увреда. Увече је др Шешељ држао састанак најужег руководства. “Ако се још једном овде буде расправљало о Даници Драшковић – рекао је др Шешељ Вуку Драшковићу – онда неко од нас двојице више неће бити у странци”.

О десетогодишњици смрти Јосипа Броза, 4. маја у три сата и пет минута, док су сирене завијале, а комунисти стајали мирно у славу свога неумрлог вође, Српски покрет обнове, Српска народна обнова, Народна радикална странка, Демократска странка и Српски демократски блок организовали су протестне демонстрације. На звук сирена, демонстранти су отпочели с концертом звиждука, уз скандирање: “Бандо црвена!”, “Кућа цвећа напоље!”, “Ви сте Титови, Тито је ваш!”, “Тито је усташа!”. Колона је прошла поред зграде “Политике” и упутила се према Телевизији Београд. Из Правно – биротехничке школе, у којој је тад био велики одмор, полетеле су на улицу слике Јосипа Броза и новчанице с његовим ликом, којима је инфлација у међувремену толико оборила вредност да су од највеће вредности симболично постале ситнина за враћање кусура. Све је то завршило на ломачи.

Пошто је на кратко застала пред Телевизијом Београд, колона демонстраната кренула је у Улицу Маршала Тита. Ту је дошло до првих скидања табли с називом улице. Тад је интервенисала полиција; међутим, демонстранти нису одустали. Тек пошто су све планиране табле скинуте, скуп се разишао.

О годишњици српског устанка против немачке окупације, 13. маја 1941. године, странка је организовала поход на Равну гору, до Шумарево колибе, места где је током рата био штаб генерала Михаиловића. Међутим, јаке полицијске снаге спречавале су још од ноћи приступ Равној гори, како би режим бројем пропуштених посетилаца минимализовао акцију. Полицијом, која је имала испомоћ и у хеликоптерима, руководио је лично републички секретар Радмило Богдановић. Посетиоци су редом легитимисани, пећина је темељно претресена, одузимани су фотоапарати и српска национална знамења. Од уредника “Погледа” одузето је неколико листова с фотографијама из четничког албума. На једном од њих писало је “Трећи српски устанак”, како четници у дијаспори називају одлуку Михаиловића да не прими капитулацију и полиција је после објавила да је Драшковићу заплешен материјал о Трећем српском устанку, као да би га он подигао. Од оних који су пропуштени кроз блокаду нико није успео да се попне на сам врх планине, јер је јак одред полиције палицама потерао народ низ стрмину. Даница Драшковић није хтела да прими наређење и стала је да трчи по падини, док је Вук Драшковић без успеха покушавао да је сустигне и приволи да се и сама повуче. Полиција је брачни неспоразум решила тако што је Даницу једноставно заобишла и наставила да пожурје народ према подножју. Увече су државни медији јављали о огорченом месном становништву које се умало није физички обрачунало с “непријатељским елементима”. У стварности, мештани села испод Равне горе дочекали су госте срдечно, погачом и ракијом. Међутим, у оближњој Мионици примећене су војне снаге, док су друмом од Ваљева пролазила борна кола. Том приликом, режим ништа није препустио случају.

Тад је др Шешељ боравио у САД, на 39. Конгресу Покрета српских четника Равне горе. Конгрес је држан 19. маја у Спомен дому генерала Михаиловића у Шервилу, Индијана, а конгресна прослава сутрадан, у Црквеном дому Светог Ђорђа. Као “истински тумач мисли и осећања српског народа”,

др Шешељ је добио о Видовдану 1989, од најстаријег српског четничког војводе Момчила Ђујића титулу четничког војводе и његов боравак у САД послужио је за миропомагање и полагање заклетве. “Србија”, гласило српских бораца, имало је овакав извештај:

“Врло снажно и пријатно узбуђење захватило је све присутне када је млади интелектуалац и најистакнутији борац у данашњој Југославији за слободу и права српског народа – др Војислав Шешељ, (...) полагао заклетву пред врло заслужним српским владиком Фирмилијаном и протојерејем – ставрофором о. Миланом Савићем. Свечани чин полагања војводске заклетве пред Светим олтаром, и поред српске и четничке заставе, био је заиста величанствен и пун пријатног узбуђења, тако да су се у очима присутних Срба и Српкиња виделе и многе сузе радости. Тај радосни и сигурно јединствен догађај у животу српске родољубиве и слободољубиве емиграције тек донекле дочаравају слике са заклетве најмлађег српског четничког војводе др Војислава Шешеља, чији је звонки глас при изговарању текста заклетве снажно одјекивао у Храму св. Ђорђа и остављао незабораван утисак на све присутне”.

5. Прекидање представе “Свети Сава”

У четвртак 31. маја, у Југословенском драмском позоришту у Београду, насилно је прекинута представа “Свети Сава” Синише Ковачевића, у извођењу Народног позоришта из Зенице. У тој акцији, унутар Српског омладинског блока учествовали су и чланови Српског омладинског покрета обнове. Различито виђење улоге страначког подмлатка у прекидању представе, то ће бити повод за коначан раскол др Шешеља и Драшковића.

Још кад је објављено гостовање зеничког позоришта, председник Српске светосавске странке протојереј др Жарко Гавриловић, захтевао је да се оно откаже. “Нећемо дозволити – говорио је др Гавриловић – да се наше светиње блате, од разних људи који су у перверзијама и греху и зато јер је “Свети Сава” дело псовачко, простачко, вулгарно које вређа наша најдубља, најсветија и најинтимнија верска и национална осећања”. Писац Ковачевић, главни глумац Лаушевић и управник Ђирилов жалили су се да им непозната лица прете, али су одбили да откажу представу. Др Гавриловић је онда тражио да је забрани полиција. Кад га је и полиција одбила, др Гавриловић је на дан представе организовао демонстрације.

Сат пред почетак, он је са неколико десетина истомишљеника стајао пред позориштем окружен јаким снагама полиције. Демонстранти су певали духовне песме, др Гавриловић је давао изјаве новинарима, а др Шешељ објашњавао полицајцима српску историју. Нико није обратио пажњу на педесетак припадника Српског омладинског блока, који су ушли у салу с уредно купљеним улазницама. Према плану, на прву псовку с бине, они би имали да устану и запевају химну Светом Сави и на тај начин омету представу. Вече уочи представе, Драшковића је у Клубу књижевника обавестио о томе један од челника омладинског крила Горан Савић Чоби.

Како је представа готово сва сачињена од самих псовки, то се повод за интервенцију појавио у самом почетку. После једне реплике Жарка Лаушевића, који је играо Светог Саву, из публике се заорила светосавска химна, најпре снажно и складно, кроз прва два стиха. Тад се открило да тек двоје или троје певача познају текст, те да надаље од хора нема ништа. Кад је запретило да протест због тога може пропасти, тад је неко у очајању стао да звижди. Неко се други, опет, досетио да скандира “Србија! Србија!”. што је тад било ушло у моду на Звездиним утакмицама и то је маса с олакшањем примила. Минут или два Лаушевић је стајао на бини у нади да ће се олуја истутњати. Кад се то није десило, остатак публике једним дугим аплаузом дао му је простора да се обрати демонстрантима. “Ја вас најлепше молим – рекао је – да свој суд, ма какав он био, сачувате за крај представе”. Демонстранти су му одговорили скандирањем: “Напоље!”, “Усташе!”, “Напоље из Србије!”.

Онда су на бину изашли глумци Берчек и Цвејић; они су опоменули публику на гостољубивост. Кад је и то пропало, Лаушевић је готово на силу изговорио један монолог у којем се величају Срби. Демонстранти, предвођени Синишом Аксентијевићем, потоњим радикалом и уредником “Велике Србије”, постајали су, опет, све нервознији, па су глумци одлучили да, ипак, прекину представу. Др Гавриловић је ушао иза бине и тражио да се не одигра ни друга представа, заказана за пола десет. Онда су сви изашли у ноћ.

Митрополит загребачко – љубљански Јован, који је замењивао оболелог патријарха Германа, пожурио је да се огради од др Гавриловића. “Српска црква – рекао је – није организовала, нити је то у духу њене традиције, прекидање представе у Југословенском драмском позоришту”.

6. Реакција Вука Драшковића

Исто као што се митрополит Јован у име Цркве одмах оградио од др Гавриловића, тако се Драшковић у име странке одмах оградио од др Шешеља. У петак 1. јуна, на конференцији за

штампу сазваној због забране “Српске речи” (потом ослобођене 7. јуна), Драшковић је оштрим речима осудио прекид. Др Шешељ је узео реч и рекао да Драшковић нема права да говори у име странке, јер је Српски покрет обнове преко своје омладинске секције организовано учествовао и имао врло значајну улогу. Драшковић је ућутао. Додао је само да ће легитимни органи странке изрећи свој суд.

Истог дана, он је дао интервју Радију Б 92. “У име странке на чијем сам челу – рекао је између осталог Драшковић – ја се заиста извињавам и редитељу и овоме граду и свима који су прекинути јуче у тој представи. Ако је иједан од чланова ове странке учествовао у оној будалаштини у позоришту, у оном букању, у оном дивљању које пристоји странкама на чијем је челу Хомеини или неки усташоид или усташа, али странци, српској странци која наставља управо традицију Светог Саве, то није требало и ја верујем да ту чланова Српског покрета обнове није ни било, али било је из других странака. Они припадају српском народу и то је срамота која се једном онаква и десила у Београду и што више никада не сме да се понови”.

На констатацију новинарке да је онда, дакле, јасно да припадници Српског покрета обнове нису организовано отишли у ЈДП, Драшковић је одговорио: “Таман посла”. “Пошто сам међу букачима – питала је даље новинарка – ипак приметила чланове Ваше странке, какав ћете однос имати према томе?”. “Онакав какав мора да буде – обећао је Драшковић. – Имаћемо састанак Централне управе и однос мора да буде у складу с овим. Ја ћу на томе инсистирати, што сам до сада рекао”.

7. Раскол с Драшковићем

У тврдом националистичком крилу странке ова изјава учинила је мучан утисак. Др Шешељ закључио је да је Драшковић превршио с непромереним понашањем. На његов наговор, једанаесторо чланова Централне отаџбинске управе упутило је 4. јуна Драшковићу писмо у којем оцењује да је његов поступак “у директној колизији с методом деловања и политиком странке”. По члану 9, став 4 Статута, они су затражили од Драшковића да сазове хитну седницу Централне управе, “на којој бисмо размотрили укупно досадашње деловање Српског покрета обнове и извукли одговарајуће консеквенце”.

Драшковић је исправно разумео да је то др Шешељ био наумио да га руши. Испрва, он је био одбио седницу; Војину Вулетићу био је одбрусио да има паметнија посла и да ће је сазвати кад он то буде хтео. Али, како је потписника било довољно да закажу седницу мимо председника (једна трећина ЦОУ), то су је они сазвали за 5. јун. Кад је то сазнао, Драшковић је редом називао чланове и претио им искључењем ако би присуствовали. По Вулетићу, говорио им је да су “састанак ионако сазвали најгори људи, нерадници, они којима не може бити места не само у Управи, него ни у странци уопште”. Кад није био сигуран да је успео, он је послао извесног Страхину Илића да озвучи просторије странке. Истовремено, он је у журби сазвао седницу за 8. јун.

Седница Централне отаџбинске управе имала је једну тачку дневног реда – политичке последице изазване изјавом Вука Драшковића коју је дао Радио Београду у вези с прекидањем позоришне представе “Свети Сава”. Било је присутно свега четрнаест од укупно тридесет три члана Централне отаџбинске управе, те се поставило питање кворума. Кад су усвојене две оставке, број чланова Управе свео се на тридесет један. Али, зато се и број присутних смањио на тринаест.

Неко је онда предложио да се поништи чланство у Централној отаџбинској управи свима које је довео Драшковић, а да још нису потписали приступнице. Без њих шесторо, Централна отаџбинска управа је бројала двадесет пет чланова, те је кворум проглашен на присутних тринаест. Једнако као и Драшковићево кооптирање нових чланова, тако је била спорна и одлука о престанку чланства шесторици чланова Централне отаџбинске управе. Легитимитет седнице спасен је фактом да се у току рада кворум био попео на деветнаест, те да је у самом гласању учествовало седамнаест чланова, што је давало кворум у обема варијантама. Питање престанка чланства накнадно кооптираним члановима више није покретано; они су после пуноправно учествовали у расправи и гласању.

Уводни експозе поднео је др Шешељ. Од главних ствари, он је Драшковићу замерио неодговорност према сопственој странци, понашање његове супруге, самовољу у одлучивању, самостално располагање страначким новцем, потпуну приватизацију страначког листа, истеривање из странке појединих виђених чланова, рђаву кадровску политику у иностранству и, најзад, издају страначког подмлатка. Др Шешељ је оценио да је Драшковић изјавама од 1. јуна ишао на елиминацију Српског омладинског покрета, јер није могао да га контролише. Још је пребадио Драшковићу понашање према др Гавриловићу, кога је Драшковић после прекида представе нагрдио и претио му да ће бити избачен из Цркве. После др Шешеља говорио је Војин Вулетић. Он је тражио да се Драшковић смени с функције председника Централне отаџбинске управе.

Потом је отворена расправа. Коста Булатовић и Миодраг Глишић упозорили су да је Драшковић, на један начин, постао симбол странке. Они су апеловали да се Драшковићу укаже на грешке, али да нипошто не долази до раскола. “Ко у самом устанку мења вођу устанка, устанак му је пропао у старту” – рекао је Глишић. Вулетић је инсистирао да шефови политичких странака немају право на грешке. Тад је на седницу ушао Вук Драшковић.

Он је одмах ставио до знања да му је познат целокупан дотадашњи ток седнице. Расправу коју је био повео с др Шешељем, Вулетићем и адвокатом Вукосављевићем на моменте је претварао у свађу. У међувремену, Булатовић и Глишић напустили су седницу. Кад Драшковић није успео да се оправда за изречене оптужбе, Вулетић је у својству председавајућег ставио на гласање предлог да се Драшковић смени с функције председника Централне отаџбинске управе Српског покрета обнове. Било је присутно седамнаесторо чланова ЦОУ. Драшковић је разрешен с девет гласова за, пет против и три уздржана гласа.

8. Лажна седница Драшковића

По завршетку седнице, Драшковић је учинио један партијски удар, какав је три месеца раније учинио у Српској народној обнови. Он је одмах саставио саопштење у којем је изнео низ увреда на рачун др Шешеља. Драшковић није признао одлуку о искључењу, већ је тврдио да је уз др Шешеља стало свега осморо од тридесет пет чланова Централне управе. Он је седницу прогласио нелегитимном. По Драшковићевом мишљењу, седница Централне управе имала се одржати 8. јуна у Београду.

Драшковић је ово саопштење одмах однео у редакцију “Новости”. Под насловом “Шешеља код психијатра”, “Новости” су га објавиле у броју од 6. јуна. “Погрешио сам као писац – изјавио је Драшковић у пратећем интервјуу. – Не дао ми Бог Србију у којој би тај човек био неко и нешто!”.

“Политика” је такође одмах примила Драшковићево саопштење, док секретар странке Војин Вулетић није стигао даље од пријавнице. Он је саопштење морао оставити портиру; кад оно није објављено у “Политици”, странка је интервенисала, али је одговорено да “Политика” никакво саопштење није ни добила. “Новости” су једино објавиле “приватни деманти” др Шешеља. У саопштењу од 11. јуна, Српски покрет обнове рекао је и ово: “Здушно ангажовање режимске штампе, радија и телевизије на страни Вука Драшковића ствара нам утисак да је удар на нашу странку унапред програмиран и да се бивши председник у ту режију идеално и свесно уклопио”.

У ресторану “Ролекс” у Земуну, Вук Драшковић одржао је, 8. јуна, седницу своје Централне управе. Од тридесетједног члана, присуствовало је четрнаест. Остатак до стотинак људи чинили су председници месних одбора или повереници Српског покрета обнове из унутрашњости. Неки су чак лажно представљени таквима. Најзад, лажним телеграмима лица која нису ни знала да припадају странци, Драшковић је добио подршку четворице “оправдано одсутних” чланова. Др Шешељ и они чланови Управе који су остали уз њега, искључени су из странке. Изабрана је и нова Управа која је бројала око шездесет људи. За потпредседника Извршног одбора изабран је др Мухамед Кешетовић, који је неколико дана касније у “Политици” демантовао везу са Српским покретом обнове.

У саопштењу од 11. јуна, Српски покрет обнове дао је јавности на увид све чињенице. Речено је да је 8. јуна заправо извршено оснивање нове странке која нелегитимно присваја име Српски покрет обнове. У том саопштењу Драшковић је поново оптужен за самовољу, расипништво, небригу за организационо јачање странке, приватизацију кадровске политике и непотизам. Замерено му је што је за браниоца “Српске речи” ангажовао адвоката који је бранио Азема Власија и за то примио новац од једне стране силе. Презентоване су чињенице о поткупљивању појединих чланова, скандалима Данице Драшковић, телеграму честитке који је Драшковић био послао Фрањи Туђману после избора за председника Хрватске, приватизацији страначког листа и другом. Такође, јавност је обавештена да је Централна отаџбинска управа за новог председника изабрала др Војислава Шешеља, а за потпредседника адвоката Милорада Вукосављевића.

Демократска странка, Српски покрет обнове који је водио Драшковић, Народна радикална странка и још неколико мањих странака заказале су за 13. јун протестни митинг грађана Београда ради изражавања захтева за што скоријим одржавањем избора. Драшковић је своје учешће у демонстрацијама условио тиме да не учествује Српски покрет обнове који је водио др Шешељ, што су друге странке прихватиле. Војин Вулетић обавестио је јавност да ће легитимни Српски покрет обнове учествовати на скупу и захтевати да његови представници добију равноправан третман.

Кад је митинг почео, чланови Српског покрета обнове са др Шешељем, певајући четничке песме, покушали су да дођу до бине. Драшковићево обезбеђење није им то допустило. Дошло је до вербалног сукоба, а затим и до физичког обрачуна. Др Чавошки и др Мићуновић побегли су и затражили заштиту од полиције, док је Драшковић ушао у свој аутомобил вичући да је др Шешељ

покушао на њега атентат. Они су убрзо напустили Трг републике и кренули пред Скупштину Србије, где су предали своје захтеве о изборима. Део њихових присталица митинговао је пред зградом “Политике”, да би се све завршило пред Телевизијом, где је интервенисала полиција. Српски покрет обнове, Српска народна обнова и Српска светосавска странка одржали су пред спомеником кнезу Михаилу митинг пред шест хиљада људи.

Како би се избегла свака даља забуна око имена, Централна отаџбинска управа Српског покрета обнове донела је 18. јуна одлуку да странку назове Српским четничким покретом. “Ми, напоскон, немамо никаквог разлога да од било кога скривамо да смо политички следбеници српских хајдука и српских ускока, српских комита и српских четника, који су вековима водили борбу за слободу српског народа и који су светосавље и отаџбину увек стављали изнад свега”.

9. Програм Српског четничког покрета

Јула 1990. године представљен је политички програм Српског четничког покрета. Као основни циљ, српски четници издвојили су стварање слободне, независне и демократске српске државе, која би, поред Србије, обухватала Македонију, Црну Гору, Босну, Херцеговину, Дубровник, Далмацију, Лику, Кордун, Банију, Славонију и Барању. Српски четници изјаснили су се за парламентарну демократију, доследно поштовање грађанских права, потпуну грађанску равноправност националних мањина, постизање пуног националног, духовног, културног, економског и политичког јединства међу Србима, окончање грађанског рата, дефинитивно рушење култа Јосипа Броза, извођење највећих издајника српског народа пред суд и конфискацију имовине свим комунистима који су се обогатили пљачком народне имовине. Затражено је пресељење Срба из суседних држава и слободан повратак српске политичке емиграције. Било би постављено питање одговорности за геноцид над Србима и ратну штету почињену у Другом светском рату. Такође, затражена је свеобухватна заштита Срба угрожених геноцидном политиком новог усташког режима.

У економији, била би обновљена слободна тржишна привреда и подстакнута пољопривредна производња. Пореска политика била би у функцији привредне експанзије, али и постизања основне социјалне сигурности грађана. У регулисању пензијског и социјалног осигурања, био би реafirмисан принцип солидарности грађана у обезбеђивању животних услова достојних човека. Васпитно – образовни систем био би трансформисан у складу с националним препородом. Било би успостављено радно законодавство које би обезбедило ефикасну правну сигурност запослених. Судство би било независно, војска и полиција остале би изван сваке идеологије, државна управа била би редукована и биле би јој укинуте све привилегије. Штампана била слободна. Најзад, биле би уклоњене све последице комунистичког разбијања Српске православне цркве.

У односу на питање Косова и Метохије, Српски четнички покрет задржао је смернице из Саопштења за јавност Српског слободарског покрета објављеног почетком фебруара. У односу на Саопштење, учињене су ове допуне. Имало се ефикасно онемогућити успостављање сваке политичке аутономије. Била би враћена сва непокретна имовина Србима с Косова и Метохије, одузета од стране фашистичког окупатора или Титових комуниста. На крају, српски четници тражили су да се на Косову и Метохији не одржавају никакви парламентарни избори док се на тој територији не би повратила етничка слика од пре 6. априла 1941.

10. Суђење Јосипу Брозу

Либерална странка, прва партија која се појавила на политичкој сцени Србије после пропасти комунистичког једноумља, организовала је у Ваљеву суђење Јосипу Брозу Титу. Позив да се прихвати улоге тужиоца упућен је др Војиславу Шешељу. Др Шешељ написао је оптужницу и јавно је промовисао у Ваљеву 25. марта.

“У име народа, човечности, међународног права, слободе, демократије и српског народа”, др Војислав Шешељ подигао је против Јосипа Броза иницијалну оптужницу по округло тридесет тачака, чиме је, по мишљењу тужиоца, починио тачно педесет кривичних дела. Др Шешељ предложио је да се као сведоци на суђењу појави педесет људи, који би сведочили о сваком од почињених кривичних дела, те да се саслуша мишљење петорице судских вештака. Такође, др Шешељ, у својству тужиоца, предложио је да Високи народни трибунал правде поднесе захтев свим државним архивама да му ставе на увид релевантна документа која могу послужити у поступку утврђивања чињеница. као и да се изврши увид у мемоарску грађу Брозових најближих сарадника. Он је тражио да се Броз огласи кривим по свим тачкама оптужнице и да Високи народни трибунал донесе пресуду којом би се Јосип Броз прогласио ратним злочинцем, зликовцем и криминалцем; захтевало дефинитивно рушење култа његове личности и уклањање његових споменика, слика и портрета са зидова јавних установа; променило име свима градовима, улицама и јавним

установама који носе име Јосипа Броза; апеловало на српске интелектуалце да учествују у свестраном преиспитивању догађаја из ближе прошлости српског народа; захтевало да се српски васпитно – образовни систем очисти од дивинизације Јосипа Броза и саопшти омладини права истина о њему; извршила конфискација целокупне имовине Јосипа Броза; рехабилитовале све жртве његових прогона; елиминисале све последице његових политичких експеримената са српским народом тако што би се одмах заказали избори за уставотворну скупштину, на којима би слободно учествовале све политичке странке и захтевало да се гроб Јосипа Броза одмах исели из Београда у Хрватску.

“Јосип Броз Тито нам је уништио и упропастио буквално све што смо имали – написао је др Шешел у образложењу. – У економском погледу дотерао нас је до просјачког штапа, у политичком нас изложио дејству система анахроне деспотије азијатског типа, у културном нас непоправљиво осакадио, у духовном нам разорио темеље српске националне свести, поноса, части и достојанства, а у државотворном успео да анулира готово све најважније тековине стопедесетогодишњих српских ослободилачких ратова. Зато ово јавно суђење зликовцу и злочинцу Јосипу Брозу Титу треба симболично да означи и крај нашег робовања марксистичкој идеологији и комунистичком режиму, као и сваком облику тоталитаризма и аутократије. На прагу смо поново освајања слободе и демократије, на почетку националне обнове и духовног препорода, па зато морамо благовремено изградити и одбрамбене механизме који ће у будућности спречити да нас било која нова стихијска сила, попут комунистичке, закупи, заслепи и поведе у амбис”.

Под маском Скупштине Либералне странке, суђење Јосипу Брозу почело је на Ивањдан (7. јула) у великој сали хотела “Јабланица” у Ваљево. У сали се гужвало неколико стотина људи, док је маса народа остала без могућности да присуствује, протестујући што напољу нема спољњег озвучења. Скупштина је почела минутом ћутања жандармима Драговићу и Лончару, који су на Ивањдан 1941. године мученички страдали од злочиначке руке Жикице Јовановића Шпанца. Тим чином почео је братоубилачки рат у Србији, који је, одбијањем комунистичког режима да призна истину, и после педесет година још увек трајао.

Најпре је формиран Високи народни трибунал правде који су чинили Оливера Јелкић, председница Кола четничких сестара, др Ђорђе Николић, др Велибор Стефановић, Војин Вулетић и Александар Стефановић. На месту браниоца седео је др Радисав Целић, адвокат из Краљева.

Суђење је отворио опуномоћени јавни тужилац др Шешел. Тек што је почео да чита оптужницу, у салу је упала полиција. Командир патроле наредио је да сви присутни напусте салу јер скуп није пријављен. Стотинак четника стало је да скандира: “Бандо црвена!”, “Излазите напоље!”. Кад је полиција изгубила стрпљење, др Шешел је донео одлуку да се “процес највећем зликовцу и злочинцу” одложи на неодређено време. На платоу испред хотела др Шешел је изјавио да је Јосип Броз “у срцима свих Срба већ осуђен, тако да ће га српски народ памтити само по злу које му је нанео као ниједан досадашњи непријатељ”.

Као епилог овог суђења, Либерална странка предвођена председником Александром Стефановићем приступила је 15. јула Српском четничком покрету. Свега тринаест чланова странке, које је водио Предраг Вулетић, није примило одлуку о припајању. Они су још неко време егзистирали на периферији политичке борбе у Србији, затим су пришли Српској либералној странци.

11. Парастос Дражи Михаиловићу

У складу са својим програмом, Српски четнички покрет наставио је рад на рехабилитацији Равногорског покрета. Прогласом српском народу од 2. јула, Српски четнички покрет заказао је парастос Дражи Михаиловићу. Парастос је имао да буде одржан у Саборној цркви у Београду 17. јула, о годишњици Михаиловићевог погубљења. После тога, на Тргу републике био би одржан комеморативни скуп. У свом Прогласу, Српски четнички покрет упутио је захтев режиму да се јавности одмах саопшти место Михаиловићевог погубљења и учини доступном сва релевантна документација о томе.

Старешина Саборне цркве рекао је да Црква не сме држати званичан парастос Михаиловићу, али да нема ништа против да четници дођу, упале свеће и помоле се Богу. Штампано је тринаест хиљада летака. Полиција је летке одузимала, а оне већ излепљене систематски цепала. Кад су четници стали употребљавати боље лепило, прогласи су морали бити стругани ножем.

Шеснаестог јула режим је забранио скуп на Тргу републике. Увече је Централна отаџбинска управа одлучила да се скуп ипак одржи.

У одсуству званичних црквених представника, парастос је служио Новак Станојевић, ратни свештеник дринско – романијског корпуса, уз помоћ неколико студената Богословског факултета. Велики саборни храм изгледао је величанствено као на највеће православне празнике.

На Тргу републике искупило се десетак хиљада људи, међу њима највише младих. То је показало да покушај колективног брисања памћења српском народу није успео – успомена на Михаиловића живо је одржавана међу Србима. Скуп је отворио др Војислав Шешељ. Често прекидан скандирањима, он је говорио о величини Михаиловићеве борбе. Тад је полицајац с мегафоном покушао да растури скуп. Окупљени народ реаговао је звиждуцима и скандирањем: “Бандо црвена!”.

Др Шешељ је само погледао полицајца и наставио говор. Полиција је разумела да би насилно растурање скупа довело до озбиљног инцидента и повукла се. После др Шешеља говорили су представници Српске народне обнове и Српске светосавске странке. Затим је др Шешељ поново узео реч. На крају свог говора он је поновио да је главна тачка четничког програма обнова слободне српске државе. Тиме је скуп завршен. Окупљени народ разишао се у миру. То ће остати правило свих скупова у организацији Српског четничког покрета, а потом и Српске радикалне странке: никаквог експреса, да случајно не би пала крв.

На вест да је др Шешељ формирао Српски четнички покрет, војвода Момчило Ђујић послао му је 18. јула поруку у којој каже да српски родољубиви борци у овим земљама слободног света стоје тврдо и одлучно уз Четнички покрет у борби за слободу и обнову српске државе на Балкану која би обухватала све српске земље и сво српство. “Утврђивати српско духовно и национално јединство и обновити српску државу на Балкану – писао је Ђујић – то је наш завет и аманет наших херојских предака на челу са бесмртним ђенералом Дражом”. У тој борби војвода Ђујић обећао је сву помоћ.

12. Репресија режима

После парастоса у Београду, Српски четнички покрет одржао је 22. јула парастос Дражи Михаиловићу, Милану Недићу и Димитрију Љотићу и у ваљевској цркви. Служио је протојереј Љубомир Ранковић. Једна делегација Српског четничког покрета присуствовала је Српском сабору у Србу, где су службени представници већине српских општина усвојили Декларацију о суверености и аутономији српског народа у Хрватској. Сутрадан, 26. јула, четници су били на народном збору у Тополи. Током јула, Српском четничком покрету организовано су приступиле “Делије”, навијачи Црвене звезде на челу са Небојшом Ђорђевићем Шуцом.

Другог августа, одржавана је традиционална прослава Дана македонске државности испред манастира Свети Прохор Пчињски. Кад је др Шешељ обавештен да су долазак на прославу најавили и припадници македонских екстремистичких организација МААК и ВМРО, он је решио да један аутобус четника пође пред манастир да им тај скуп растури. Др Шешељ је понео једну мацолу да разбије две металне плоче с петокракама којима су Македонци на зиду православног манастира обележили заседање АСНОМ-а, о Илиндену 1944. године.

Кад није успео чекићем, др Шешељ је плочу извалио голим рукама. Због тога је приведен у полицијску станицу у Бујановцу. После једног сата неизвесности, четници су пошли да га ослободе. У Нишу су сазнали да др Шешељ није тамо. Кренули су натраг за Београд. Убрзо се појавио и др Шешељ; њему је у Бујановцу одузета мацола, па је после подизања прекршајне пријаве пуштен. У међувремену, српска полиција разјурила је македонске екстремисте.

После промоције у Малом Зворнику 4. августа, серија промоција требало је да се настави 8. августа у Лапову. Тамо је представнике Српског четничког покрета сачекала полиција са забраном митинга. Кад је народ упркос забрани пошао да се придружи четницима, уследило је батинање. Др Шешељ је покушао да се обрати окупљеном народу. После краћег комешања, он је схватио да полиција неће одустати по цену крви и повео своје четнике у аутобус, да скупљени народ не би даље био излаган репресији.

На митингу против усташког терора у Книну, који је с Трга републике 17. августа пребачен пред Скупштину СФРЈ, полиција је опет тукла. После говора др Шешеља, полиција је наједном интервенисала палицама. Како је већ била прошла поноћ, др Шешељ је наставак митинга заказао за сутрадан у подне. Око пола два ујутру он је код своје куће приведен у полицију и задржан до јутра, да би му дежурни судија за прекршаје одредио двадесет дана затвора зато што је сазвао и одржао јавни скуп који није био пријавио. На другом митингу 18. августа, полиција се држала по страни. Међутим, после митинга др Шешељ је поново приведен судији за прекршаје. По истом образложењу, ту је зарадио још двадесет пет дана затвора. Неколико дана касније, полиција је забранила да аутобус пун четника пође за Книн.

У Франкфурту је 8. септембра одржан несвакидашњи скуп: у Театру код Торња, пред хиљаду Срба, састали су се и разговарали представници Социјалистичке партије, српске опозиције, српских странака из Хрватске и Босне и Херцеговине, четника и краљевске породице. Зашто је такав скуп морао да се одржи чак хиљаду четири стотине километара од Београда – то се никад није сазнало. Испред Српског четничког покрета говорио је Александар Стефановић. Он је најавио јуриш на Кућу

цвећа. “Ми, српски четници – рекао је – доносимо најбоље и најсрећније слободарске и патриотске традиције српског народа. Залажемо се за стварање демократске државе Србије на Балкану у којој ће бити уједињене све српске земље”. Његове речи испраћене су овацијама.

На митингу 12. септембра, чија је главна звезда требало да буде Драшковић, др Шешел, упркос протестима организатора, попео се на бину. Обезбеђење Српског покрета обнове искључило је озвучење. Међутим, др Шешел је имао дан. Његове речи учиниле су такав утисак да је маса људи после митинга кренула за њим.

Исти успех он је имао и сутрадан, кад се пред Скупштином СФРЈ искупио народ из Фоче да се жали на муслимане. После испразних политичких говора испред Скупштине, Фочанци су замољени да се разиђу. Тад је на сцену ступио др Шешел, праћен својим четницима. “Намерно сам – рекао је – сачекао да ови овде заврше, да бисмо чули шта нам нуде и шта имају да кажу. Не нуде ништа!”. Стално прекидан скандирањима, др Шешел је наставио: “Они су то исто причали годинама! Они су то исто причали свима! Они никада никоме својим причама нису помогли! Ви сте овде дошли да кажете да више не можете да подносите муслимански терор. Да сте малтретирани и угрожени, а србијански комунисти вам не могу пружити ни обећати ништа више од овога данас! Од ових превара и празних обећања! Њима није јасно да је Дрина река која тече кроз центар Србије! Вама могу помоћи само и једино српски четници! Јер ми, српски четници, увек ћемо доћи тамо где је ма и један Србин угрожен! Српски четнички покрет окупља само најхрабрије и најодлучније. Оне који су спремни и сутра да дају живот на бранику отаџбине, на бранику Србије! И зато, браћо Срби и сестре Српкиње, нека вам основни принцип борбе увек од сада буде: око за око, зуб за зуб!”.

То су били говори какве је маса волела. Таман да у њима нема ничег конкретног сем једне чврсте подршке, па је и то довољно да људи стекну поуздање – због чега су управо и дошли. Такво једно поуздање комунистички политичари – изузев Милошевића – никада нису могли изазвати.

Четири дана касније, др Шешел је прекинуо састанак који је Вук Драшковић сазвао у Удружењу књижевника Србије као “стварање српског националног програма”. Тамо су били представници Српског покрета обнове, Народне радикалне странке, Народне странке Милана Парошког, Демократског форума, Социјалдемократске странке, Либералне странке Предрага Вулетића, Народне странке Црне Горе, Матице исељеника, Удружења књижевника и Социјалистичке партије Србије – само представници Српског четничког покрета, на захтев Драшковића, нису били пуштени да уђу. Кад је др Шешел сазнао за то, он је праћен четницима упао на скуп и прекинуо га. Вук Драшковић побеглао је на споредан излаз. Др Шешел је одржао састанак Српског четничког покрета и издао саопштење за јавност о овом преседану Српског покрета обнове. Др Шешел је запретио да ће тако проћи сваки скуп на који не буду позвани и српски четници. После тога су чланови Српског четничког покрета, предвођени др Шешелем, напустили Удружење.

Сутрадан, 18. септембра, припадници Српског четничког покрета омели су промоцију Савеза реформских снага Југославије у Дому омладине, не допуштајући да се у главном граду Србије слушају антисрпски ставови. Двадесетак четника пробиле се пред почетак промоције до првих редова, одакле су галамили и добацивали ометајући говорнике. Читавих десет минута трајало је њихово скандирање “Србија! Србија!”, на шта су симпатизери реформиста покушали да одговоре скандирањем “Југославија! Југославија!”, али у томе нису имали нарочитог успеха. Кад је за говорницу изашао Ветон Сурои, један од идеолога албанског сепаратизма, четници су пошли да га одатле уклоне. У општој гужви, књижевник Мирко Ковач добио је фотоапаратом у главу.

На свечаној заједничкој седници сва три већа Скупштине Србије 28. септембра проглашен је нови Устав Републике Србије и изборни закони. Први вишестраначки парламентарни избори заказани су за 9. децембар, исто кад и избори за председника Републике. Иако су скупштински избори требало да буду по већинском систему, први корак је ипак учињен. Један део заслуга за то несумњиво припада Српском четничком покрету.

13. Забрана Српског четничког покрета

Од пролећа 1990, учестала су стална привођења и малтретирања колпортера који су продавали страначки лист “Велику Србију”, касете са четничким песмама, значке и кокарде. У Кнез Михаиловој улици, 31. јула двојицу колпортера “Велике Србије” претукао је полицајац. Власника стана, у којем је Српски четнички покрет држао састанке, полиција је натерала да им откаже. Поједине чланове Српског четничког покрета полиција је одводила на информативне разговоре ноћу, као криминалце. Ипак, није их успела застрашити. Кад је режим претрпео пораз, он је ударио по четницима на други начин.

Српски четнички покрет поднео је 31. јула пријаву за упис у регистар политичких организација. Републички секретаријат за правосуђе и управу одбио је 8. августа регистрацију

странке. У образложењу, заменик републичког секретара навео је да би се пријављеним називом вређао јавни морал грађана, јер су припадници четничког покрета окончали рат као поражена страна, а њихове вође “од стране народних судова осуђени су као ратни злочинци због извршених покоља и других видова терора над становништвом Србије, Црне Горе и Босне и Херцеговине”.

На седници 13. августа, Централна отаџбинска управа осудила је овај насртај режима. За 11. септембар заказан је протестни митинг на Тргу републике. Сматрајући да без међустраничке солидарности нема искрене политике националног помирења свих Срба, Српски четнички покрет позвао је све опозиционе странке да му се придруже.

Режим је 10. септембра забранио митинг. Упркос забрани и великом пљуску, митинг је ипак одржан, без присуства представника других странака. Свега су се три странке солидарисале са Српским четничким покретом (Демократска странка, Српска светосавска странка и Покрет за људска права), али се на митингу није појавила ниједна. После краће препирке с полицијским командиром, др Шешељ је одржао говор у башти “Руског цара”. После говора, четници су се разишли.

Странка је 20. августа поднела тужбу ради поништења решења. Врховни суд Србије, на седници од 3. октобра, одбио је тужбу. На ову пресуду, др Шешељ се жалио 28. октобра. У образложењу, он је, између осталог, рекао: “Ову жалбу не подносимо зато што бисмо евентуално рачунали да би се комунистички силници могли предомислити, него зато да бисмо и ову прилику искористили да жигосемо бескрупулозност Милошевићевих социјалиста и њихову пендрек демократију”.

14. Председнички кандидат у затвору

Др Војислав Шешељ ухапшен је у подне 2. октобра у Кнез Михаиловој улици, код импровизованог штанда испред палате “Албанија” где је изложио два овећа паноа. На њима је тражио да се поруши Кућа цвећа, а посмртни остаци Јосипа Броза уклоне из Србије. Полиција је запленила две српске тробојке и две свеске: он је за једно кратко време био скупио потписе 126 добровољаца за одлазак у Книн и 426 потписа за уклањање Куће цвећа. Оптужен је за омаловажавање патриотских и националних осећања грађана и друштвено – политичког уређења Југославије, за шта му је судија за прекршаје одрезао петнаест дана затвора. Пошто је др Шешељ имао већ две правоснажне казне из августа, то је одмах упућен на издржавање казне.

Удружење књижевника Србије одмах је протестовало, али је одбило да организује протестне вечери – као што је то чинило у случају Ђога, др Петровића или Опачића. У случају др Шешеља протести нису били нарочито бројни – Демократска странка, Српска светосавска странка, Покрет за заштиту људских права, Демократска странка слободе, Социјалдемократска странка адвоката Цветића, који је био др Шешељев бранилац. То је било све; ишли су избори, а опозиционе странке махом су сматрале да су слободније у свом деловању ако је др Шешељ у затвору.

По издржаној казни, др Шешељ је поново ухапшен 23. октобра и упућен на издржавање казне од четрдесет пет дана затвора. Првог новембра стражарно је спроведен из Падинске скеле како би у Скупштини Србије оверио потпис да прихвата кандидатуру на председничким изборима. Како Српски четнички покрет није био регистрован, то су се његови четници сакрили иза назива “група грађана”. Скупљајући потписе за кандидатуру, они су у исто време скупљали и потписе за петицију. Заједно са апелом четрдесеторо научних и културних радника Србије, Слободану Милошевићу прослеђено је осам хиљада потписа грађана који су тражили да се др Шешељ пусти на слободу.

На молбу управе затвора у Падинској скели, др Шешељ је, 15. новембра, превремено пуштен из затвора због “доброг владања”. Он сам одбио је да потпише спремну молбу за скраћење казне, па је пронађена једна у правосућу невероватна формулација. Његово “добро владање” било је такво да су га држали одвојеног од других осуђеника. Сем што уобичајено није хтео да ради, он је стално подбуњивао друге кажњенике. Једном им је викао с прозора своје ћелије: “Слушајте, вечерас јуришамо на жицу!”. На крају, није хтео да потпише решење којим је пуштен. “Овде пише да ме условно пуштате на слободу – објашњавао је. – Не може условно да се пусти неко ко је прекршајно кажњен”. Али, Милошевићу, због демократског имиџа који је тад покушавао да начини у свету, није одговарало да један од његових противкандидата води кампању из затвора и др Шешељ је морао напоље. Људе силом терају у затвор, др Шешеља силом терају из затвора. Полиција је рекла овако: “Потписали, не потписали – идете напоље”. Пре него што ће изаћи, довикнуо им је, као своју последњу освету: “Како сте ме незаконито затворили, тако сте ме незаконито и пустили” – и пожурио у предизборну кампању.

15. Др Шешељ на изборима 1990.

Као први председнички кандидат потврђен од Републичке изборне комисије, др Шешељ се

обратио јавности 14. новембра из затвора својом промотивном беседом. Уз програм Српског четничког покрета, он је упозорио бираче да предстојећи парламентарни избори у Србији неће бити ни слободни ни демократски јер је одбијена регистрација Српског четничког покрета, али и зато што је усвојен већински изборни принцип који не дозвољава праведну заступљеност политичких странака у парламенту сходно броју освојених гласова. “Српском народу не намећемо своју вољу, нити било шта од њега захтевамо – рекао је на крају промотивне беседе. – Уверени смо да ће Срби и Српкиње на предстојећим изборима гласати према својој савести и идејним опредељењима, руковођени начелом “Све за српство, српство ни за шта”.

За оно мало времена колико му је било преостало, др Шешељ је обишао Ваљево, Нови Сад, Руменку, Степановићево, Зрењанин, Вршац, Крушевац, Чачак, Ниш и Лозницу, али то није било довољно да би се Милошевић могао озбиљно угрозити. Њему није ни била намера да излази на мегдан тада непобедивом Милошевићу, он је хтео да провери снагу Српског четничког покрета и искористи телевизијску промоцију за рекламу своје нерегистроване странке, која није могла добити никакву подршку медија. Његов први рачун изнео је десет хиљада гласова. Веровао је да има толико четника који би гласали за њега.

Његова телевизијска промоција 6. децембра данима се препричавала. У гомили кандидата (било их је укупно тридесет двоје), међу којима су многи служили сами себи за увесељавање, одједном се појавио млад, пријатан, благ али одлучан човек, очигледно високе интелигенције и широког образовања, и оставио фантастичан утисак. “Ја сам – рекао је готово скромно – на овим изборима формално кандидат групе грађана. Међутим, та група грађана је група српских четника и ја сам кандидат српских четника. И, рачунам на гласове српских четника”.

На почетку, он је говорио о односима у тадашњој држави. “Морамо да схватимо – рекао је једним ауторитетом државника – да нам ни Хрвати ни Словенци никада ни браћа пи пријатељи нису били и да морамо што пре с њима да раскрстимо”. Нека Словенци преузму део спољног дуга и врате фабрике које им је Броз однео из Србије и нек иду! Хрвати могу из Југославије, али без српских територија. Југославија не може егзистирати као демократска држава због сталних хрватских сепаратистичких тежњи. Али се зато, по сваку цену, мора избећи грађански рат међу Србима. Да није било издаје западних савезника и да Црвена армија није ушла на територију Србије при крају рата, тада би четници победили и држава не би запала у егзистенцијалну кризу. “Немојмо ми да бринемо туђе бриге – рекао је др Шешељ. – Ми морамо напокон као народ да се окренемо сами себи, јер смо исувише енергије, нарочито у овом веку, просули решавајући туђе проблеме, борећи се за друге, да бисмо данас дошли на руб опстанка”.

Како се и очекивало, Милошевић је добио изборе у првом кругу, са 65,34 процената бирача који су гласали. Др Шешељ завршио је на петом месту, иза Милошевића, Драшковића, др Ивана Ђурића и Сулејмана Угљанина, са 96 277 гласова (1,91 проценат бирача који су гласали) – што је Српски четнички покрет оценио великим успехом. Др Шешељ се представио као једини аутентични борац за српске националне интересе. Тиме је он преузео примат од Драшковића, који се у другом кругу парламентарних избора компромитовао сарадњом са антисрпским странкама. Др Шешељ је после првог круга предложио Србима да у другом кругу радије гласају за кандидате Социјалистичке партије, него за кандидате Савеза реформских снага, УЈДИ-ја, Народне сељачке странке или Странке Југословена. Што се Српског покрета обнове тиче, др Шешељ је оставио на вољу својим члановима и симпатизерима хоће ли у конкретном случају проценити да ли кандидат СПО заслужује поверење четника или не. Само је у два случаја др Шешељ био изричито против: у случају Милана Комненића и Богољуба Пејчића. Обојица су касније неславно пропала у својим изборним јединицама.

Др Шешељ је честитао Слободану Милошевићу на избору за председника Србије. У складу с бојкотом Српског четничког покрета, медији су преносили само први део честитке, који се односио на сам Милошевићев избор. Али, др Шешељ је искористио прилику да скрене Милошевићу пажњу на то да је Српски четнички покрет још увек нерегистрован. “Убеђен сам – изразио је наду др Шешељ – да ћете свој високи председнички ауторитет, као први легални и легитимни шеф српске државе после толико деценија диктатуре и тираније, употребити и у овом случају који би могао у очима јавности битно оспорити реална српска демократска достигнућа последњих година”. Али, баш је Милошевића било брига за очи јавности, а др Шешељ је само због честитке заслужио надимак “црвени војвода”, којим га политички противници понекад изазивају.

16. Васкрс парламентарне демократије

Вишестраначка Народна скупштина састала се у првом заседању 11. јануара 1991. године. Био је то датум за историју: после четири и по деценије диктатуре, Србија се враћала у заједницу демократских држава. Опозиција, једина заслужница тог повратка цивилизацији, није се ни видела

ии чула. Уместо да 11. јануар буде дан њеног тријумфа, режим је вештим маневрима учинио да то буде дан њеног медијског потонућа.

Тих дана, режиму наклоњени медији ударили су на све стране демократијом као тољагом. Режим је с успехом наметао тумачење по којем парламентарна демократија није изборена одоздо, већ октроисана одозго – а васпостављање парламентарне демократије, то је ипсо факто васпостављање стварног демократског поретка. У једном обичајно недемократском друштву какво је српско, оба ова тумачења имала су ефекат модног тренда: одједном, свакоме се допадало да живи у једној таквој демократији. Шта је, пак, демократија, то је у Србији мало ко знао. Режим се тиме окористио да наметне своје виђење ствари: по његовом мишљењу, демократија је имала да буде легализован терор победничке већине над пораженом мањином.

У пракси је требало да буде овако. На улици, опозиција је режиму одрицала легитимност. У Скупштини, она тај адут није имала. Режим је освојио онај демократски декор какав му је био потребан пред светом; у начину вођења државних послова социјалисти, пак, нису мислили да мењају ништа. Они јесу били увели опозицију у парламент на једна врата, али су пре тога извели на друга врата сваку могућност да би се парламент могао бавити државним пословима. По Уставу из 1990, који опозиција није честито ни прочитала, права управљања државном политиком стицала су се код Владе и председника Републике. Председник републике био је одговоран само грађанима Србије, али не и Влади или Скупштини. С друге стране, Скупштина је имала права сменити Владу, али је Влада била самостална у вршењу државних послова. У тако јасној подели на законодавну и извршну власт, опозицији је једино било преостало да гласа за или против владиних пројеката, где ју је социјалистичка већина могла прегласати како је хтела. Па опет, режим је разумео да је учинио опозицији велики уступак. Пред само отварање Скупштине, један посланик владајуће странке рекао је једном посланику опозиције овако: “Добили сте шта сте хтели, сад ћете се, ваљда, смирити” – као да би режим посвршавао гомилу државних послова само да га опозиција није замајавала изборима. И сам председник Републике, као да је обавио смртно досадан посао, изјавио је да очекује да “са телевизије, радија и штампе коначно нестану међусобне оптужбе и мржње, а са тротоара да се почисте плакати – да народ одахне”.

Забава је, тако, била завршена. Победници су били опијени победом, поражени су били у страшном шоку од пораза. Ни једни ни други нису разумели да за премошћење дубоких противуречности није учињено ништа, оне су само са улице премештене у скупштину. Нови парламент изгледао је свима као један велики политички експеримент у чији исход нико није много веровао. Режим је сматрао да ће затварање опозиције са улице у четири скупштинска зида, а без утицаја на одлучивање, маргинализовати опозицију, опозиција је полако стала да увиђа да ће, буде ли хтела да опстане, морати да се врати на улицу. Било је то једно опасно затишје пред буру. Чекало се да се опозиција поврати и схвати да је изиграна.

Ипак, први корак је био учињен. Ма каквим се он показао, и једни и други били су свесни да нешто више никада неће бити исто.

**Крај 1. дела
Општински одбор Земуна
26. јануар 2010. године**

Глава III

РАСПАД СФРЈ

Српска радикална странка на политичкој сцени Србије и српских земаља 1991.

1. Оснивање Српске радикалне странке

Српска радикална странка основана је у Крагујевцу 23. фебруара 1991. године. Само оснивање Српске радикалне странке имало је овакав ток. Незадовољно улогом Народне радикалне странке на политичкој позорници у Србији, једно крило НРС, које је водио потпредседник Томислав Николић, решило је да се одвоји. Пред други круг парламентарних избора 1990, Николић, српски националиста, потомак двојице солунаца и већ тада један од најспремнијих српских политичара, није хтео да прими коалицију у којој би се радикали нашли заједно с антисрпским партијама. Гледајући тадашњи распоред снага на политичкој мапи Србије, он је разумео да је Српски четнички покрет др Војислава Шешеља једина политичка странка спремна да се уистину бори за српске интересе. Импресиониран телевизијском промоцијом др Шешеља и његовим саветом присталицама да у другом кругу радије гласају за кандидате Социјалистичке партије него за кандидате антисрпских странака, Николић му је 17. децембра упутио једно писмо.

У том писму, Николић је позвао др Шешеља да окупи око себе српске националисте. Прва идеја Николићева није нова политичка странка, он нуди др Шешељу да са своје стране помогне легализацији Српског четничког покрета. С друге стране, др Шешел, из истих разлога с којих је одустао од назива Српски покрет обнове, размишља о промени назива Српски четнички покрет. Он разуме да се политичка борба у околностима измењеним васпостављањем вишестраначког парламента више не може водити из илегале. У ситуацији кад је изгледало да су политичке карте у Србији већ подељене, сваки изгубљен дан значао је корак даље од власти.

Већ за 25. децембар Николић је у Крагујевцу заказао трибину Народне радикалне странке, на коју је позвао др Шешеља као посебног госта. Да власти не би забраниле скуп, Николић га је плакатирао као скуп Народне радикалне странке, да би уочи саме трибине додавао обавештење о гостовању др Шешеља. Сала је била препуна, др Шешел одлично примљен. Дobar део публике занимао се за односе др Шешеља с Вуком Драшковићем. Из тога су др Шешел и Николић разумели да српски народ тежи уједињењу националистичких снага. То је било оно што су обојица желели.

С друге стране, они су обојица били свесни да се обједињавање не може извршити под фирмом Народне радикалне странке – што због негативне слике коју је оставио смењени председник Вељко Губерина, што због тога јер би се у доказивању права на име непотребно потрошила једна енергија која се имала усмерити на политичку борбу. Исто као у случају Српског покрета обнове и Српског четничког покрета, тако је било од кључног значаја одустати и од имена Народне радикалне странке. Опет, свесни да би се лако могло догодити да се публика према једној новој странци окрене као према фактору даљих подела, то су др Шешел и Николић, са састанка 17. фебруара, упутили позив свим националним партијама да се 23. фебруара у Крагујевцу одржи скупштина уједињења у једну организацију која би задржала назив Народна радикална странка. О новом имену учесници би се обавестили на самој скупштини, тако што би били стављени пред свршен чин.

Скупштину уједињења Српског четничког покрета са већином месних одбора Народне радикалне странке, која је оставила могућност и другим патриотским организацијама да јој се евентуално прикључе, а коју ће радикали после прихватити као Други отаџбински конгрес Српске радикалне странке, водио је Станоје Ђорђевић Миза, радикал из Зајечара. Кад је видео шта се спрема, актуелни председник Народне радикалне странке Миша Павловић напустио је Скупштину. Др Светислав Станојевић Шоле, председник Извршног одбора Народне радикалне странке, тражио је да се, наместо уједињења у нову политичку организацију, једноставно изврши присаједињење Српског четничког покрета Народној радикалној странци. Осетивши да би ствари могле измаћи контроли, др Шешел је узео реч и образложио скупу да је реч само о формалној промени имена, јер би борба за легитимитет имена Народне радикалне странке значила “још годину, две или више расправе с вашим бившим челницима, с разним крилима и разним струјама и слушавање до крајњих граница”. Др Шешел је позвао присутне да се на такве расправе стави тачка и избегне свака могућност да “даље све своје снаге губимо ратујући с онима који би да упропасте Радикалну странку”.

После тога, учинило се да су се страсти смириле. Представници Српског ројалистичког блока поздравили су скуп. Потом је сачињена листа кандидата за Главни одбор. Међутим, др Станојевић је покушао да изазове инцидент. После једне краће паузе, председавајући Ђорђевић подсетио је присутне на речи др Шешеља да ће Српска радикална странка заснивати свој рад на програму Народне радикалне странке из 1881. године. То је донело мир међу учесницима Скупштине, тако

да су Програм и Статут Српске радикалне странке једногласно усвојени.

У наставку седнице, за првог председника Српске радикалне странке изабран је др Војислав Шешељ. У поздравној речи, др Шешељ је упозорио да српство пропада на свим фронтима, а да српски народ на управо одржаним изборима није имао за кога да гласа. Он је позвао присутне да управо радикали буду та снага која ће променити незавидно стање у којем се налази српски народ. Као кључну тачку програма Српске радикалне странке он је издвојио повратак државотворној идеји Николе Пашића. Под утицајем Николића, он је напустио сваку мисао о очувању Југославије. “Покушаћемо – рекао је – да мобилишемо целокупно српство у одбрани своје територије и обнови својих духовних и националних вредности”.

2. Српска радикална странка на политичкој позорници Србије у времену настајања

Српска радикална странка основана је у тешким околностима по српски народ, у само предвечерје српско – хрватског рата. За тај рат режим у Србији не само да није био спреман, већ му је прилазио на један готово аутистичан начин. Нови председник Владе Србије др Драгутин Зеленовић држао је 12. фебруара у Скупштини Србије експозе у којем је као главну тачку свога програма утврдио економски развој. Откуд економски развој у непосредној ратној опасности, то је знао само др Зеленовић; он никакву ратну опасност није видео. Говорити о економском развоју у часу кад је распад земље био сасвим извесан и кад рат само што није био почео – то је могао само режим који није био дорастао историјском тренутку. Радикали су, међутим, тај историјски тренутак разумели. Они су правилно ступили на политичку позорницу с претпоставком скорог распада државне заједнице и у том смислу своју државотворну идеју ставили изнад свега другог. Нема друге политичке организације у Србији која је у то време размишљала на тај начин. С друге стране, у ситуацији кад се чинило да су улоге на српској политичкој сцени већ одређене, то је био и поуздан пут да се Српска радикална странка избори за своју аутентичну позицију. На један начин, та позиција стајала је у већој мери окренута насупротив тада актуелним странкама српске опозиције него према самом режиму Слободана Милошевића. Идеја једне српске државе више је, сама по себи, упућивала на сарадњу с режимом него с опозицијом која у датом политичком тренутку није умела да одреди своје место. Насупрот магловитим идејама Српског покрета обнове и Демократске странке, стао је јасан и чврст концепт Српске радикалне странке.

Оснивањем Српске радикалне странке, којој је приступила већина месних одбора Народне радикалне странке, нестала је са сцене једна елитистичка, “адвокатска” странка и настала једна партија којој је префикс народна далеко боље пристајао. Српска радикална странка основана је у последњим данима релативног политичког мира на овим просторима. Долазило је време искушења.

3. Др Шешељ и државотворна идеја српског народа

У своме делу “Die Geschichte des Serbischen Aufstandes 1807–1810”, мађарски политичар и историчар Бенјамин Калај, врстан познавалац Срба, објашњавао је борбу Карађорђа против војвода у Првом српском устанку нарочитим особинама српског народа, које је назвао српским партикуларизмом. Калај је био чврстог уверења да српски народ не спада у државотворне народе, јер поред војних врлина нема и политичких. Он је ценио да је овај партикуларизам, који је код државотворних народа пролазна фаза политичког развитка, управо стална црта српског народног карактера. Српска је историја све до Немањића испуњена борбама малих племенских поглавара, па је тај партикуларизам, додуше у знатно мањој мери, опстао и под Немањићима, преживео пропаст српске државе и јавио се поново у Првом српском устанку, када су личне амбиције локалних војвода стале насупротив Карађорђевој идеји јаке централизоване власти. То није било друго него борба између државне идеје и племенске аутономије. Калај је то објашњавао овако. Код Срба су појединци од већег значаја него групе. Срби, и онда кад би их заједнички интереси упућивали на слојан рад, цепају се на личним питањима. Ако прескочимо један историјски период (у којем можемо наћи сличних примера), српски партикуларизам поново се јавља пропашћу комунистичке диктатуре. У том часу Слободан Милошевић стиче ванредну популарност управо због те државне идеје којом је поново узео за Србију Војводину и Космет. Али, када временом постане јасно да је Милошевићева државна идеја само средство за проширење његове личне власти, тада српски партикуларизам, кроз личне амбиције опозиционих лидера, изнова избија напред.

То је једно кратко време иза распада комунизма, уочи југословенског рата. Веома брзо потом и сам опстанак Срба као нације бива доведен у питање. Милошевић се враћа идеји српске државе прокламујући начело “сви Срби у једној држави”. Та идеја у Милошевићевом тумачењу не служи уједињењу Срба, већ уједињење Срба има да служи проширењу његове личне власти; ипак, и поред тога, то је државотворна идеја. Међутим, острашћени потребом да се у једној колективној несрећи

лично окористе, а заплашени могућношћу да Милошевић остварењем уједињења утврди личну власт, опозициони лидери постају главна сметња идеји српске државе. Код многих међу њима може се уочити чак и потреба за српском пропашћу, само ако би их она избаčila на власт – позив на прекид рата, који се често могао чути од опозиције, значио је ипсо факто разбијање државне идеје. Неки су међу њима касније подржали стране санкције баш зато што су знали да се њима разбија државна идеја. У том часу насупрот каквој – таквој државотворној идеји Слободана Милошевића стале су личне амбиције Вука Драшковића, Драгољуба Мићуновића, Весне Пешић. Једини српски политичар чија је државотворна идеја тада била јаснија и од Милошевићеве, то је био др Војислав Шешељ.

4. Програм Српске радикалне странке

Објављивањем Програмске декларације Српске радикалне странке 3. марта, Програм Српског четничког покрета остао је само програм једне “секције” унутар странке. Ипак, већина програмских циљева нове странке преузета је из четничког програма. У односу на тај програм учињене су ове допуне.

Пре свега, јасно су истакнути неки монархистички принципи. Одбачено је комунистичко укидање краљевине и затражен народни референдум о обнови монархије или дефинитивном успостављању републике. Странка се заложила за обнову и неговање монархистичких традиција и слободан повратак припадника српских краљевских породица у отаџбину, повратак све њихове имовине и заслуженог поштовања и угледа. То је био уступак народним радикалима, који су готово одреда били монархисти.

У односу на пресељење Срба из суседних држава, списку тих држава придружено је подручје СФРЈ западно од линије Карлобаг – Огулин – Карловац – Вировитица. Због нелегитимно заснованих дужничко – поверилачких односа, затражено је да се одбије враћање спољних дугова СФРЈ. Уместо новца, повериоцима би било понуђено пуно власништво над промашеним инвестицијама из тих зајмова. На тај начин, они би у Србију уносили капитал, најсавршенију технологију и западне методе организације и пословања. То би извело Србију из економске кризе без затварања фабрика и стварања нове незапослености.

Програм за Косово и Метохију сада је више пажње посветио повратку Срба на те просторе. Српска радикална странка препоручила је да се на Космет преселе војне и полицијске академије, као и све војне установе које по својој природи нису неопходне у другим деловима земље. Тиме би се створили услови за пресељење десетина хиљада војних, полицијских и државних чиновника и њихових породица, као и комплетне пратеће инфраструктуре. Пензионисани војни, полицијски и државни чиновници добили би на Космету станове максималног комфора. Свима Србима који би тамо живели дало би се у трајно власништво пољопривредно земљиште и плацеви за изградњу кућа и привредних погона. Ко би своје већ постојеће погоне преселио на Космет и запослио минимум десет радника, тај би био ослобођен плаћања сваког пореза. Сви радници запослени тамо имали би плате најмање двоструко веће од просека Србије. За студирање на Универзитету у Приштини били би обезбеђени најповољнији услови.

Програмска декларација била је, у ствари, актуелни програм Српске радикалне странке. Сам Програм, усвојен на Оснивачкој скупштини 23. фебруара, то је једна модификована верзија програма Пашићевих радикала из 1881, потпуно превазиђена у савременим условима политичког деловања. Али, то је такође био уступак дотадашњим члановима Народне радикалне странке, што је само показатељ каква је то била политичка организација док се већина њених чланова није утопила у Српску радикалну странку.

Српска радикална странка легализована је 25. фебруара, уписом у регистар политичких организација у Србији. Међутим, Савезни секретаријат за правосуђе и управу одбио је почетком маја упис Српске радикалне странке у регистар политичких организација које се оснивају за територију СФРЈ. У образложењу је наведено да се политички циљеви странке сукобљавају с одредбама члана 2. савезног закона, јер су “усмерени на насилно рушење уставом утврђеног уређења, угрожавање територијалне целокупности земље и распиривање националне, расне и верске мржње и нетрпељивости. Намере подстицања насиља, чак до формирања добровољачких одреда, за евентуалне интервенције у неуралгичним срединама у земљи недвосмислено су испољене и у деловању странке и јавним иступима њених лидера. Српска радикална странка, иако се декларише као следбеник Народне радикалне странке, у својим оснивачким актима јасно изражава континуитет са Српским четничким покретом”.

Савезни секретаријат за правосуђе и управу био је забио главу у песак, па није знао шта се тачно у земљи догађа. Међутим, федерални избори у СФРЈ нису више никада одржани, тако да је ова забрана остала без практичног дејства.

5. Девети март

Повод за демонстрације био је један коментар у главном дневнику ТВ Београд 16. фебруара. У том коментару Српски покрет обнове оптужен је да “ради својих интереса сарађује и са крајњом проуштаском и профашистичком хрватском и сваком другом екстремном десницом, иако је то супротно виталним историјским интересима српског народа”, те да “за чланове СПО нису уопште важни интереси грађана Србије, него је њихов циљ искористити незадовољство и објективно тежак положај у ком се наша привреда Србије и Југославије да би се створио хаос у Србији... Тај сценарио, вежбан и извођен од Чилеа до Румуније, познат је и препознатљив и у Србији се неће и не сме одиграти”. Исувише слојевит да би био препуштен мишљењу једног новинара, коментар је сутрадан одштампан у “Експресу”, што је био крајњи доказ организованог партијског посла. Ипак, неке тврдње да је коментар имао да представља увод у коначан обрачун с опозицијом, што је збиља заговарала једна група унутар Социјалистичке партије, нису се могле одржати: непажљиво поистовећење са Чаушесковим режимом указивало је на импровизовану кампању за једнократну употребу. Напросто, социјалне тензије биле су тих дана нарасле толико да су запретили масовни штрајкови, те је власт по обичају ударила по федералној влади и опозицији. Та је акција имала два циља: да се одговорност за привредни колапс пренесе на Анту Марковића, а да се опозицији препречи сваки пут до политичког профита.

У опозицији, коментар је дочекан с узнемирењем. Превладала је свест да ће режим, уколико се одмах нешто не учини, не само отурити опозицију од државних послова, него да ће од српске опозиције начинити српске издајнике. Идеја о демонстрацијама уобличи се, међутим, тек кроз неколико дана. Српски покрет обнове тражио је да му се омогући емитовање одговора; главни уредник информативног програма Телевизије објаснио је да се таква врста одговора даје “за демантовање нетачних информација а не коментара”. То је било 19. фебруара. Двадесетог фебруара Српски покрет обнове упутио је позив члановима и присталицама да се у суботу 9. марта окупе на Тргу републике у Београду. “Одатле ћемо – речено је – кренути према згради Телевизије. Тврђава лажи мора пасти. Никаква сила не сме да нас уплаши и заустави”. Истог дана, на конференцији за новинаре, Вук Драшковић објавио је “освајање Бастиље”, демонстрације испред зграде Телевизије, које “неће престати све док Скупштина Србије не усвоји захтеве СПО”. Један од захтева имало је да буде демантовање “лажи о СПО на Телевизији Београд”.

У први мах, Српска радикална странка подржала је демонстрације. Међутим, онда је др Шешел сазнао да ће у њима учествовати и Савез реформских снага и Народна сељачка странка. Тад је поставио услов – или издајници, или радикали. Драшковић се определио за издајнике и Српска радикална странка се повукла.

Самог деветог марта српски радикали одржали су седам митинга у српским местима у Славонији. На митингу у Боботи код Вуковара, на сам дан демонстрација, др Шешел је рекао: “Није данас време да се у центру Београда окупљају Срби у спрези са реформским снагама Анте Марковића. Српски народ мора да схвати да није време за акције разједињавања већ за окупљање свега што је српско”. Он је нарочито замерио Драшковићу што у драматичним тренуцима за српски народ покушава да сруши легално изабрано руководство у Србији у спрези са Антом Марковићем, србомрским из УЈДИ-ја и њима сличнима. “Ми такве не подржавамо и не желимо под исту заставу с њима”.

Београдски СУП забранио је да се демонстрације држе у центру и усмерио их на Ушће. Српски покрет обнове није прихватио. Како се 9. март приближавао, тако су тензије расле. Кад је постало јасно да ће митинг превазићи снаге Српског покрета обнове, његово руководство се уплашило. Оно је стало да чини паничне кораке у правцу повратка ствари у институције система. Најпре су посланици СПО тражили хитно заседање Скупштине. Кад је председник др Унковић одговорио да ће се стање на београдској телевизији разматрати на заседању 20. марта, посланичка група СПО тражила је 8. марта да је хитно прими Милошевић. Председник није одбио састанак, али није ни прихватио да се он одржи у времену до демонстрација. Кад је власт остала глува, СПО више није могао имати повода за одустајање, и демонстрације су се морале одржати.

Од јутра полиција је блокирала прилазе Тргу републике, али неуспешно: народ као да је куљао из споредних улица. Тензија је и даље непрекидно расла, исто као и маса људи на Тргу. У 11.40 полиција је гађала воденим топом и сузавцем демонстранте који су стајали на почетку Кнез Михаилове улице. Десет минута касније дошло је до озбиљног окршаја полиције и демонстраната код споменика: полиција је ишла сузавцем и воденим топом, демонстранти су одговорили каменицама. Полиција се повукла према Француској улици.

Нова интервенција уследила је кад је Драшковић око 13 часова позвао демонстранте да крену према Телевизији. Полиција је покушала да их спречи. С балкона Народног позоришта Драшковић

је командовао јуриш на полицију. После жестоког окршаја полиција се поново повукла. Демонстранти су у већини напустили Трг и отишли према Скупштини Србије и Телевизији, рушећи све пред собом. Полиција је пресрела једну групу испред Цркве Светог Марка. Око 14.30 разбијена је још једна група испред Телевизије. Нешто касније, код “Лондона” погинуо је један младић од полицијског метка, један полицајац погинуо је у Масариковој. Ту је дошло до поновног сукоба полиције и демонстраната. Под кишом каменица, полиција се повукла. Демонстранти су одузели и запалили неколико полицијских возила.

У паници шта да чини, Драшковић одлази од Владе до Скупштине. Али, Милошевић се не оглашава, др Зеленовић је наводно на путу. У ствари, режим настоји да добије на времену. Драшковић сазнаје да је седница Владе у току, али да Зеленовић неће с њим да разговара. Око 19 часова полиција растерује демонстранте испред Скупштине и потискује их према железничкој станици. Нешто пре 20 часова, у центру града, на позив Милошевића, појављују се тенкови. Пола сата касније у Скупштини Србије Драшковић је ухапшен. Милошевић је у телевизијском дневнику изјавио да се “снагама хаоса и безумља Србија мора супротставити свим уставним средствима”.

“Не постоји никаква бојазан да бих пуштањем из притвора позивао на било какве демонстрације и слично – писао је Драшковић у жалби на решење о притвору. – После просуте српске крви, иако за то нисам крив, ја се морам дубоко замислити и, вероватно, одустати од бављења било каквим политичким радом буде ли, док сам у притвору или касније, ма каквих немира. Могу једино и хоћу увек преклињати Србе да не иду једни на друге”.

Али, било је касно. Два човека су погинула, преко стотину је повређено. Србин је опет ударио на Србина.

6. Студентске демонстрације

Поподне 10. марта режим је повукао тенкове с београдских улица. У исто време, студенти Београдског универзитета скупили су се у Студентском граду. Они су тамо формирали следеће захтеве. У року од 24 часа имали су се пустити из затвора сви ухапшени учесници демонстрација од 9. марта. Због беспотребне и бруталне интервенције полиције, министар полиције Радмило Богдановић имао је да поднесе оставку или буде смењен, исто као и одговорни људи са Телевизије Београд, због којих је и дошло до демонстрација. Телевизија Београд морала би се у свом раду убудуће руководити искључиво професионалним новинарским принципима. Такође, треба обезбедити несметан рад Студија Б и Радија Б 92. Студенти су тражили да се утврди кривична и друга одговорност свих учесника демонстрација од 9. марта и да се јединице ЈНА повуку с београдских улица – што су оне у међувремену већ учиниле, али се то није знало, толика је информативна блокада била.

Око пола једанаест увече, студенти су кренули према центру града. У Бранковој улици дошло је до интервенције полиције. После мучних преговора, студенти су се скупили на платоу испред Теразијске чесме. Ту их је чекао већи број грађана. Кад је полиција пред зору одустала од планираног удара, студенти су остали на том месту да чекају исход захтева. Председник Скупштине др Слободан Унковић заказао је ванредно заседање Скупштине Србије за поподне 11. марта.

Док је трајала драматична седница, на платоу испред Теразијске чесме смењивали су се културни и јавни радници, црквени великодостојници, страначки прваци, разни мешетари и искрено забринути људи. Студенти, међу које се одмах инфилтрирала маса разних агитатора, одредила се нестраначки, али је једне лидере прихватала, друге одбаћивала. Др Шешељ није било дозвољено да им се обрати. Отеран повицима “Црвени војводо”, он се уздигао изнад ситуације и подржао оправдане захтеве студената. На конференцији за штампу 12. марта он је рекао да га то што су га студенти извиждали није погодило толико колико га је погодило што су извиждали патријарха Павла и Радована Караџића. То показује да омладина дозвољава да неко њоме манипулише. “Ако хаос буде владао у Србији – упозорио је др Шешељ – наши непријатељи добиће све територије које прижељкују и Србија ће се поново свести на границе Београдског пашалука”.

Лица ухапшена 9. марта пуштена су, челници Телевизије поднели су оставке, Радмило Богдановић и сам је поднео оставку, Студио Б и Радио Б 92 наставили су с радом, Скупштина Србије формирала је анкетни одбор који је требало да истражи одговорност учесника у демонстрацијама. Кад су захтеви студената испуњени, они су се разишли.

Шта су постигли студенти? Углавном ништа. Телевизија је наставила с необјективним приказивањем прилика, професионалце у телевизији и полицији заменили су политичари. Од тековина “демократске еволуције”, како су студенти називали своја окупљања, остали су само директни телевизијски преноси скупштинских заседања.

7. Четничка дебровизација

Дебровизација у Србији ишла је, мада споро. Милошевићу је одговарало да руши Тита све док се не би устолочио; кад се устолочио, он је гледао да Тита даље остави на миру. Српски четнички покрет, који је наставио да ради унутар Српске радикалне странке, није се хтео помирити с тим да детитоизација временом одумре сама по себи. Српски четнички покрет хтео је да се с титоизмом и његовим симболима рашчисти одмах и засвагда. Кад је режим остао глув на те захтеве Српског четничког покрета, онда су четници решили да нешто сами предузму.

У ноћи између 23. и 24. фебруара, потпредседник Српског четничког покрета Александар Стефановић срушио је у Ваљево, на челу групе српских четника, спомен – бисту комунистичког народног хероја Стевана Филиповића, политичког комесара ваљевског партизанског одреда. Стефановић не само да се није крио, он је чак 28. фебруара сазвао конференцију за штампу. Тамо је рекао да много жали што је био доведен у ситуацију да на тај начин покаже своју одлучност да се из Ваљева уклоне “сва паганска обележја и кичераји који асоцирају на стравичне злочине према српском народу”. Он је објаснио да је Стеван Филиповић био злочинац, један од убачених плаћених агената Коминтерне, који су са списковима крстарили ваљевским крајем и вршили масовне ликвидације недужног цивилног становништва У исто време, на ужас борачке организације, којој никако није ишло у рачун да изгуби стечене привилегије, он је најавио нове акције, уклањање споменика Драгојлу Дудићу и Жикици Јовановићу Шпанцу, исто као и монументалног споменика борцима револуције на брду Видрак изнад Ваљева.

Почетком марта, радикали су затражили од Председништва СФРЈ да исели из Београда Кућу цвећа. “Одлучно захтевамо да што пре тај комунистички храм иселите из Београда. Остављамо вам рок од два месеца. Уколико до тада не обавестите јавност да ћете поступити сходно нашем захтеву, позваћемо српски народ да у суботу 4. маја 1991. године у 12 часова крене испред споменика кнезу Михаилу, на последњи јуриш против злочинца који је у црно завио све српске земље и васколико српство. Од срамне Куће цвећа неће ни камен на камену остати”.

На митингу испред Музеја “25. мај”, др Шешељ је 4. маја остао категоричан: онај ко је српском народу у целој његовој историји нанео највише зла и понижења, тај нема права да почива на најлепшем месту у граду. Тим пре што се и његовим заслугама данас повампирује усташки режим. Под свежим утисцима напада на Борово Село 2. марта, др Шешељ је митинг посветио актуелној борби српског народа против новог усташког режима. “Стасале су нове генерације које неће да се мире с комунистичким оковима. Ништа Србији није данас важније од заштите њених западних граница – рекао је др Шешељ. – Кад те границе учврстимо и сазнамо шта је све српско, онда ћемо све друго да решавамо”.

Демонстранти су на митинг понели огроман глогов колац, као симбол коначног прекида са идеологијом Јосипа Броза и остацима титоистичке свести. Међутим, испало је тако да је то била последња четничка акција дебровизације друштвене свести. Избио је рат и Јосип Броз и његови сарадници морали су да оду из првог плана.

8. Уочи рата

Од почетка југословенске кризе др Шешељ имао је о њој јасне ставове. Колико се криза интензивирала, толико су његови ставови добијали на тежини. Они јесу били радикални, али је и ситуација била таква да је тражила радикалне мере. Међутим, југословенски политички и војни врх непрекидно је оклевао.

Филм који је начинио Савезни секретаријат за народну одбрану о тајном наоружавању Хрвата и Словенаца, затекао др Шешеља и Александра Стефановића на турнеји по Западној Европи. Они су посетили Србе у Аустрији, Швајцарској, Немачкој, Енглеској и Француској. Пред препуним дворанама, др Шешељ и Стефановић излагали су програм Српског четничког покрета. Утисак Срба био је свуда исти: Српски четнички покрет је једина национална снага која у овом тренутку може да поведе Србију, прошири садашње административне границе, заштити их и сачува за потомство.

Јануар и фебруар протекли су у државном и војном врху у јаловим расправама и одлукама Председништва да се паравојне снаге у Хрватској и Словенији распусте. Те одлуке нити је ко поштовао, нити је ког имало да их изврши. Српски народ на угроженим подручјима организовао се како је умео. Српско национално веће Српске аутономне области Крајина изгласало је у Книну 28. фебруара Резолуцију о раздруживању Републике Хрватске и САО Крајине. Том Резолуцијом српски народ у авнојевској Хрватској обавестио је да не прихвата Резолуцију хрватског Сабора о раздруживању Југославије и упутио позив за мирно и демократско раздруживање српског и хрватског народа, односно Републике Хрватске и САО Крајине као дела југословенске државе. “Српска Крајина је понос српства и сви Срби ће је до последњег даха чувати и бранити – рекао је др Шешељ у поздравној поруци Српске радикалне странке. – Спремни смо да вам у сваком тренутку

прискочимо у помоћ. Ваша судбина је и наша судбина, судбина нас из данас сужене Србије. Честитамо вам самосталност, браћо Срби и сестре Српкиње”.

Међутим, радикали су били сасвим свесни тога да српска самосталност у Крајини неће бити изборена лако. Почетком марта, они су затражили од Председништва СФРЈ да предузме све мере како би се срушила с власти нова усташка власт у Хрватској, разоружале усташке формације и похапсили појединци и групе који су спремали покоље Срба. Ако то Председништво не би учинило, радикали су обећали да ће позвати српски народ да узме у руке сопствену судбину, створи своју армију и обрачуна се најпре с Председништвом, а затим и с усташким поретком у Хрватској.

На митингу у Боботи 9. марта др Шешељ је оштро укорио војне генерале што не разоружавају паравојне јединице и не стају на пут стварању независне усташке Хрватске. Он их је позвао да спрече да усташки поглавник Стјепан Месић постане председник Председништва СФРЈ. “Ако га нико други не заустави, спречиће га чланови Српске радикалне странке” – обећао је др Шешељ. Српска радикална странка није на власти и не може Србима дати оружје, али им може понудити своје животе и сваку другу помоћ” – рекао је др Шешељ. Тако је он градио своју славу међу Србима у Хрватској.

Док су у Београду још трајале демонстрације, војни врх састао се с Председништвом СФРЈ и предложио завођење једне врсте ванредног стања. Четворица чланова Председништва нису примили ове мере и оне нису проглашене. Представник Србије и председник Председништва др Борисав Јовић поднео је 16. марта оставку.

Тим поводом, Српска радикална странка затражила је да председник Републике Србије, Народна скупштина и Влада одмах опозову све србијанске представнике из федералних органа власти. Одмах је имала да се обустави уплата свих врста доприноса федерацији и онемогући њено функционисање у Београду. Генералштаб ЈНА имао је да се позове да не призна даље компетенције преполовљеног Председништва и да се подреди државним органима Србије и Црне Горе, као легитимним наследницима федералне државе. У том смислу, Српска радикална странка тражила је да се одмах изврши ампутација дела југословенске територије западно од линије Карлобаг – Огулин – Карловац – Вировитица. Из војне службе отпустили би се одмах сви официри Словенци, док би Хрвати и Шиптари били удаљени ако се изјасне против ових мера. Југословенска народна армија била би тако преименована у Српску. Ако то не би било могуће, ЈНА би била распуштена, а њена материјална средства и наоружање преузела би новоформирана Српска армија чијем би се формирању одмах приступило. Такође, била би проглашена делимична мобилизација.

То би биле војне одлуке. Политичке одлуке биле би ове. Представници свих политичких странака заступљених у скупштинама Србије и Црне Горе, заједно са компетентним политичким представницима Македоније, Босне, Херцеговине, Дубровника, Далмације, Лике, Баније, Кордуна, Славоније и Барање, формирали би Савет националног спаса, који би преузео власт и до краја године организовао изборе за уставотворну скупштину. До тада, све политичке странке имале би да се уздрже од ускостраначких интереса и оријентишу на сарадњу са Саветом националног спаса. Са свих државних обележја уклонили би се комунистички симболи и вратили традиционални. Оно што је потом долазило било је већ визионарски: Српска радикална странка тражила је да се благовремено организује рационализовано снабдевање грађана за случај економске блокаде од стране држава које подупиру словеначки и хрватски концепт растурања државе. На крају, Српска радикална странка апеловала је на српски народ да покаже највиши степен националне слоге и јединства, не дозволи било какво цепање по идеолошкој основи или подметање грађанског рата. Са своје стране, “Српска радикална странка и њени колективни чланови учиниће све што је у њиховој моћи да допринесу одбрани српства и заштити српских националних интереса”.

После митинга у Јагодњаку 21. априла, усташка полиција ухапсила је др Шешеља у Батини, с намером да га води на информативни разговор у Осијек. Четници из пратње одмах су распоредили аутомобиле као препреку. Полицајци су обећавали да ће вратити др Шешеља у Батину одмах по обављеном разговору, четници нису хтели да чују. Један аутомобил отишао је у Јагодњак по помоћ. Кад су наоружани четници опколили редарственике, на лице места стигао је градоначелник Осијека Јосип Рајхл Кир и ослободио др Шешеља. “Када Вас ја будем ухапсио, нећу Вас пустити тако брзо” – рекао му је др Шешељ. “Ето, погледајте шта говори” – показао је Рајхл Кир узнемирено. “Ма, шали се” – смиривали су га четници. Само је мало недостајало да падне крв.

Крв је, међутим, пала већ 2. маја у Борову Селу. Велика група редарственика МУП-а Хрватске стигла је у центар села, отворила ватру и убила једног Србина пред месном заједницом. У амбуланти они су држали жене и децу као таоце. Срби, народ и двадесетак добровољаца Српске радикалне странке и Српске народне обнове, пружили су јак отпор. Редарственици – међу којима највише Шиптари и Румуни, најурени су тако да су мештани месецима после напада наилазили по њивама на њихове распаднуте лешеве. Хрватски МУП био је признао тринаест мртвих; колико их је

стварно страдало, то се никад није сазнало.

Борово Село, где их је од потпуног дебакла спасила ЈНА, отворило је Хрватима очи. Они су тад одустали од даљих напада на српска места и окренули се на ЈНА; у жестоким антиармијским демонстрацијама у Сплиту 6. маја, убијен је први војник Југословенске армије у овом рату.

Оружје за браниоце Борова Села дао је МУП Србије. Тад је почела сарадња између српских четника и МУП-а Србије на организовању и наоружавању српских добровољаца. Она ће трајати све до краја борби у Крајини и после ће се проширити и на ратишта у Босни.

У пролеће 1991. чинило се да би и рат у Босни могао брзо почети. Шестог маја муслимански лоби у Сарајеву успео је да откаже “Умијеће живљења”, добро замишљену и до тада добро вођену телевизијску емисију у којој су се сучељавали непомирљиви политички противници. У Сарајеву, Муслимански омладински савез чак је организовао протестни митинг због доласка др Шешеља у Сарајево. То се после показало антисрпским митингом, где је др Шешељ био само повод да се изручи сва мржња према Србима. Али, кад је др Шешељ са својим наоружаном пратњом прошетао поред митинга, они који су само неколико минута пре тога хистерично узвикивали “У бој! У бој!” – правили су се да га не виде. Др Шешељ је искористио прилику да се на Палама сусретне с др Радованом Караџићем.

На референдуму у Крајини 12. маја, српски народ плебисцитарно се изјаснио за присаједињење Србији, односно Црној Гори и Југославији. Званична Србија одбила је 23. маја присаједињење под претекстом да нема потребе за њим докле год Југославија постоји. Др Милан Бабић, тада председник Српског националног већа, причао је после да га је Милошевић чак звао да повуче одлуку народа. Право расположење Србије могло се, међутим, видети истог дана на Равној гори.

Српски четнички покрет обележио је 12. маја на Равној гори, педесетогодишњицу Трећег српског устанка. Том приликом подељени су први четнички чинови у овом рату. Указом војводе Ђујића, Миладин Тодосијевић, командант четничког одреда у Борову Селу, добио је чин четничког мајора, Оливер – Денис Барет, заменик команданта, постао је четнички капетан. “Четничко оружје тријумфовало је 2. маја у Борову Селу. Ни петнаест усташа није довољно да савлада једног српског четника. Наше добровољце смо послали широм земље, има их и у Загребу и тамо су они најбољи, оспособљени за диверзантско – терористичке акције. Гађаћемо у главу повампирене усташке звери” – говорио је др Шешељ праћен овацијама десет хиљада четника.

Разуме се, Српски четнички покрет терористичку организацију у Загребу није имао. Међутим, др Шешељ правилно је схватио значај пропаганде – исто кад и оружјем, он је кренуо и у пропагандни рат против Хрвата. То је био добар потез – Хрвати су годинама после тога живели у страху од “Шешељевих четника”. Кад је др Шешељ на конференцији за штампу 14. маја изјавио да четнички одбор у Љубљани има 82 члана, то је за Словенију био страشان шок. Чак је портпарол словеначке полиције дао изјаву из које се могла видети озбиљна забринутост.

На дан проглашења новог председника Председништва СФРЈ 15. маја, Српски четнички покрет одржао пред Скупштином СФРЈ демонстрације против Стјепана Месића, коме је то право по редоследу припадало. Кад је митинг почео, већ је стигла вест да Месић није изабран јер у самом Председништву није добио већину. Сам митинг био је једна врста одушка српског јавног мњења због бирања човека који је кад је улазио у Председништво јавно говорио да ће бити последњи председник Југославије, који је јавно претио прогоном Србима из Крајине, који је био један од главних експонената нове усташке политике. Међутим, интересантно је оно што је др Шешељ говорио на конференцији за штампу најављујући митинг: “Ми протестујемо против начина на који се бира Месић. Изражавамо противљење и против свих органа нелегалне и нелегитимне југословенске државне власти. Југославија од 6. јануара 1929. године нема уставно стање”.

То је било тачно. Цела трагедија која је задесила ову земљу дошла је од тога што она више од шест деценија није имала уставно стање.

9. Почетак парламентарне борбе

На допунским изборима у београдској општини Раковица, расписаним после смрти народног посланика у Скупштини Србије Миодрага Булатовића, Српска радикална странка постала је парламентарна странка. У првом кругу одржаном 16. јуна, кандидат Српске радикалне странке др Војислав Шешељ са 6117 гласова оставио је за собом Радоша Караклајића, кандидата Социјалистичке партије (1692), Борисава Пекића, кандидата Демократске странке (1365), др Јована Марјановића, другог човека Српског покрета обнове (968) и још девет кандидата странака и група грађана, међу којима још четири страначка председника. Др Шешељ добио је више гласова него сви други кандидати заједно, што је део поражених странака покушао да објасни лажним записником са једног састанка у Социјалистичкој партији, на којем је наводно одлучено да

Социјалистичка партија подржи кандидатуру др Шешеља у Раковици, а који је објавио лист "Балкан експрес". Кад то није прошло, онда се манипулисало тиме да је Социјалистичка партија намерно послала у Раковицу слабог кандидата да би помогла др Шешељу.

У стварности, др Шешељ је прилично невољно отишао на изборе. Сами радикали сведочили су после да се у почетку опирао говорећи "Шта ћу ја тамо?". Један радикал, послован човек, помогао је кампању с двадесет пет хиљада марака, одштампани су плакати, организован митинг – и то је било све. Али, он више није могао да прође улицом, а да га људи не зауставе. Његова популарност била је очигледна. С друге стране, Социјалистичка партија послала је једног радника од угледа да се тако додвори у једном радничком крају, али време радника очигледно је било прошло. У другом кругу, др Шешељ имао је 6686 гласова, Караклајић је добио 1663.

Тад су на политичкој сцени Србије главни опозиционари били Драшковић и др Мићуновић. Народ често не уме да објасни зашто му је неки политичар драг, а неки није – али непогрешиво бира вођу по себи самом. Милошевићеве бирачи, то су пре свега људи који уз њега виде свој интерес, јер је уз њега власт и моћ. За њега су они који не воле промене – а њих је у Србији било много више но што се претпостављало. Његов типични бирач је човек комунистичког конформизма; он ради од седам до три, долази кући на ручак, потом спава, буди се предвече да чује у Дневнику где је Слоба био тога дана, и њему је то сва политика.

Др Мићуновић имао је за собом људе какав је и сам био – не много храбре, људе разочаране методама, а не суштином, људе од којих се управо није увек знало шта стварно мисле, људе лепих манира и скривених погледа, људе што су волели да се свима свиде, али нису умели да продру ни у чију душу. Ако би им то каткад и успело, то би за њих била огромна одговорност које су се чували – нечију душу ваљало би бодрити и неговати, а они су били довољни себи самима. Против њих нико није имао ништа, али нико није ни гласао за њих – зато је највећу катастрофу на изборима 1990. доживела баш Демократска странка. Др Мићуновић био је један салонски политичар професорске дикције; он је свом бирачу импоновао, јер је овај волео да буде једнако безличан као он.

За разлику, пак, од др Мићуновића, Драшковићеве речи ишле су најкраћим путем до срца. Али, Драшковић је био на свом само док је у контри. У једном часу 9. марта, он је држао ствари у својим рукама, могао је чинити шта је хтео – а он је чекао председника Владе да би учинио супротно од оног што би овај предложио. Кад га је председник на крају ухапсио, Драшковић је био поново на своме – рођени губитник. Несигуран у себе и стога недоследан, с једном јаком цртом инфантилности, он је скупљао пред собом исте такве људе губитнике, људе којима је пораз био пречи од победе јер у победи не би знали шта ће, људе којима је био потребан лидер вечни опозиционар, човек који би био у опозицији чак и себи самом.

Милошевић је одлично знао да су његова начела прикривеног комунизма танка и зато је напред гурао себе. Његова личност могла је да покрије сву слабост његових начела и то га је лагано, али све сигурније гурало личној власти. Др Мићуновић осећао је слабост своје личности и зато је напред гурао начела. Начело српства изнад свега, које је у почетку био узео Драшковић, било је довољно јако да поведе народ; начело демократије, које је узео Мићуновић, у једном друштву које не зна шта је управо демократија, не може да поведе никога сем једног броја интелектуалаца којима би демократија била начин да дођу до привилегија што су до тада припадале само комунистима. Зато се главна борба морала водити између Милошевића и Драшковића. Али, док је Милошевић кроз јаког себе протурао слаба начела, дотле је Драшковић кроз јака начела почео протурати слабог себе. Док је Милошевићева лична јачина могла покривати сву слабост његових начела, дотле се Драшковићева лична слабост показала јачом од све јачине његових начела. Докле је Милошевићева снага опадала лагано, Драшковићева снага опадала је убрзано. После 9. марта, међу његовим присталицама опажају се озбиљни знаци комешања.

Др Шешељ био је посве другачији. Он је, пре свега, имао главну Милошевићеву особину да разуме власт и као циљ и као средство. Он је имао победнички менталитет Милошевића, али његова личност, мада једнаке снаге, није имала такву афирмацију. С друге стране, Милошевић је имао слаба начела, др Шешељ је имао најбоља начела. Али, та начела већ је био узео себи Драшковић и експлоатисао их за себе. На почетку скупштинске борбе, др Шешеља чекао је нимало лак задатак. Ако је хтео до власти, он је морао показати бирачима да је од Милошевића јача личност, а да Драшковићева начела може боље остварити он сам.

Др Шешељ је читао Пашића и разумео је да Пашићева борба под краљем Миланом није ништа другачија него његова борба под Слободаном Милошевићем. Краљ Милан тога времена, то је био Слободан Милошевић овог времена. Либерали и напредњаци Милановог доба, то су Српски покрет обнове и Демократска странка Милошевићевог доба. Али, краљ Милан постављен је по праву наслеђа престола, док је Милошевић био легално изабрани председник. У време краља Милана народ је био уз Пашића; у време Слободана Милошевића народ је био уз Милошевића. Пашић је

ударио на Милана тек кад је уз себе имао народ. Ако је хтео да удари на Милошевића, др Шешељ најпре је морао имати уз себе народ. Милошевић је уз себе имао и народ и државни апарат, др Шешељ није имао ништа. Ко је онда био он да напада на Милошевића?

Од самог почетка, др Шешељ поставио је себи неколико циљева и одмах је ударио пречицом да их све оствари. У националном смислу, његов је циљ Велика Србија и он је око себе хтео да окупи све српске националисте. У политичком смислу, његов први циљ био је јачање српских радикала на рачун оних социјалиста незадовољних неефикасношћу владајуће странке. Други циљ био је одузимање бирача оним патриотским и демократским снагама које су биле у опозицији. Да би то постигао, он је ишао на дисквалификацију и једних и других. Они не могу, ми можемо – нека најбољи победи.

Др Шешељ је правилно разумео да је скупштинска говорница најбоље место за пропаганду и он ју је од првог дана максимално користио. У том смислу, он је био једини добитник мартовских демонстрација. Он је од првог дана дао тон раду Скупштине Србије и њен рад увек је зависио од тога шта би др Шешељ у ком тренутку проценио да му је корисно. Као што је с подједнаким успехом могао да говори и о закону о пољопривредном земљишту и о српској борби у Крајини, тако је с подједнаким успехом могао да уозбиљи дискусију или да је сасвим разводни. Он сам врло брзо је исправио Милошевићеву предност од 193 посланика према њему једном. На тај начин, он је неутралисао Милошевићеве предности коришћења државног апарата у сврхе личне промоције. За сасвим кратко време, он је те предности користио сам.

С опозицијом он је такође врло брзо изашао на крај. Пошто ју је неколико пута извргнуо руглу да се она није знала одбранити, већ после месец дана изгледало је као да је свих њених двадесет пет посланика могао носити на једној руци. Срећа је Српског покрета обнове да се Драшковић и др Шешељ никада нису нашли у истој скупштинској сали. Али, он је зато поништио сав ауторитет др Мићуновићу. Кад је др Ђинђић преузео Демократску странку, то није било оцеубиство, како је јавност то хтела да представи, то је била нужна потреба опстанка једне странке чији вођа није могао да се снађе у озбиљној политичкој борби. Зато је Српски покрет обнове увек могао претити Вуком Драшковићем – јер Вука Драшковића није могао изнети на мегдан др Шешељу.

Чим је ушао у Скупштину др Шешељ се био побринуо да сву медијску пажњу узме себи. Увек расположен он је имао појаву великог доброћудног меде – али меде који ни случајно није био тром. То је било време кад је Милошевић још увек неприкосновени ауторитет српском народу – ипак, тај је народ нагонски осећао да су Милошевићеве намере можда добре, али да је зато добио једну црту неефикасности која се јавља код сваког народног вође чим се одвоји од народа. У општој несигурности која се осећала др Шешељ је умиривао својом појавом човека сигурног у себе. То је био главни разлог његове нагле популарности.

Међутим, Милошевић је имао идеју државе. Зашто би га онда др Шешељ рушио? Др Шешељ имао је овакву мисао. Ишао је рат – Србе није ваљало даље делити. Милошевића, дакле, треба подржати. Али, др Шешељ би могао бити његов коректор. Такав, он би и надаље служио својој идеји, био би опозиција, а остао би довољно близу режима да би га могао држати под контролом. Ускакао би тамо где Милошевић не може или не уме да постигне и то би само наизглед ишло у корист Милошевићу – сваки политички поен узео би себи др Шешељ. Он је имао у себи ту црту ефикасности коју је Милошевић лагано губио. Милошевић не може? Добро, може Шешељ. Кад је дошао у Скупштину, многи људи, уместо да иду власти, стали су долазити код њега за сваки свој проблем. Он није имао ништа да би им могао помоћи – па ипак, њима се чинило да он све може.

Др Шешељ је говорио обичним језиком. Умео је да говори са сваким о свему – и опет, свак га је могао разумети. Његове речи нису одлазиле мимо народа као Мићуновићеве што су гађале, ни у срце као Драшковићеве, нису биле покривене државничким ауторитетом као Милошевићеве – оне су само изгледале истините. Ако би нешто било бело, а Милошевић рекао да је црно, народ би веровао да је црно јер би Слоба рекао да је црно. Али, ако би др Шешељ рекао да је црно, онда је било црно зато што се јасно могло видети да је збиља црно. Свак је његове речи могао узети за своје – само да их се сетио. Кад је једном узео да објашњава како би Хрвате требало протерати из Србије и у њиховим кућама населити избеглице из Хрватске, то је изгледало тако просто као да би се цео посао могао завршити за једно пре подне – само да се донесе таква одлука. Уосталом, зар није тако, па зар Туђман не тера Србе из Хрватске? Ако су Драшковићеве речи ишле у срце, речи др Шешеља погађале су сам рацио – или барем онај његов део који је имао сваки просечан српски бирач.

Кад је др Шешељ једном у шали изјавио да четници више не кољу ножем него зарђалим кашикама, то је била очигледна шала једног монтитајтоновског стила и сваком је морало бити јасно да је само шала. Опет, то није била изјава која би у свету добро одјекнула. Али, њега није било брига шта ће да мисли свет до ког он није држао; он је знао да се од тог света немамо чему надати,

њему је било важно да уплаши Хрвате. Они су се били преплашили од њега и није једном неки од војних команданата хвалио др Шешеља како је само његово име довољно да се борци осоколе, а Хрвати преплаше. Он је имао на уму српске интересе и стављао их је изнад свих других интереса. И Милошевићу и Драшковићу били су најважнији они сами, затим њихове странке, Србија је била на трећем месту. Др Шешељу је најважнија била Србија, затим странка, онда његова породица и пријатељи, па је тек онда размишљао о себи. Народ је то осећао, зато га је волео.

Касније је постало пракса да чим др Шешељ изађе у јавност с каквом новом идејом, многи одмах верују како то Милошевић из њега пушта своје пробне балоне. Они који су знали и једног и другог, разумели су да то не може бити истина: Милошевић никада није имао никакву идеју и пуштао је да га догађаји носе, др Шешељ имао је више идеја него што их је могао изнети у јавност и хтео је да предупере догађаје. У нормалним условима, добар политичар никад не истрчава напред; он пушта друге да обаве посао за њега и само преузима оно што би се показало политички профитабилним. Али, услови у којима је др Шешељ морао да изгради странку, нису били нормални услови. Зато је он стално морао да граби напред, да буде и онај који кува, и онај који проба јело и онај који га једе. На крају, то се показало корисним. Али, зато је мржња његових конкурената према њему непрекидно расла.

Обични људи волели су га зато што је био храбар. Њима је импоновало кад би он потеглао пиштољ на таксисте (а на фотографији се лепо види да не држи прст на обарачу) или кад би ударио неког ко му псује мајку. Не личи на једног вођу да бежи на споредни скупштински излаз као жена! Како ће нас бранити сутра од Хрвата ако данас не може сам себе да одбрани од неколико хулигана?! У то време др Шешељ није правио инциденте, али их није ни избегавао. У човековом је инстинкту да се скупља око јаких и то је др Шешељ добро знао. И код највернијих драшковићеваца може се уочити да им не импонује Драшковићев кукавичлук. “Добро – рећи ће они невољно – он мора да се чува”. Али, кад неко викне “пиштољ”, па Драшковић унезверено побегне у аутомобил – такав вођа не импонује. Не жели народ вођу којег ће морати да чува, народу је потребан вођа који ће њега да чува.

Највећа вредност др Шешеља била је у томе да је умео да покрене људе на корист српства. Као сви лидери опозиције, он је скупљао за собом незадовољне људе, али то су били људи што су у себи имали победничког духа. Он је својом неисцрпном енергијом у сваком човеку таквог духа разбијао сваку апатију тако што би у њему будио мисао да се нема зашто чекати и да се, ако се хоће, нешто може учинити одмах. У пракси то се после показало код скупљања добровољаца. У условима кад је Драшковић стално изнова претио својим дефетизмом, а Милошевић био немоћан да га спречи, да није било др Шешеља, не би имало кога да окупи око себе људе који су хтели у рат. У време кад је за себе тражио место на политичкој позорници Србије, др Војислав Шешељ је одиграо своју најбољу карту.

10. Рат у Словенији

Скупштина Словеније на седници од 25. јуна усвојила је акта којима се издваја из СФРЈ. Сабор Хрватске усвојио је Декларацију о проглашењу самосталне и суверене Хрватске. СФРЈ се распала. Даље догађаји почињу да се нижу једном филмском брзином.

У ноћи између 25. и 26. јуна Савезно извршно веће донело је одлуку да ЈНА преузме граничне прелазе у Словенији. Неколико хиљада слабо наоружаних регрута, углавном Срба, кренуло је на кланицу. Као што је некад Броз слао српску децу на Сремски фронт, тако их је сад Марковић послао у Словенију. Припадници словеначке Територијалне одбране сачекивали су их у заседама и бездушно убијали. Над Љубљаном је оборен војни хеликоптер који је носио хлеб. Срби су гледали на телевизији како им деца гину у једној држави која није ништа друго него страна држава. “На делу је нова подвала српском народу, а за све је крив крвави премијер Анте Марковић који је наумио да баци љагу на српско оружје – изјавио је др Шешељ. – Војни тужилац би требало да покрене истрагу против савезног премијера и да га ухапси, јер је он највећи кривац за крвопролиће у Словенији. Нигде се у свету регрутни састав армије не користи за операције овог типа које су, узгред речено, бесмислене. Заустављање покрета трупа пре извршења задатка, уз наређење да се оружје употребљава само у крајњој нужди, проузроковало је да јединице буду опкољене и без снабдевања. Одмах треба повући војску из Словеније, јер Срби немају ништа против да се Словенци отцепе, Срби нису ни били мотивисани за рат”.

У ноћи између 30. јуна и 1. јула, под притиском и у присуству трочлане делегације Европске заједнице, Председништво СФРЈ прогласило је Стјепана Месића за председника, а Бранка Костића за потпредседника Председништва. Договорен је прекид рата у Словенији и тромесечни мораторијум на сва акта о издвајању Словеније и Хрватске из СФРЈ. “Осуђујемо мешање страних сила, нема веће срамоте него кад представници тих сила учествују у раду Председништва – рекао је

др Шешељ на конференцији за штампу 1. јула. – Запад би да уведе принудну управу над Србијом, али ми то нећемо дозволити”.

Ујутро 2. јула, Територијална одбрана Словеније напала је једну колону оклопних транспортера ЈНА код Новог Места. Војска је коначно реаговала као војска и током дана у Словенији су се водиле жестоке борбе на све стране. Поподне 2. јула, док је већина посланика у скупштинском ресторану згрануто гледала први телевизијски дневник, Социјалистичка партија организовала је упад мајки војника у Скупштину Србије. Тиме је добила повода да њени представници у Председништву СФРЈ 18. јула повуку војску из Словеније.

Борбе у Словенији престале су 3. јула. Рат у Словенији био је завршен, распламсавао се рат у Хрватској.

11. Издаја војног врха

Око два сата после поноћи 7. јула, хрватске војно – полицијске формације напале су Тење, српско село у предграђу Осијека. Кад је интервенисала ЈНА, Хрвати су напали њену колону и убили с леђа једног старијег водника.

Председништво СФРЈ донело је 12. јула још једну у низу одлука којом се налаже демобилизација свих оружаних формација на територији СФРЈ, изузев ЈНА и редовних састава полиције. Ни ова одлука, као ни претходне, није извршена. На Банији је 14. јула дошло до жестоких сукоба. У исто време, почели су и наговештаји опсаде касарни. Председништво је 18. јула донело одлуку о повлачењу ЈНА из Словеније. Хрвати су 22. јула напали Мирковце. Иако вишеструко надмоћнији, отерани су после девет сати борбе.

После Мирковаца почео је општи рат. Више неће бити спорадичних напада на поједина српска места. Све до примирја које ће настати као последица Венсовог плана, фебруара 1992. године борбе ће се водити на целој територији авнојевске Хрватске.

Поред социјалиста и опозиције, др Шешељ добио је још једног противника. Неометани од режима, припадници такозваног мировног покрета организовали су 25. јула у центру Београда први антиратни митинг. Мада Србија формално није била у рату, федералну војску чинили су углавном Срби. Како су се онда могли држати антиратни митинзи у држави чији грађани ратују и гину? Кад су ирачке ракете током “Пустинске олује” гађале Израел, макар Израел није био у рату, дописници светских агенција нису смели послати ниједну фотографију док је не би поднели на увид државном цензору. Свака држава у ратној опасности држи до тога да њено јавно мњење буде на страни рата, како би предупредила издајнике и колебљивце. Место да је одмах прогласила ратно стање, увела преки војни суд и дала све енергичне мере, изгледало је да српска власт подупире баш издајнике и да колебљивцима даје за право. Кад у рату свако може говорити шта жели, тад то није демократија, тад је то анархија.

У једној таквој анархији, сви ратни профитери видели су за себе корист. Кад неко агитује против рата зато да би скупио политичке поене јер је власт за рат – тад он није ништа друго него ратни профитер. Вук Драшковић био је главни ратни профитер. Његови људи разбили су у самом почетку рата једну мобилизацију у Лозници, јер је војска имала на шлемовима петокраке. Није њему петокрака била важнија од српске борбе, он је управо тражио начина да српске борбе уопште не буде. Да је Милошевић тад био за мир, Драшковић би хушкао на рат. Кад је Милошевић био за рат, Драшковић је хушкао против рата. Кад је хушкао против рата, он је хушкао против српства и њему се имало судити као издајнику. Милошевић то тад није урадио, зато су после јачали разни мировни покрети финансирани из иностранства. У ствари, то нису били никакви мировни покрети, то су били издајници које су плаћали српски непријатељи да би слабили српску борбу.

Део разлога због којих режим није био у стању да јасно и одлучно реагује на појаву дефетизма јесте и тај што ратни циљеви нису прецизно постављени. Склонити издајнике из политичког и војног врха, затим разбити непријатеља, срушити Туђманов режим с власти и успоставити заједничку државу са Србима на тим просторима, то је био циљ који је заговарала Српска радикална странка. Режим то није хтео да уради. Да није нападана од Хрвата, федерална војска не би ни ратовала, она би се довека стављала као тампон између Хрвата и Срба без икаквог стварног ефекта. Чак је војска у почетку рата у неколико случајева спасла Хрвате потпуне војне пропасти... У току рата војни врх не поставља енергичне захтеве хрватском врховништву и не предузима мере одмазде у циљу сопствене заштите. Историја рата федералне југословенске војске против хрватских полувојних формација, то је једна збирка празних претњи типа “Армија ће жестоко одговорити” или “Армија ће предузети мере свим расположивим средствима”. Кад су Хрвати у расулу и кад је потребно уложити још само један мали напор да се они потпуно разбију, тад Туђман тражи примирје, а савезни секретар Вељко Кадијевић оберучке прихвата. И тако петнаест пута; чим се Хрвати среде, они ударе на Армију, која поштује примирје. До овог рата у историји свих

ратова непозната тактика “крени – стани”, донела је војсци велике губитке и ослабила њен борбени дух.

На једној затвореној седници Скупштине Србије крајем септембра, др Шешељ је држао говор у којем је јасно скренуо пажњу на околности у којима се одвија рат. Он је најпре затражио да се коначно разговара о одговорности војног врха. Војни врх направио је катастрофалне грешке; Вељко Кадијевић требало би да буде ухапшен. Уместо да се бави војним стварима, он је у војсци стварао нову комунистичку партију. У Генералштабу не постоји ниједна варијанта за актуелне ратне прилике у Хрватској. Војска се спрема да ратује против некога ко је никада не би напао.

У Вараждину генерал Трифуновић предао је цео корпус и још није ухапшен. Армија није извукла поуку из Словеније. Трупe у Загребу жртвоване су. Војска је спутана и зато трпи поразе. На светским војним академијама истраживаће се како је једна војска са таквом техником поражена од нерегуларних снага. Армија води рат, а нема свога ратног циља. Неће народ да се бори ако не зна за шта се бори. Не може ратни циљ једне војске да буде деблокирање касарни. Како је могуће да таква једна ситуација није могла да се предвиди? Кад неко ко је то морао није предвидео, тај је морао бити смењен. Зашто Председништво не прогласи ратно стање и не склони владу Анте Марковића?

Др Шешељ је подсетио да је још у почетку кризе упозорио да војник неће да ратује под петокраком. Ако је војска спремна да се бори, зашто се онда толико инсистира на петокраки? Али, нису то једини разлози дефетизма. Овде у Скупштини има представника политичких странака који терају људе на дезертерство, као што је “Српски покрет обмане”. У неким војним јединицама пронађени су леци које је та странка дистрибуисала. У Лозници, приликом мобилизације, СПО је разбио једну војну бригаду позивом на дезертерство.

Др Шешељ је позвао српску владу да обезбеди да српски медији у једном де факто ратном стању извршавају своју улогу. Не сме се дешавати да медији шире дефетизам и спречавају мобилизацију. То није ствар идеолошких убеђења или политичких ставова, то је ствар патриотизма. Др Шешељ је тражио да се добровољцима који су учествовали у борбама гарантују сва права која имају мобилисани резервисти.

Упркос свим знацима државног и војног расула, догађаји су наставили да теку споро и неодлучно: тек 1. октобра Председништво СФРЈ, у којем су остала само четворица српских представника, прогласило је стање непосредне ратне опасности. Петокрака је скинута с војничке униформе 16. октобра, али се стање у ЈНА није поправило: нико из војног врха није ни ухапшен, ни смењен. Српски покрет обнове и даље је ширио дефетизам, један део медија сасвим се предао издаји. У саопштењу од 22. октобра Српски покрет обнове чак је запретио да ће се, ако се наставе хапшења дезертера, обратити Конференцији у Хагу!

12. Радикали на фронту

Током читаве ратне јесени 1991. године у просторијама Српске радикалне странке у Охридској улици у Београду био је Ратни штаб српских радикала који је водио Љубиша Петковић. Услови да би неко постао српски добровољац нису били строги: била је довољна лична карта или војна књижица и писана изјава да будући ратник не болује од заразних и душевних или болести зависности. После смотре – а њу је обично обављао др Шешељ лично – добровољци би, праћени камерама, улазили у аутобусе и кретали према некој од оближњих касарни по опрему. Оружје би добијали на самом ратишту.

На хрватским ратиштима радикали су имали осам до десет хиљада добровољаца. Мада је било доста различитих прича о томе, нико од њих није деловао у склопу било какве такозване паравојне јединице. Или су били под ЈНА или под локалном територијалном одбраном или касније у саставу српске Војске Крајине или Војске Републике Српске.

Разне стране организације финансиране из различитих, углавном сумњивих извора, оптуживале су радикалске добровољце за разне ратне злочине, пљачке и “етничка чишћења”. Никад, међутим, нису изнеле ниједан доказ о томе. Др Шешељ исто тако тврди да његови добровољци нису починили ниједан ратни злочин, нити да је било ко из руководства Српске радикалне странке икада издао било какву наредбу која би се могла окарактерисати као подстрекивање на злочин. У једном од таквих чувених извештаја о ратним злочинима на неколико места спомињу се Шешељеви “Бели орлови” које је водио Бокан и који никакве везе с радикалима нису имали. Може се само претпоставити да је то отуд што су и Хрвати и муслимани све Србе звали четницима, а да је онда неко те “четнике” ставио под команду Српског четничког покрета.

У једном говору у Бањалуци, новембра 1991, пред одлазак на фронт у Западној Славонији, он је поновио да “смо сви једна армија; ми немамо посебних јединица, нити посебних команданата. Ми смо сви под командом ЈНА и нису у праву сви они који нападају Армију. Она је сада очистила своје редове и она је углавном српска, јер је осамдесет одсто официрског кадра српске националности,

исто као и војници”.

У том говору он је изнео неколико занимљивих запажања о војној и политичкој ситуацији уопште. Говорећи о издаји српских политичких странака, он је замерио учесницима демонстрација од 9. марта да су били спремни да пролију српску крв на београдским улицама, али не и тамо где се брани српство. У прву линију издајника он је ставио антикомунисте који се данас на сва уста боре против комунизма кад комунизму нема ни трага. У другу линију спадају они што се залажу за стварање српске војске, упркос ЈНА, која апсолутно штити српске интересе. Стварање српске војске вратило би се српској држави као својеврстан бумеранг, јер та војска не би смела да напусти територију Србије. Ако би је напустила, ризиковало би се ангажовање снага НАТО пакта. “Отаџбина је једна странка – рекао је др Шешељ. – Сви смо једна странка и сви смо једна армија”.

Др Војислав Шешељ често је обилазио ратишта. Покаткад, кад је била нарочито важна посета или кад је журио натраг у Скупштину, узимао би хеликоптер од војске или полиције. У једној “Великој Србији” има овакав извештај ратног репортера:

“Другог дана свог боравка у Бањалуци др Војислав Шешељ је заједно са својим сарадницима отпутовао на западно – славонско ратиште. Посјетио је борце на првим борбеним положајима. Са свима се поздравио, распитао се за тешкоће бораца које им је рат наметнуо и дао им практичне и корисне савјете. Посјетио је болницу у шумама Папука која је опремљена и снабдјевена потребним особљем и апаратима као да је у сред неког већег града. У болници је војвода Шешељ сваког борца појединачно упитао како је рањен, гдје је рањен и како напредује лијечење. Сваком је зажелио скоро оздрављење. Ова посјета рањеницима унијела је међу рањенике охрабрење и оптимизам, тако да многи рекоше да се осјећају добро и да ће се ускоро вратити међу своје саборце на линију фронта. Љекари и медицинско особље у овој болници су већином добровољци из Србије и других српских крајева, који су дошли излажући се опасностима рата и другим неприликама, али им је жеља да помогну угроженом народу на овим просторима.

Када је војвода Шешељ стигао на линију фронта, међу борце у Западној Славонији, тога цијелог дана падала је киша као да се небо отворило, али ово није сметало да он посјети положаје. Којег год је борца видио, са њим се лично руковао. Улазио је у ровове у којима је влага, блато и вода, али су борци ведра лица, јер су свјесни да бране своја огњишта, своју дјецу и све оне који нису способни да се прихвате оружја, а бране и себе и српску земљу коју су им преци у наслеђе оставили.

Међу добровољцима има највише чланова Српске радикалне странке из БиХ. На челу одреда отишао је на ратиште и предсједник СРС за БиХ, бањалучки адвокат Никодин Чавић са своја два сина”.

13. Дипломатско рушење Југославије

Од 7. октобра, кад је истекао тромесечни мораторијум, СФРЈ је престала да постоји, што је Европска заједница де факто примила. Само се тражио погодан начин признавања једне сецесије. На Конференцији о Југославији, која се с повременим прекидима од 7. септембра одржавала у Хагу, средином октобра промовисан је предлог председавајућег Конференције, британског државника Питера лорда Карингтона да се призна независност свим југословенским републикама које то желе у постојећим, авнојевским границама. У првој варијанти, председник Црне Горе Момир Булатовић прихватио је предложени нацрт конвенције, због чега је истрпео велике критике од представника Србије који су документ одбили. Међутим, ти исти представници Србије вршили су притисак на крајинску Владу да прихвати документ... У Параћину, пред пет хиљада људи, 19. октобра др Шешељ је рекао: “Ми Срби треба да се одредимо између две варијанте. Прва је да прихватимо ултиматум Европске заједнице и великих сила, да прихватимо притиске наших непријатеља и да српску државу задржимо у садашњим границама. У том случају имаћемо још најмање два милиона српских избеглица из западних српских земаља. У том случају, нећемо имати ни политичког, ни економског опоравка у наредних тридесет година. Друга варијанта је да одлучно одбацимо ултиматум Европске заједнице, као што су то урадили представници Срба и да сопственим снагама заштитимо српски народ и његове интересе. Ова друга варијанта је много тежа и зато морамо сви под ратни барјак”.

Да би Хашку конференцију отклонило из игре, Председништво СФРЈ тражило је 9. новембра интервенцију Уједињених нација. По том плану, Савет безбедности поставио би мировне трупе на границу територија настањених српским становништвом у Хрватској. Оне би остале тамо све док се “на миран, правичан и међународно – правно заснован начин уз ангажовање и Уједињених нација не реши југословенска криза”. Др Шешељ поздравио је ово решење као дипломатски успех. Он је предложио да се тај успех прошири тако што би се српски представници повукли с Конференције у Хагу.

Европска заједница, на наговор Немачке, узвратила је контра мерама. Пошто је 8. новембра

најавила економске санкције против СФРЈ, она их је почетком децембра свела само на Србију и Црну Гору. Седмог децембра она је прогласила да Словенија и Хрватска нису напустиле Југославију, него се она распала. Тиме није признато право Србији и Црној Гори на сукцесију. Десет дана касније уследио је нови ударац – Европска заједница признала би све југословенске републике ако прихвате пет услова, међу којима је нама био интересантан онај о прихватању неповредивости граница. Зато су Срби закључке Министарског савета Европске заједнице доживели као удар. “Одлука Европске економске заједнице је агресорски акт – изјавио је др Војислав Шешељ. – Савезни секретар за иностране послове треба да се обрати Уједињеним нацијама и од њих захтева заштиту Југославије од те агресије”. Председништво СФРЈ то је 18. децембра и учинило.

Словенија, Хрватска, Босна и Херцеговина и Македонија поднеле су захтеве за признањем. Србија и Црна Гора игнорисале су закључке Министарског савета Европске заједнице. Међутим, Немачка је 23. децембра признала Хрватску и Словенију. Сад је остало само питање дана кад ће их признати и остале државе Европске заједнице. То је био крај СФРЈ. Отварао се дипломатски рат за нове српске државе.

Глава IV

СТВАРАЊЕ НОВИХ СРПСКИХ ДРЖАВА

Српска радикална странка на политичкој сцени српских земаља 1991–1993.

1. Република Српска Крајина

У Книну и Белом Манастиру проглашена је 19. децембра Република Српска Крајина. Њену територију чинило је дванаест хиљада квадратних километара, са три стотине хиљада становника у седамнаест општина. Скупштина САО Крајине, која се за ту прилику трансформисала у Уставотворну скупштину, усвојила је Устав и изабрала др Милана Бабића за првог председника Републике.

Исто кад и Хрватска, тако је и Република Српска Крајина послала Конференцији у Хагу захтев за признањем. Она се признању Европске заједнице није могла надати – ипак, она је хтела да скрене пажњу на своје легитимне захтеве. Међутим, у Хагу је овај захтев примљен као једна неслана шала. У ствари, испало је да је тај акт Републике Српске Крајине имао свог симболичног значења. Он је ишао на руку ставу Србије и Црне Горе да је хашка Конференција место за признавање нових држава, а не држава чија је независност била на дневном реду Берлинског конгреса. На један начин, сама Конференција била је исмејана и њени охоли сазивачи имали су да прогутају горку пилулу.

Позив за признање Републике Српске Крајине крајишка Влада била је упутила свима државама чланицама Уједињених нација; посебне позиве добиле су Србија, Црна Гора и Босна и Херцеговина. У Србији, одлазећа Влада др Зеленовића (поднео оставку 12. децембра) препоручила је Скупштини да се Република Српска Крајина призна. Међутим, нова Влада др Радомана Божовића (изабрана 23. децембра) одрекла је ову препоруку. У врху српског режима превладао је став да за признање најмлађе српске државе није време. Неко је од страних преговарача уценио Милошевића: ако признате Крајину, ми ћемо признати Косово.

У часу кад је Република Српска Крајина формирана, њене територије биле су у великој већини или под борбом или у стању непосредне опасности или под тек успостављеним миром. Режим у Србији и Црној Гори имао је идеју да ће мировне снаге УН оивичити територију РСК. Да би послале мировне трупе, Уједињене нације тражиле су стабилно примирје.

Примирје потписано у Сарајеву 2. јануара 1992. године – по моделу договора о безусловном прекиду ватре из Женева од 23. новембра 1991 – успело је. Спорадична кршења с хрватске стране нису доводила у питање утисак да је рат готов и да је сад требало изнаћи модалитете мира. Уједињене нације спремиле су мировни план, познат касније у пракси као Венсов план.

По том плану, мировна операција Уједињених нација требало је да буде само привремена аранжман за стварање услова да се решење кризе нађе у миру. Сем прекида ватре, УН би морале да имају сагласност и неопходну помоћ свих актера кризе. Чланови мировне операције били би сасвим непристрасни у односу на све стране у сукобу. Они би били измештени у одређеним “подручјима у Хрватској”, означеним као “подручја под заштитом Уједињених нација”. На тим подручјима биле би расформиране све јединице Територијалне одбране. Кад би снаге УН преузеле одговорност у тим зонама, из њих би се повукле јединице Збора народне гарде. Југословенска војска и све друге “нерегуларне и добровољачке” формације повукле би се сасвим из Хрватске. Чланови мировне операције употребљавали би оружје само у самоодбрани. Почетно трајање операције било би шест месеци, с тим да би се она продужавала све док се не би постигло решење коифликта. Сама операција то решење не би наметала. Ту је дошло до сукоба на линији др Бабић – Милошевић. Др Бабић, један изразито неповерљив политичар, поштовао је Милошевића, али никада није допустио да Милошевићева харизма угрози његов рацио. Др Бабић долазио је из Нове године у Београд и слушао лепе приче о миру. “У реду – одговарао је он – али ко ће нама гарантовати да ће до мира засигурно доћи? Ко гарантује да ће, после шест месеци, бити продужен мандат трупам УН? Ко ће Републици Српској Крајини гарантовати да се, по одласку плавих шлемова, њена територија неће изнова напунити хрватском војском? Ако трупе УН дођу, ко ће Републици Српској Крајини гарантовати самосталност? Зашто би мировне снаге УН биле распоређене и у дубини српских територија, а не само на граници? Зашто се из РСК повлаче јединице ЈНА, кад је РСК решила да остане у Југославији? Ако ће мировне трупе употребљавати оружје само у самоодбрани, то јест ако Хрвати нападну Србе, ко ће онда бранити Србе? Зашто се прихвата увредљив појам “подручја у Хрватској”, кад је реч о територији Републике Српске Крајине? Зашто се планом предвиђа разоружавање српских трупа, а не и хрватских – него им се још пружа могућност јачања и наоружавања? “

То су била бројна разложна питања човека који је био свестан да једно очигледно војничко преимућство даје за неизванмир мир у којем су Хрвати могли само профитирати. Међутим,

Милошевић је био ван себе. Он на та питања није могао одговорити. Зато је своју љутњу превео на лични терен. "Народ не треба да подноси жртве због самољубља једног политичара. Нити су грађани Србије Ваши таоци, нити ће то бити" - писао му је Милошевић 8. јануара. На крају писма, он је др Бабића отпустио једним покретом руке: "Грађани Крајине треба да знају да сте својим поступцима изгубили свако наше поверење и да убудуће за односе са властима Републике Србије морају делегирати људе којима ће народни интерес бити изнад личног политичког престижа".

Др Бабић остао је несаломив. Да би Венсов план био примљен, била је за 31. јануар сазвана седница проширеног Председништва СФРЈ. Тамо су се сви обрушили на др Бабића да прими план. Др Бабић је одбијао. Они су хтели да га изморе, па је седница у континуитету ушла и у 2. фебруар. Др Бабић отишао је да се одмори. Кад се није појавио у договорено време наставка, Председништво је убедило Мила Паспаља, председника Народне скупштине Републике Српске Крајине, да он потпише план – мада он по Уставу то право није имао. Тако је Венсов план примљен, с Председнишвом непостојеће СФРЈ као гарантом. Пре него што је практично и заживела, Република Српска Крајина потписала је свој крај. Али, у то време превладало је мишљење да је бољи било какав мир од било каквог рата. Српски радикали нису се мешали у сукоб на линији др Бабић – Милошевић, али су подржали Венсов план. Они су били за то да РСК свакако уђе у састав треће Југославије, било каква и било колика она буде. У саопштењу од 1. фебруара радикали су тражили да се представници РСК кооптирају у све савезне органе и равноправно учествују у раду Уставотворне скупштине нове заједничке државе. Од државних органа Србије и Црне Горе затражена је реорганизација војних кадрова. Прекид ватре имао се искористити за снажење свих виталних функција државе, поготово војних, административних и дипломатских. "Држава – рекли су радикали – мора да буде спремна на сва могућа искушења, а војска у сваком моменту мора ефикасно заштитити Српску Крајину и све друге српске земље".

Скупштина Републике Српске Крајине на седници 9. фебруара, одржаној без кворума, прихватила је Венсов план. Др Бабић, као председник републике, ставио је вето на одлуку. Скупштина је одговорила тако што га је 16. фебруара сменила. Нови председник Републике Српске Крајине постао је 26. фебруара Горан Хаџић. После позитивне одлуке скупштине, Савет безбедности одлучио је 22. фебруара да упути мировне снаге на подручје Републике Српске Крајине.

2. Српска Република Босне и Херцеговине

На основу плебисцита од 9. и 10. новембра 1991, на којем се српски народ изјаснио за останац у заједничкој држави Југославији, Скупштина српског народа на својој петој седници прогласила је 9. јануара 1992. Републику српског народа Босне и Херцеговине. То ће бити први корак према стварању Републике Српске.

Где је територија ове српске државе, то управо нико није знао. Кад је 15. јануара арбитражна комисија Европске заједнице саветовала Босни и Херцеговини референдум да би била призната као независна држава, тад је постало јасно да ће се и територија Републике српског народа Босне и Херцеговине одредити ратом.

Без српских представника, Скупштина Босне и Херцеговине изгласала је 25. јануара референдум о независности Босне и Херцеговине. Референдум је имао да се одржи 1. марта. Срби су сутрадан објавили да је ова одлука за њих ништавна.

Првог марта десио се у Сарајеву крупан инцидент. Србин Милан Гардовић венчао се у цркви Светог Преображења у Сарајеву. Мања колона аутомобила кренула је потом према Башчаршији праћена голфом са четворицом људи који нису припадали сватовима. На паркингу у Улици Данила Илића, у близини трамвајске станице на Башчаршији, колона се зауставила. Непознати младићи изашли су из голфа, отели младожењи српску заставу са обележјима Српске православне цркве и спалили је. Да би заштитио сина, Никола Гардовић умешао се у сукоб. Непознати младићи, муслимани, повадили су пиштоље. Никола Гардовић убијен је мучки, с леђа. Његов зет, свештеник Раденко Мировић лакше је рањен у ногу.

Огорчени српски народ подигао је блокаду Сарајева. На барикадама стајали су наоружани Срби не допуштајући пролаз никоме. Они су рекли да ће држати барикаде све док МУП не ухапси убице. Кад је МУП објавио имена учесника у убиству, барикаде су све уклоњене увече 2. марта.

Трећег марта дошло је до спорадичних оружаних обрачуна између Срба и муслимана у различитим деловима Сарајева. Рат је почео.

На конференцији за штампу 5. марта др Шешељ је изјавио да Српска радикална странка изражава своју пуну спремност да се свим средствима супротстави покушајима исламских фундаменталиста у Босни и Херцеговини да тортуром над српским народом и својим тежњама за независношћу те територије изазове брутално крвопролиће и доведе српски народ у крајње тешку

ситуацију."Српски народ Босне и Херцеговине никада неће дозволити да буде одвојен од своје браће у суженој Србији - рекао је др Шешељ. - Ми понављамо да је ситуацију у Босни и Херцеговини могуће разрешити на два начина – или останком целовите Босне и Херцеговине у саставу скраћене Југославије, или поделом Босне и Херцеговине. Свака трећа варијанта значи крвави грађански рат".

Др Шешељ је објавио да је Српска радикална странка већ предузела одговарајуће мере позивајући све регионалне и месне одборе на подручју Босне и Херцеговине да тесно координишу политичке и одбрамбене активности са одговарајућим одборима Српске демократске странке, чије руководство Српска радикална странка подржава, јер сматра да оно делује у интересу српског народа. Месни и регионални одбори Српске радикалне странке већ су учествовали у многим акцијама на плану самоорганизовања српског народа за самоодбрану. Српска радикална странка и Српски четнички покрет позвали су своје одборе на подручју Србије да уведу добровољце у стање пуне приправности, како би сваког тренутка били спремни да интервенишу на подручјима БиХ.

Девог марта завршена је у Бриселу још једна рунда разговора о будућем устројству Босне и Херцеговине који су били почели још 21. јануара у Лисабону. Превелике компетенције централне власти – то је био закључак Скупштине српског народа Босне и Херцеговине 11. марта, због чега је предложени споразум одбијен. Одлучено је да минимум испод којег се не сме ићи у преговорима мора бити опстанак целе Босне и Херцеговине у Југославији или конфедерално уређење Босне и Херцеговине на бази трију независних националних држава.

Учинило се да су ову другу варијанту прихватиле све три стране на састанку у Сарајеву 17. и 18. марта. Међутим, муслиманска страна објавила је 25. марта да она одустаје од договора и да ће се и надаље залагати за целовиту Босну и Херцеговину.

"Српска радикална странка најоштрије осуђује понашање руководства Странке демократске акције у Босни и Херцеговини и садашње владајуће гарнитуре у тој југословенској федералној јединици, која олако гази све оно што је претходно договорила уз присуство страних емисара на заједничком састанку с представницима хрватског и српског народа у Босни и Херцеговини – изјавио је др Шешељ на конференцији за штампу 26. марта. – Такво понашање ми оцењујемо авантуристичким, као понашање које може довести до великог крвопролића на подручју Босне и Херцеговине. Српска радикална странка ће у оквиру својих могућности учинити све да максимално помогне тамошњим Србима. С тим у вези, као председник странке сутра одлазим у источну Херцеговину, у обилазак свих неуралгичних тачака".

Међутим, нису само муслимани одбацили споразум – ни Хрвати нису примили мапе... Тад се већ пуцало од Босанског Брода до Неума. Снаге ХОС-а полако су преузимале власт на оним територијама где су Хрвати били у већини. Јединице Збора народне гарде са петнаест тенкова и исто толико оклопних транспортера прешле су на територију БиХ 27. марта, из Славонског Брода у Босански Брод. У селу Сијековац оне су одмах масакрирале пет српских породица.

На конференцији за новинаре, коју је 28. марта држао у Требињу заједно с председником Српске аутономне области Херцеговине Божићем Вучуровићем, др Војислав Шешељ изјавио је да је дошао да обиђе неке од најугроженијих делова Херцеговине и сагледа на који би начин Српска радикална странка могла да им помогне. "Подела Босне и Херцеговине је неминовна – рекао је др Шешељ. – Ми смо донедавно веровали да постоји шанса за очувањем БиХ у саставу Југославије, али ако то неће ни босански муслимани ни босански Хрвати – зашто бисмо ми то желели?".

Устав Српске Републике Босне и Херцеговине свечано је проглашен 27. марта у сали Скупштине БиХ у Сарајеву. У Бриселу 31. марта, др Радован Караџић обавестио је да је председавајући Конференције о Босни и Херцеговини Хозе Кутиљеро постигао с њим, Изетбеговићем и представником Хрвата Миљенком Бркићем споразум у три тачке: прекид ватре на свим подручјима БиХ, разграничење три национална простора и уставно гарантовање људских права уз контролу европских институција, пре свега КЕБС-а. "Преурањено признавање независности БиХ Срби не могу да прихвате. Ако се то ипак догоди, то би била страшна грешка" – упозорио је др Караџић. Конференција је завршена уз договор да се формира радна група за израду мапа, на основу којих би Босна и Херцеговина била подељена на три конститутивне јединице, а да се Конференција настави 10. и 11. априла у Сарајеву.

Првог априла почеле су уличне борбе у Бијељини. Два дана касније, Кризни српски демократски штаб преузео је власт у граду. Трећег априла потукли су се Срби и Хрвати на Купресу. Хрвати су починили велика зверства у српским селима. Петог априла, командант Друге армије генерал Милутин Кукањац, др Радован Караџић, Алија Изетбеговић и Миљенко Бркић постигли су пред камерама сарајевске телевизије споразум о прекиду сваке ватре. Затворен је аеродром у Сарајеву. Шестог априла, Европска заједница признала је Босну и Херцеговину као независну државу. Срби су одговорили проглашењем независности Српске Републике Босне и Херцеговине. У Сарајеву је заведен полицијски час...

“Српска радикална странка поздравља независну државу Српску Босну и Херцеговину и учиниће све што је у њеној моћи да помогне њеној унутрашњој стабилизацији, административној, политичкој и економској изградњи и, пре свега, њеној одбрани од усташко – панисламистичких хорди – рекао је др Шешељ на конференцији за штампу 9. априла. - Српска радикална странка сматра да је српски народ Босне и Херцеговине сам господар сопствене судбине и да се признање независности џамахирије у Босни и Херцеговини једноставно не тиче српског народа. Европска заједница може признати независност и суверенитет само оним територијама на којима у већини живе Хрвати или муслимани, а нас те територије не интересују. Српска радикална странка поздравља борбу српског народа за слободу и демократију. И овога пута захтевамо од руководства Југословенске народне армије да прекине политику немешања. Позивамо руководство Армије да, сходно израженој искључивој жељи српског народа, Армија остане на његовој територији и да се понаша као армија Српске Босне и Херцеговине, која је једина одлучила да остане у саставу Југославије. Армија више и нема правног основа да се сматра муслиманском или хрватском. Захтевамо од руководства Армије да одмах, до коначне деобе, преузме контролу над Сарајевом и не дозволи вршљање исламских и усташких банди по главном граду дојучерашње Босне и Херцеговине. Сматрамо да Сарајево треба поделити на српски и муслимански део”.

Уочи проглашења Савезне Републике Југославије Председништво СФРЈ одлучило је, међутим, да се Југословенска народна армија повуче са територије бивше Босне и Херцеговине и сведе на територију и грађане Савезне Републике Југославије.

3. Савезна Република Југославија

На свечаној седници Савезног већа Скупштине СФРЈ усвојен је 27. априла нови Устав, чиме је проглашена Савезна Република Југославија, заједничка држава Србије и Црне Горе. По том Уставу, СР Југославија конституише се као модерна федерација, са дводомним парламентом и председником кога бира Савезна скупштина. Уз Устав, усвојена је и пратећа Декларација, политичка лична карта нове државе. По тој Декларацији, Савезна Република Југославија прогласила је континуитет са СФРЈ. Она ће признати нове државе настале из СФРЈ, али тек кад се реше питања о којима се преговара у оквиру Конференције о Југославији. Као сукцесор, СРЈ остаје члан међународних организација наместо СФРЈ, с тим да СРЈ неће ометати укључивање нових држава. СРЈ ће поштовати права и обавезе преузете мировним планом за Крајину. У случају спорова око деобног биланса, СРЈ ће прихватити арбитражу Сталног међународног суда у Хагу. СР Југославија нема територијалних претензија ни према коме у свом окружењу. Као држава слободних грађана, СР Југославија у свом демократском развоју руководиће се стандардима Савета Европе, Европске заједнице и других европских институција, са оријентацијом да им у догледно време и сама приступи.

Српска радикална странка подржала је нови Устав. У расправи о уставном тексту 23. априла у Скупштини Србије, др Шешељ оценио га је демократским. По његовом мишљењу, тај текст садржи све што садрже модерни уставни. Нека решења могу се довести под сумњу, међутим, с обзиром на журбу у којој се доноси, од тога не треба правити питање. Др Шешељ се сложио с именом Југославија, јер се тиме избегава тражење међународног признања нове државе, с којим би нас могли уцењивати док не дамо националним мањинама аутономије. Сем тога, ако се држава зове Југославија, она ће лакше примити и Крајину и српску државу у Босни и Херцеговини. Међутим, др Шешељ је оспорио Савезном већу право да проглашава устав. Он је тражио да се сазове Уставотворна скупштина, коју би чинили сазиви Скупштина Србије и Црне Горе. Усвајањем Устава формирала би се привремена Влада која би заменила остатке Савезног извршног већа и управљала државом до окончања изборног поступка.

Режим није прихватио ове предлоге. Он је сматрао да је за пуни континуитет потребно да старо Савезно веће прогласи нови Устав, а да у актуелној Влади више нема несрпских министара. Уосталом, први федерални избори нове државе били су заказани већ за 31. мај.

На једном састанку с Милошевићем маја 1992, др Шешељ изразио је неслагање с многим одредбама већ прокламованог Устава и рекао да би било много паметније да се ишло на изборе за Уставотворну скупштину. Милошевић је уверавао др Шешеља да није било времена, јер се бојао да би Булатовић и Ђукановић могли отцепити Црну Гору. “Бројни његови аргументи изгледали су ми уверљиво – причао је др Шешељ. – Обећао сам му да ће српски радикали свакако изаћи на предстојеће савезне изборе, без обзира што су све друге опозиционе странке најавиле бојкот”.

4. Подгорички атентат

Српска радикална странка одлучила је да на прве федералне изборе у новој Југославији изађе у обема федералним јединицама. То је био разлог да је Српска радикална странка у Црној Гори

заправо организована тек две недеље уочи избора, мада је почела с радом још крајем 1991. године, кад је у Бару формиран Оснивачки одбор на челу с Радованом Вукчевићем. Међутим, радикали су тад сматрали Народну странку Новака Килибарде снажним српским националним фактором, те су свесно одустали од активнијег политичког ангажовања. Кад је Народна странка уочи мајских избора стала уз ДЕПОС, радикали су решили да у Црној Гори појачају рад.

“Садашња генерација Срба у Црној Гори мора бити свјесна опасности која се надвила над српском будућношћу у Црној Гори – говорио је Вукчевић. – Мора се свим средствима стварати чврста брана даљем цијепању организма српског народа на простору Црне Горе. Српска радикална странка је управо по мјери дугорочних српских интереса на државном простору Црне Горе и она треба и мора постати предводник патриотски оријентисаних становника, она мора свој програм усмјерити ка очувању остатка српског народа на овим просторима и да се истинитим приказивањем прошлости, садашњости и будућности одврате са странпутице они Црногорци који су подлегли погибелној пропаганди разбијања српства и расрбљавања Црногораца”.

То су биле речи које либералима нису могле бити по вољи. У страху од губљења сопствених позиција, они су узели радикале да њима плаше националне мањине по Црној Гори. Радикали су демантовали да за страх има било каквог разлога. “Српска радикална странка Црне Горе не признаје вјештачки створену црногорску нацију и бориће се свим демократским средствима да се у будућности спријечи стварање и одржавање страног разарачког духа на простору државе Црне Горе. Међутим, као национална демократска странка, Српска радикална странка Црне Горе својим чврстим ставом по националном питању Црногораца никако не одустаје од намјере да свим грађанима Црне Горе, без обзира на националност, вјероисповест и политичка одређења, избори потпуну једнакост, под условом да та једнакост буде како у правима, тако и у обавезама. Српски витешки дух је најбоља гаранција за искреност српских радикала када је реч о њиховом одређењу за демократију”.

Тако су говорили радикали у Црној Гори. Срби су топло примили једну политичку партију у којој су могли наћи себе. Међутим, либерална пропаганда учинила је да сви не мисле тако. После предизборног митинга Српске радикалне странке 25. маја 1992. године, тачно о стогодишњици рођења Јосипа Броза Тита, др Војислав Шешељ решио се да прошета улицама Подгорице. Пратио га је велики број грађана и присталица. Др Шешељ се кретао Улицом слободе до Трга Ивана Милутиновића, где се окренуо и пошао према хотелу Црна Гора. Ту је био паркиран аутомобил марке голф којим је председник Српске радикалне странке имао да се одвезе на аеродром.

Пре но што ће ући у аутомобил, др Шешељ је окупљеној маси подигао руку на поздрав. “Довиђења, браћо Срби и сестре Српкиње. Довиђења, српска Црна Гора”, рекао је. У том часу, једна дефанзивна ручна бомба М-75, познатија као кашикара, пала је на кров возила, а затим се откотрљала на тло, са супротне стране од оне на којој је стајао др Шешељ. Мирослав Вуковић, лични пратилац др Шешеља, одгурнуо је бомбу ногом и она је експлодирала испод аутомобила. Било је деветнаест часова и петнаест минута.

У експлозији је повређено шездесет једно лице, од којих четворо тешко. Сам др Шешељ лако је рањен у пету. Полиција је пронашла да је атентатор Адем Шаботић, муслиман стар шездесет година, пензионер из Подгорице.

Шаботић је у истрази изјавио да је бомбу набавио ради личне заштите после претњи од стране лица чија никаква веза са др Шешељем или уопште Српском радикалном странком није могла бити утврђена. Упркос томе, Шаботић је признао да је “мрзио из дна душе Шешељевој филозофију”. “Ја сам – рекао је – размишљао како улицама слободарске Подгорице пролази Шешељ и како је завадио народ. Ово – додао је – слуги бијелим орловима и црним данима који су пријетили”.

Са колоном која је пратила др Шешеља Шаботић се сусрео у Улици слободе. Био је у свом аутомобилу с малолетним сином. У првој истрази, Шаботић је изјавио да су чланови пратње др Шешеља у пролазу ударили по аутомобилу, што је после порекао на суђењу. Код супермаркета на Тргу Ивана Милутиновића зауставио је возило и узео из пртљажника бомбу. Дете је оставио у аутомобилу. “У глави ми је дошло да Шешељ хоће да шири фашизам и демонстрира силу” – рекао је. Видео је да се др Шешељ враћа према хотелу Црна Гора и пошао за њим. Бомбу је ставио у спољни џеп сакоа. Када је др Шешељ пошао да уђе у аутомобил, Шаботић је пришао и бацио бомбу. Један младић ухватио га је за ревере сакоа; Шаботић се отргао и побегао према мосту. Нешто касније је ухапшен.

У истрази није могло бити утврђено да је атентат дело организоване завере. Комисија вештака КПД болнице у Београду оценила је да Шаботић не болује ни од каквог трајног или привременог душевног обољења или поремећаја, нити од душевне заосталости. Комисија је нашла да је Шаботић оскудно образована, емоционално нестабилна и ригидна личност с обележјима инфантилности, егоцентричности и импулсивности, те да су његове интелектуалне способности

на доњој граници просека. Такође, Комисија је утврдила да су код Шаботића испољени симптоми почетног психоорганског симптома, али да они нису битно умањили способност схватања дела и управљање поступцима.

Шаботић је осуђен на казну затвора у трајању од петнаест година. Остала је спорна чињеница да му је суђено за кривично дело убиства у покушају, мада је атентат имао све одлике кривичног дела политичког тероризма. Био је то први политички атентат у новој Југославији.

5. Рат у Босни и Херцеговини и санкције против СР Југославије

Југословенска народна армија ништа није научила у Хрватској. Исто као што тамо није успела да се извуче из градова на време, тако то није учинила ни у Босни. Кад су муслимани напали на касарне у Сарајеву, запретила је катастрофа.

Другог маја нападнута је Команда Друге армије. Пошто су искључени струја и телефони, муслимани су с брда гурнули низ стрмину један минибус пун експлозива који је требало да експлодира пред зградом Команде; срећом, возило се заглавило између два дрвета. Око шест сати поподне, генералу Кукањацу, команданту Области, јављено је да је на аеродром у Сарајеву, који је тад држала српска војска, слетео Алија Изетбеговић.

Кукањац му је саветовао да одмах одлети негде другде. Сарајево је горело, нико Изетбеговићу није могао гарантовати безбедност. Пошто је у Лисабону дао начелни пристанак на Кутиљеров план, Кукањац је сумњао да су Ганић и Кљујић хтели да се реше Изетбеговића тако што би пустили да га Срби убију. Из тог се може закључити да Кукањац није хтео да хапси муслиманског вођу. Он га је спровео с аеродрома у Команду сарајевског корпуса у Лукавицу.

Сутрадан, уз гаранције УНПРОФОР-а, генерал Кукањац са Изетбеговићем као таоцем кренуо је да извлачи преостале војнике из Команде. Кад је колона стигла у Добровољачку улицу, муслимански терористи сачекали су да возило са Изетбеговићем скрене према Председништву БиХ, а затим зауставили колону и пуцали по војницима. Погинуло је шесторо људи, један део заробљен је и пуштен на слободу тек 20. јула. После катастрофе у Добровољачкој улици, Председништво СФРЈ донело је 4. маја одлуку да се ЈНА повуче из бивше Босне и Херцеговине најкасније до 19. маја.

Начелник Генералштаба Благоје Ацић поднео је 8. маја оставку; заменио га је генерал Живота Панић. Смењено је 38 генерала и адмирала, међу којима и Кукањац. У ноћи између 9. и 10. маја борбе су обновљене. Европска заједница одлучила је 11. маја да повуче амбасадоре из Београда. Ново примирје потписано је 15. маја. Међутим, исте вечери, на раскрсници Брчанска Малта у Тузли, нападнута је колона војних возила ЈНА која се повлачила ка Бијељини. Напад је изведен по истом сценарију као у Сарајеву – први део колоне пропуштен је, затим је осута паљба по њеном другом делу. Дошло је до ланчаних експлозија возила која су преносила муницију. Погинуло је више од педесет војника, рањено више од стотину.

Војни аеродром у Бихаћу миниран је 16. маја. Тога дана муслимани су упали у сарајевску општину Пофалићи и масакрирали две стотине Срба. Председништво СФРЈ укинуло је 20. маја стање непосредне опасности и трансформисало ЈНА у Војску Југославије. Повлачењем грађана Савезне Републике Југославије, створена је Војска Републике Српске под командом генерала Ратка Младића. Међутим, војници ЈНА који су остали у Сарајеву, још увек су се налазили у муслиманском обручу. Приликом исељавања касарне Јусуф Џонлић у Сарајеву, 27. маја у нападу муслимана погинуо је један војник, док су тројица нестала. У Будином Хану код Кључа 28. маја, нападнута је војна колона ЈНА. Погинула су тројица војника, 44 је рањено.

У Лисабону 22. маја, настављена је Конференција о БиХ, коју је испред Европске заједнице водио португалски амбасадор Жозе Кутиљеро. Тих дана у кабинету председника Републике састали су се Милошевић и др Шешељ.

“Кертес ме је тамо одвео на Милошевићеву иницијативу – причао је после др Шешељ. – Милошевић је деловао врло забринуто. Претходних месеци је прихватио Венсов план за Српску Крајину, уз обећање западних сила да се ниједно политичко питање неће прејудуцирати и да ће се код дефинитивног решења поштовати воља српског народа који ће изаћи на референдум. Преварили су га, ни први ни последњи пут. Онда су признали Хрватску и Босну и Херцеговину у авнојевским границама. У тим тренуцима, Милошевић је био без икакве визије шта и како даље”.

“Указивао сам му на правну неутемељеност признања новостворене државе и на оним територијама које њена влада ефективно не контролише у тренутку признања. Знао је већ за тај принцип међународног јавног права, али као да га је неко депресивно расположење захватило. Из Америке је неколико месеци раније стигло непотписано писмо једног добро обавештеног Србина, који је благовремено навестио све поступке Запада у југословенској кризи. Његов је савет био да се признање нових држава предухитри формирањем посебних српских војски за сваку федералну

јединицу СФРЈ. У почетку су социјалисти његове предлоге схватили неозбиљно, али се у мају све преломило кад се видело да је Ђаво однео шалу”.

У Улици Васе Мискина у строгом центру Сарајева, 27. маја око десет сати пре подне, готово пред камерама сарајевске телевизије, експлодирале су две подметнуте бомбе велике разорне моћи, које су довеле до смрти више од двадесет и рањавања више од стотину људи у реду за хлеб. Муслиманска страна, која је сама подметнула експлозивне направе да би добила претекст за повлачење делегације из Лисабона, оптужила је српску страну за гранатирање са положаја на Требевићу. Момчило Крајишник, председник Скупштине Српске Републике Босне и Херцеговине одговорно је изјавио да српска страна током тог дана није испалила ниједну гранату на Сарајево. Међутим, његове речи нису интересовале никога. Свет је био згрожен “српским зверствима”. Извештај експерата УН, којим је доказано да експлозивне направе нису дошле са српских положаја, склоњен је, како би се убрзало доношење “казнених мера” против СР Југославије.

Савет безбедности Уједињених нација на седници 30. маја усвојио је једну од најстрожих резолуција у својој историји. Оптузујући Србију и Црну Гору да снесу највећу одговорност за подстицање грађанског рата и “агресију” у Босни и Херцеговини, Савет безбедности активирао је главу 7. Повеле Уједињених нација, која предвиђа најстроже казне за земље чланице које угрожавају мир и безбедност. Резолуцијом 757 забрањена је свака трговина са Србијом и Црном Гором, онемогућен превоз сваке врсте робе која потиче од нас, замрзнут наш новац у иностранству, забрањено свако улагање у нашу привреду, ускраћено право летења авионима који лете из наше земље или према њој (сем хуманитарних летова који се претходно имају посебно одобрити), забрањено учешће наших спортиста на такмичењима у иностранству, суспендована свака научна, техничка и културна сарадња.

Српска радикална странка најштрије је осудила варварско понашање Савета безбедности Уједињених нација. Др Шешељ изјавио је да је радикалима јасно да то није акт међународне заједнице, то је акт Сједињених Држава. Српска радикална странка позвала је српски народ да се одупре америчкој самовољи. Она је захтевала од режима у Србији да заведе мере строге рационализације потрошње и ублажи ефикасним државним мерама социјалне разлике и напетости, да се обезбеди систем једнаких пензија и плата у друштвеном и државном сектору док траје криза и да се обезбеди да не дође до социјалних немира док траје блокада, како би Србија и Савезна Република Југославија издржале оно искушење које им је Америка наменила и показале да се вољом српског народа, његовим националним поносом, чашћу и достојанством нико на свету не може играти. У односу на унутрашње политичке прилике, др Шешељ је оценио да је блокада Савета безбедности потез који иде на велику штету српске опозиције, јер ће то учврстити режим Слободана Милошевића. Народ ће се сада окупити око државног руководства и владајуће странке. Режиму, који има велике унутрашње слабости, биће много лакше да их превлада, јер ће уживати далеко већу подршку народа него што би се то иначе догодило.

6. Мајски избори

Под паролом “Србији за спас не дајте им глас”, Српски покрет обнове и Демократска странка бојкотовале су прве федералне изборе у новој држави, јер су решиле да не признају државу. Радикали су државу признали и решили да на изборе изађу. Зашта иначе служе избори ако не да би се на њима проверавале сопствене снаге?

Радикали су на мајске изборе изашли под геслом “Нека најбољи победи”. “А ко победи, нек му је Бог у помоћи – изјавио је др Шешељ непосредно уочи избора. – Тај ће прихватити велику одговорност, јер је у овом тренутку тешко преузети кормило. Ако воља народа буде таква, ми смо за ту одговорност спремни”.

Српска радикална странка оценила је мајске изборе неопходним. Према мишљењу др Шешеља, они су имали да буду провера патриотске свести грађана и једини могући начин за успостављање савезне демократске власти у Југославији. Др Шешељ је оценио да је реч о превременим изборима. “Ми очекујемо да ће се у догледно време овој Југославији прикључити Република Српска Крајина, Српска Република Босна и Херцеговина, Српска Македонија. Најбрже ће то ићи с Босном, јер ће то омогућити конфедерализација ове републике. Када се сви ови крајеви припоје Југославији, zaloжићемо се да она промени име у Савезна Република Србија, Српска Федерација, Савез српских држава, свеједно. Када ће се то десити, за пет или десет година – то није битно. Важно је да међу нама нема граница, да је могућ слободан проток људи, роба и идеја.”

На централном предизборном скупу Српске радикалне странке 27. маја испред Савезне скупштине, др Шешељ се осврнуо на стварање Демократског покрета Србије. “Сад су српски издајници исукали последње адуте – српске масоне који су дуго чекали у позадини: Матију Бећковића, Слободана Селенића, Борислава Михајловића Михиза, Мићу Поповића... Они су некада

глумили српске националисте и опозиционаре, али никада своју егзистенцију нису доводили у питање”. Српску демократску опозицију др Шешељ је назвао алкохоличарима, криминалцима, психопатама и издајницима којима “српски народ неће дозволити да на америчким тенковима уђу у Београд и да Србију сведу на Аду Циганлију само да би они били на власти”. Он је повољно оценио ситуацију у бившој Босни и Херцеговини. “Тамо је остало још само да се почисти лева обала Дрине, да се обезбеди коридор између Босанске Крајине и Семберије и да се ослободи српски део Сарајева, док је све остало већ у нашим рукама”.

На изборима у Србији, Социјалистичка партија добила је укупно 74 мандата, Српска радикална странка 30 (од којих 7 у већинском и 23 у пропорционалном делу) и Демократска заједница војвођанских Мађара два. Изабрана су и два кандидата група грађана.

У Црној Гори, радикали су добили три посланика, Демократска партија социјалиста 23, по два мандата припала су Савезу комуниста – Покрету за Југославију и независним кандидатима.

У основи, Српска радикална странка била је задовољна резултатима избора. Међутим, др Шешељ је протествовао на конференцији за штампу 4. јуна због неправилности на неким бирачким местима. Такође, др Шешељ је тражио да се утврди зашто је готово пола милиона гласачких листића проглашено неважећим. Он је имао информацију да су бирачи на готово четири петине таквих листића заокруживали редни број испред његовог имена, уместо да заокруже број испред назива странке. Др Шешељ рекао је да су избори били одлична прилика да се провери организационо стање у странци. Српска радикална странка имала је тада 156 месних одбора, међутим, учествовала је на локалним изборима у свега 115 општина. Он је најавио реорганизацију странке, тако што би, уместо регионалних одбора, били формиран и окружни одбор.

7. Конституисање првих федералних органа власти

У ситуацији у којој се Србија нашла блокадом од 30. маја, др Шешељ је изашао са идејом владе националног јединства. Његова идеја била је да на рачун страначких кандидата у такву владу треба да уђу истакнута имена српске културе и науке, уколико је реч о нестраначким личностима. По његовом мишљењу, таква влада учинила би у тадашњој ситуацији далеко више за стабилизацију прилика у целој земљи.

Али, најпре је требало изабрати председника државе. Демократска партија социјалиста предложила је Светозара Маровића. Радикалима Маровић није одговарао, па су предложили Бранка Костића. Док је Бранко Костић чекао став своје партије, Удружење Срба из Хрватске предложило је Добрицу Ћосића. Кад Костић коначно није прихватио, Милошевић је звао др Шешеља на консултације поводом кандидатуре Ћосића. Без обзира на то што су Ћосић и др Шешељ били у личном сукобу, др Шешељ је рекао да је реч о истакнутом патриоти, угледном грађанину и највећем живом српском писцу. Српска радикална странка прихватила је његову кандидатуру.

Савезна скупштина конституисана је 11. јуна. Посланик Српске радикалне странке Александар Стефановић постао је потпредседник Већа грађана. Тога дана, др Шешељ је имао сукоб са делом таксиста који су испред Савезне скупштине држали митинг. Очигледно присталице Српског покрета обнове, таксисти су вређали др Шешеља, на шта им он није остао дужан. Кад је запретио физички обрачун, његов чувар испалио је неколико метака у ваздух. То је после антирадикалска пропаганда користила као доказ осиноности радикала.

Добрица Ћосић инаугурисан је 15. јуна. “Залагаћу се за прикупљање и уједињавање целокупне снаге народа, за препород друштва, за ослобађање наше државе из изолације и санкција светске заједнице, за отаџбинску бригу за српски народ егзистенцијално угрожен у Босни и Херцеговини и Хрватској, за политику демократског компромиса странака на власти и опозицији, за нове изборе целокупне власти у што рационалнијем временском року, за раскидање с титоистичким поретком и партијском државом, за владу демократског јединства, за уставне промене”. Ћосић је рекао да нас чекају “дуга неразумевања равнодушног света”, али и “дани стварања и моралних подвига, дани победе наше истине и правде”. Ћосић је 1. јула формално тражио да председник Владе буде натурализован амерички Србин, бизнисмен из Калифорније Милан Панић. У ствари, то није била Ћосићева идеја, то је била идеја Душка Митевића, коју је Милошевић одушевљено прихватио. Црногорци су протествовали, јер су хтели да се поштује Устав: ако је Србија добила председника државе, они су за себе хтели функцију председника Владе. На крају, Ћосић је успео да их наговори. Панић је добио мандат да састави прву југословенску федералну Владу.

Српска радикална странка прихватила је Панића, чак је Панић био заједнички кандидат Социјалистичке партије и Српске радикалне странке. Др Шешељ је сматрао да је добро што Панић није члан ниједне политичке странке у Србији, јер би то допринело снижавању одређених политичких тензија. С друге стране, др Шешељ је мислио да ће се Панић мање бавити политиком,

др Шешељ га је разумео као бизнисмена који ће имати значајну улогу у решавању економских проблема земље.

Међутим, пре него што би преузео да састави Владу, Панић је имао један услов. Чим је стигао из САД, он је од Милошевића тражио оставку. Ако би Милошевић дао оставку, говорио је Панић, Америка би повукла санкције, Милошевић би био председник југословенско – америчке банке, он и његова породица имали би слободно кретање, а договор би потписали Милошевић и тадашњи амерички државни секретар Џејмс Бејкер.

Милошевић је пристао. После неколико дана, предомислио се. Панићу се, пак, свидело да буде председник Владе и заборавио је на свој услов. На седници Савезне скупштине 14. јула, он је изабран за првог премијера Савезне Републике Југославије. За његов избор гласало је 99 посланика, против је било 33 - тачно онолико колико је бројала Посланичка група Српске радикалне странке. "О Милану Панићу уопште нисмо разговарали док није поднео експозе у Скупштини – причао је после Томислав Николић, тада посланик у Већу грађана. – Само после десетак реченица почели смо да се згледамо. Већ на првој страници експозеа рекао је да ће признати Босну и Херцеговину у авнојевским границама".

Шеф посланичке групе Српске радикалне странке др Војислав Шешељ први је говорио о експозеу новог премијера. По његовом мишљењу, од најављене владе експерата није било ни трага. Изостао је и опширнији и темељитији економски и социјални програм. Радикалима се није допало да је премијер задржао за себе ресор одбране. Они су замерили премијеру став према Србима у Републици Српској Крајини, о чијем деликатном положају премијер очигледно није био упућен. Такође, радикали су били против Панићеве идеје о разоружању српског народа у бившој Босни и Херцеговини, јер је немогуће разоружати Србе, а да се притом не разоружају и Хрвати и муслимани. "Господине Панићу – рекао је др Шешељ – треба да знате да им не можете отети ниједан нож, кашику или виљушку, а камоли наоружање".

Панићеву најаву успостављања прекинутих веза између бивших југословенских република радикали су оценили преурањеном – све док траје рат и док се не реше спорна политичка питања. Др Шешељ је најавио Панићу да ће у посланичкој групи српских радикала имати љуту опозицију ако буде вукао потезе који нису у интересу српског народа и грађана Југославије. Тако је почео сукоб који ће у политичком смислу обележити 1992. годину у Србији.

8. Студентски протест и Видовдански сабор

Студенти су 4. јуна имали протест испред Техничког факултета. Три хиљаде студената ћутало је један сат, док је с озвучења ишла класична музика. Студенти су тражили да неспособни државни руководиоци оду, а да их замени Влада националног спаса. Осмог јуна, представници тридесетак факултета и академских асоцијација усагласили су Проглас студената Београда са четири захтева, уз апел да Београдски универзитет одмах ступи у штрајк до њиховог испуњења. Студенти су тражили да председник Републике распусти Скупштину и Владу Србије, да затим и сам поднесе оставку, да се формира Влада националног спаса и да она распише изборе за Уставотворну скупштину.

Сам протест почео је 15. јуна на Студентском тргу, а завршио се 10. јула, без резултата. Претпоследњег дана протеста, 9. јула, док су студенти остављали детерџенте испред Скупштине Србије, из зграде је изашао др Шешељ. То су студенти схватили као провокацију, па су стали да му добацују и прете. Др Шешељ је извукао револвер. Студенти су га гађали ситним новцем и другим предметима. Већи инцидент избегнут је само крајњом прибраношћу др Шешеља.

Сутрадан, на конференцији за штампу, др Шешељ је осудио "дивљање неких студентских група по Београду, које су финансирале стране обавештајне службе, са неколико провокатора на њиховом челу". Он је позвао студенте да се врате учењу и окану се делатности која иде на штету њиховог народа. Др Шешељ је протествовао што полиција није енергично спречила блокаду града, коју су студенти током протеста спровели у неколико наврата. Он је рекао да може разумети сваку врсту протеста, али да нико нема права да користећи своју слободу угрожава слободу других људи. Др Шешељ је затражио да Министарство просвете уручи отказе свим професорима који су током студентског протеста држали политичке говоре на Универзитету. "Они – оценио је др Шешељ – не могу остати универзитетски наставници".

Демократски покрет Србије (ДЕПОС) организовао је 28. јуна демонстрације испред Савезне скупштине, с истом идејом коју је имао студентски покрет – да ће трајати до испуњења захтева. Међутим, још првог дана могло се видети да Драшковићев покрет пати од кризе идентитета и да управо ни он сам не зна због чега је довео те људе пред Скупштину. Осмог дана (5. јула) протест је растурен, а да ниједан од његових захтева није испуњен. Нити је Слободан Милошевић поднео оставку, нити је сазван округли сто власти и опозиције, нити је оформљена Влада националног

спаса, нити су расписани избори за Уставотворну скупштину, нити је телевизија постала објективна. Само су се чланови Српског покрета обнове враћали својим кућама у унутрашњости Србије тајно, ноћу, кроз прозор, исто као у време кад су избегавали војне позиваре. Кренули су да “руше Слобу”, а Слоба се на њих није ни осврнуо. Још им је било наређено да хвале Драшковића што је спасао Србију грађанског рата. Јер, ето, они су хтели, али Вук није дао... Као да их сам Драшковић није звао у Београд да руше Милошевића!

Упркос томе што је Видовдански сабор растурен без резултата, ДЕПОС је прогласио победу због “постављања широких темеља нове, демократске Србије”. У ствари, ДЕПОС јесте постигао једну победу, али није било никога да је препозна. Наиме, другог дана протеста председник Републике обећао је делегацији ДЕПОС-а превремене председничке изборе. За један озбиљан покрет, то јесте била победа. Али, ДЕПОС није желео изборе, ДЕПОС је желео да му Слободан Милошевић преда власт на лепе очи.

“Све у свему, Сабор је доживео политички фијаско – оценио је др Шешељ на конференцији за штампу 9. јула. – Том фијаску највише је допринео принц Александар Карађорђевић, који се у пуном светлу приказао српском народу. Српски народ, кад упореди садашњег председника Милошевића и принца Александра, једноставно нема никаквих дилема. Српски народ неће бити против председника Милошевића док се не појави неко ко је способнији од њега, ко је паметнији, интелегентнији и умеренији на тој главној државној функцији. А једног идиота довести за шефа државе, то српском народу не пада на намет”.

Др Шешељ је подсетио да је Српска радикална странка и раније указивала на то да су неки опозициони лидери директни плаћеници страних обавештајних служби и да уз помоћ њих делују против Србије и српског народа. Он је своје речи илустровао примером писма Вука Драшковића чехословачком министру спољних послова, у којем је Драшковић тражио интервенцију западне Европе и КЕБС-а у сопственој земљи. У таквом тону др Шешељ је непрекидно нападао Српски покрет обнове. Драшковићу, међутим, ти напади нису сметали, у иностранству могао се хвалити како је изложен са свих страна. У земљи имао је чиме да запосли своје активисте. У недостатку озбиљног страначког рада, он је како – тако одржавао структуру своје партије ад хок потезима. Кад је борба против Милошевића доживела пораз, мржња на радикале могла је Српском покрету обиове поново дати смисао постојања.

9. Борба против Милана Панића

Прве чарке с Панићем десиле су се уочи лондонске Конференције о Југославији. На седници Савезне скупштине 21. августа, на којој је Панић образлагао платформу Владе пред одлазак у Лондон, радикали су му замерили доста тога. Војин Вулетић оценио је Панићев експозе крајње неозбиљним. По мишљењу радикала, Панићева политика, то је политика анационалних странака у Србији. Панић је спремношћу да призна бивше југословенске републике у авнојевским границама показао да не познаје српско национално биће. Оставити три милиона Срба изван граница Југославије, то је гетоизација Срба. Неопростива је и одлука Савезне владе о ослобађању хрватских злочинаца. Најзад, став је радикала да на преговоре не треба ићи све док се не укину санкције. Али, ако се на Конференцију већ иде, мора се јасно залагати за то да не може бити никаквог специјалног статуса за Косово, нити се у Лондону може толерисати било какво учешће националних мањина. Вулетић је премијера упоредио с Гуливером, а српски народ с патуљцима. “Панић – рекао је Вулетић – поставио се као Гуливер који својом гимнастиком туче по нама”.

На Конференцији у Лондону 26. и 27. августа није учињен никакав напредак. Постојала је пуна сагласност око одређивања проблема, али не и око њихових решења. Добрица Ћосић сматрао је да је СР Југославија постигла дипломатску победу, односно да је свака опасност око војне интервенције престала. “На Конференцији нисмо добили ништа, а можемо изгубити много” – оценио је др Војислав Шешељ. Због тога је 31. августа посланичка група Српске радикалне странке у Савезној скупштини предложила да се премијеру Панићу изгласа неповерење.

“Дошло је време да се расправља о неким потезима Милана Панића – рекао је др Шешељ. – Ми нећемо ламентирати неке заслуге у конституисању власти или пробијању информативне блокаде, али не можемо олако прећи преко неких Панићевих поступака на међународном плану”. Највећи Панићевци греси, побројао је др Шешељ, јесу његове најаве да ће признати авнојевске границе бивших југословенских република, односно да ће Универзитет на Косову предати Шиптарима.

Изгледало је да ће се и посланици Социјалистичке партије придружити предлогу радикала. Они су били међу собом подељени. Једна група коју је водио Брана Црнчевић била је за то да се Панић руши, једна група била је неодлучна, већина је чекала шта ће одлучити Милошевић. Уочи седнице на којој је требало да се расправља о Панићу, студенти су најавили да ће изаћи на улице. То је Милошевића забринуло.

Он је позвао Панића на ручак. Прво су се дуго препирали, а онда склопили овакав договор: Панић ће повући студенте, Милошевић неће прићи радикалима. На крају, седморо посланика Социјалистичке партије у Већу грађана остало је уздржано, тридесеторо радикала гласало је против Панића, укупно 66 посланика гласало је да Панић остане премијер.

Међутим, први човек федералне Владе није разумео да мора из основа да мења ставове, нарочито стога што његова политика сталног попуштања није доносила плодове. Што је он више попуштао, то нам је свет више затезао омчу. Девог септембра Европска заједница поштрила је ембарго према СРЈ. Седам дана касније, на повратку из Кине, Панић је изјавио да је Превлака привремено изгубљена и да ће Савезна Република Југославија затражити пријем у Уједињене нације. Добрица Ћосић демантовао је да ће Превлака бити предата Хрватској. Др Шешељ је протествовао због одлуке Савезне владе да се тражи пријем у УН. "Тиме се – рекао је др Шешељ – руши до сада остварени дипломатски континуитет, а приликом одлучивања о пријему, уцењиваће нас за Војводину, Санџак и Косово". Међутим, 22. септембра СР Југославија је искључена из Генералне скупштине Уједињених нација, а Ћосић је 1. октобра, на састанку с Туђманом у Женеви предао Превлаку Хрватској.

Другог октобра Савезна скупштина није прихватила да се расправља о овим потезима; одлучено је да се сачека повратак Панића и Ћосића из Женеви. Милошевић и Панић састали су се 8. октобра. После тог састанка, на ком се видело да један с другим не могу, Милошевић је решио да приђе радикалима. Већ 9. октобра, он је у телевизијском интервјуу ставио до знања да Ћосићу и Панићу одриче сваку подршку. Кад је 19. октобра МУП Србије заузео зграду федералне полиције, малобројне, али добро опремљене и одане федералном врху, тад је било јасно да је Панић пао.

На захтев српских радикала, о неповерењу Панићу поново је расправљано 3. новембра. Најупечатљивије излагање имао је члан посланичке групе Српске радикалне странке Петар Димовић. Он је рекао да Панић није ни ослободилац ни ујединитељ, а ни велики архитекта нашег братства и јединства као наша браћа из увоза, али је зато успешан укидач санкција – Превлака је, тако, ослобођена санкција јер није више територија СРЈ. Ако се сви придружимо Ћосићу и свесрдно будемо подржавали Панића, санкције ће на исти начин ускоро бити скинуте и с Војводине, Црне Горе, Рашке, Косова и Метохије, те ће и нама који будемо остали у Београдском пашалуку, коначно сванути. Тада ће нам, тако је рекао Димовић, бити признат континуитет са СФРЈ и једини ћемо бити овлашћени да се придржавамо уговора које је за Србе по целом свету деценијама потписивао Будимир Лончар.

Панић је пао у Већу грађана, са 93 према 24 гласа. Тад су за њега гласали само посланици из Црне Горе, што је наговестило да би премијер на сутрашњем заседању Већа република могао опстати. Тако је и било – са 18 гласова за и 17 гласова против, Панић је избегао још једно рушење федералне Владе.

Мада су и он и Ћосић непрекидно путовали светом, резултати које су постизали били су све слабији. Резолуцијом Савета безбедности од 16. новембра забрањен је транзит сваке робе кроз Савезну Републику Југославију и заведена строга контрола бродова на Јадрану и Дунаву. Панић, као да је с другог света, причао је мачванским сељацима да ће санкције почети да падају половином децембра.

Кад је изгубио од Милошевића на изборима за председника Србије, Панић је морао да оде. Тад су и црногорски посланици схватили да је он као политичар потрошен. Упорни др Шешељ обновио је предлог да се Панићу изгласа неповерење.

На седници 29. децембра одлазећа Савезна скупштина сменила је Панића са 95 гласова према два у Већу грађана и 30 према пет у Већу република. У уводном експозеу др Шешељ га је оптужио по многим основама. Панић је за свега неколико дана боравка у Лондону узео тридесет хиљада фунти – значи, проневерио је државни новац. Довео је стране држављане и шпијуне у Владу – чиме се ставио у службу страних сила. Водио је стране новинаре у најстроже чувану ракетну базу на Косову да би стране силе добиле податке о њој – што је угрожавање безбедности земље. Прогласио је вишеструку девалвацију динара без консултација са Народном банком Југославије – што је подривање финансијског поретка државе. Затражио је понављање избора под контролом Уједињених нација, што је др Шешељ оценио позивом на окупацију. Др Шешељ је прочитао и копију Панићевог писма Лоренсу Иглбергеру, у којем је Панић тражио помоћ у изборима од Конгреса, владиних и невладиних организација. Др Шешељ је тражио да се Панић и његов министар Миодраг Перишић свакако нађу у затвору. Ни једном ни другом није било нимало пријатно да то чују. Пошто по Уставу пала Влада обавља дужност до избора следеће, радикали су чак тражили да се Панићу ни то не дозволи, него је др Радоје Контић именован за вршиоца дужности премијера.

Тако је пао Панић. Двојац од ког су очекивана чуда, а који никакве резултате није имао –

распао се. Ако Демократска странка не би освојила већину на изборима, Добрица Ћосић најавио је оставку. Међутим, иако је др Мићуновић на изборима стекао свега седам посланика, Ћосић је одлучио да остане федерални председник. Е лепо, рекли су радикали, онда ћемо и њега срушити.

10. Превремени општи избори 1992. године

На основу Уставног амандмана, који је Савезна скупштина донела 21. септембра, председник Савезне Републике Југославије Добрица Ћосић расписио је 24. октобра изборе за Веће грађана. Српска радикална странка прихватила је расписивање избора. “Не због тога – рекао је др Шешељ – што сматрамо да мајски избори нису били демократски, него због општих прилика у земљи”.

Због рационалности, за тај дан расписани су и републички и локални избори, као и избори за председника Србије. Др Шешељ их је оценио нарочито значајним. “Ови избори су, пре свега, значајни по томе што су на њима крајње поларизоване политичке снаге које се појављују – објаснио је председник Српске радикалне странке на конференцији за штампу 17. децембра. – Српски народ данас не гласа за поједине политичке странке. Он се данас опредељује између патриотизма и издаје. Од ових избора ће, дакле, зависити будућност српског народа. Опстанак Србије као државе, опстанак Савезне Републике Југославије, опстанак Републике Српске Крајине и Републике Српске. Од ових избора ће зависити да ли ће српски народ бити искључиви господар своје судбине или ће дефинитивно пасти у руке западних моћника, који би своје интересе да остварују на наш рачун”.

Др Шешељ предаје потпредседнику Већа грађана, Александру Стефановићу списак посланика који су потписали захтев за опозив Милана Панића. Српска радикална странка није истакла председничког кандидата. Она је подржала Милошевића као патриоту наспрам Панића - издајника. “У овом случају, опредељивање грађана Србије је врло једноставно. То је опредељивање за патриотизам или издају. Све што је издајничко у српском народу сада се слегло око Милана Панића и даје му отворену подршку. Ми смо политички противници Социјалистичке партије Србије, међутим, ми сматрамо да су овде много крупније ствари у игри – да је у питању опстанак српског народа и да ће сви српски патриоти подржати Слободана Милошевића на овим изборима. Све док га Америка, Немачка, западна Европа уопште и Ватикан толико мрзе, све док сви они прижељкују Панићеву победу, он треба да ужива подршку свих српских патриота. А онда када га се они окану, онда ћемо ми наше идеолошке и политичке разлике доводити у први план и водити своје идеолошке и политичке спорове и битке”. Захваљујући отвореној подршци српских радикала, Милошевић је добио изборе у првом кругу.

У својој предизборној кампањи радикали су се ослонили на слоган “Ми долазимо”. Др Шешељ је правилно проценио да патриотизам у једној драматичној ситуацији по српски народ треба да буде главна линија радикалске предизборне кампање. Он чак није отворено позивао бираче да гласају за радикале. На конференцији за штампу уочи избора, он је рекао ово: “Српска радикална странка не позива грађане Савезне Републике Југославије да гласају за наше кандидате. Ми позивамо грађане Савезне Републике Југославије да на изборе изађу и да гласају за патриоте, према сопственим опредељењима. Да не гласају за оне иза којих стоје непријатељи српског народа. Да не гласају за оне који су удружили и Шиптаре и припаднике других националних мањина, сепаратистички оријентисане, са овим домаћим издајницима које смо одавно упознали и одавно раскринкали”.

На савезним изборима Српска радикална странка освојила је 1 056 539 гласова и 34 мандата, један више него на мајским изборима кад су Српски покрет обнове и Демократска странка апстинирали. Социјалистичкој партији припало је свега 47 мандата, ДЕПОС је добио 20, Демократска партија социјалиста 17, Демократска странка и Социјалистичка партија Црне Горе по пет, Народна странка четири, Демократска заједница војвођанских Мађара три, коалиција Демократске странке и Реформске демократске странке Војводине два и коалиција Демократске странке, Реформске демократске странке и Грађанске странке један мандат.

На изборима за Народну скупштину Републике Србије, Српска радикална странка освојила је 73 посланичка мандата (1066 765 гласова), Социјалистичка партија Србије освојила је 101 мандат, ДЕПОС 50, Демократска заједница војвођанских Мађара девет, Демократска странка шест, Група грађана – Жељко Ражнатовић Аркан пет, Селачка странка Србије три, коалиција Демократске странке и Реформске демократске странке Војводине два и Демократска реформска странка муслимана један мандат.

Без обзира што је Српска радикална странка на локалним изборима прошла, због већинског изборног система, очекивано лошије, радикали су у основи могли да буду изузетно задовољни оваквим резултатима.

Др Шешељ се показао као добар прогнозер. Још 19. новембра он је рекао: “Све индиције говоре

да ниједна странка неће моћи да добије више од педесет одсто гласова на парламентарним изборима. Ниједна неће моћи сама да формира кабинет. Вероватно ће бити нужна нека врста коалиционе владе, али каква - то ћемо видети после избора”.

11. Конституисање органа власти после превремених општих избора

Народна скупштина Републике Србије састала се у новом сазиву 25. јануара. За председника Скупштине изабран је посланик Социјалистичке партије Србије Зоран Лилић. Радикали су добили два потпредседничка места која су припала Љубиши Петковићу и Драгану Тодоровићу. Слободан Милошевић положио је председничку заклетву и у инаугуративном говору обавестио Скупштину да је мандат за састав нове владе повсрио мр Николи Шаиновићу. Радикалима је понуђено да формирају Владу заједно са социјалистима. Они су то одбили, јер би у тој Влади морали да прихвате подређен положај, што они нису хтели.

На ванредној седници 28. јануара, имали су да се бирају посланици Скупштине Србије у Већу република Савезне скупштине. Да би сменили Добрицу Ћосића, радикали су, заједно са социјалистима, морали имати већину у Већу република. По важећем закону, то не би било могуће. Закон је предвиђао да се места у Већу република распореде политичким странкама сразмерно броју освојених мандата у Скупштини Србије. Радикали су се овако досетили. Они су дали предлог да се закон измени тако да се мандати у Већу република убудуће поделе двадесеторици посланика који би међу свим посланицима скупили највећи број гласова. Посланици других опозиционих странака били су, најблаже речено, констернирани. На лицима им се могао читати један очај као да је Милошевић један сат уочи заседања прогласио мораторијум на рад политичких странака и они више нису били ништа. Они су упозоравали да би измена закона била управо промена правила игре док је игра у току, јер су избори за Веће република само последња фаза целокупне изборне радње. То не стоји, јер измена Закона о избору савезних посланика у Већу република није могла ретроактивно утицати на услове или резултате избора. Али, да су радикали извели један необичан скупштински удар, то је било тачно. У односу на сваку другу врсту удара, овај је, међутим, прошао сав у оквиру удара.

У целој причи поткрала се једна непријатност која се лако могла избећи. Наиме, нови потпредседник Скупштине мр Зоран Ћетковић био је још актуелни министар правосуђа у одлазећој Влади др Радомана Божовића. Као члан Владе, он је у име Владе дао позитивно мишљење на Предлог за измену закона. У међувремену, изабран је и за председника Законодавног одбора Скупштине, па је примио сопствени акт из Владе и сад га подржао испред скупштинског Одбора. Потом је још у једном делу седнице председавао у тој тачки дневног реда!

Посланици других странака напустили су седницу, па су социјалисти и радикали усвојили Предлог закона и поделили међу собом двадесет мандата у Већу република, тако што су социјалисти узели дванаест, а радикали осам. Правници су остали да се споре да ли се могла предузимати било каква радња по тек усвојеном Закону, ако га претходно није потписао председник републике, односно ако он није најпре објављен у “Службеном листу”. Друго, може ли Закон ступити на снагу одмах или је потребно да најпре прође осам дана од објављивања?

Ствари углавном стоје овако. По тек усвојеном Закону нису се могле предузимати никакве радње док га не потпише председник Републике. Социјалисти су тврдили да је Закон ношен преко улице на потпис. Да ли је то збиља учињено или није – то се не зна. Али, у оваквим специфичним случајевима какав је овај, превладало је мишљење да није било потребно да Закон најпре буде објављен у “Службеном листу” да би се по њему даље поступало. Суштина ствари је у следећем – закони се објављују у “Службеном листу” да би се учинили доступним свима заинтересованима за њихову примену; рок од осам или више дана до ступања на снагу даје се да би се заинтересовани субјекти припремили за примену нових законских одредаба. У оваквом једном случају, сви заинтересовани налазили су се у једној сали. Сви су они на време били упознати са одредбама Закона, те због тога објављивање Закона пре него што би ступио на снагу није било ни од каквог значаја.

Друго је питање да ли је све то урађено на демократски начин. Али, радикали су журили да смене Добрицу Ћосића и ништа им друго није било важно. То ће им се, међутим, осветити кад у следећем сазиву све ове странке изопштене из Већа република направе прећутни договор са Социјалистичком партијом и оставе радикале по страни на исти начин како су они њих оставили тада.

Др Шешељ је током седнице седео у ресторани Скупштине Србије. Кад се све завршило он је устао и задовољно рекао: “Добро смо ово урадили”. С њим је за столом седео један високи функционер Скупштине и навијао за радикалски предлог. После неколико дана он је због тога смењен. Социјалисти су могли трпети људе који су имали симпатија према радикалима, али они

нису хтели у својим редовима људе који би их отворено подржавали.

На седници 10. фебруара мр Никола Шаиновић изабран је за председника Владе Србије. Шеф посланичке групе Српске радикалне странке Томислав Николић обећао је новој Влади да јој неће прећуткивати грешке. Он је предложио мр Шаиновићу да обезбеди рад, безбедност и социјалну заштиту, да Влада учини све што је потребно да сви Срби живе у једној држави, да сви грађани могу куповати животне намирнице, да се похапсе газде уличних дилера девиза, да се нафта регресира само за пролећну сетву, да се омогући власничка трансформација привреде, да се у јавним радовима запосле они које Влада сада издржава. Радикали су подржали мањинску Владу мр Шаиновића а да у

њој нису узели ниједан ресор. То је мр Шаиновића стављало у сталну зависност од воље Српске радикалне странке.

Др Шешељ га је подсетио на то на конференцији за штампу 18. фебруара. “Санкције Уједињених нација и економска блокада Југославије потрајаће још неколико година, а за то време мора се развити стратегија пуког преживљавања” – рекао је др Шешељ. У то време, сво југословенско државно руководство било је дубоко убеђено да санкције не могу дуго трајати. Председник Српске радикалне странке објашњавао је да ће притисци на СРЈ потрајати све док САД не схвате да неће успети да распарчају Косово и Метохију, Војводину и Санџак. Зато је др Шешељ предложио да савезна и републичка Влада хитно примене радикалне економске и социјалне мере којима би се спречио распад државног система.

Том приликом, др Шешељ се осврнуо и на излагање председника Милошевића на полагању заклетве у Скупштини Србије, као и експозе новог председника републичке Владе мр Шаиновића. Др Шешељ је поздравио најављену борбу власти против криминала, али је упозорио да од ње неће бити ништа ако се претходно не сузбију мито и корупција. Он је рекао да посебно лоше ефекте има све развијенија пракса изнуђивања заштите (“рекета”), иза чега стоји и део полиције. Тад су га новинари питали како мисли да “прогура” ставове Српске радикалне странке кад нема својих министара у Влади Србије. Др Шешељ је одговорио да ће Влада морати да усвоји ставове радикала, јер би јој они могли ускратити поверење. “У економској и социјалној сфери – најавио је др Шешељ – према републичкој Влади нећемо имати милости”.

Савезна скупштина конституисана је 3. фебруара. За председника Већа република изабран је др Милош Радуловић, за председника Већа грађана изабран је др Радоман Божовић. Маја Гојковић, посланик Српске радикалне странке, изабрана је за потпредседника Већа грађана.

Федерални председник Добрица Ћосић отпочео је 8. фебруара консултације о мандатару за састав нове савезне Владе. Он је понудио др Радоја Контића и концентрациону владу. Социјалистичка партија и Српска радикална странка прихватиле су др Контића, али концентрациону владу нису хтеле примити. Др Шешељ је 11. фебруара био на разговору код др Контића. Мандатар је обавестио др Шешеља да ће Владу саставити Социјалистичка партија Србије и Демократска партија социјалиста. Др Шешељ је изјавио да ће Српска радикална странка подржати Владу ако буде задовољна њеним програмом и саставом – односно ако међу министрима не буде представника ДЕПОС-а, Демократске странке и Социјалистичке партије Црне Горе.

Др Радоје Контић је изабран за председника Савезне владе 2. марта. Он је у свом експозеу изнео основна опредељења Владе: укидање санкција, успостављање мира, оживљавање привреде, изградња ефикасног тржишног система и модерне и демократске федерације – само није рекао како ће све то да постигне. Радикали су примили Владу др Контића, али су му замерили да није посветио више пажње приватизацији, јавним радовима, држављанству и сузбијању криминала. Др Шешељ је пожелео Влади да издржи до краја мандата, јер ће то бити знак да је нешто урадила. Он је тиме ставио до знања др Контићу да води рачуна шта ради, јер може проћи као Панић.

Од резултата локалних избора, радикали су најбоље прошли у Новом Саду. Тамо је њихов републички посланик Милорад Мирчић изабран за председника Скупштине града.

12. Српска радикална странка у Босни и Херцеговини

Српска радикална странка у Босни и Херцеговини основана је септембра 1991. године. Међутим, надлежни суд донео је решење о регистрацији тек 14. јануара 1992. године. У међувремену, већи део чланова странке провео је на ратишту и у агитацијама у народу против заблуда о Босни и Херцеговини као грађанској држави. Већ крајем 1991. године искристалисала се једна јака политичка организација, која није стајала ни у каквој колизији са Српском демократском странком. На бањалучком митингу у новембру, др Шешељ је јасно рекао да Српска радикална странка неће бити на сметњи Српској демократској странци Босне и Херцеговине већ, напротив, биће јој “добра сарадница, подршка и потпора”. Све ствари које су од виталног интереса за опстанак српског народа на тим просторима, две странке радиће заједничким снагама, уз договор.

Кад је избио рат, Српска радикална странка Босне и Херцеговине позвала је српски народ да јединствено устане у одбрану сопствених живота и учествује у стварању српске државе на подручју бивше Босне и Херцеговине. У рату имале су се превазићи све идеолошке разлике, неслоге и свађе. Српска радикална странка упозорила је на појаву шпекулација, ратног профитерства, криминала и издаје. Она је најавила да ће од државних органа Српске Републике Босне и Херцеговине тражити хитне мере којима би се осујетиле ове појаве и позвала српски народ да се самоорганизује и сам казни свакога за кога би се јасно утврдило да се бави криминалом. Такође, Српска радикална странка позвала је своје чланове и симпатизере да подрже стварање и јачање Војске Српске Републике Босне и Херцеговине. У једном интервјуу, председник Српске радикалне странке за Босну и Херцеговину др Никола Поплашен овако је оценио рад српских радикала у тим најтежим данима по српски народ: “Српски радикали не само да су се укључили у патриотску борбу, него су је снажно стимулисали, проширили и продубили. Сви људи везани за српске радикале били су на првим линијама фронта, изузев оних којима то не дозвољавају године или здравствено стање. Велики број српских добровољаца – српских радикала из Југославије деловао је као снажан додатни мотивишући чинилац. Политички и идејно, смиривали смо међусрпске напетости (нарочито линијом леви – десни, партизани – четници), а истовремено смо више пута били у праву кад смо упозоравали да прихватање компромиса води поразу и анулирању резултата борбе”.

О самом чланству, др Поплашен је рекао да су припадници Српске радикалне странке људи врло различитих занимања и образовања, од рудара до професора Универзитета. “Као и свака странка, и ми окупљамо људе који су по много чему различити, иако је везаност за странку сличност због које смо заједно у овом послу. Српски радикали су странка благо десне оријентације и један део чланства се од те линије нагиње улево, а један удесно. Разлике се решавају демократски, дијалогом, уколико те разлике понекад нису толике да онемогућавају нормално функционисање странке. Странка је имала и један број случајних или намерно убачених сапутника који су у њој због мотива који нису спојиви са политичким програмом и оријентацијом странке. Са њима рашчишћавамо ефикасно, на бази статутарних одредаба – нарочито ако се ради о криминалцима и шпекулантима, незадовољницима којима је странка потребна ради личне освете, доушницима, онима којима је странка само инструмент за неке егоистичне циљеве и слично. Таквих смо примера имали и у Републици Српској”.

Већ у септембру, границе Републике Српске биле су углавном омеђене. Свет је вршио сталне притиске на Србе да прихвате унитарну Босну, иако је још 3. јула Председништво Хрватске заједнице Херцег – Босне формирало хрватску државу унутар БиХ, у границама које су држале јединице Хрватског већа одбране. Др Караџић је изјавио 15. јула да су Срби спремни на једнострану прекид ватре чим се постигне политички споразум. Муслимани нису желели политички споразум, свет је због тога окривљавао Србе. Муслимански министар спољних послова Харис Силајџић одбио је 28. јула план Европске заједнице о кантонизацији БиХ. “Нове унутрашње границе – рекао је дефинитивно – могу се исцртати само крвљу”. На седници 17. септембра, Скупштина Републике Српске одлучила је: “Остајемо у Југославији”.

Упркос сталним борбама, живот у већем делу Републике почео се нормализовати. Успостављани су органи цивилне власти, у којима Српска радикална странка није имала представника. Она није учествовала на изборима 1990. године, тако да није имала посланике у Скупштини Српске Републике Босне и Херцеговине, нити одборнике у Скупштинама општина. Међутим, она је признала сав легалитет државним органима, састављеним од све самих чланова Српске демократске странке. Српски радикали сматрали су да до промена у страначкој структури државних и локалних органа власти треба да дође искључиво изборима. Разлика између радикала и владајуће Српске демократске странке била је само у томе што су и једни и други имали различите процене када би избори требало да се одрже.

Средином новембра 1992. године у једном саопштењу за јавност са Илиће, др Поплашен позвао је владајућу странку да размисли о новим изборима. “Српска радикална странка оцењује да је све политичке активности неопходно оцењивати са становишта јединства иа линији фронта и јединства у опредељењу за коначно успостављање српске државе. Ова оцена важи једнако за деловање свих политичких странака и других политичких субјеката у Републици Српској. Важно је имати у виду да се на добром делу ослобођених територија већ стабилизују привредне и животне околности и учвршћује државна власт. На тим подручјима неопходно је оживљавати све демократске институције, а пре свега вишестраначје. Само кроз вишестраначки живот могуће је ануларити политички монопол једне странке и на демократски начин оформити државну власт примерену потребама српског народа. Оспоравање вишестраначке демократије аргументом да се на тај начин разбија српско јединство, не може издржати ни површну демократску критику. Иза таквих оспоравања вероватно се крије интерес да се одлагањем избора у недоглед очува монопол

власти, а можда и низ привилегија и сумњивих поступака тешко уочљивих у ратном вихору који је захватио српски народ”.

Оцењујући крајем децембра положај Српске радикалне странке у политичком животу Републике Српске, др Поплашен је рекао: “Позиција Српске радикалне странке је, у овом тренутку, и мучна и перспективна. Такорећи сви радикали и велики број наших симпатизера непрекидно су на фронту, у првим борбеним линијама. Многи су јуначки дали живот за отаџбину и приклонили се небеској Србији. Више пута ме је задивила митска храброст српских бораца. Перспективу Српске радикалне странке видим у томе што српски народ непогрешиво одваја жито од кукоља, распознаје своје праве представнике и чека прилику да им поклони поверење”.

13. Српска радикална странка у Републици Српској Крајини

Кад је у Републици Српској Крајини настао мир, добровољци и чланови Српске радикалне странке из Крајине усмерили су своју активност на прикупљањс и дистрибуцију хуманитарне помоћи. Број симпатизера српских радикала непрекидно је растао. То је створило потребу да се створи једна организација Српске радикалне странке и у Републици Српској Крајини.

Тај посао узео је на себе Раде Лесковац, заменик министра информација у Влади Републике Српске Крајине. После појачаног рада на евидентирању и повезивању чланства, организација је формално проглашена 13. маја, на великом народном збору у Вуковару. У мају, јуну и јулу основани су месни и општински одбори у Славонији, Барањи и Западном Срему. Од августа, странка је организована у северној Далмацији, Лици, Банији и Кордуну. Новембра 1992. године одржана је Скупштина Српске радикалне странке за западну Славонију, са седиштем у Окучанима. За председника Обласног одбора дошао је Драго Ступар, познати ратник из тог краја.

Тад су се српски радикали залагали за демократизацију политичких односа у Републици Српској Крајини и расписивање првих слободних избора. Кад је режим у Крајини разумео да због поделе Српске демократске странке на неколико фракција лако може изгубити од радикала, тад је, под претекстом ратне опасности, уведен мораторијум на рад политичких странака.

Уочи Нове године, стало се ипак говоркати о могућности избора. Најзад, председник Скупштине Миле Паспаљ расписао је 4. јануара изборе за 28. март. Међутим, нови рат одложио их је на неодређено време.

У раним јутарњим часовима 22. јануара, хрватска војска напала је српска села Смилчић, Земуник, Ислам Грчки и Смоквић у Републици Српској Крајини. Село Ислам Грчки спаљено је. Циљеви хрватске војске били су Масленички канал и аеродром Земуник. Српска војска држала се добро на целом фронту. Хрвати су узели да довлаче појачања. На фронту дугом стотину километара они су ујутру 24. јануара кренули у офанзиву на Бенковац и Обровац. Сутрадан, Хрвати су освојили Масленицу и Земуник, али су зато у правцу према Обровцу заустављени код села Јасенице, уз велике губитке.

Чланови Српске радикалне странке за Крајину живо су се ангажовали у одбрани српских територија. Из Србије, први добровољци који су стигли били су управо добровољци српских радикала.

На конференцији за штампу у згради Скупштине Србије 25. јануара, др Шешељ је изразио огорчење због оклевања државних органа Савезне Републике Југославије да заштите Републику Српску Крајину. Он је затражио да југословенска војска у току дана заустави агресију Хрватске и поврати њену војску на почетне положаје. У противном, Српска радикална странка тражила би одговорност за највише државне функционере. Он је позвао све војно способне патриоте и родољубе да се као добровољци ставе на располагање српској војсци Крајине. “У стању смо да пошаљемо неограничен број добровољаца, а акција пријављивања трајаће све док територије које је Хрватска заузела не вратимо у пређашње стање” – изјавио је др Шешељ.

Срби су 27. јануара извршили први противудар и повратили неколико села. Међутим, хрватска војска напала је 28. јануара села у околини перућког језера и 29. јануара заузела хидроелектрану “Перућа”.

Током фебруара, ескалирале су поделе унутар руководства Републике Српске Крајине. Радикали су се дистанцирали од сваког сукоба. Др Шешељ је изјавио да су такви сукоби увек иницирани са стране, а да у једном тешком тренутку какав је тај могу бити и трагични. Он је апеловао да се сви сукоби превазиђу јер нису суштински, већ је реч о борбама за власт. Зато су радикали одложили планирани пут у Крајину, да не би били доведени у ситуацију да арбитражу или се сукобе с неком од посвађаних страна.

Председник Републике Српске Крајине Горан Хаџић изјавио је 1. марта да је РСК спремна да стави под контролу УНПРОФОР-а Масленички мост, аеродром Земуник и хидроелектрану “Перућа”. “Јасно нам је да мира не може бити док хрватску територију сечемо на пола” - рекао је Хаџић.

Током марта, радикалима је нуђено учешће у коалиционој Влади. Став радикала да је свако успостављање власти без избора нелегитимно, повучен је у интересу српске слоге. На једном састанку у Приједору, Главни одбор Српске радикалне странке за Крајину прихватио је у начелу овај предлог. Међутим, он је на Скупштини у Окучанима 20. априла преправљен у предлог да се радикалима понуди само једно место у Влади. Радикали то нису хтели да приме.

Сукоб између Хрватске и Републике Српске Крајине окончан је 16. јула, погодбом да Хрватска повуче своје трупе с окупираних делова РСК у замену за отварање задарског аеродрома Земуник и моста преко Масленичког канала. После великих српских жртава, Хрватима је остао један мањи, али значајан комад освојене територије. Режим у РСК се с тим лако помирио.

Већ тада је уочено да се власт у Републици Српској Крајини одала криминалу, ратном профитерству и корупцији. Кад је у јануару почео хрватски напад, српски тенкови се нису могли покренути, јер је неко из њих источио гориво и продао га... Радикали су се одмах дали у борбу против сваког криминала.

У саопштењу за јавност 3. јуна Српска радикална странка за Републику Српску Крајину тражила је да се на седници Скупштине у Петрињи 5. јуна постави питање поверења председнику Републике Горану Хаџићу. Хаџић је, по мишљењу радикала, крив за тешку и хаотичну ситуацију због упорног пролонгирања избора, узурпације воље народа и нефункционисања правне државе. Таква политика председника довела је до најтежих облика криминала, ратног профитерства и корупције, у шта је, по мишљењу радикала, умешан и сам Хаџић.

То је режим оценио као напад на Српску демократску странку. "Јасно је да никакав сукоб не постоји – изјавио је Раде Лесковац. – Међутим, у препознатљивом комунистичком маниру, ради очувања стечених позиција, носиоци власти прете појединцима, забрањују улазак у Барању, отпуштају радикале с посла, називају их фашистима. Неспорна је чињеница да Српска радикална странка у Републици Српској Крајини прихвата и поштује све истакнуте борце и патриоте који заједно с њом чине чврст српски демократски фронт према заједничком непријатељу. Радикали су демократе и боре се за увођење демократије у Крајину и Крајине у демократију. За нас радикале нема одступања и колебања, нема ни ужих ни ширих интереса. Постоји само један општи и заједнички интерес: Све за српство, српство ни за шта"!

14. Женевска конференција

Другог јануара 1993. године у Женеви су настављени преговори о Босни и Херцеговини. Копредседници Конференције о Југославији Сајрус Венс и Дејвид лорд Овен изашли су са новим планом о будућем геополитичком уређењу БиХ. По њиховом предлогу, Босна и Херцеговина морала би остати целина у садашњим границама. Она би била децентрализована држава с јаком управом у десет провинција које "нису прављене само по етничком, него и по географском, историјском и комуникацијском принципу" – како су Венс и Овен представили свој предлог разграничења. Провинције не би имале међународни субјективитет, те не би могле да улазе у споразуме с другим државама. Устав би признао три етничке конститутивне групе, а свака власт имала би демократски изабрана тела и независно судство. Први избори организовали би се уз супервизију представника Уједињених нација, КЕБС-а и Европске заједнице. Одлуке у Председништву доносиле би се консензусом, а у Влади већински. Комуникација међу провинцијама обављала би се преко пет коридора, такозваних плавих путева, које би контролисале снаге УНПРОФОР-а. Сарајево би било отворен град и читаво подручје око њега постало би демилитаризована зона.

У кулоарима, лорд Овен је рекао Србима да им је ово последња шанса. Ако не прихвате преговоре, могао би уследити ултиматум, па ако га Срби не приме, могло би о Божићу уследити бомбардовање, најпре војних циљева Срба у Босни, затим команде на Палама и мостова на Дрини. "Мислим да стране војне интервенције неће бити – оценио је др Караџић. – Али, ми се спремамо чак и као да ће је бити. Ми, једноставно, немамо другог избора. Они мисле да смо ми тврдоглави. Ради се, у ствари, о томе да Срби једноставно немају другог избора; они морају да иду путем који је једини у овом тренутку".

Др Караџић није био задовољан предлогом, али није а priori одбио ни устројство ни мапу. Он је рекао да мапа може да се узме као полазиште за даљи рад који би се одвијао билатерално. Међутим, он је рекао да мапа не само да је на штету српског народа, него је и на штету Срба од пре рата, зато је неприхватљива "Ми имамо своје територије, као, рецимо, у Посавини, где не треба нико да нам поклања коридор. Ми тај коридор имамо, не зато што је освојен ратом, већ зато што ту постоје српске земље, српска села и насеља". "Срби не морају ништа прихватити – рекао је др Караџић. – Зато је и дошло до рата јер су мислили да Срби морају нешто прихватити".

Др Војислав Шешељ је оценио мапу вештачком. На конференцији за штампу 6. јануара, он је

рекао да таква мапа тешко може заживети у пракси, те да би њена примена довела до нових егзодуса цивилног становништва. “За Србе је неприхватљива свака варијанта која запоставља коридор између Крајине и Семберије” – рекао је др Шешељ.

Исте вечери, нацији се обратио федерални председник Добрица Ћосић. Под тешким теретом претњи из Женеви, он је рекао да се Срби налазе пред стравичном дилемом: или политичка и војна капитулација или напад најмоћнијих сила света. Он је апеловао да се формира концентрациона Влада народног и државног спаса, “стручних и угледних људи који могу да понесу политичку, моралну и историјску одговорност за опстанак наше нове државе и обезбеђење животних интереса народа Србије и Црне Горе”.

Његов дефетизам делио је и Милошевић; он се озбиљно уплашио и овај тренутак представља прелом у његовој политици. Он је само пустио Ћосића напред, чак је о његовом говору давао благе ироничне коментаре. Међутим, сам Милошевић је био у таквом страху да је у разговору с Венсом истог дана примио и мапу и уставне принципе. То је почетак издајства Слободана Милошевића. Оно ће у почетку бити прикривено, све док народ у Србији не би био припремљен на промену курса. Онда ће ескалирати свом снагом.

У наставку женевске Конференције, Милошевић је 12. јануара убедио др Караџића да прихвати предлог Венса и Овена. Караџић је, међутим, ставио резерву: план мора да прихвати Скупштина Републике Српске.

На конференцији за штампу 13. јануара, др Шешељ је изјавио да се од Скупштине Републике Српске тражи да укине сопствену државу, што не може да прихвати ни српски народ ни Српска радикална странка. Др Шешељ је рекао да је изненађен променом става др Караџића, али да мисли да је то тактички потез којим председник Републике Српске жели да добије у времену. Радикали верују да ће Скупштина одбити план. “Очекивали смо да ће се у Женеви инсистирати на прекиду рата – рекао је др Шешељ. – Међутим, у први план су избила политичка решења која намеће Запад и која су у потпуној супротности са српским интересима. Венс и Овен желе да од Босне направе државу каква не постоји нигде у свету и која је немогућа на просторима бивше Босне и Херцеговине”.

Међутим, на седници од 20. јануара, Скупштина Републике Српске прихватила је уставне принципе. Посланици су разумели да је у тешкој ситуацији у којој се нашла Република Српска “да” много мање зло од “не”. Тако се могло добити у времену. Др Караџићу је одобрен мандат да потпише план под условом да нема ценкања око територија.

Женевски преговори настављени су 23. јануара у сенци муслиманске офанзиве на скелански фронт 17. јануара и напада хрватске војске на Републику Српску Крајину у јутарњим часовима 22. јануара. Муслимански напад одбијен је. Хрватска војска напала је на српска села Смилчић, Земуник, Ислам Грчки и Смоквић. Село Ислам Грчки спаљено је. Циљеви хрватске војске били су Масленички канал и аеродром Земуник. Два дана касније, муслимани су напали Вишеград, Рудо и поново Склане.

У Женеви, 30. јануара, представник Хрвата Мате Бобан потписао је сва три документа, др Радован Караџић прихватио је споразум о прекиду непријатељства и уставне принципе, али није хтео да стави потпис на предложене мапе. Алија Изетбеговић одбио је сва три документа. Тако је Конференција у Женеви завршена без резултата.

15. Венс – Овенов план

Шта су биле основне мане Венс – Овеновог плана? Пре свега, он је српском народу укидао свако право на самоопредељење. У свим важним питањима одлуке су се имале доносити консензусом. Како то функционише, то се могло видети уочи рата. Ако се консензус не би могао постићи, одлуку би донели представници међународне заједнице, која је сваку одлуку доносила на штету Срба. Др Никола Поплашен рекао је да је “искуство српског народа са смислом и праведношћу таквих одлука болно и поразно”.

Вековне српске територије у бившој Босни и Херцеговини биле су потпуно искомадане и неповезане, како са Србијом, тако и међусобно. Два од три дела провинције број шест изолована су од свих српских територија. Српска провинција број два била би везана с другим српским територијама коридором, који није српска територија него право прелаза преко туђе територије. Све елементе коридора држала би несрпска страна. Коридор, међутим, пролази провинцијом број три у којој је и пре рата живело српско становништво, али јој је придодат Градачац с околином да би укупан број муслимана и Хрвата прешао број Срба. Зато провинција број три не би била под српском контролом. За разлику од Срба, Хрвати имају и излазак на море и везу с матичном државом.

Венс – Овеновим планом долина Дрине од Јање до Фоче, с градовима Фочом, Рогатицом,

Зворником, Вишеградом и Сребреницом, одузима се српском народу. Источна Херцеговина сведена је на камењар и неплодно земљиште. Источна област Неретве и најплоднији део Поповог поља одузети су Србима. Сарајеву су придодати Високо и Бреза, у којима нема Срба, како би се муслимани у Сарајеву довели у већину. По томе, чак 46 процената Срба остало би изван својих провинција. Од 26 општина у којима ниједан од народа нема апсолутну већину становништва, Србима је припала свега једна.

У индустрији, енергетици и саобраћају, план предвиђа потпуно осиромашење Срба. Од укупне вредности имовине БиХ (31,4 милијарда долара), Србима би припало око двадесет одсто (6,1 милијарди). Слинови река Босне, Дрине, Неретве, Уне и Сане углавном не би припали Србима. Муслиманима би остале рафинерије у Босанском Броду и Модричи. Најквалитетније шумске области и највећи дрвнопрерађивачки капацитети остали би ван српских провинција. Хидроелектране на Неретви, Дрини и Врбасу исто тако биле би одузете Србима. Сви рудници боксита, олова и цинка, гвожђа и соли, деведесет процената рудника угља и објекти прераде припали би муслиманским и хрватским провинцијама. Срби би добили свега 17 одсто железничких пруга и једну шестину путева. Изван српских провинција остала би три седишта црквених епархија од укупно пет, десет од деветнаест архијерејских намесништава и 150 од око 300 цркава. Прихватањем оваквог мировног плана, Срби би дали мир и онда би извршили колективно самоубиство.

Изненада, Алија Изетбеговић потписао је 25. марта у Њујорку све предложене документе Венс – Овеновог плана. Пошто је Бобан одмах у почетку преговора потписао све јер су Хрвати добили све што су хтели, Др Караџић остао је сам. Он је одлуку оставио Скупштини Републике Српске, која је заказана за 2. април у Билећи. Др Шешељ је 2. априла позвао Скупштину да не прихвати план.

Трећег априла, Скупштина Републике Српске одбила је мапе Венса и Овена. Она се zaloжила за наставак преговора и сазивање свесрпске Скупштине. То је било два дана пошто је Савет безбедности усвојио резолуцију којом се одобрава употреба војне силе у зонама забрањеног лета над Босном и Херцеговином. Али, Срби се нису уплашили. Др Шешељ је изјавио да је очекивао такву одлуку. “Српски народ – додао је – не сме дозволити да неко с њим разговара језиком учена и ултиматума.” Др Шешељ је подржао наставак преговора, али је оценио да сваке преговоре треба прекинути ако западне силе посегну за новим санкцијама. Такође, он је подржао сазивање свесрпске Скупштине. Њу би чинили посланици Скупштина Републике Српске, Републике Српске Крајине, Републике Србије, Републике Црне Горе и Савезне Републике Југославије.

У ноћи између 17. и 18. априла, Савет безбедности усвојио је резолуцију којом се поштравају санкције против Савезне Републике Југославије, ако Срби до 26. априла не потпишу мировни план. Ако би га Срби, пак, потписали, санкције не би биле укинуте, него би се само “створили услови за њихово постепено укидање”.

Новом резолуцијом био би забрањен сваки бродски транспорт робе у Југославију или кроз њу, из чега би биле изузете хуманитарне пошиљке, али само по дозволи Комитета за санкције. Копнени транспорт одвијао би се само на ограниченом броју путева и железничких прелаза, такође уз одобрење. Наши бродови не би смели да плове Дунавом изван наших граница, док би страни бродови који плове Дунавом морали да буду прегледани од стране Комитета. На дванаест миља од југословенске јадранске обале била би успостављена зона забране пловидбе. По томе, ниједан брод не би могао да уђе у наше територијалне воде, сем уз посебну дозволу. Сва наша финансијска средства у иностранству била би замрзнута. Сва наша саобраћајна и транспортна средства која би се затекла изван наших граница била би задржана и могла би да буду заплена ако би се утврдило да крше санкције. Такође, биле би забрањене све финансијске и друге услуге Југославији, изузев телекомуникационих, поштанских и правних. Услуге везане за хуманитарну помоћ или друге посебне случајеве морале би имати посебну дозволу Комитета за санкције.

“Босански Срби то неће потписати – рекао је др Шешељ. – То би значило самоубиство за читав српски народ, а од нас Срба управо траже да извршимо колективно самоубиство. Пошто ми то нећемо урадити, преостаје нам да се боримо”.

У интервјуу Борби 20. априла, др Шешељ је дефинисао минимум испод ког лидери Републике Српске не смеју ићи. “Минимум свих минимума – рекао је др Шешељ – јесте коридор низ реку Саву, између Семберије и Босанске Крајине. Тај простор, који контролишу српске снаге, не сме се напустити ни по коју цену”.

Лорд Овен донео је 22. априла у Београд извесно “побољшање плана”. Коридор кроз Посавину био остао, али би га контролисале искључиво снаге УН, у саставу који би примила српска страна. Ниједна полиција не би смела заустављати возила, сем контроле УН. Пет километара с обеју страна пута било би демилитаризовано. После повлачења УН, контролу над коридором обављало би посебно међународно тело, у ком би били представници трију конститутивних босанских народа,

али и представници Србије и Хрватске. То је био модел сличан такозваном берлинском путу, који је у своје време ишао кроз Источну Немачку. “У потпуности подржавам Караџићев потез – изјавио је др Шешељ на заједничкој Скупштини Републике Српске и Републике Српске Крајине у Новом Граду. – Лорд Овен дошао је с подвалом у Београд. Срби не могу прихватити да им Унпрофор одређује шта сме проћи том саобраћајницом, а шта не”.

Увече 25. априла почело је заседање Скупштине Републике Српске у Бијељини. Др Караџић стигао је у Бијељину из Београда, где су га Ћосић, Булатовић и Милошевић до последњег часа убеђивали да се мапе морају потписати. Пред зору 26. априла, кад су примили вест из Бијељине да ће посланици Скупштине највероватније одбити план, Ћосић, Булатовић и Милошевић упутили су Скупштини једно оштро писмо. “Ви немате право да угрожавате и изложите међународним санкцијама десет милиона грађана Југославије због преосталих отворених питања, која имају неупоредиво мањи значај од резултата који су постигнути. Једноставно желимо да вам кажемо да морате да имате мере у својим захтевима. Дозвољавамо себи да имамо колико и ви право да доносимо одлуке од значаја за српски народ и зато од вас захтевамо да уважите наш категоричан став и прихватите план”.

Тако су писала тројица председника. Њихову поруку однео је у Бијељину министар спољних послова Владислав Јовановић. Међутим, посланици Скупштине Републике Српске остали су чврсти. Нешто после шест часова 26. априла, они су одбили мапе Венца и Овена, чиме су нове санкције против СРЈ аутоматски ступиле на снагу. Скупштина је апеловала на слогу, достојанство и међусобно збијање редова српског народа. За 15. и 16. мај заказан је референдум на којем су грађани Републике Српске имали да се изјасне о мировном плану Венца и Овена.

Председник Српске радикалне странке др Војислав Шешељ изјавио је да је задовољан одлуком Скупштине Републике Српске. “Сад спремни морамо да дочекамо војну интервенцију. Само српски народ на простору бивше Босне и Херцеговине може бити искључиви господар своје судбине и зато се не слажемо са сугестијама из писма тројице председника” – рекао је др Шешељ. Тад је Милошевић звао на консултације шефове посланичких група у Скупштини Србије. Тома Николић рекао је да је категорично против Венца – Овеновог плана. Милошевић је замолио да у Србији не буде нереда који би могли да дестабилизују државу. Он је замерио радикалима да нису у стању да у потпуности сагледају политику Србије. Милошевић је био изашао с идејом да се писмо које су тројица председника слала у Бијељину усвоји у Скупштини Србије као њен документ, те да Скупштина Србије замоли Скупштину Републике Српске да још једном размотри план. Милошевић је тражио да се у Београду поводом Венца – Овеновог плана састану све српске Скупштине.

На седници Скупштине Србије 28. априла радикали су оштро напали писмо тројице председника. Тома Николић рекао је да је оно неприхватљиво по времену у ком је настало, стилу и садржини и питао зашто је оно писано у ситне сате, односно – зашто су се тако изненада променили ставови према Венца – Овеновом плану. Писмо је међу Србима направило раздор који непријатељи Србије нису успели да направе ни уз помоћ оружја. Николић је навео Овснову изјаву Либерасиону, по којој се Србима више нема шта понудити, него убудуће треба играти на карту модела међу њима. Он се успротивио да Срби воде кампању против Срба. Рекао је да не може да прихвати “патриотизам до Дрине”. Оспорио је играње на карту поверења у Унпрофор. По његовом мишљењу, Србима се нудио “бели мир”, а планом би се вратили на почетак, у време Председништва Босне и Херцеговине, иако Босне и Херцеговине више нема, него постоји Република Српска. Николић је писмо тројице председника прогласио “последницом краха појединаца”. “Камо лепе среће – рекао је – да је таква одлучност исказана у неком писму Америци или Немачкој!”.

Једино су Српска радикална странка и Демократска странка Србије гласале против тога да се нисмо тројице председника усвоји као скупштинска декларација. Тад је за говорницу изашао Жељко Ражнатовић Аркан и предложио да се састану све српске Скупштине. Онда је др Ђинђић предложио да посланици Скупштине Србије замоле Скупштину Републике Српске да још једном размотри план. Радикали су поново гласали против.

Др Шешељ је тих дана проводио опсежну медијску кампању против мировног плана. Остављајући по страни све друге његове непогодности, он је говорио само о недостатку гаранција. По мишљењу др Шешеља, ослањање на мировне снаге Уједињених нација погрешно је, јер оне већ дуже време извиђају српске положаје, довозе оружје муслиманима и Хрватима и врше за њих логистичке задатке. Ако би снаге УН обезбеђивале путеве, то само значи да никаква помоћ не би стигла до Крајине. Такође, нема никаквих гаранција да би се окупација Поповог поља решила на праведан начин. Нема гаранција ни за провинцију шест, у којој су два од три њена дела потпуно одсечена од других српских провинција; о томе је тек требало да се воде преговори. Нема гаранција ни за Козару. Др Шешељ је поручио тројици председника да Република Српска није њихова

губернија да би се према њој могли односити исто као што се свет односи према СР Југославији. Део писма у ком се говори да Срби овим планом не би били подељени само је фраза без аргумената. Идеја Добрице Ћосића о новим преговорима је пресипање из шупљег у празно. “Чиме то Срби из Републике Српске излажу санкцијама СР Југославију? – питао је др Шешељ. – Наша браћа нас не кажњавају, него то чине западне силе. Запад жели да ми будемо оружје које ће придавити Србе у Босни. Зато Срби не смеју капитулирати и не смеју потписати Венс – Овенов план”.

У организацији српских странака Црне Горе и Херцеговине, у месту Клобуци, тридесет километара од Никшића, одржан је 2. маја сабор Срба из Црне Горе и Херцеговине. Под називом “Нећете нас делити”, на сабору су говорили Илија Дармановић, Божидар Вучуровић и др Војислав Шешељ. “Нека сви на овом свету знају да разграничење може да се оствари само на достигнутим линијама фронта, а никада повлачењем српске војске са српских територија” – рекао је др Шешељ. Под притиском Ћосића, Милошевића и грчког премијера Мицотакиса, др Караџић ставио је у Атини 2. маја условни потпис на Венс – Овенов план. На митингу у Пљевљима, 3. маја, др Шешељ се изјаснио против потписа др Караџића. “Ако бомбардују мостове, ми ћемо пливати и помагати Републици Српској” – рекао је том приликом др Шешељ.

После дебате која је трајала седамнаест сати, Скупштина Републике Српске одбила је Венс – Овенов план ујутру 6. маја на заседању на Јахорини. Седници су присуствовали Милошевић, Булатовић и Мицотакис, али нису успели да убеду Србе. Одлучено је да се иде на референдум. Др Шешељ је поздравио одлуку Скупштине Републике Српске као легитимну. “Она на најбољи начин одражава вољу српског народа – рекао је др Шешељ. – Уосталом, која би то Скупштина у свету укинула своју државу?”.

У ноћи између 6. и 7. маја по југословенском времену, Савет безбедности донео је резолуцију којом се Сарајево, Тузла, Жепа, Горажде и Бихаћ проглашавају зонама под заштитом Уједињених нација. По тој резолуцији, српске снаге, које су под опсадом држале ове градове, имале су да се повуку на удаљеност с које неће представљати претњу становништву. Притисци су се тако настављали.

Влада Србије одговорила је првим санкцијама према Републици Српској одлуком да јој ограничи помоћ. Ту одлуку лорд Овен поздравио је као “екстремно важну”. То је био први знак озбиљног српско – српског раскола. Девог маја др Караџићу и руководству Републике Српске забрањен је прелазак у Србију. Радикали су на блокаду одговорили тако што су за 13. мај заказали митинг у Лозници под називом “Дрина неће бити граница”. Радикали су одлучили да организују конвоје помоћи за Републику Српску. “Ако се покаже да режим мисли да спроведе озбиљнију блокаду Републике Српске, комплетно руководствено странке стаће на чело конвоја и онда нас нико неће моћи зауставити” – рекао је др Шешељ. Он је додао да мост код Малог Зворника неће бити блокиран, јер локалну власт у том граду држе радикали. На Главном одбору 8. маја, 180 чланова пружио је једногласну подршку руководству Републике Српске и дало одрешене руке руководству Српске радикалне странке око најважнијих одлука везаних за актуелну кризу.

Председник Милошевић позвао је 13. маја шефове парламентарних група у Скупштини Србије на консултације пред свесрпску Скупштину, заказану за 14. мај. Томислав Николић пренео је председнику Србије став српских радикала да план Венса и Овена не садржи довољно гаранција за Србе у Републици Српској и да га зато треба одбацити, али да ће српски радикали прихватити сваку одлуку коју српски народ буде донео на референдуму. Николић је рекао да одлука посланика Скупштине Републике Српске да не дођу у Београд представља нови моменат у организацији свесрпске Скупштине, али да је радикали подржавају да се она одржи, макар да би на њој изнели своје ставове. Нема успеха Скупштине која без једног народа решава његову судбину. Николић је разговарао с Милошевићем и о односима двеју странака. Констатовано је да је дошло до извесног размимоилажења. Николић је рекао да су радикали остали на курсу који су и до тада држали. Милошевић је, међутим, рекао да његова партија води политику која је најбоља за Србе. Састанак је завршен тако што је свако остао на својим ставовима.

“Подржали смо режим 9. марта, помогли му увек кад су се страни прсти мешали у наше унутрашње ствари, били уз њега кад је штитио национални интерес, али ако садашња власт настави да пере руке од наше браће преко Дрине, ускратићемо јој подршку – најавио је др Шешељ на митингу у Лозници 13. маја – Ми не желимо рат, ми смо за мир, али ако треба рат да се поднесе, онда мора да се поднесе! Нико никада није добио рат бомбардовањем. Да би добили рат, они на територију Републике Српске морају послати неколико стотина хиљада војника, а са њима морају донети хиљаде и хиљаде лимених мртвачких сандука у којима ће их враћати назад” – рекао је др Шешељ и добио френетичан аплауз тридесет хиљада људи. Он је поручио да ће Срби узвратити моћним ракетним оружјем по суседним државама које буду уступале своје базе НАТО-авионима. Његове речи, које је НАТО разумео врло озбиљно, Генералштаб Војске Југославије оценио је

“класичним примером неконтролисаног расуђивања и врхунске некомпетенције”,

Истог дана, др Шешел прогласио је за изванредне заслуге у рату шеснаест нових четничких нојнода, и то: Славка Алексића, Мирка Благојевића, Бранислава Вакића, Недељка Видаковића, Мирослава Вуковића, Бранислава Гавриловића Брнета, Милику Дапчевића Чека, Зорана Дражиловића Чичу, Тодора Лазића, Милана Ланчужанина Каменог, Митра Максимовића Манду, Томислава Николића, Јову Остојића, Љубишу Петковића, Срећка Радовановића и Драгана Цветиновића.

На дан свесрпске Скупштине 14. маја затекли су се у Савезној скупштини др Шешел и Миле Паспаљ, председник Скупштине Републике Српске Крајине. “Побогу, Миле – рекао му је др Шешел – нећеш ваљда да се поведеш за Хаџићем и гласаш за Венс – Овенов план? Шта тек онда чека вас у Крајини?!”. “Нећу – одговорио је Паспаљ – само не знам како ћу”... Радикали су повезали Паспаља својим колима до Сава центра. Тамо је настала паника: видело се да се Паспаљ преломио и да је против плана.

“Кроз стакло видим Милошевића како шета као лав у кавезу” – причао је после Тома Николић. Почетак Скупштине каснио је јер су социјалисти убеђивали др Шешелја да прими план. Кад нису успели, седница је почела, али су је радикали одмах напустили. За њима, изашла је и група посланика Жељка Ражнатовића, не схватајући да тиме удара шамар Милошевићу. Разлог за напуштање био је предложени пословник који је јучерашњем заседању наметао усвајање резолуције о Венс – Овеновом плану без претходне расправе. Посланици Социјалистичке партије Србије, Демократске партије социјалиста, Демократске странке и Демократске заједнице војвођанских Мађара изгласали су Декларацију о мировном плану за бившу Босну и Херцеговину, којом се Скупштини Републике Српске сугерише примање Венс – Овеновог плана.

Делегација Српске радикалне странке боравила је 15. маја на Палама. Др Караџић изјавио је после двоипочасовних разговора да Српска демократска странка има веома добре односе са Српском радикалном странком. Он је рекао да ове две странке нису толико зближили последњи догађаји, колико национални интереси српског народа.

Народ Републике Српске на референдуму 15. и 16. маја одбио је мировни план Венса и Овена. Република Српска није извршила самоубиство. Најважнију улогу у одбијању плана – то су и социјалисти после признали – одиграла је Српска радикална странка.

16. Покушај стварања заједничке државе

На конференцији за штампу 2. априла др Шешел затражио је хитно уједињење Републике Српске и Републике Српске Крајине. То би заправо био само наставак процеса започетог још јуна 1991. године у Бањалуци, а настављеног заједничком седницом двеју Скупштина 31. октобра 1992. у Приједору. Једна држава с једним председником Републике, једном Владом, једним парламентом, јединственом војском и полицијом – она би се могла одупрети сваком непријатељу.

Први корак у том правцу учињен је 20. априла на седници Скупштине Републике Српске у Окучанима. Потпредседник Републике Српске Никола Кољевић предложио је да Република Српска и Република Српска Крајина формирају заједничку Скупштину. Њу би чинила по 82 посланика с обе стране. Предлог су посланици Скупштине Републике Српске Крајине прихватили једногласно.

У првом кораку ка уједињењу, заједничка Скупштина Републике Српске и Републике Српске Крајине конституисана је 24. априла у Новом Граду. “Нема те снаге на свету која вас може да натера у хрватску државу или нас у босанску државу, уколико идемо руку под руку” – рекао је Кољевић.

У очекивању нових притисака, јер је др Караџић тога дана у Београду одбио Овенов коридор, прихваћен је предлог председника Републике Српске Крајине Горана Хаџића да се, у случају било каквих нових санкција, одмах сазове нова Скупштина и донесе одлука о уједињењу двеју српских република у заједничку државу,

Скупштини су, као гости, присуствовали др Војислав Шешел и потпредседник Већа грађана Санезнс скупштине Маја Гојковић. Др Шешел изјавио је да је Савезна Република Југославија дужна да се укључи у рат уколико дође до интервенције. То је – рекао је др Шешел – обавеза и оних политичара који су говорили да се Србија неће сагињати – што је била директна алузија на Милошевића. “Неће се добро провести ни западне слуге у Београду” – рекао је др Шешел. Уколико би ступиле на снагу нове санкције, др Шешел се сложио да одмах треба прогласити уједињење Републике Српске и Републике Српске Крајине. “Та држава требало би да прогласи независност, а онда да је Савезна Република Југославија призна као независну државу – објаснио је др Шешел. – Затим би уједињена држава западних Срба требало да тражи пријем у СРЈ као њена федерална јединица. То би било изведено до правног перфекционизма”.

Одлуке заједничке Скупштине у Новом Граду схваћене су у свету као први корак ка стварању Велике Србије, што је оцењено као крупан изазов међународној заједници. Тако је разумео и

Милошевић, који ни сам одлуке заједничке Скупштине није добро примио.

На саветовању о будућој заједничкој држави у Бијељини 29. маја 1993, поред политичког руководства Републике Српске, једног дела руководства Републике Српске Крајине, истакнутих академика и појединаца, учествовало је и комплетно руководство Српске радикалне странке РСК. Изгледало је да су створени реални предуслови за такав један историјски подухват.

Председник Скупштине Републике Српске Крајине Миле Паспаљ заказао је 31. маја седницу Скупштине, која би 5. маја у Петрињи прогласила референдум за уједињење с Републиком Српском и осталим српским земљама. "Ценећи вољу и жељу народа – рекао је Паспаљ – сматрам да је расписивање референдума о уједињењу с Републиком Српском једино исправно. Заузећу се за доношење овакве одлуке, јер се српски простори западно од Дрине, без обзира на авнојевске границе, морају ујединити под јединствену политичку власт. То је крупно питање и народ се о томе може изјаснити само на референдуму". На заседању у Петрињи донета је одлука да се референдум о уједињењу одржи 19. и 20. јуна, с питањем "Да ли сте за уједињење РСК са РС у јединствену државу, уз могућност уједињења са осталим српским земљама које то желе?". Ако би референдум успео, заједничка Скупштина РСК и РС, на којој би се прогласила заједничка држава, била би одржана на Видовдан у Бањалуци, будућем главном граду нове српске државе. Кад је донета одлука о референдуму, скинуто је с дневног реда питање поверења Горану Хаџићу, што су тражили радикали. јер је превладао став да ће у Бањалуци бити изабрани нови органи власти. Због процене да би референдум био добар изговор Хрватској да настави агресију на Крајину, у Книну је 8. јуна проглашена општа мобилизација.

Резултати референдума показали су да деведесет одсто Срба на тим просторима жели заједничку државу. Српска радикална странка поздравила је резултате референдума. "Ми смо такву одлуку српског народа очекивали и надамо се да ће она ускоро бити проведена у дело онако како се руководства двеју српских република буду договорили" – изјавио је др Шешељ на конференцији за штампу 24. јуна.

Међутим, цела идеја пала је одједном у други план. У Бањалуци 28. јуна није проглашена заједничка држава Републике Српске и Републике Српске Крајине. Др Караџић није проглашен за првог председника, нити је др Милан Бабић добио мандат за састав прве заједничке Владе – како се у кулоарима наговештавало.

Приликом посете др Караџића Републици Српској Крајини 5. јула, видело се да од почетног одушевљења није остало много. Како је речено у саопштењу са састанка двеју делегација у Топуском, анализирани су резултати референдума и послови и обавезе које следе из њих. Оцењено је да треба убрзати рад радних тела двеју Скупштина на реализацији принципа раније усвојене Декларације о уједињењу. Изражено је опредељење обеју страна за наставак и интензивирање мировних процеса ради разрешења кризе мирним путем.

Међутим, изјаве др Караџића новинарима донекле су се разликовале од саопштења. Др Караџић рекао је да најпре треба дати шансу преговарачком процесу у којем учествују и Република Српска и Република Српска Крајина. "На заједничком договору са делом политичког и партијског руководства РСК у Топуском одлучили смо да је боље да идемо на суштинско, а не на формално уједињење наших двеју држава" – рекао је др Караџић на повратку у Бањалуку. Он је објаснио да ће две српске државе најпре остварити политичко уједињење између Српске демократске странке Републике Српске и Српске демократске странке Републике Српске Крајине. Затим би уследило суштинско повезивање привреде, здравства, образовног и информативног система, уз уједначавање и прихватање јединственог правног система. "Ми желимо да се српске земље ограние и разграниче мирним путем. Од резултата тих преговора зависиће и исход и темпо уједињења РС и РСК" – рекао је др Караџић.

У то време доста се говорило о томе да до планираног уједињења Републике Српске и Републике Српске Крајине није дошло због притиска државног руководства Србије. Наводно, лидерима обеју српских држава сугерисано је да се, у једној тешкој ситуацији по српски народ, скину с дневног реда сва питања која би могла испровоцирати стране силе на војну интервенцију. Међутим, Српска радикална странка остала је све до пропасти Републике Српске Крајине први заговорник уједињења. Ако многонационална, многојезична и разноврсна Европа може да се уједињује, зашто Срби не би могли да остану заједно?

17. Рушење Добрице Ћосића

Први сукоб радикала са Добрицом Ћосићем избио је 8. јануара у Палати федерације. У својству председника Савезне Републике Југославије Ћосић је био позвао на састанак председнике странака који су имали посланике у Већу грађана. Уз Ћосића, били су његови саветници Драгослав Ранчић и Светозар Стојановић и министар спољних послова у Панићевој Влади Илија Ђукић. Ћосић је хтео

размену мишљења о женевским преговорима и формирању концентрационе Владе, о којој је говорио у свом наступу 6. јануара.

Др Шешел је дошао на састанак с намером да га поквари. Његов став је био да се о женевском документу и концентрационој Влади може изјашњавати само Скупштина. Пошто се у почетку састанка сукобио с Ћосићевим саветницима, он је тражио да се расправља о дневном реду. Ћосић није дозволио. Миломир Минић, који је дошао у име Социјалистичке партије, сложио се са ставом др Шешела. “Ако СПС мисли исто што и ми, то је апсолутна већина у Скупштини и мишљења осталих потпуно су беспредметна” – објашњавао је др Шешел. Кад је Минић одбио да учествује у разговору, Ћосић је видео да од концентрационе Владе нема ништа и одустао. “Ћосић се жалио да Скупштина није спремна да га следи, уместо да он следи њу” – причао је др Шешел окупљењим новинарима и закључио: “Добрица Ћосић систематски крши Устав”.

У изјави Политици 11. јануара, др Шешел је најавио да ће Српска радикална странка, уколико Ћосић не би сам поднео оставку на функцију председника СР Југославије, покренути иницијативу за његово разрешење. Кад су обављени превремени избори на свим другим нивоима, потребно је обновити и председничке изборе на савезном нивоу. Предлогом о формирању концентрационе Владе Ћосић покушава да девалвира изборне резултате и своје поражене кандидате др Мићуновића и Чедомира Мирковића силом угура у Владу, што Српска радикална странка неће дозволити. Ћосић се, рекао је др Шешел, показао толиким дилетантом у политици да се као афоризам спомиње клетва “да Бог да те Ћосић подржао на изборима”.

После напада Хрватске на Републику Српску Крајину др Шешел је 25. јануара оптужио Ћосића да је с Туђманом у Женеви договорио агресију и заузимање Масленичког моста. “Ћосић је сада збуњен, јер је Туђман отишао даље од договора” – рекао је др Шешел. Ћосић је изјаву др Шешела назвао вулгарном клеветом. Међутим, на конференцији за штампу 28. јануара, др Шешел је најавио да ће Српска радикална странка тражити Ћосићеву оставку на првој седници Савезне скупштине. Др Шешел је поновио оптужбу да је Ћосић у дослуху с Туђманом омогућио агресију Хрватске. “Иако о томе пише сва хрватска и део западне штампе, а то је недавно потврдио и сам Туђман, Ћосић није изнео уверљиве доказе који би оповргли нашу тврдњу – рекао је др Шешел. – Наше сумње поткрепљује и Ћосићево раније понашање кад је Превлаку предао у руке Хрватима”. Др Шешел је посебно нагласио да је Ћосић водио политику која је стављала до знања западним силама да могу сломити Србију, да је својим иступима уносио панику у народ, да је подржавао политику Милана Панића, с којим и даље одржава контакте, те да је, пре свега, кршио Устав, посебио у случају кад је формирао Савет за координацију савезне политике. “Никада нисмо доводили у питање патриотизам Добрице Ћосића, али сматрамо да је његов споразум с Туђманом издаја српских националних интереса – оценио је др Шешел. – Притом, ми не споримо да је он један од највећих српских писаца и свакако најзначајнији живи српски писац, један од првих људи који су говорили о српском националном бићу и његовом буђењу, инспиратор потоњих дисидената и националиста”.

Српска радикална странка покренула је 11. фебруара иницијативу за опозив Добрице Ћосића. У образложењу, радикали су навели да је федерални председник прекршио Устав тачно десет пута.

Шта је учинио Добрица Ћосић? Пре свега, радикали су му замерили да је формирао парламентарни орган под називом Савет за координацију државне политике. Затим, присвајао је овлашћења која имају само председници Република у председничком систему. Самоиницијативно је именовао саветнике. Избегавао је да предложи судије Савезног уставног суда и савезног државног тужиоца, пошто је Савезна скупштина одбила да прими његов први предлог. Изјављивао је да не може да сарађује са Савезном скупштином која га је изабрала. Преузимао је прерогативе Савезне владе у вођењу спољне политике. Омогућио је Савезној влади да пусти из затвора већи број правоснажно осуђених ратних злочинаца. Повукао је Војску Југославије с полуострва Превлака. Обмануо је грађане Савезне Републике Југославије да ће поднети оставку уколико на децембарским изборима не победе странке које је протежирао. После избора, покушао је да протури концепт концентрационе Владе, како би се његови пулени, поражени на изборима, ипак дочепали министарских фотеља.

Током фебруара, радикали су операционализовали своју иницијативу. Они су 4. марта поднели предлог да се Закон о избору и разрешењу председника Републике измени тако да се брише члан 23, који прописује да се у поступку утврђивања кршења Устава од стране председника Републике прибавља мишљење Уставног суда. Та одредба је, наиме, неуставна јер се надлежности Уставног суда прописују искључиво Уставом. На седници 29. марта, Веће грађана водило је о томе широку расправу. Посланици ДЕПОС-а и Демократске странке тражили су да Закон, упркос томе што је неуставан, треба да остане. Кад нико сем социјалиста и радикала није хтео примити ову измену Закона, а како је реч о Закону за чију је измену потребна двотрећинска већина коју социјалисти и

радикали сами нису имали, Ћосић је остао федерални председник.

Међутим, радикали нису одустајали. Пошто је извесно време провео у другом плану због низа догађаја око Венс – Овеновог плана, Ћосић је изненада смењен на одвојеним седницама Већа грађана и Већа република 31. маја. Смени Ћосића претходила је директна радикалска уцена Милошевића: или пада Ћосић или пада Шаиновић. Милошевић се определио за Ћосића. Да би спасили своју част, социјалисти су измислили стенограм са састанка Ћосића са Штабом Врховне команде Војске Југославије у Добановцима 27. маја. На том састанку Ћосић је рекао да га многи питају: “Добрице, шта чекаш кад имаш војску?”. Ћосић ову реченицу јесте изрекао, али стенограм није постојао. Свеједно – то је био начин да социјалисти приђу радикалима и они су то учинили. Највећи живи српски писац завршио је у историји. За новог председника Савезне Републике Југославије изабран је 25. јуна председник Скупштине Србије Зоран Лиљић.

18. Први јун

Поподне 1. јуна, током расправе о међународном положају СРЈ на заједничкој седници оба већа Савезне скупштине, савезни посланик у Већу република са листе Српске радикалне странке Бранислав Вакић ударио је у скупштинском холу савезног посланика у Већу грађана са листе ДЕПОС-а Михајла Марковића. Инциденту је претходило узајамно вређање посланика ДЕПОС-а и Српске радикалне странке: радикали су посланике ДЕПОС-а називали издајницима, посланици ДЕПОС-а звали су радикале Хрватском радикалном странком. Била је то једна, за ове две групе, уобичајена полемика, која се ни по чему није одвајала од сличних расправа виђених те године у оба парламента. На страни радикала предњачио је др Шешел, главна фигура ДЕПОС-а био је Михајло Марковић, који је нервирао радикале својим хладним цинизмом. Вакић, бивши боксер, изгубио је контролу над собом. Мада се на самом месту догађаја затекло још неколико посланика различитих странака, сам ударац нико није видео. Марковић је пао, без свести. Кад је дошао себи, Марковић је видео над собом др Јову Бабића, колегу из странке. Прве речи Марковићеве биле су: “Јоцо, ја се ничег не сећам”. Из тог је др Бабић оценио да је Марковић у стању амнезије. Радиолог по струци, иначе племенит и сензибилан човек, др Бабић тога часа није мислио као лекар хладне главе. Кад га је Марковић познао, то већ није могла бити амнезија. Али, др Бабића понело је велико узбуђење колега посланика и једна општа несигурност која се осетила међу њима. Њима је тад изгледало да их је свако могао побити као зечеве, само да је хтео. То још није било све. Драгославу Миличићу, такође посланику ДЕПОС-а, иначе Марковићевом куму, др Бабић је рскао да се Марковић “бори за живот”.

Миличић је скочио да телефонира Драшковићу. Драшковић је и сам видео да се дешава нешто крупно: он је гледао пренос и видео да његови посланици покушавају да прекину седницу “јер је Михаило Марковић нокаутиран”. Драшковић, који у политици никада није умео да сачува разборитост, обукао се на брзину и пошао према Скупштини.

Треба разумети да су Миличић и Марковић тога часа били миљеници Драшковића и његове супруге. Миличић, власник успешног приватног грађевинског предузећа, био је главни финансијер странке. Марковић је, пак, био најбољи тумач сваке њене политике. Да је могао да бира, Вакић не би боље изабрао. Драшковић је брзо стигао пред Скупштину. Тамо су већ почеле да се скупљају његове присталице. Охрабрен тиме, Драшковић се решио да уђе у зграду и одржи конференцију за штампу. По контрадикторним сведочењима људи из скупштинског обезбеђења, а која лако могу бити каснија монтажа режима, он је на самом улазу ударио милиционера Илију Ђурића. Драшковић је целу своју политичку каријеру изградио на једној врсти распаљености, али само у маси – његов ментални склоп није имао ту црту склоности према уличној тучњави. Он је касније тврдио да га је на самом улазу, у једној гужви која је ту настала, неко ухватио за кравату, те да га је он само одгурнуо од себе. Како год да је било, Драшковић је успео да уђе и одржи конференцију за штампу. У узбуђењу од свега што се десило, он је објавио да је СПО у ратном стању. “Тешко оном ко би убудуће дигао руку на нас”.

Кад је Драшковић напустио Скупштину, маса пред зградом нарасла је на неколико хиљада. С јарбола на платоу скинута је државна застава, исцепана и замењена заставом СПО-а. Ускоро је скинута и друга.

Око двадесет часова Драшковић је кренуо на заказани интервју на телевизији Политика. Петнаест минута после двадесет једног часа, он је поново био пред Скупштином. Према неким проценама, тад је на платоу пред Скупштином било десет хиљада људи. Драшковић је тражио да се из странке донесе озвучење. Док оно не би стигло, он је повео скупљени народ у шетњу. Око двадесет два часа озвучење је стигло, али га је полиција одмах запленила. Десетак минута касније, колона коју је водио Драшковић вратила се пред Скупштину. Даље се догађаји одвијају готово филмском брзином. Маса је стала да кључа. Неколико пута она је полазила на Скупштину,

Драшковић ју је враћао. Тад су према полицији полетеле прве каменце. Полиција је узвратила истим тим каменицама, затим се пред налетом демонстраната повукла у Скупштину.

Полиција је из Скупштине испалила прве патроне сузавца. Први пуцањ из ватреног оружја зачуо се у двадесет два сата и четрдесет минута, из правца полиције. На магнетофонским снимцима новинара остало је забележено двадесетак пуцњева. У гужви која је настала, један човек у кошуљи боје цикламе пуцао је према полицији са десне аутомобилске рампе. Један полицајац је пао, тешко рањен. Око двадесет три часа, јако полицијско појачање предузело је енергичан напад сузавцем и разбило демонстранте на два дела. Са око хиљаду људи Драшковић се повукао према Теразијама, а потом према Тргу републике, подстичући демонстранте да се разиђу, те да се поново скупе у једанаест сати, на “митингу против фашизма”.

Око пола један Драшковић се вратио у седиште странке. Полиција је тукла и хапсила демонстранте и случајне пролазнике на потезу од Трга републике до Улице српских владара. Око један сат и тридесет минута, тридесетак припадника специјалних полицијских јединица упало је у седиште Српског покрета обнове на Теразијама и привело све присутне, међу њима и Вука и Даницу Драшковић. Приликом привођења, Драшковићи су брутално претучени. Касније је јављено да је полицајац подлегао повредама.

19. Српска радикална странка у догађајима од првог јуна

Режим је изјутра кренуо у хајку на Српски покрет обнове. Догађаји од 1. јуна поређени су с 9. мартот. Исто као и 9. марта, тако су и догађаји од 1. јуна довели режим до идеје да забрани СПО. Хајка је утолико била већа зато што су Драшковићи управо премлаћени. Стога се њихова кривица морала учинити што страшнијом.

У првим изјавама челника Српске радикалне странке, јавило се мишљење да СПО збиља треба забранити. Какве год да су њихове намере, на њиховим демонстрацијама пада крв, а није време да се Срби тамане међу собом. То је пресекао др Шешељ. На састанку који је потом уследио, он је своје најближе сараднике овако питао: “Имате ли ви негде неки доказ да је Вук Драшковић наредио да се руши Скупштина? Имате ли неки доказ да је њихов Главни или Извршни одбор заседао и издао наређење да се руши Скупштина? Не можете ви да забрањујете странку на основу онога што њени чланови учине на своју руку. Странка се забрањује на основу онога што ради руководство, што постоји у документима”.

Др Шешељ је добро познавао своје кумове и знао је да они нису способни да испланирају било какав удар, њих само понесе ситуација и после не умеју да је контролишу. Али, Српски покрет обнове изашао је у јавност с једним перфидним планом. Да би се са странке спрала свака могућа одговорност за убиство полицајца, они су смислили следеће. Убица је био провокатор – он није члан СПО-а и он је дошао ту само да би СПО-у учинио штету. За кога је он радио? Наравно, за Српску радикалну странку. Наводно, њему су, кад је потегла пиштољ, испала документа, међу којима и чланска карта једне странке чије је седиште у Охридској, а знало се да је у Охридској седиште српских радикала. Кад је та прича зазвучала глупо, онда је направљена друга верзија, по којој је неко оцепарио убицу минут или два уочи пуцњаве. После се џепарош, као сваки исправан грађанин, јавио и предао адвокатима плен, с тим да је новац вероватно задржао. Међутим, никада се није сазнало ни ко је тај човек, ни да ли је он збиља био члан Српске радикалне странке. Српски покрет обнове ширио је верзију по којој режим спречава да се убица ухвати због “љубави са радикалима”. Али, кад је “љубав” после “развргнута”, ни тад се ништа није догодило. Само се по себи разуме да је режиму је ујесен 1993. било далеко лакше да изручи убицу с доказима да је радикал него да измишља ратне злочине и хапси повратнике с фронта. Тако се све то заборавило. Као и обично кад је реч о Српском покрету обнове, иза свега остала је само једна неутешна породица.

Драшковићима је одређен притвор. Неадекватни услови за лечење учинили су да се цела једна машинерија са запада покренула око њихових судбина. Драшковић је писао Мири Марковић да ослободи Даницу. Милошевић је одбијао сваку помисао о ослобађању. Они имају кривично да одговарају, говорио је, то је ствар суда. Режим је инсистирао на њиховој кривичној одговорности, публика је целу ту гужву тумачила политичким процесом против “најјаче опозиционе странке у Србији”. У суштини, дело које су учинили Драшковићи није могло бити кривично дело, јер је тешко прихватљиво да су они збиља умислили да руше Скупштину. За убиство полицајца они такође не могу бити криви, повреда полицајца на службеној дужности лако је могла испасти полицијска монтажа. Драшковићи су имали једно озбиљно прекршајно дело, ту се могло судити ремећење јавног реда и мира, где би казна покрила њихов боравак у затвору. Милошевић је само имао идеју да их сломи. Готово да је у томе био и успео – 1. јула, на један драматичан, али и патетичан начин, Драшковић је из затвора објавио штрајк глађу.

У случају Драшковић, Српски покрет обнове замерио је др Шешељу пасивност. То не стоји. Др Шешељ признаје да је спољни притисак, нарочито посета супруге француског председника, био од највећег значаја; од унутрашњих фактора, међутим, најважнију ролу одиграо је управо др Шешељ. У почетку, он је више пута тражио да посети Драшковиће; из неких разлога, Милошевић то није дозволио. У међувремену, адвокат Јован Копривица изашао је с идејом о аболицији. То је било решење које је могло задовољити владареву сујету; с друге стране, Драшковићи би се спасли робије. Како је тад Влада мр Шаиновића зависила од воље др Шешеља, он се показао јединим компетентним субјектом да питање аболиције покрене пред Милошевићем.

У исто време, исту идеју имао је Добрица Ћосић. Он је Милошевићу послао писмо, што за Милошевића није добро решење, њега треба убеђивати разговором. Управо је то урадио др Шешељ. У првој варијанти, он је после дуге расправе изнудио од Милошевића сагласност да се аболиција објави после првостепеног суђења. Међутим, др Шешељ одмах је то објавио на конференцији за штампу 8. јула. Тад се Милошевић преломио и убрзао поступак. Он је од др Шешеља тражио да сугерише Драшковићима да престану да се баве страначком политиком. Да би на крају ипак оставио Драшковића у шаџи, Милошевић је 9. јула изрекао аболицију за догађаје пред Скупштином, с тим да је повреду полицајца изузео. С правне стране, то није стајало. Али, у Србији не бива онако како каже право, него како каже Милошевић. Тако је остало да се Драшковићу накнадно суди што је наводно ударио полицајца на службеној дужности и изазвао његову тешку телесну повреду.

Још једно питање из догађаја од 1. јуна остало је неразјашњено. Српски покрет обнове инсистирао је да је Вакић код сукоба с Марковићем имао инструкције др Шешеља, јер је Марковићу пређено још раније. Ни то не стоји. Да је инцидент смишљен, др Шешељ би од свега направио уобичајену забаву. Међутим, кад се све десило, др Шешељ је био збуњен. Свако ко га добро познаје, а видео га је тада у Скупштини, може да потврди да је др Шешељ сав црвен у лицу отерао своје посланике у канцеларију и с доста неугодности покушавао да смири посланике Српског покрета обнове који су га били окружили и нападали. Вакић је седео у ресторану као на иглама, хоће ли бити ухапшен или не. После је Вакић због инцидента имао озбиљан разговор са др Шешељем. Да не буде избачен из Српске радикалне странке спасла га је само храброст коју је показао као ратни добровољац.

Глава V

ВРЕМЕ РЕПРЕСИЈЕ

Српска радикална странка на политичкој сцени српских земаља 1993–1994.

1. Оштре критике власти

Оптужбе о томе да су радикали у првим месецима после избора само извршавали налоге Социјалистичке партије не стоје. Друго, Венс – Овенов план није био почетак сукоба радикала и социјалиста. Треће, радикали су оштро критиковали Савезну и Републичку владу и пре захтева за сменом Владе мр Шаиновића.

Прва озбиљна неслагања јавила су се још на седници Скупштине Србије 24. марта, кад радикали нису хтели да приме републички буџет. “Предлог је тако урађен да га треба одбити због суштинских ствари, због штете коју ће овакав буџет нанети Србији и њеним грађанима, због комотног, готово бахатог односа прсма тешко стеченом динару који се слије у државну касу, због огромног броја расходних ставки које су неименоване, обично крштене као средства за остале потребе” – рекао је шеф посланичке групе Српске радикалне странке Томислав Николић. Он је апострофирао изузетне пензије (“Шта ти људи једу кад су им потребне изузетне пензије?”), финансирање политичких организација (“Са колико ће се средстава финансирати Ругова, Угљанин, Демократска заједница војвођанских Мађара и остали непријатељи Србије?”), посебне накнаде за носиоце партизанске споменице 1941 (“Није људски бацати у исти кош носиоце Албанске споменице, борце за Србију, којих вероватно има мање од десет, са војсковођама из свих офанзива у којима се бежало од Немаца”), разна удружења и конференције, резервне старешине, СУБНОР. Сматрајући да буџет није у складу с програмом Српске радикалне странке, радикали нису гласали, али је буџет усвојен гласовима посланика других странака.

Посланичка група Српске радикалне странке поднела је 20. маја Скупштини Србије захтев да се по хитном поступку усвоји Предлог закона о изменама и допунама Закона о Радио – телевизији. По тој измени, Управни и Надзорни одбор били би састављени сразмерно броју посланика које посланичке групе имају у Скупштини Србије. У образложењу Предлога, радикали су рекли ово: “Упркос чињеници да Устав Републике Србије у члану 46, став 7 обавезује средства јавног обавештавања која се финансирају из јавних прихода да благовремено и непристрасно обавештавају јавност, настављена је пракса пропагандне информације која је сасвим у функцији придобијања јавног мњења за политику коју проводи партија на власти, а тиме је таква информација далеко од сваке објективности на коју грађани Србије имају право”. Захтев да се овај Предлог закона уврсти у дневни ред по хитном поступку, није прошао на седници 25. маја, јер су представници ДЕПОС-а, који су се годинама борили за телевизију свих грађана – гласали против.

На конференцији за штампу 10. јуна, др Шешељ жестоко је критиковао обе Владе. “У погледу економске и социјалне ситуације, Српска радикална странка сматра да је стрпљење нашег народа на измаку. Савезна и Републичка влада много су касниле с предлагањем и провођењем хитних, радикалних социјалних мера, како би у условима блокаде наше земље, у условима фактичког опсадног стања, помогле најугроженијим социјалним слојевима да се ове недаће издрже. Ми сматрамо да су пензионери и радници најугроженије категорије становништва, а да је одмах за њима велики број незапослених и омладина и да владе морају дати одговоре ако желе да опстану. Српска радикална странка ће инсистирати да се све наше владе позову на одговорност пред парламентарним телима за досадашње поступање или непоступање по објективним друштвеним потребама и интересима”. На седници Већа грађана 16. јуна, др Шешељ је рекао и ово: “Прошло је више од стотину дана од избора нове Савезне владе премијера Радоја Контића и време је да се неки рачуни сумирају. По мишљењу Српске радикалне странке, ти рачуни Савезне владе су врло лоши. Њихов основни салдо је не само негативан, него је катастрофално негативан. Ако упоредимо стање у време кад је Влада дошла на ову функцију са данашњим стањем, видећемо да је разлика огромна на штету народа и државе. Постоје објективни разлози наше тешке економске и социјалне ситуације, али постоје и субјективни разлози, које је Влада скривала. Она није довољно учинила да исирави то зло које је наследила. Никада до сада нисмо имали месечну инфлацију од 400 одсто и никада наши пензионери нису гладовали. Данас, међутим, они буквално гладују. Више од милион незапослених такође нема од чега да живи. Радничке плате су бедне, а Влада, као да живимо у најбољим могућим временима, натенане доноси поједине законске пројекте, предлаже ратификацију међународних уговора склопљених још пре пет или десет година и подноси нам пројекте о питањима која би могла да чекају још две или три године. То није одговоран приступ Савезне владе”.

Уочи ванредног заседања Скупштине Србије, на којој је ДЕПОС имао да покрене питање поверења влади мр Шаиновића, др Шешељ објавио је да ће Српска радикална странка оставити и

Републичкој и Савезној влади рок до септембра. “Уколико се до септембра не покажу позитивни ефекти реализације њихових програма, онда ћемо кренути у најрадикалнију меру – на обарање кабинета”.

На седници Скупштине Србије 17. јуна, шеф посланичке групе Српске радикалне странке Томислав Николић поручио је Влади Србије да обезбеди рад, безбедност грађана, социјалну заштиту – посебно бораца и њихових породица, живот свих Срба у једној држави, основне животне намирнице. Да заустави раст цена, изврши власничку трансформацију привреде, запосли јавним радовима оне које издржава – “или ћемо, на жалост, слушати програм неке нове Владе, а тада ће ситуација бити много гора него сада”.

“Посланичка група Српске радикалне странке донела је одлуку да омогући Влади Републике Србије да проведе мере које је предложила заједно са Савезном владом – рекао је Николић. – Ову подршку ограничавамо на 15. септембар 1993. године, што је последњи рок да Влада исправи грешке и приступи спасавању свих становника Србије од претеће етиопске глади, коју могу да нам донесу светски идиоти, потпомогнути нашим несналажењем и неспособношћу. Три месеца је довољно времена да све будуће преговоре са светском заједницом условите скидањем санкција, да се уозбиљите, а да се грађани, на које сви ми морамо да будемо поносни, увере како ћете свима омогућити да под приближно истим условима дочекају опоравак Србије. Ни дана више на то немате права ни ви, ни српски радикали. Остали ионако немају угледа у српском народу”.

На седници Већа грађана 25. јуна, посланичка група Српске радикалне странке гласала је против ребаланса буџета, због чега ребаланс није усвојен. “Посланици Српске радикалне странке сматрају да овакав ребаланс буџета није у интересу народа и државе и да морате да идете на поправни испит, али да нам припремите један озбиљан текст – рекао је др Шешељ. – Али, немојте као прошли пут да говорите: постоји законски основ, морају се финансирати неке организације, нека удружења и неке институције. Имали сте три месеца времена да уклоните те законске основе и законске обавезе. Ако вам то није

било довољно, онда вам сада мора бити три или шест дана, али то морате да урадите. Или, убедите нас да ми нисмо у праву, да сте ви у праву и да наша држава мора имати управо овакав буџет!”

Радикали су 16. јула покушали да оборе нови ребаланс Савезног буџета. Они су условљавали своје гласове траженом сменом генерала. “Наша реална политичка моћ даје нам за право да се мешамо и у избор генерала и без одласка њих четворице ми нећемо прихватити буџет” – рекао је др Шешељ. Шеф посланичке групе Социјалистичке партије Србије Недељко Шиповац реплицирао је да рашчишћавање у армијском врху није у надлежности Савезне скупштине и да је некоректно од радикала да то везују с буџетом, чије усвајање представља национални интерес. Др Шешељ се сложио да је усвајање ребаланса национални интерес, али смењивање Панића још је већи национални интерес. “Хајде – позвао је др Шешељ – да данас спојимо та два национална интереса”. Ребаланс буџета спасили су на крају посланици ДЕПОС-а. “Кад нам је Социјалистичка партија понудила да гласамо за буџет, ми смо прихватили само да бисмо показали Шешељу да не може да ради шта хоће” – признао је један од посланика ДЕПОС-а. Они су сматрали да је у реду да криминалци остану на челу војске, само да би гласали против Српске радикалне странке.

“Позиција Српске радикалне странке је веома тешка” – рекао је др Шешељ на састанку са Светозаром Маровићем, генералним секретаром Демократске партије социјалиста 2. јула у Игалу. – С обзиром на то да је Српска радикална странка опозициона странка, требало би по природи ствари да руши Владу, тражи нове изборе, да изазива парламентарне кризе... Све бисмо ми то радили у неким нормалнијим приликама, али пошто наше прилике нису нормалне, ми морамо много озбиљније свему томе да прилазимо и свој страначки интерес остављамо по страни. Зато у циљу ефикасног функционисања државс треба да будемо спремнији на компромисе него што бисмо то били у некој другој ситуацији”.

2. Злоупотребе генерала Панића

На свесрпској Скупштини 14. маја, др Шешељ је напао начелника Генералштаба Војске Југославије генерал – пуковника Животу Панића због злоупотреба службеног положаја. Не знајући да др Шешељ има поуздан доказе, Панић је реаговао тако да се клео у честитост своју и своје породице, чак је реаговао приватном тужбом. Међутим, Врховни савет одбране СРЈ образовао је 19. маја Државну комисију која би, с одговарајућим стручњацима, проверила веродостојност оптужби на рачун Панића. “Где је седам и по милиона марака које је војска преузела из трезора вуковарске Југобанке и где је 450 аутомобила које је војска запленила на том простору? – питао је др Шешељ. – Одакле Панићу новац за куповину приватног мерцедеса и одакле његовом сину Горану огроман капитал за отварање приватне фирме?”.

Кад ни после два месеца јавности није представљен налаз Државне комисије, др Шешељ је протествовао 8. јула. Он је захтевао смену генерала Панића, генерала Радована Радиновића; генерала Владимира Стојановића, команданта Прве београдске армијске области; генерала Александра Димитријевића, шефа контраобавештајне службе и пуковника Љубодрага Стојадиновића, начелника Службе за информисање Генералштаба Војске Југославије. По речима др Шешеља, сви су се они експонирани са становишта страначких позиција и због тога нису могли остати даље на својим положајима. Ако не би дошло до смене ових официра, др Шешељ је запретио да Српска радикална странка неће гласати за буџет.

Др Шешељ тад није знао да је Државна комисија још 11. јуна поднела извештај Врховном савету одбране. Међутим, он је оглашен државном тајном и Српска радикална странка дошла је у посед документа тек крајем новембра.

Шта је утврдила Државна комисија? Први уговор Прве војне области с фирмом Кентаур Горана Панића склопљен је у време док је генерал Панић био командант Прве војне области. Укупно је закључено шест уговора – о набавци намирница, меда и кромпира (четири уговора) и набавци средстава за одржавање хигијене и папирне конфекције (два уговора). Уговори с фирмом Кентаур прављени су непосредном погодбом, док су сви други уговори о набавкама ишли путем јавног оглашавања. Уместо да се уговори који су прављени с Кентауром потписују директно с произвођачем, они су потписани с трговачком фирмом. Купац је прихватио промену цене пре испоруке робе, неажурно и непотпуно вођење документације, непрецизну динамику испоруке. Због тих пропуста, Војска Југославије претрпела је велику материјалну штету.

Одговорна лица у Војсци Југославије тврдила су да у почетку нису ни знала да је рсч о фирми сина генерала Панића. Кад су то накнадно сазнали, та чиљеница није имала утицаја на коначно одлучивање. Чланови Комисије стекли су утисак да то није тачно. Исплате обавеза према фирми Кентаур имале су сваки приоритет. Војска је плаћала авансно или одмах по пријему фактуре. У случају кеширања, уредно су плаћане камате. Вредност закључених и реализованих послова између Војске Југославије и фирме Кентаур чини у 1992. години 78 одсто, а у 1993. години чак 99 одсто укупног промета фирме. С друге стране, Војска је у 1992. години пословала с три приватне фирме, а у 1993. само с једном. Да би зарадио Горан Панић, раскинути су уговори с војном установом Карађорђево и Пољопривредно– индустријским комбинатом Таково. Међутим, у последње две испоруке меда, лабораторијски је утврђено да квалитет испоручене робе не одговара условима из правилника о квалитету меда. На сву тако остварену зараду, Кентаур није на време пријавио порез. Како је реч о времену хиперинфлације, то је свако закашњење пореза сводило његову стварну вредност на безначајну суму.

Новац преузет из вуковарске експозитуре Југобанке – нестао је. Потпуковник Веселин Шљиванчанин сведочио је да у Вуковару није заплешено 450 аутомобила, него свега 140 и да су они предати органима локалне власти, о чему није постојала никаква документација.

Врховни савет одбране стално је тражио од Комисије разне допуне извештаја. Комисија је стрпљиво проверавала поједине наводе и слала допуне које су изнова утврђивале све неправилности. Нема информација да је Врховни савет одбране на крају усвојио извештај. Крајем лета, Панић је пензионисан. Њему је престала активна војна служба по сили закона, а не због утврђених злоупотреба. Уместо робије, он је на крају још добио захвалницу.

3. Женевски споразум

После пропасти Венс – Овеновог плана, мировни посредник Сајрус Венс повукао се, заменио га је норвешки дипломата Торнвалд Столтенберг. Под утиском краха претходног плана, Овен и Столтенберг начинили су нови предлог мировног споразума који су назвали Женевским споразумом.

У Женеви 30. јула, представници Срба, Хрвата и муслимана у бившој Босни и Херцеговини прихватили су уставне принципе којима би се Босна и Херцеговина трансформисала у унију Републике Српске, Херцег – Босне и Републике Босне. Према том споразуму, Унија Босна и Херцеговина не би имала никаквих оружаних снага, већ само полицију. Постојеће војне формације биле би распуштене под надзором међународних снага. Унијом би руководило трочлано Председништво, које би сваку одлуку донело консензусом. Премијер централне Владе имао би једногодишњи мандат, исто као и министар спољних послова. Спољни послови остали би у домену централне Владе, како би се на тај начин очувао међународни континуитет БиХ.

Српска радикална странка поздравила је став изражен на међународном плану да Босна и Херцеговина није могућа као унитарна држава. “Ми сматрамо – рекао је др Шешељ – да ни стварање босанскохерцеговачке уније три републике није срећно решење, али за садашњу ситуацију представља корак напред. Мислимо да таква држава једноставно не може да опстане, јер

таква држава никада у свету није ни постојала”.

Тих дана, председник САД Вилијем Клинтон вршио је притисак на НАТО да пристане на план ваздушних удара на Републику Српску, како би се, наводно, заштитио Унпрофор, разбила опсада Сарајева и обезбедила проходност коридора за хуманитарну помоћ. НАТО је 3. августа објавио да планира ваздушне нападе на Републику Српску, ако би Срби наставили да држе под опсадом Сарајево и друге

муслиманске енклаве. “Уколико дође до америчког напада – рекао је др Караџић – разговори ће вероватно бити уништени, исто као и мировна конференција. Доћи ће до катастрофе и хаоса и дугог, дугог рата” – додао је. “Српски народ мора бити спреман на напад и мора узвратити свим средствима по циљевима које може да достигне – рекао је др Шешељ. Ако Срби не могу узвратити по америчким циљевима у САД, онда могу по Американцима и њиховим савезницима тамо где су надохват српског оружја. То је изванредна прилика и да се ослободи Сарајево”. Међутим, Срби су повукли артиљерију с Игмана и Бјелашнице и НАТО је привремено одустао.

У Женеви 20. августа, све три стране добиле су предложени пакет мировног плана, с тим да у току наредних десет дана обавесте своју јавност и врате се с готовим ставовима У односу на план Венса и Овена, сада су Срби имали територију на месту где су по Венсу и Овену имали коридор, муслимани су добили излаз на Саву преко српске територије. Муслимани су добили Столац, а Срби Попово поље. У Републици Српској остали би Шамац, Дервеша, део Брода, део Модрич и Брчког. Озрен би, међутим, био изгубљен, јер у близини није било ниједног српског места где би Срби били у већини. Муслимани би добили и пролаз према Горажду.

“Српска радикална странка уопште није задовољна споразумом постигнутим у Женеви – изјавио је др Шешељ на конференцији за штампу 25. августа. – Став Српске радикалне странке одувек је био да разграничење на простору бивше Босне и Херцеговине треба да се постигне на линијама фронта. С друге стране, нама веома тешко пада евентуална предаја неких српских територија у хрватске и муслиманске руке – Купреса, Озрена и неких других простора. Али, Српска радикална странка сматра да је данас таква констелација снага у међународним односима да данашњи интереси српског народа у целини налажу прихватање женевског мировног споразума. Ми предлагемо Народној скупштини Републике Српске да прихвати женевски уговор, уставне принципе, мапе разграничења, статус Сарајева и двојни споразум. Српска радикална странка прихвата споразум, јер сматра да је у интересу српског народа да се што пре постигне мир. Међутим, ми очекујемо минирање од стране САД, тако да верујемо да постоји велики проценат извесности да муслиманска страна споразум неће потписати”.

Др Шешељ је тражио да Скупштина Републике Српске јасно услови прихватање женевског споразума укидањем санкција према СР Југославији. Он је рекао да је против сваког разоружања на простору трију република. “Ми сматрамо – рекао је – да свака држава од ове три које би биле формиране треба да има своју војску”. Др Шешељ је поновио свој став да ће се показати како оваква држава не може функционисати и како ће то бити само прелазна фаза према потпуној подели БиХ.

Скупштина Републике Српске примила је 28. августа женевски мировни план у целости. Хрвати су рекли да ће га примити само ако га прихвате друге две стране. Међутим, муслимани су план у целости одбили.

4. Покушај пуча у Бањалуци

Десетог септембра Бањалука је осванула под блокадом. Делови елитних јединица Првог крајишког корпуса блокирали су важније саобраћајнице, полицијске станице, Дом Војске и саму Команду Првог крајишког корпуса. Разлоге за овај потез Кризни штаб побуњеника потражио је у неефикасној и корумпираној власти, кршењу људских права, процвату криманала и ратног профитерства. Побуњеници су рекли да се не боре за власт, али су тражили смену Владе Републике Српске, распуштање Скупштине, смену градске Владе у Бањалуци и расписивање избора на свим нивоима. По једном нејасном критеријуму, похапшени су бројни Срби.

Српска радикална странка апострофирана је у неким изјавама да су и њени чланови међу прозваним ратним профитерима. С друге стране, захтев побуњеника за изборима протумачен је тако да су сами радикали дигли буну, јер су се они залагали за изборе. Тако је непажљиви посматрач могао разумети да су то радикали били устали против себе самих.

У саопштењу које је др Шешељ дао 14. септембра, Српска радикална странка оценила је гнев народа и војске оправданим, јер су криминал и корупција прешли све границе и захватили многе државне и друштвене структуре. Српска радикална странка сматрала је неопходним да се држава овим проблемом позабави као својим најпречим задатком и казни све кривце, без обзира на положај. По мишљењу радикала, било је ван сваке сумње да је већина младих официра и војника изашла с часним намерама. Они су, међутим, постали жртве манипулација кругова који покушавају

да скрше ратне напоре српског народа. Српска радикална странка имала је податке да су иза свега стајали Савез комуниста – Покрет за Југославију, шеф контраобавештајне службе Војске Југославије Александар Димитријевић и група социјалиста предвођена Радмилом Богдановићем. Њихови главни извршиоци у Републици Српској били су пуковници војне службе безбедности Здравко Толимир и Љубиша Беара. Њихов је циљ, по оцени Српске радикалне странке, био да се др Караџић обори или бар ослабе његове позиције пред нову рунду мировних преговора у Женеви, како би муслиманима дао нове уступке. Такође, циљ акције био је и слабљење одбране Српске Војске Крајине пред новом офанзивом Хрвата.

Зато је Српска радикална странка позвала официре и војнике да одмах деблокирају Бањалуку и врате се на своје борбене положаје, што су они учинили 17. септембра. Од власти Републике Српске затражено је да амнестирају све учеснике буне. Српска радикална странка тражила је да се одмах уклони свако деловање Савеза комуниста – Покрета за Југославију и смене официри повезани с Димитријевићем. “Они су створили све услове да дође до грађанског рата који би се из Бањалуке проширио на целу Републику Српску – изјавио је Томислав Николић. – Таква Република Српска више не би била прави заступник српског народа на преговорима, могла би даље бити уцењивана и ко зна шта би јој све могло бити наметнуто у наставку преговора”.

Шира јавност углавном је разумела да је предлогом радикала да се смени мр Шаиновић означен крај сваке сарадње радикала и социјалиста. У стварности, та сарадња, која је слабо функционисала још од сукоба око Венс – Овеновог плана, окончана је бањалучком буном. Предлог за смену Владе Србије и догађаји који ће потом уследити, само су епилог бањалучке афере.

5. Саобраћајни удес др Шешеља

Седамнаестог септембра, др Шешељ је имао необичан саобраћајни удес. У службеном аутомобилу Савезне скупштине он се левом траком кретао Улицом кнеза Милоша из правца Мостарске петље према центру града. Из десне траке одједном је пред њега скренуо полицијски аутомобил са цивилним таблицама. Обично је реакција возача у таквим ситуацијама да скрене десно. Али, у десној траци био је други аутомобил који се приближавао великом брзином. Да је возач др Шешеља скренуо удесно, тај аутомобил однео би десну страну кола, где је управо седео др Шешељ. Међутим, скупштински возач показао је велику прибраност. Он је укочио, полицијско возило је ударило у његово возило спреда и др Шешељ је задобио само малу озледу од ударца главом у кров аутомобила.

У службеном извештају пређутана је чињеница да полицијско возило није смело скренути улево, јер је скретање улево забрањено. Дата је формулација да је возач полицијског аутомобила неопрезно скренуо улево, услед чега је дошло до судара. Српска радикална странка дошла је до овог документа с великим напором, што је све дало доста повода за сваку сумњу. Такве саобраћајне несреће полиција примењује код ликвидација. Да ли је овај удес имао какве везе са бањалучким догађајима или не, то се никада није сазнало.

6. Ситуација у Републици Српској Крајини

Према договору Срба и Хрвата, Република Хрватска могла је користити аеродром у Задру и понтонски мост преко масленичког канала ако би до 31. јула 1993. повукла своје трупе с окупираних делова Републике Српске Крајине. Кад Хрватска не само да није повукла војску него је још била напала на село Отишић, артиљерија Републике Српске Крајине отворила је ватру по мосту. Уз посредовање Унпрофора, рок за повлачење Хрвата померен је на 3. август.

Међутим, Хрватска је поново напала 9. септембра. До темеља је уништено осам села у Медачком џепу и убијено 86 људи. Унпрофор је штитио становништво Републике Српске Крајине тако што је хрватске упаде марљиво бележио и редовно слао извештаје Уједињеним нацијама.

“Српска радикална странка најжешће протестује што Савезна Република Југославија буквално ништа није учинила на одбрани српског народа Републике Српске Крајине у време најновије хрватске агресије – изјавио је др Шешељ на конференцији за штампу 16. септембра. – Уколико се хрватска агресија настави, уколико се трупе ургентно не повуку из заузетих српских села. Српска радикална странка спремна је да велики број својих добровољаца у најкраћем могућем року пребаци на подручје Републике Српске Крајине”. Међутим, пошто су Срби запретили ракетама, хрватска војска повукла се 17. септембра.

Четвртог октобра, Савет безбедности усвојио је резолуцију којом се укидање санкција СР Југославији директно везује за политичко решење односа између Републике Српске Крајине и Хрватске. Др Шешељ изјавио је на конференцији за штампу 7. октобра да Српска радикална странка нимало није изненађена најновијом резолуцијом УН. “Пошто западне силе воде континуирану политику подршке Хрватима и свим другим српским непријатељима и пошто су крајње пристрасне

у текућој југословенској кризи, оне ће све покушати да би присиле Републику Српску Крајину да уђе у састав Хрватске уколико се ми Срби благовремено и ефикасно не супротставимо. Прави одговор српског народа на таква настојања западних сила треба да буде благовремен. А ми га видимо, пре свега, у проглашењу уједињења Републике Српске и Републике Српске Крајине и стварању Западне Србије, која би се у перспективи укључила у једну јединствену српску државу”.

Првог новембра, Туђман је понудио Србима локалну аутономију. Срби су одбили. “За Србе нема више живота ни у каквој хрватској држави – рекао је др Шешељ на конференцији за штампу 4. новембра. – Срби су створили Републику Српску Крајину и она може да преговара само о добросуседству и дефинитивном разграничењу с Хрватском”.

Крајем новембра, делегације Хрватске и Републике Српске Крајине водиле су тајне преговоре у околини Београда, али без успеха.

7. Радикалска влада у сенци

Уочи подношења захтева за смену Владе мр Шаиновића, Српска радикална странка објавила је плаћеним огласима у најважнијим дневним гласилима формирање “Владе у сенци”. У парламентарним државама развијене демократије “Влада у сенци” је уобичајена појава. Чак и ако формално нема “Владу”, свака озбиљна странка у опозицији има своје “министре” за одређене ресоре, такозване говорнике, који прате рад појединих министарстава и износе своје ставовс у складу са програмима својих странака. Такав рад доприноси бољој информисаности бирача и, у зависности од афинитета бирача према одређеним областима јавног живота, олакшава им опредељење.

Шта је Српска радикална странка хтела овим именовањем Владе у сенци? Најпре, хтела је да покаже да има далеко способније људе него што их има актуелна Влада Социјалистичке партије. Какве је људе имао мр Шаиновић. то у ствари и није било нарочито тешко; радикали су, међутим, уз неколико очигледних промашаја, изашли са десетак недовољно познатих, али веома јаким имена. Кад после неколико дана Томислав Николић поднесе предлог да се смени Мр Шаиновић, па кад јавност пита – Добро, а кога бисте довели ако смените Шаиновића? – Српска радикална странка имала је спреман одговор.

Председник Владе у сенци требало је да буде Томислав Николић, шеф посланичке групе Српске радикалне странке у Народној скупштини Републике Србије. За потпредседнике Владе у сенци предложени су др Боровоје Костић и Маја Гојковић, савезни посланици у Већу грађана Савезне скупштине. Министарски ресори били су овако подељени: унутрашњи послови – Драган Тодоровић, потпредседник Скупштине Србије (заменик Ратко Марчетић, посланик у Већу грађана); правда – Јован Гламочанин, посланик у Већу грађана (заменик Милован Константиновић, народни посланик у Скупштини Србије); пољопривреда – др Радомир Поповић, народни посланик у Скупштини Србије (заменик др Ђорђе Николић, посланик у Већу грађана); индустрија – Милорад Мирчић, председник Скупштине Новог Сада и посланик у Скупштини Србије (заменик Миодраг Станковић); саобраћај и везе – Чедомир Васиљевић, посланик у Већу грађана (заменик Драган Цветиновић); урбанизам, стамбене и комуналне делатности – Слободан Јовић, народни посланик у Скупштини Србије (заменик Срђо Комазец); трговина и туризам – Милан Драгишић, народни посланик у Скупштини Србије (заменик мр Богољуб Марковић); рад, социјална и борачка питања – Зоран Красић, посланик у Већу грађана (заменик Зоран Лакић); наука и технологија – др Станко Студен (заменик др Милан Минчић); просвета – др Милан Бачевић, посланик у Већу грађана (заменик Миодраг Панић), култура – проф. др Милорад Јеврић, посланик у Већу грађана (заменик Дарко Ђирић); здравље – Бранислав Блажић, посланик у Већу грађана (заменик Здравко Спремо, посланик у Већу грађана); екологија – др Рада Вујачић – Трајковић, посланик у Већу грађана (заменик Станислав Момчиловић); омладина и спорт – Бранислав Вакић, народни посланик у Скупштини Србије и савезни посланик у Већу република (заменик Филип Стојановић); везе са Србима изван Србије – Мирко Вујичић, народни посланик у Скупштини Србије (заменик Зоран Суботић); вере – Зоран Тешовић, посланик у Већу грађана (заменик Ненад Станковић); енергетика и рударство – Лазар Марјански, народни посланик у Скупштини Србије (заменик Љубомир Краговић, народни посланик у Скупштини Србије); информисање – Милорад Црњанин, посланик у Већу грађана (заменик Елвира Фекете – Влаович – Ковачев) и финансије – Јоргованка Табаковић, народни посланик у Скупштини Србије (заменик Милован Радовановић, народни посланик у Скупштини Србије). Један министарски ресор без портфеља припао је Александру Стефановићу, народном посланику у Скупштини Србије и посланику у Већу република Савезне скупштине. Секретар за законодавство имао је да буде Никола Динић, народни посланик у Скупштини Србије, а његов заменик Слободан Пантелић.

Именовање радикалске Владе у сенци изазвало је огроман утисак и код власти и код

опозиције. Власт је остала збуњена, док је опозиција показала жал што се тога сама није сетила пре радикала. Онда су се противници радикала окомили на личност председника Владе у сенци, да је неспособан и да нема ауторитета. Две недеље касније, он је сам стао пред стотину посланика Социјалистичке партије Србије да брани свој предлог за смену Владе и показао да је спремнији од свих њих стотину.

8. Рушење Владе мр Николе Шаиновића

Током лета, Томислав Николић је у миру брусио свој експозе о Влади мр Шаиновића. Био је написао двадесет четири странице. Др Шешељ је тражио педесет. Николић је инсистирао да се предлог за изгласавање неповерења пошаље одмах уочи јесењег заседања. Др Шешељ је проценио да је још рано и да ваља сачекати још неко време. Николић више није имао стрпљења и др Шешељ је пустио.

Предлог за изгласавање неповерења Влади Србије Томислав Николић поднео је 27. септембра. У образложењу предлога Николић је рекао ово: у Србији су на власти корумпирани политичари, финансијска мафија, ратни профитери, преваранти, лажни патриоти, пљачкаши, харачлије. У Србији свако може да убије војника на спавању, а милиционера као на стрелишту. Сељаци су преварени, резерве хране нису обезбеђене, производња је уништена, форсира се и плаћа нерад, тргује примарном емисијом. У Србији је педесет одсто дневна инфлација, наместо обећане месечне. Србе дели граница на Дрини.

“Омогућили смо Влади – писао је Николић – да проведе свој програм у парламентарном миру, од фебруара до данас. Таква, политички стабилна Србија, била је успешан заштитник и заступник српског народа на најважнијим иреговорима до сада. То је била цена за коначно решење. Радикали су платили ту цену – осам дугих месеци смо, заједно са најширим слојевима становиштва, подносили негативне, скоро понижавајуће ефекте програма и мера неспособне Владе”.

Предлог за смену једне такве неспособне Владе сам по себи није могао изненадити; сами радикали били су га, уосталом, најавили још у јуну. Зато је образложење одјекнуло попут бомбе: зар је Николићу било потребно осам месеци да разуме како је “Социјалистичка партија пред изборе патриотска до национализма, а у стварности непријатска док не загусти”, да је то странка “која нема јасну концепцију и обележја, коју су финансирани и они који су опљачкали грађане” – како је сам написао у образложењу? У пракси, то је Николић хтео да упозори социјалисте да за напуштање државотворне идеје не могу добити подршку радикала. Цена о којој је Николић говорио у образложењу, то је цена решења српског питања. Ако је Социјалистичка партија напустила идеју српске државе, тако висока цена није се више имала зашто плаћати. Кад се у Скупштини отворила расправа, Николић је у кулоарима овако објашњавао посланицима СПС: “Признајте Републику Српску и ми ћемо еовући предлог”.

“Ми смо о свему томе трезвено и рационално размишљали на време – рекао је у једном интервјуу др Шешељ. – Нисмо себи дозволили да им спречимо усвајање неког законског пројекта, па да кажу: “Нису успеле наше мере, јер нисмо имали законе”. Ми смо им дали све што су замислили, да се покаже да њихова концепција у суштини не ваља.”

Подношењем предлога за изгласавање неповерења мањинској влади Николе Шаиновића, у Србији је отворена прва парламентарна криза после Другог светског рата. Др Шешељ лаконски ју је оценио следећим речима: “Уноси се нова динамика у скупштински рад”.

9. Оптужбе Социјалистичке партије

Место да се нагоде с радикалима и спасу Владу, социјалисти су пошли другим путем. Они су рачунали овако. За смену Владе радикалима је у Скупштини потребна квалификована већина. Они је не могу добити ако им не приђе ДЕПОС. Треба, дакле, одвојити ДЕПОС од радикала. Чинило се да се би Социјалистичка партија у томе могла лако успети. У сталним програмским лутањима Српски покрет обнове био се погубио и сада су њихову политику држали још само напади на радикале. Док је уз себе имала Српску радикалну странку, Социјалистичка партија на Драшковићеве оптужбе није давала пет пара. Кад су изгубили радикале, социјалисти су пришли Драшковићу.

Изјава за јавност, којом је Социјалистичка партија 28. септембра повела хајку на др Шешеља, била је срочена тако да ју је могао примити сваки од Драшковићевих присталица. “Његова осиноност и криминално насиље... са својом приватном четвртином посланика – поданика... коју је добио тако што је обмануо грађане дајући подршку руководству Србије... Шешељева политика је на супротној страни од интереса српског народа и интереса свих грађана Србије... У свом политичком понашању Војислав Шешељ изражава крајње примитивни шовинизам... доприноси изолацији Србије од света... отежава њене напоре на успостављању мира.. трује односе српског народа с другим народима... подстиче ратнохушкачку атмосферу у Србији и СРЈ... изазива и ствара мржњу и

сукоб према грађанима несрпске националности и обрнуто... штети угледу СПС... Друштво за које се он залаже је сулуда комбинација феудалне аутархичности и ратног комунизма... Србија неће своју судбину препустити криминалцима и ратним профитерима којс пропагира и помаже Шешељева странка... Они желе да скину са себе сопствену одговорност за криминал... СПС ће се залагати да се Шешељеви ратни злочини установе и изложе суду јавности... Он је сарајевски политикант... Он је оличење насиља и примитивизма коме се мора стати на пут"... итд. На крају, социјалисти су у борбу "против зла које персонализује Шешељ" позвали "све демократске снаге и све поштене људе Србије".

"Демократске снаге" – то је тад био Српски покрет обнове. Иста она странка која је "својим политичким активностима грубо злоупотребила уставну слободу политичког организовања и деловања" (3. јун), кроз свега четири месеца израсла је у "демократску снагу", док су "патриотске снаге" преко ноћи постале "криминалци и ратни профитери". На конференцији за штампу 28. септембра, портпарол Социјалистичке партије Ивица Дачић имао је проблема да то објасни новинарима. На питање откуд оптужбе за ратне злочине ако за њих нема доказа, Дачић се надурео као какво дете. "И у иницијативи радикала – одбрусио је – стоји да ће неким судити историја, а неком суд". У изјави за јавност Социјалистичке партије, која је том приликом подељена новинарима, било је много тога што је говорило о самој Социјалистичкој партији. Оптужујући радикале, социјалисти нису разумели да су, у ствари, оптужили сами себе.

10. Распуштање Скупштине

Изјава за јавност Социјалистичке партије, то је речник Драшковића и његових људи. У првој изјави, то је потврдио и сам СПО: "У свему ономе што је СПС данас рекао на рачун Војислава Шешеља, на време је и пре свих упозорио Вук Драшковић". У одсуству самог Драшковића, потпредседник Српског покрета обнове Радомир Урошевић потврдио је да се у сукобу социјалиста и радикала "СПО неће мешати и стати ни на чију страну".

Да би подстакао Драшковића да се не предомисли, режим му је почетком октобра заказао суђење за дело које није обухваћено аболацијом, а за које је најблажа санкција пет година робије. Четвртог октобра Српски покрет обнове објавио је да ће Драшковића бранити две стотине адвоката. Сутрадан, портпарол Социјалистичке партије Ивица Дачић изјавио је да Вуку Драшковићу не треба судити. "Кривично дело због којег је заказано суђење не би требало да се третира одвојено од главног дела за које је дата аболација" – изјавио је Дачић. Он је додао да то не значи сугестију владајуће партије независном судству. Колико то није била сугестија независном судству, то се видело одмах: кад Драшковић није попустио у ставу да неће рушити Шаиновића, јавни тужилац одустао је од оптужбе.

Расправа о поверењу Влади почела је седмог октобра једноипочасовним уводним експозеом Томислава Николића. У једном историјском говору он је управо "сахранио" Владу мр Шаиновића. "Укопа нас Тома гробар" – коментарисао је један посланик социјалиста у ходнику. Већ првог дана расправе, видело се да социјалисти немају контрааргумента: кад нису имали ништа паметније, они су узели да се заклањају иза Милошевића.

Томислав Николић позвао је посланике опозиционих странака да покажу да су права опозиција и гласају против Владе. Милан Миковић, шеф Посланичке групе Српског покрета обнове, поновио је да СПО неће прићи радикалима, те да посланици СПО неће ни присуствовати седници док траје расправа. Тад се десио обрт који је све променио. Књижевник Младен Марков, посланик Српског покрета обнове, изашао је за говорницу и рекао да он неће да плаћа цену аболације. Он ће – рекао је – остати на седници и учинити оно што је његова света дужност – гласаће против Владе. То је унело раздор у редове Српског покрета обнове. Чланство, које је невољно било примило одлуку о апстиненцији, сад се узбунило: Марков је у праву! Драшковић је покушао да смири ситуацију апелом да је борба против фашизма важнија од "раздора у кући", како је називао предлог радикала за смену социјалистичке Владе. Чланство ту борбу није разумело. Оно је хтело борбу против комунизма и то одмах. Врх Српског покрета обнове нашао се на великим мукама.

За то време, радикали су продужавали расправу да би Српском покрету обнове дали времена да се пресабере. Драшковић је грозничаво тражио решење. Кад се 14. октобра сазнало се да је полиција претукла једну глумицу док је чекала у реду за намирнице, Српски покрет обнове се преломио. Његови посланици изашли су за говорницу и рекли: или оставка министра полиције Соколовића или ће СПО гласати против целе Владе. Милошевић није прихватио да жртвује Соколовића. Међутим, једна ствар забринула га је можда и више од пада Владе, а то је да би Влада могла и да опстане... Наиме, радикали су пред јесење скупштинско заседање поднели још два предлога која су имала да иду по хитном поступку, а за које је могло бити сигурно да ће их остатак опозиције прихватити. У првом предлогу, радикали су тражили укидање таксе за претплату. У

другом, они су поновили свој предлог из маја да се Управни одбор Радио Телевизије Србије конституише у сразмери заступљености странака у Скупштини Србије. Све посланичке групе ДЕПОС-а гласале су да ови предлози уђу у дневни ред. Тиме би социјалисти у Телевизији изгубили управу.

Милошевић то није смео да дозволи. На “образложен предлог” падајуће Владе, он је 20. октобра пред телевизијским камерама потписао један акт, одлучно залупио корице и објавио да је Скупштина распуштена. Председник Скупштине Зоран Аранђеловић расписао је изборе за 19. децембар.

“Ово је политички скандал – изјавио је др Шешељ пошто је вест о распуштању Скупштине Србије изазвала прекид седнице Већа грађана. – Председник Србије прекршио је Устав јер не може распустити парламент док он расправља о поверењу Влади. Тек када се расправа оконча и утврди да се не може формирати Влада, могла би се распустити Скупштина. Ово је незапамћен преседан”.

Др Шешељ наметнуо је том приликом једно уставноправно питање које није било лако разјаснити. Наиме, у Уставу Србије не стоји изричито да се Скупштина не може распустити док траје расправа о поверењу Влади, како, иначе, предвиђа Устав СРЈ за Савезну владу и Савезну скупштину. Др Шешељ сматрао је да у недостатку одговарајуће уставне регулативе у Уставу Србије важи она из Устава СРЈ. Међутим, у Србији није била правна пракса да се савезни и републички уставни међусобно допуњују, у Србији је обичај да се савезни Устав разуме као устав друге државе. То су стања у којима је имао да реагује Уставни суд, али у Србији Уставни суд није самосталан у одлучивању, у Србији је стварни Уставни суд сам Милошевић.

У пракси, Милошевић је морао да дозволи пад Владе. Он је онда могао поново понудити мандат Социјалистичкој партији. Ако Социјалистичка партија не би успела да састави Владу која би у Скупштини добила већину, он је мандат морао понудити радикалима. Ако ни радикали не би успели да саставе Владу, тад је Милошевић могао позвати на консултације друге шефове парламентарних група, па ако ни од њих не би добио уверавања да је у таквом распореду снага могуће саставити Владу, онда је имао распустити Скупштину. У пракси, највероватније је да би се тако и догодило. Али овако, над Милошевићевим потезом остала је да лебди једна сенка аутократског понашања којим је, уосталом, обележена цела његова дуга владавина.

11. Хапшења радикала

Пошто је распустио Скупштину, Милошевић је узео да хапси радикале. Одједном, телевизија и штампа дале су на сав глас да је ухапшен тај и тај радикал и да је код њега нађен арсенал оружја. Онда су давали снимак тог оружја, исти онај што је пуштан кад би ишла вест да је на Косову и Метохији ухваћена каква терористичка група. Полиција је хапсила дању, јавно, уз сву помпу, а пуштала ноћу, тајно, да нико не зна. Јер, полиција је ишла код радикалских добровољаца за које је знала да имају оружје јер им га је сама давала, а увек уз реверс. То је било махом у пограничним местима према Хрватској, где је полиција уочи рата сама наоружавала становништво. Као радикали, хапшени су чак и људи који то уопште нису били. Један радикал ухапшен је и одузето му је неколико тона шећера и детерџента, а он је био издао своје складиште неком трговцу и роба уопште није била његова... Све је то имало за циљ да застраши бираче пред изборе. Било је знакова да је режим чак тражио претекст за забрану Српске радикалне странке.

Тад је реаговао др Шешељ. Кад је хапшење радикала узело маха, он је решио да Милошевићу пошаље једну поруку упозорења. Пред камерама Телевизије Политика, он је 6. новембра узео да испитује свог главног оперативца, шефа радикалског Ратног штаба и организатора добровољаца Љубишу Петковића, потпредседника распуштене Скупштине, о његовим везама са полицијом у Србији. У почетку, Петковић признаје да користи аутомобил који је јула 1992. добио од МУП-а Србије, те да је то било по наређењу начелника управе СДБ-а, по чијем је налогу добио и четворособни стан. Др Шешељ затим пита Петковића кога све познаје у полицији; ређају се разна крупна имена и прилике у којима је до познанства дошло. За извесног Френкија Петковић каже да га је упознао на ратишту, негде у Славонији и онда прецизно декламује оно што др Шешељ заправо жели да чује: да је Френки, као и вероватно већи број припадника МУП-а, заједно с армијом и добровољцима учествовао у ослобађању српских територија и организацији отпора усташком геноциду над српским народом. Кад Петковић сам не може да се присети, тад му помаже др Шешељ – он сугерише да је оружје за за одбрану Борова Села дала полиција, те да је заменик министра Стојичић поклатио др Шешељу један пиштољ тетејац баш у Ердуту, где је био камп за добровољце... и тад Петковић почиње да разуме о чему је реч и одбија да је предаја пиштоља, којој је био присутан, учињена у Ердуту. Тад је др Шешељ прекинуо испитивање.

Шта је, у ствари, хтео др Шешељ? У првом часу учинило се да он жели да раскринка Петковићеву сарадњу с полицијом и сугерише како Петковић носи део одговорности за хапшења

радикалских добровољаца, ако већ у њима сам не учествује. Како је разговор одмицао, тако је публика имала утисак да др Шешељ зна барем колико и Петковић, ако не и више од њега. Најзад, какву би сврху имало јавно признање једне странке да њен угледан члан сарађује с МУП-ом? Свака странка која држи до себе хтела би да то сакрије. Зашто др Шешељ потенцира једну такву ствар, па још пред ТВ-камерама?

Он је на уму имао нешто друго. Представа с Петковићем није била намењена ни Петковићу, ни странци, ни публици – она је била намењена Слободану Милошевићу. Порука је била упозорење: све што смо радили, радили смо заједно. Зато, остави моје људе на миру. Могао бих да кажем све што знам – а знам много. И збиља, хапшења су престала, сви ухапшени пуштени су, а клеветање радикала настављено је по другим линијама.

12. Превремени парламентарни избори 1993. године

Кад су расписани избори, радикали су се нашли на мукама. Телевизија их је расецала на комадиће, Социјалистичка партија готово да је претила сваком ко би гласао за радикале, а новца за предизборну кампању није било довољно. Митинге, увек најјефтинији начин промоције, радикали нису смели да држе: имали су информације да би им режим могао подметнути какав озбиљан инцидент. Тад се др Шешељ досетио. Он је напустио дотадашње методе и сасвим се окренуо локалним радио – станицама. Обишао их је све, од Суботице до Драгаша, одговарао на питања, полемисао, показивао ону своју сигурност која му је доносила бираче. Он је чувао Милошевића све док није узео да хапси радикале, а тад је ударио по њему.

Један радикалски противник, овако је у својој књизи писао о тој кампањи др Шешеља. “Оно мало обавезних термина на државној телевизији одлично је искористио. Показало се да има инстинкт медијске звери. Он говори без комуникацијских шумова. Његова порука је јасна, примерена гласачком телу и недвосмислена у ефекту. Кампању је одлучила медијска агресивност у последњих десет дана, кад је самлео свог највећег противника, кога је држава пројектовала да покупи његове гласове. Шешељ је на телевизији извадио неки папир и прочитао га и Арканових седам милиона марака за кампању расуло се као новогодишње конфете. Шта год да је писало на том папиру, ефекат је био максималан. Чак ни један Жак Сегела не би могао нешто паметније да смисли. Шешељ је чист медијски геније”.

Радикали су ишли на изборе с паролом “Ми знамо како”. Они су у први план ставили социјална и економска питања. У политичким питањима, радикали су инсистирали на криминалу режима. Опозиционе странке нису се међу собом нападале. По први пут после 1990. године, Србија је видела др Шешеља и Драшковића заједно у завршној сесији предизборне кампање, како дискретно држе леђа један другом. После много неверице, Драшковић је са симпатијама примио одвајање др Шешеља од Милошевића, др Шешељ хвалио је Драшковићеву реченицу “Србија од Неготина до Книна”. Показала се и нада да би опозиција могла понешто и заједно урадити, бар тамо где се не разилази по националном питању.

Највише гласова на изборима 1993. године добила је Социјалистичка партија – чак 1 576 287, што јој је донело 123 посланичка мандата. ДЕПОС је имао 715 564 гласова, што му је донело 45 мандата (од тога је Српски покрет обнове задржао 37, Нова демократија узела је 6, Грађански савез Србије 2 мандата), Демократска странка добила је 497 582 гласа и 29 мандата и Демократска странка Србије 218 056 гласова и 7 мандата. Партије националних мањина добиле су укупно 7 мандата: 5 је припало Демократској заједници војвођанских Мађара (112 456 гласова), а 2 Коалицији Партије за демократско деловање и Демократске партије Албанаца (29 342 гласа). Упркос једном озбиљном медијском пресингу Социјалистичке партије на Српску радикалну странку, радикали су добили 595 467 гласова, односно 39 мандата. Имајући у виду околности у којима је поверење странци пружио готово шест стотина хиљада бирача, странка је на изборима прошла добро.

Међутим, др Шешељ је изборне резултате оценио поражавајућим. Као главне разлоге пораза, др Шешељ апострофирао је следеће. На изборима 1992. године, радикали су добили више од тринаест посланичких места прерасподелом гласова странака које нису биле прошле цензус. На изборима 1993, таквих гласова било је готово двоструко мање. Друго, радикали су доста гласова изгубили нападом на Милошевића. “У протекле три године наша тактика била је нападати социјалисте, а оставити по страни Милошевића, знајући колика је његова популарност у народу – објашњавао је др Шешељ. – Ми бисмо и ове године задржали исту тактику да Милошевић није почео да хапси наше чланове. Чим је почео с хапшењем, ми више нисмо смели чекати, морали смо га гађати у чело. То нам је сигурно однело један број гласова. Јер, постоји много људи у овој земљи којима је јасно да је Социјалистичка партија склона криминалу и да је неспособна, да је главни кривац за овакву економску ситуацију. Али, код њих преовлађује један ирационални фактор, они

сви имају огромне симпатије за Милошевића и поверење у њега. Због тога су и овог пута гласали за социјалисте. То су објективни моменти који су утицали на слабије резултате Српске радикалне странке”. “Ми ћемо из тог пораза извући поуке, а најуже руководство странке, Извршни одбор и председник странке, прихватају сопствену одговорност што је дошло до пораза – рекао је др Шешељ на конференцији за штампу 23. децембра. – Ми ћемо на првој седници Главног одбора понудити своје оставке”.

На седници 25. децембра Главни одбор Српске радикалне странке извршио је анализу изборних резултата. Оцењено је да је странка, имајући у виду околности у којима је изашла на изборе, постигла добар резултат. Оставку др Шешеља и Извршног одбора, Главни одбор странке није прихватио.

13. Општи избори у Републици Српској Крајини

У Републици Српској Крајини одржани су 12. децембра општи избори. У 28 изборних јединица, 317 хиљада бирача гласало је за одборнике у општинским скупштинама, народне посланике у парламенту Републике Српске Крајине и председника Републике.

На изборима за Скупштину Републике Српске Крајине, од укупно 84 посланичка мандата Српска демократска странка освојила је тридесет, српски радикали добили су шеснаест. Српска радикална странка оценила је изборе успешним. У саопштењу за јавност радикали су рекли да је “изборима доказано читавој светској јавности да је Република Српска Крајина самостална држава с демократски опредељеним грађанима, који су у стању да себи изаберу руководство и легитимне представнике који ће их заступати у међународним односима и преговорима”.

“Први пут, након много деценија, у једној српској земљи српски радикали су ушли у власт – рекао је председник Српске радикалне странке за Републику Српску Крајину Раде Лесковац. – На простору Републике Српске Крајине, који заузима преко петнаест хиљада квадратних километара, ми смо добили власт у девет општина. Од Белог Манастира, Вуковара, Мирковаца, Даља, Тење, Грачаца, Лапца, Коренице, Псуња, Вргин – моста, Двора на Уни, Глине, Петриње, Костајнице, Плашког, Удбине, Западне Славоније – све су то простори где су српски радикали активно деловали. Резултати су показали да народ у нас има поверење, да нам верује и од нас очекује оно што смо му у предизборној кампањи обећали”. Посебно поверење радикали су добили тиме што је за председника Народне скупштине Републике Српске Крајине изабран посланик Српске радикалне странке Бранко Војница.

На изборима за председника Републике Српске Крајине кандидат српских радикала Раде Лесковац освојио је треће место, иза др Милана Бабића и Милана Мартића, а испред Горана Хаџића, Јована Опачића, Ранка Бакића и Драгана Вигњевића. Др Бабић је победио у првом кругу са 51,5 одсто гласова. Радикали, који су све време ратовали против Хаџића због његових злоупотреба у Републици Српској Крајини, топло су примили избор др Бабића за председника. Др Шешељ му је упутио честитку. “Поштовани господине Бабићу, најискреније Вам честитам избор за председника Републике Српске Крајине. Ваш усаех на првим демократским изборима на ову, најодговорнију дужност у Републици Српској Крајини обећава да ће убудуће о судбини Републике Српске Крајине одлучивати праве патриоте, било да се ради о одбрани на бојном пољу или у међународним преговорима. Верујем да ћете исто тако допринети даљем развоју демократије у Републици Српској Крајини, а посебно да ћете дати велики допринос уједињењу свих српских земаља”.

Међутим, тад је прорадила машинерија Социјалистичке партије Србије. Кад њен кандидат Милан Мартић и поред невиђене медијске кампање није успео, рђжим у Србији испословао је понављање гласања у неким изборним јединицама. “Српски радикали су категорички прогив свих оних који покушавају да пониште изборе у Републици Српској Крајини – рекао је др Шешел на конференцији за штампу 16. децембра. – За поништавање избора нема никаквих разлога, а тамо где и постоје неки аргументи, поништавање избора условљено је понашањем Милана Мартића и његових људи. Тамо где су они мешетарили долази до несагласности у броју гласачких листића и људи који су изашли на гласање. Уосталом, кад се министар унутрашњих послова жали на регуларност избора, онда то највише говори о том министру и његовом министарству”.

После жестоког притиска, поновљено гласање свело је укупан број гласова др Бабића на испод 50 одсто. Мартић је успео да се домогне другог круга. Пред други круг, радикали су подржали др Бабића. “Српска радикална странка – рекао је др Шешељ на конференцији за штампу 30. децембра – позива грађане Републике Српске Крајине да на поновљеним изборима 23. јануара гласају за др Милана Бабића, који је у овом избориом циклусу једини аутентични представник интереса српског народа Српске Крајине и на тај начин спрече Слободана Милошевића да наметне на чело Крајине свог вазала Милана Мартића, који би му после служио да лакше тргује српским територијама”. Било је разумљиво да др Бабић са 49 одсто већ освојених гласова и још десетак одсто гласова

српских радикала убедљиво победи на председничким изборима у Републици Српској Крајини. На волшебан начин, међутим, победио је Мартић.

Челници Српске радикалне странке држали су 16. фебруара трибину у Белом Манастиру. У Барањи, радикали су на изборима имали изванредан успех: од осам посланика, они су добили седам, с тим да је и осми, кандидат групе грађана, био наклоњен радикалској опцији. Народ је изванредно примио све говорнике, др Шешељ доживео је чак овације. Најбоља реакција била је на најављену борбу против криминала, за коју су радикали рекли да ће је најпре провести у Барањи и Славонији. Народ Барање гласањем на изборима показао је да му је доста синдрома лопова на власти, који се очигледно био пренео из Србије у све друге српске земље.

14. Српска радикална странка у Републици Српској

У Бањалуци, марта 1993, одржана је Скупштина Српске радикалне странке за Републику Српску. На Скупштини програмски је ближе дефинисана политика српских радикала у Републици Српској, усвојен иновирани Статут и изабрани органи управљања.

Програмско опредељење српских радикала у Републици Српској било је и остало везано за принцип да већина српског народа са већином српских етничких и историјских територија мора чинити јединствану српску државу. Српска радикална странка признала је легитимитет Српске демократске странке и дала јој подршку у државотворним напорима. Али, српски радикали јавно су изrekli и низ критика на рачун режима. “Морају се храбрије и одлучније градити држава и њене установе – оценио је др Никола Поплашен. – Уз уважавање свих околности и става наше браће с других српских простора, одлуке се морају доносити самостално и одговорно. Били смо и као странка и као људи изненађени прихватањем Венс – Овеновог плана као пројектованог српског пораза у миру. Нарочито нас је изненадило да је тај план пропасти прихваћен и од неких водећих људи у Републици Српској, па и од неких, да ли случајно, војних јединица у Војсци Републике Српске. Стање у Војсци и Министарству унутрашњих послова је такво да се не може без резерве тврдити да увек раде и делују у интересу српског народа и државе Републике Српске. Командна места и командна палица Војске Републике Српске пречесто су лоцирана на Дедињу и имају бољшевичко – комунистички предзнак. Понекад се питамо да ли је Министарство унутрашњих послова Републике Српске носилац спречавања криминала или то део Министарства унутрашњих послова, заједно са себи сличним с друге стране Дрине, ради на организовању и прикривању криминалних радњи. Велики број лопова, дезертера и шпекуланата слободно шета и мешетари по српским и европским земљама. Држава је врло мало учинила да се то спречи или бар умањи, иако је то било могуће. Поред других штета, то нарочито деморалише и обесхрабрује искрене патриоте који су из дана у дан на борбеним задацима и другим важним пословима у Српској”.

“По оцени руководства Српске радикалне странке Републике Српске, маса лопова, укључујући и оне у врху државог апарата Републике Српске, интегрисала се с лоповима с друге стране Дрине и направила један доста сложен механизам који свакодневно интензивно ради, тако да се сво богатство Републике Српске легално разноси на све стране по багателним ценама, па се онда позиција постојеће власти настоји сачувати обмотавањем у разне политичке плаштове”.

“Српска демократска странка је улогу владајуће странке схватила потпуно имитирајући бољшевичку традицију – рекао је др Поплашен. – Свакодневно се смењују, не само с државних, него и привредних и других одговорних функција сви који нису чланови СДС. Имамо примера да се као услов за радно место с високом и вишом стручном спремом на читавом подручју општине предвиђа претходно потписивање приступнице СДС-у као израз лојалности Републици Српској”.

“Што се тиче командних места у Војсци, сви кажу да за радикале нема места, а надметање се води између Савеза комуниста – покрета за Југославију и Српске демократске странке. Мало помаже наше инсистирање на професионализму, нестраначју и надстраначју у свим државним службама, војсци, полицији, привреди, образовању, информисању”.

Почетком 1994. године у Републици Српској деловали су одбори Српске радикалне странке у 58 општина, док су у преосталих девет општина биле у припреми оснивачке Скупштине. Странка је имала седамдесет хиљада чланова различитих занимања. Нарочиту популарност уживала је међу српским ратницима. “Република Српска је још у рату, макар на граничним линијама и настоји да коначно дефинише своје границе – рекао је др Поплашен. – То је ситуација која прилично компликује политички живот у Републици Српској и која, на неки начин, објективно доводи политичке партије у ситуацију да не буду исувише активне у смислу странчарења или интензивног страначког рада карактеристичног за мирне околности. Српска радикална странка у Републици Српској прихватила је такав начин рада и ми се бавимо искључиво оним активностима које доприносе реализацији стратегијских циљева српског народа западно од Дрине, а тиме и

српског народа у целини. Међутим, ми имамо једну историјски парадоксалну ситуацију. Српска радикална странка у Републици Српској далеко је најпопуларнија политичка партија у Републици Српској. По неким нашим интерним сондажама, на неким подручјима, преко деведесет одсто бирача гласало би за Српску радикалну странку. На неким другим, разуме се, мање. Међутим, историјски се парадокс састоји у томе што Српска радикална странка ради српског интереса није учествовала на тим изборима у Босни и Херцеговини, него се определила за СДС као српски покрет који је требало да покрива и сачува српски етнички простор у целини и на тај начин формулише српске интересе. Због тога Српска радикална странка нема своје представнике у Народној скупштини Републике Српске и скупштинама општина”.

15. Конституисање органа власти после превремених избора у Србији

Кад Социјалистичка партија сама није добила већину, у јавности су кренуле шпекулације да би удружена опозиција, са укупно 127 мандата, могла да иде на формирање владе. Тад је Српска радикална странка одрекла сваку могућност да би правила владу с партијама националних мањина. Показаће се после да ни оне нису хтеле са српским партијама, и та је могућност одмах отпала. Међутим, и са 123 према 120 места социјалисти нису могли имати владу, али није је више могла имати ни опозиција. Кад су и Српска радикална странка и ДЕПОС и Демократска странка и Демократска странка Србије јавно објавиле да неће подржати социјалистичку Владу, изгледало је да парламентарна криза не само да није решена, него да се она још више била продубила.

Председник Републике позвао је шефове странака на консултације. Ишли су сви сем радикала; Милошевића је у разговорима са самим собом замењивао генерални секретар Минић. Радикали су бојкотовали консултације јер је Милошевић наместо др Шешеља позвао Николића. Председнику су била пуна уста националног јединства. Он је дао предлог да се формира Влада националног јединства која то у ствари не би била: он је задржавао за Социјалистичку партију место премијера и половину ресора више један, с тим да у ту половину више један уђу полиција и финансије. Лидери опозиције говорили су да такву понуду не могу прихватити.

У Скупштини, Социјалистичка партија је национално јединство схватила тако да би место председника Скупштине узела себи, опозиција је разумела тако да оно њој припада. На конститутивној седници 24. јануара, социјалисти су као свог кандидата за председника неочекивано предложили Зорана Аранђеловића, председника распуштене Скупштине. Шеф посланичке групе Српске радикалне странке Тома Николић изнео је податак да се Аранђеловић недолучно понашао на прослави Нове године у Грчкој. Социјалисти су сматрали да им место председника припада јер су освојили највише посланичких места, опозиција је подсећала на изборни криминал на Косову и одговарала да има већину укупног броја гласова. У првом тајном гласању, није добио већину ни кандидат Социјалистичке партије, ни кандидат ДЕПОС-а, који је ишао као заједнички кандидат опозиције.

Сутрадан, у наставку седнице, одлучено је да се не гласа о истим кандидатима. Међутим, и Социјалистичка партија и ДЕПОС (коме је опозиција признала право кандидата због највише освојених мандата) изашли су с истим људима. Из протеста, радикали су прецртали имена обојице кандидата.

У пат позицији, представник Социјалистичке партије тражио је времена за консултације међу шефовима група. Социјалисти су нудили сва четири потпредседничка места у Скупштини, председавање у 11 од укупно 23 скупштинска одбора и половину мандата у Већу република, с тим да Мађари обавезно добију једно место. Поновљена је понуда да опозиција предложи своје најквалитетније људе у Владу на националног јединства. То су предлози око којих су касније обе стране биле сагласне. Драшковић је спомињао и неке друге тачке, којс су социјалисти после демантовали.

На разговоре су ишли Драшковић и др Ђинђић; Томислав Николић одбио је да учествује. Др Ђинђић је предложио да се Милошевић и Драшковић још једном састану. Драшковић је одвратио да га позову само ако ће Милошевић дати ДЕПОС-у тражено место председника Скупштине. (У првој варијанти, он је то место хтео за себе. Тома Николић причао је после да је потрошио три дана убеђујући га у контрапродуктивност једног таквог потеза.) Зато су се други пут састали само др Ђинђић и Томић, али до помака није дошло.

Кад до споразума није дошло, др Ђинђић је ујутру 1. фебруара изашао с предлогом да се место председника Скупштине ипак препусти социјалистима, како би се парламент што пре конституисао. Он је свој предлог образложио чињеницом да владајућој странци одговара пат позиција у Скупштини, јер њена Влада за то време управља уредбама и прописује таксе и порезе мимо Устава и закона. Конституисањем Скупштине, Влада би се могла обуздати у незаконитом деловању, а све њене уредбе могле би се поништити. Драшковић је пристао. То је и јавно рекао за

говорницом. Пристао је и Николић – он је чак критиковао Драшковића што је изнео споразум пред Скупштину, упркос договору да се не износи до одређеног времена. После је и он одрекао да је дошло до било каквог споразума

План је био овакав. Радикали су истакли Јоргованку Табаковић као противкандидата Драгану Томићу. После очекивано неуспелог гласања, опозиција би повукла свог кандидата и демонстративно препустила председничко место Социјалистичкој партији. Требало је да изгледа да социјалисти могу имати свога председника не кад они хоће, него кад тако реши опозиција. Међутим, Томић је неочекивано добио четири гласа опозиционих посланика. Скупштином су, као најстарији и најмлађи, председавала тројица радикала – краће гласова, дакле, није било. Која су четворица посланика опозиционих странака гласала за Томића и на који је то начин учињено, упркос међустраничној контроли, то је остало тајна. Тако се Социјалистичка партија показала ненадмашним мајстором закулисних игара, опозиција се потврдила у свој својој наивности.

Али, права изненађења имала су тек да уследе. По амандману Социјалистичке партије, Нова демократија, која не би имала једног посланичког места да јој Драшковић није дао шест, издвојила се из ДЕПОС-а, формирала сопствену групу и истакла свога кандидата за потпредседника. У исто време, између Социјалистичке партије, ДЕПОС-а, Српске радикалне странке, Демократске странке, Демократске странке Србије и Демократске заједнице војвођанских Мађара начињен је политички споразум по којем су по једног потпредседника имали да дају ДЕПОС, Српска радикална странка, Демократска странка и Демократска странка Србије, а да од двадесет посланика у Већу република, СПС да девет, ДЕПОС четири, СРС три, ДС два и ДСС и ДВЗМ по једног посланика. Међутим, по обављеном гласању, утврђено је да Социјалистичка партија, упркос договору, није гласала за кандидате Српске радикалне странке и Демократске странке Србије. Мимо договора, прошао је кандидат Нове демократије и сви предложени кандидати за Веће република, сем радикала и демократа др Коштунице.

Тада је требало да ДЕПОС и Демократска странка повуку своје потпредседнике и посланике у Већу република и натерају Социјалистичку партију на поштовање договора. Ваљда из освете радикалима што су их изопштили из Већа република 1993. године, посланици Српског покрета обнове, Грађанског савеза и Демократске странке седели су у својим клупама и ликовали над једним непоштењем. Тома Николић рекао је да радикали неће дати своје представнике ни у један од скупштинских одбора и оценио да је на делу антисрпска коалиција. То је било тачно, то је била освета за пропали Венс – Овенов план и то у часу кад су се над српским народом надвијали нови тамни облаци: НАТО је тражио од Срба да повуку тешко наоружањс двадесет километара од Сарајева; у противном, били би изложени војној интервенцији. Увече 11. фебруара, Николић и др Коштуница тражили су од Скупштине Србије да се одреди поводом НАТО-ултиматума. Већином, у којој су били и посланици Српског покрета обнове, Грађанског савеза и Демократске странке, Скупштина је предлог одбила.

Чему је служила читава фарса око Нове демократије, то се видело 18. марта. Тад је у Скупштини Србије проглашена нова Влада Републике Србије, а што је у ствари био колегијум директора друштвених и приватних фирми из Србије, састављен од чланова Социјалистичке партије, Нове демократије, Савеза комуниста – покрета за Југославију и Демократске странке. Оштра критика јавности натерала је Вука Драшковића да нападне Нову демократију због уласка у Владу; Душан Михајловић подсетио је Драшковића на договор који су њих двојица постигли о томе и Драшковић се повукао. Нова демократија је признала своје учешће у Влади, чиме је Социјалистичкој партији дала већину у Скупштини. Демократска странка није прихватила да су њени чланови Слободан Радуловић и Радоје Ђукић ушли у Владу сагласношћу странке и остала у опозицији. Председник Владе Мирко Марјановић назвао је тај колегијум Владом народног јединства. У ствари, била је то Влада комунистичког јединства. Марјановић у свом експозеу није понудио ничег новог у односу на приче својих претходника. Годину дана раније, мр Шаиновић је рекао да је циљ његове Владе мир; Марјановић је употребио израз политика мира. Други циљ Владе мр Шаиновића био је економски развој; Марјановић је говорио о економском опоравку. Трећи циљ Владе мр Шаиновића био је енергична правна држава; Марјановић је говорио о афирмацији правне државе. Кад сваки следећи председник Владе преписује од претходног, ту се није имало шта расправљати. Зато су се посланици Српске радикалне странке у дискусији о програму више бавили личношћу новог председника, него самим његовим експозеом. Они су открили и представили Скупштини бројне злоупотребе које је Марјановић учинио као директор Прогреса, али оне нису интересовале никога. Порука комунистичке коалиције свела се на крају отприлике на оно што је дефинисао члан Посланичкe групе Српске радикалне странке Зоран Суботић, који је био најоштрији критичар личности новог председника Владе. “Ми смо за јединство. Ево вам Мирка, а ако неко не прихвати Мирка, прорадиће корбач”. Марјановић био је тад

директор Прогреса. У том контексту ваљало је посматрати и чињеницу да је управо у то време за мандатара нове владе Републике Српске Крајине предложен Марјановићев заменик у Прогресу Бора Микелић.

16. Трећи отаџбински конгрес Српске радикалне странке

У Београду 30. јануара 1994. године, одржан је Трећи отаџбински конгрес Српске радикалне странке. Др Шешељ је у уводном излагању рекао да Српска радикална странка има много разлога да буде поносна својим дотадашњим резултатима у борби за заштиту интереса српског народа. Он је, међутим, најавио да српске радикале тек очекује озбиљан рад, али и озбиљна експанзија, јер “српски народ у свим српским земљама све више увиђа да су српски радикали једина озбиљна алтернатива постојећој власти, да су српски радикали људи у које се народ може уздати и којима може указати поверење и да су српски радикали људи који никада неће изневерити народ”. Он је позвао делегате на конструктивну критику унутрашњих слабости странке и предложио Конгресу да, наместо дотадашњег Главног одбора, формира Централну отаџбинску управу, један јединствен политички орган странке за све српске земље. Од 724 позвана делегата, у раду Конгреса учествовала су 672 делегата. Било је присутно и 358 гостију. У дискусији која је уследила, говорили су и председници Српске радикалне странке за Републику Српску, Републику Српску Крајину и Црну Гору, као и бројни страначки прваци из целе Србије. У тим дискусијама, у једној, за политичке партије у Србији необично демократској атмосфери, пале су и жестоке речи на рачун руководства. Замерена је недовољно добра сарадња с Главним одбором, давање подршке Слободану Милошевићу као једном обичном агенту ЦИА-е или чување главе Радоману Божовићу, највећем мафијашу Србије. Са 568 гласова од могућих 667, за председника Српске радикалне странке поново је изабран др Војислав Шешељ.

На Трећем отаџбинском конгресу усвојен је и пречишћен Програм Српске радикалне странке. У односу на дотадашњи, нови Програм Српске радикалне странке имао је ове измене. По новом, обновљена српска држава имала би у свом саставу Србију, Црну Гору, Републику Српску и Републику Српску Крајину. Конституисање Савезне Републике Југославије, Српска радикална странка видела је као прелазно решење, које би онемогућило западне силе да, у поступку тражења међусобног признања, сведу територије Србије у границе Београдског пашалука. Затражено је враћање традиционалних српских националних и државних симбола: заставе без идеолошких обележја, грб Немањића и химну Боже правде.

Највеће промене Програм је доживео у економији. Пре свега, Српска радикална странка заложила се за пуну приватизацију путем лицитација, уз обавезу купца да неће смањити број запослених. Затим, форсирање приватног сектора и слободне конкуренције, стварање бесцаринске зоне уз Дунав и продају концесија за изградњу канала Дунав – Морава – Вардар – Солун, што би донело отварање стотина хиљада нових радних места. Био би гарантован откуп свих количина стратешких пољопривредних производа по ценама у стабилној валути и забрањен увоз сваке хране, сем јужног воћа. Економска политика владе била би ограничена искључиво на монетарну, фискалну и социјалну сферу. Међутим, локалне порезе прописивалс би општинске власти. Основу монетарне политике чинили би конвертибилни динар и строго контролисана новчана емисија. Сем пореза на нафту, дуван, алкохол, злато и крзно, порез на промет био би минималан. Порези на приходе снижавали би се до потпуног укидања. Свака улагања у производњу била би ослобођена сваког пореза. У социјалној сфери, били би укинута сви доприноси за социјално, пензијско и инвалидско осигурање, који би се убудуће финансирани из државног буџета. Сви грађани са шездесетитет година живота и четрдесет година стажа имали би једнаке пензије. Минимална месечна плата задовољавала би сваку основну егзистенцијалну потребу. Држава би рационализовала буџетске расходе и средства од финансирања разних друштвених организација од којих народ нема никаквих користи усмерила на збрињавање инвалида последњег рата и породица палих бораца, као и заштиту незапослених лица. Сви запослени у државној служби били би ранжирани у петнаест платних разреда, с тим да распон између најниже и највише плате буде један према пет. У образовању, била би форсирана приватна конкуренција државном васпитно – образовном систему, научним установама и културним институцијама. Стамбена криза била би ублажена бесплатном поделом плацева за изградњу приватних кућа. Бесплатне плацеве добили би и Срби повратници, као и сви приватни предузимачи који би градили привредне објекте. У области спољне политике, јачале би се везе са Русијом, Кином, Јапаном и Јужном Корејом, што би смањило нашу зависност од Европске заједнице. Док Српска Крајина и Република Српска не би биле интегрисане у заједничку државу, радикали су држали неопходним јачање сваке економске интеграције и помагање консолидације њихове цивилне власти.

У односу на претходни Програм, испуштене су тачке о монархији и деброзовизацији као

превазиђене, док су делови Програма посвећени економској и социјалној сфери темељно прерађени. Нови Програм био је у потпуности прилагођен новим условима у којима је Српска радикална странка деловала као најозбиљнија политичка снага српске опозиције.

17. Посета Владимира Жириновског

Другог фебруара, др Војислав Шешељ у својству председника Српске радикалне странке примио је у Савезној скупштини Владимира Волфовича Жириновског, вођу Либерално демократске партије Русије, највеће странке у руском парламенту. На последњим парламентарним изборима у Русији, ова странка била је окупила око себе руске официре и војнике, некомпромитовану народну интелигенцију и прост народ жељан велике и моћне Русије. Ту се налазила главна сличност међу двојцом лидера: и један и други хтели су за своје народе она места која им по праву припадају.

После срдачне добродошлице, др Шешељ је представио Жириновском Српску радикалну странку. Партија изразите националне оријентације, она је прокажена у читавом свету, а оптужбе које се могу чути против Жириновског већ су одавно испробане на радикалима, “што – рекао је др Шешељ - рађа нове симпатије према Вама”. На крају свог уводног говора, др Шешељ је рекао да српски народ годинама чезне за једним великим Русом који ће Западу рећи: “Е, сад је доста!”.

Очигледно импресиониран, Жириновски је узвратио задовољством што се политички погледи његове странке и радикала поклапају. Он је с поносом рекао да је његова партија победила у Русији, јер ју је био подржао руски народ, упркос томе што су његови противници имали уза се и медије и новац. Готово је с повлачењем Словена, објавио је Жириновски, готово је с пасивним ставом православља. Ако су се Германи ујединили, зашто то не би могли и Словени? “У Русији говоримо руски, у Пољској говоримо пољски, у Србији говоримо српски, али један смо етнос – рекао је Жириновски. – Запад има своје од Ламанша до Беча, наше је од Книна до Владивостока”.

Др Шешељ рекао је да српски народ сада води своју коначну битку за уједињење свих српских земаља, што српски радикали сматрају првом фазом у постизању укупног словенског јединства. Жириновски је напоменуо да прихвата европске вредности, једнакост и братство за све, као у време француске револуције, али да то не важи само за Париз, Лондон и Бон, док су Балкану намењени експерименти и војне провокације. У његовој визији, у свету постоје четири центра моћи: Америка, западна Европа, источна Европа и Јапан и Кина.

Др Шешељ је, на крају, пожелео госту из Русије да његова странка што пре постане владајућа, а сам Жириновски да постане председник Русије. Жириновски је узвратио изјавом да се у Србији не осећа као гост, него као да је међу браћом. “Мир и демократија свим народима – рекао је. – Нас није двеста, него триста милиона! Од Книна до Владивостока!” На крају разговора, председник Либерално демократске партије Русије Владимир Жириновски и председник Српске радикалне странке др Војислав Шешељ потписали су заједнички коминике. У том коминикеу најважнији су ови ставови. Лидери двеју странака изразили су идентична мишљења по питању глобалне светске политике и њеног утицаја на ситуацију на Балкану. Интерес је руског народа заштита Срба од све насртљивијег деловања западних сила. У том смислу, потребно је значајније учешће руске дипломатије на расветљавању стварних узрока и стања рата у бившој Југославији. Исто тако, постигнута је пуна сагласност о окончању свих ратних жаришта у бившем СССР-у и бившој Југославији, уз свестрану и тешњу сарадњу словенских и православних народа. Оцењено је да је најбоље решење стања у бившој Босни и Херцеговини престанак мешања страних сила и њихово потпуно повлачење из зараћених региона, чиме се ствара могућност да зараћене стране саме изнађу решења за мир. У питању Републике Српске Крајине, истакнута је заинтересованост да се овај проблем решава у процесу општег српског уједињења, без мешања и утицаја страних сила и без било чијег војног ангажовања. Лидер Либерално демократске странке дао је до знања да евентуално бомбардовање српских положаја у Босни и Херцеговини значи у исто време објаву рата Русији од стране западних савезника. Истакнут је заједнички интерес за решавањем економске сарадње међу двама земљама, при чему је руска страна изразила спремност да се преко својих тела у УН наложи за скидање санкција Југославији. Изражен је и заједнички став да су Косово и Метохија колевка српске културе и неодвојиви део Србије. Лидер Српске радикалне странке прихватио је позив да парламентарна делегација Српске радикалне странке током априла узме учешћа на Конгресу Либерално демократске партије, који би се одржао у Москви.

18. Крађа радикалских мандата у Савезној скупштини

На општинским изборима децембра 1992, Српска радикална странка у Црној Гори није успела. Према оцени српских радикала, најважнији разлог за то била је негативна селекција кадрова, коју је провео председник Српске радикалне странке за Црну Гору Радован Вукчевић. По оцени Драга

Бакрача, коју је изнео на Трећем отаџбинском конгресу, “имиџ странке, а посебно имиџ председника странке, није могао у већој мери надвладати одбојност бирача према одређеним људима у Црној Гори, како у руководству, тако и на терену”. Неспоразуми су настављени кад је трочлана посланичка група у Већу грађана негирала јединствени статутарни карактер Српске радикалне странке и државни програм уједињења свих српских земаља. Због таквих активности, Душан Бошковић, Радован Вукчевић и Славољуб Шошкић искључени су из странке.

Српска радикална странка обавестила је председника Већа грађана и Одбор за мандатно – имунитетска питања о искључењу тројице посланика. Од њих је затражено да се проведе уобичајена процедура. Она се састојала у томе да се на првој седници Већа констатује да су тројици посланика Српске радикалне странке престали мандати по основу искључења из странке са чије су листе изабрани у Веће грађана. На седници 17. фебруара, Одбор је закључио да је тројици савезних посланика у Већу грађана престао мандат. Уместо да се извештај Одбора само констатује на првој следећој седници Већа, 2. марта, председник Већа др Божовић допустио је да се о извештају поведе расправа. Искључени посланици узели су да доказују да је Српска радикална странка Црне Горе, коју представља Вукчевић као председник, потпуно самостална странка у односу на Српску радикалну странку коју представља др Шешељ. Они су затражили да Веће донесе одлуку којом се од Одбора за мандатно – имунитетска питања тражи да још једном размотри статусна питања тројице посланика. Иако др Божовић није смео ставити овакав предлог на гласање, а Веће је на то упозорено, оно је предлог усвојило, са једном сумњивом већином. Тада је потпредседник Већа Маја Гојковић – Влаисављевић поднела оставку на своју функцију. Затим су се сви чланови Посланичке групе Српске радикалне странке из протеста повукли из свих скупштинских одбора. Социјалистичка партија Србије кренула је да мимо изборних резултата ствара већину у Већу грађана. Како је реч о једном поступку којим је прекршен Устав, то је довело у питање све одлуке које је Веће грађана донело од 2. марта до краја свог мандата.

19. Поливање др Божовића

У среду 18. маја, на седници Већа грађана Савезне скупштине, др Шешељ је затражио да се захтев за смену председника др Божовића уврсти у дневни ред по хитном поступку. Са свега 43 гласа од потребних 70, предлог није прихваћен. Др Шешељ је тражио да говори о повреди Пословника. Др Божовић му није дао реч под претекстом да Пословник може да се наруши тек почетком рада Већа, а не приликом усвајања дневног реда. Радикали су протестовали, али их је др Шешељ умирио. После прве чарке између др Божовића и др Милорада Јеврића, такође радикала, осетило се да се атмосфера у дворани опасно прегрева. Др Јеврић тражио је да се по хитном поступку поведе расправа о политичком стању у Војсци Југославије, после крвавих догађаја у Младеновцу. Божовић је покушао да му не дозволи да образложи свој предлог, др Јеврић је остао упоран. Веће је, међутим, одбило и овај предлог.

После још неколико предлагача, за говорницу се попео Драшко Марковић, такође радикал. Он је предложио да се у дневни ред уврсти расправа о криминалу у свакодневном животу. “Познато је – рекао је Марковић – да су само два министра ухапшена као жртвена јагњад, јер социјалисти желе комплетну аферу да заташкају. Ухапшени министар Влајковић, на једном од првих саслушања, признао је да је свом премијеру Радману Божовићу давао паре код неке бензинске пумпе”. Тог часа, др Божовић је Марковићу искључио микрофон. Он је још 1993. године инсталисао прекидач којим искључује сваког говорника чије му излагање није по вољи, иако институција искључивања није била предвиђена Пословником о раду Већа. Докле су подржавали социјалисте, радикалима прекидач није сметао. Кад су се разишли са социјалистима, постали су његови најгласнији противници. Зачудо, ником није пало на памет да једноставно покида жице. Имало се једноставно уклонити нешто што од самог почетка није могло постојати, а што је др Божовић непрекидно злоупотребљавао.

“Господине посланиче – одговорио је др Божовић – ја знам да је криминал омиљена тема једном броју Ваших учесника у том процесу. Али, затражите, у складу са Пословником, расправу о активности државе у борби против криминала, па ће о томе посланици расправљати. Што се тиче увреда које сте мени наменили, има погоднијих личности у Вашој странци којима бисте их могли адресирати”.

“Знам да је истина болна за господина Божовића” – рекао је Марковић. “Истина јесте болна за господина Божовића” – добацио је др Шешељ. “Молим Вас да не злоупотребљавате говорницу” – рекао је др Божовић Марковићу, а онда му, као какав професор ђачету, наредио: “Седите на Ваше место”.

“Има много афера везаних за њега – опет се огласио Марковић – почев од монопола над коцкарницама, над шверцом нафте”... Др Божовић га је прекинуо: “Све моје коцкарнице преписујем

онима који се баве криминалом међу овом групом посланика (ту је одмахнуо руком у правцу посланичке групе Српске радикалне странке) која прича о криминалу”.

“Водите рачуна где показујете” – опоменуо га је посланик Чедомир Васиљевић, видно изнервиран. “Нисте ми дозволили да образложим предлог” – рекао је Марковић. “Дозволите му да образложи” – прихватио је др Шешељ.

“Надам се – рекао је др Божовић – да ћете схватити, иако споро, да једна мања група посланика у Српској радикалној странци, на срећу и на задовољство није реч о целој групи, злоупотребљава ову говорницу на начин супротан Пословнику”. Затим се поново обратио Марковићу: “Молим Вас – рекао је својим надменим тоном – не ометајте рад Већа. Седите. Увредe можете сами себи код куће у лице изрећи, а остале поштедите. Молим Вас, седите на место”.

У том часу, Марковић је узео с пулта чашу воде и просуо је у правцу председника Већа. Др Божовић је био далеко; вода је нала по столу. Др Божовић се одмах прибрао. Затражио је да се Марковић искључи са седнице. За овај предлог гласало је 75 посланика. У првом часу чинило се да је Марковић био спреман да напусти дворану, али му др Шешељ није дозволио. Др Божовић је хистеричним гласом позвао службенике обезбеђења да изведу Марковића из сале. “Изаћићу само после Вас” – рекао је Марковић. Др Божовић дао је паузу од пет минута.

Др Шешељ је тад устао и коначно покидао жице које воде до микрофона. Окупљеним новинарима, који су се сјурили у салу, изјавио је: “Не може се искључивати микрофон, а поливаље водом радикалима добро иде и убудуће ће то исто радити. Сваки посланик ће убудуће редовно поливати Божовића док се не охлади. Уосталом, од купања му неће бити ништа. Још само да му неко донесе шампон”.

Тад је у салу ушло скупштинско обезбеђење. Полицајци су покушали да убеду др Шешеља да дозволи Марковићу да напусти салу. “Можете само силом да нас истерате” – одговорио је др Шешељ. Др Божовић је одржао састанак са шефовима посланичких група, али није постигнут никакав договор. Није се могао постићи ни договор између радника обезбеђења и др Шешеља. Онда је Божовић још једном затражио да полиција удаљи Марковића из сале. Они су то разумели као наређење, отишли по појачање и пошли по Марковића.

Сваки савезни посланик ужива имунитет: тај имунитет штити га не само од суда него и од скупштинске полиције. Кад су кренули на Марковића, радници обезбеђења прекорачили су овлашћења и повредили Устав. Радикали су, опет, окружили свог колегу. “Војо, пусти ме да обавим свој задатак и удалим посланика из сале” – обратио се др Шешељу шеф обезбеђења Игић. “Не може – одговорио је др Шешељ одлучно. - Не дамо. Неђо, не дамо”. “Довешћемо појачање – упозорио је Игић. – Двадесет људи”. “Доведите коњицу – ругао се др Шешељ. – Колико вас има?”.

У том часу дошло је до озбиљног кошкања. “Не може – викао је неко од радикала. – Пустите човека, мајку вам комунистичку!”. У гужви, посланик Филип Стојановић задобио је огреботину. На срећу, прибраношћу Игића, општа туча је ипак избегнута: радници обезбеђења су одустали и одвојили се. Нешто касније, радикали су напустили салу. Седница је настављена тек после три часа, без њих.

У четвртак 19. маја, Прво општинско јавно тужилаштво у Београду поднело је оптужницу против др Војислава Шешеља, Драшка Марковића, Филипа Стојановића, др Милорада Јеврића и Слободана Петричевића због кривичног дела ометања службеног лица у обављању послова одржавања јавног реда и мира. Радикали су одговорили тужбом против радника обезбеђења Савезне скупштине због прекорачења службене дужности. Марковићу није допуштено да присуствује наставку заседања. Радикали су се солидарисали с њим – другом дану заседања није присуствовао ниједан посланик Српске радикалне странке.

20. Полиција против радикала

Пре подне 22. јула, у расправи о Предлогу закона о радио – телевизији чији је предлагач била Српска радикална странка, посланик Социјалистичке партије Србије Горица Гајевић рекла је, између осталог, и ово: “Имајући у виду иступе појединих колега из опозиционих странака, посебно из Српске радикалне странке, који су наставак непримереног понашања са прошлог заседања, позивам вас да не дозволимо да са ове говорнице уместо аргумената говоре немоћ, бес и мржња. Ако је количина увреда које треба нанети нама, посланицима Социјалистичке партије, председнику Републике, његовој породици, лицима која нису у овом парламенту мера оданости шефу странке, то говори да та странка доживљава страховит пад и да ниво њеног рада не сме бити мера рада овог парламента”.

Шеф посланичке групе Српске радикалне странке Томислав Николић изашао је да реплицира. Најпре се осврнуо на неке примедбе које је Горица Гајевић учинила на Предлог закона, а онда је одговорио: “Кад смо већ код увреда и код задирања у породицу, кад смо већ код Српске радикалне

странке и оданости вођи, морам да вам кажем да је данашња Политика, која има исти такав једностраначки одбор као и Телевизија, пренела из Дуге напис Мире Марковић, вероватно супруге председника Србије, у коме се дискредитује председник Српске радикалне странке, а став Мире Марковић је и ваш став. Нико од вас неће смети ниједну реч да каже против тог става. Ви користите апсолутно све медије да нас нападнете, да нас увредите, а нама не дозвољавате чак ни за скупштинском говорницом, за коју нас је послао народ, да кажемо једну реч вашим величанствима, зато што су они недодирљиви, зато што имате култ личности. Ви не дозвољавате да укажемо на кривине у којима председник Србије ломе национални став, на кривине у којима потпуно, из основа, мења ставове политичке...”.

“Господине Николићу – прекинуо га је председник Скупштине Томић – Ви сте се јавили за реплику”. Тома Николић подсетио је председника да није опомињао ни друге посланике и наставио: “Господине председниче, та проклета Јерина објавила је чланак у Дуги...”. “Господине Николићу, немате реч” – пресудио је Томић. Уследила је расправа Николића и Томића. Кад је Николић одбио да напусти говорницу, председник Томић дао је полчасовну паузу.

После паузе, Николић је наставио да говори. Председник га је прекинуо: “Господине Николићу, молим Вас, немате реч”. Николић је одбио да напусти говорницу. После краће полемике, Томић је дао другу паузу.

После друге паузе, Тома Николић је и даље био за говорницом. Председник је затражио од стручне службе да изврши проверу броја посланика у сали, а затим је, у складу са чланом 78. Пословника, предложио Скупштини да Николића удаљи са седнице. За предлог су гласала 92 посланика, по седам их је било против и уздржаних, радикали нису гласали. Председник Томић замолио је Николића да напусти седницу. Николић, који је у међувремену сео на своје место, одбио је да то учини. Посланик Демократске странке Србије др Владан Батић тражио је реч по повреди Пословника. Председник Томић одбио је да му да реч, затим је прогласио паузу до пола три. Било је неколико минута пре један.

У очекивању да би скупштинско обезбеђење могло покушати да га удаљи из сале, Николић је сео у средину; чланови његове посланичке групе су га окружили да га заштите. Тако су седели све време паузе. Драган Тодоровић заказао је на лицу места конференцију за штампу, али је службеници обезбеђења нису дозволили.

У два сата и двадесет минута, радници скупштинског обезбеђења закључали су обоја врата иза председничког стола. Закључана су и врата која воде на галерију. У исто време, склоњени су посланици и радници скупштинских служби који су се затекли испред сале. На крају, закључана су и врата која воде у ходник испред сале. Било је јасно да предстоји интервенција полиције. Било је два сата и 24 минута.

Нечијом непажњом нису искључени монитори у новинарској соби. Ужаснути новинари гледали су у директном преносу како се радикали у сали шале међу собом, не знајући шта се напољу догађа. Онда је неко приметио да су врата закључана. “Шта је ово?” – питао је збуњено. Неко је опсовао: “Мајку вам комунистичку, зашто сте нас закључали?”.

Тада је у салу ушла Интервентна бригада полиције. Тридесетак момака кратке косе и широких рамена, у цивилној одећи и патикама, са торбицама везаним око паса, у којима су неки имали оружје, стало је да се распоређује. Било је два сата и 29 минута.

Један радник скупштинског обезбеђења позвао је Николића да напусти салу. Николић је одбио. “Онда ћемо морати да интервенишемо” – рекао је полицајац. “Ви радите свој посао, а ми ћемо свој” – одговорио је Николић. Припадници Интервентне бригаде кренули су према Николићу. Радикали су се испречили испред свог шефа. Настала је општа туча.

Драган Тодоровић, који се у том часу налазио изван сале, успео је да отвори врата која су водила у ходник и уведе камере Телевизије Политика. Увече су Београђани гледали како полицајци извлаче Драгутина Стамболића, који је успео да обори неколико полицајаца пре но што је савладан и одведен у неку од скупштинских соба, где је током следећих сат времена држан у некој врсти притвора. Изведен је посланик Вучић, затим је Душица Николић изведена тако што је вучена за косу. Кошуља јој је била крвава.

Тада је Тома Николић одједном пао. Напољу се било прочуло да је уободен ножем – један посланик мислио је од додира електричне палице да је нож. Неко је пошао по лекара. Кад је Николић пао, полиција се привремено склонила са стране и он је остао да лежи да би добио у времену. Тодоровић је више пута одлазио код председника Скупштине; Томић је глумио да не зна шта се дешава у сали. Радикали који су се затекли изван сале, покушавали су да провале врата. Поједини социјалисти злурадо су се смешкали, Вук Драшковић стајао је окружен свитом и гледао, Жарко Јокановић покушавао је да одговори радикале да не проваљују у салу. Свега је неколико посланика опозиционих странака разумело да то није напад на радикале, него на Скупштину. Они

су покушали да анимирају колеге да стану у заштиту радикала, али без успеха.

У десет минута до три радикали су коначно успели да отворе врата сале; унутра су ушли потпредседници Скупштине Башић и Андрић. Они су дали реч Николићу да је седница завршена и он је пристао да напусти салу. У минут до три, обојица потпредседника изашла су с Николићем и отпратила га до посланичке канцеларије. Драма је била завршена.

“Овако нешто није се никада догодило у историји парламентаризма у свету. Ово је крај сваког зачетка демократије на овим просторима” – рекао је резигнирано др Владан Батић, члан Демократске странке Србије, који се затекао са радикалским посланицима у сали. Нападати полицијом на народне посланике, заштићене имунитетом, то нису радили ни диктаторски режими Латинске Америке. Тога дана у Скупштини Србије није умрла правна држава, како је неко рекао после инцидента. Тога дана, у Скупштини Србије, умрла је сама држава. Србија је престала да буде држава и постала је омеђена прђија Милошевићеве полиције.

21. Протеривање радикала из Црне Горе

“Тукли сте се с полицијом без камера? Ви нисте нормални!” – поручио је др Шешељ из Пераста. Чекао их је тамо да заједно држе митинге по Црној Гори, мада је упозорен да ће сви радикалски скупови бити забрањени ако буде прозивао руководство Црне Горе. У Херцег Новом 31. јула, он је пред неколико хиљада присталица говорио о тешком економском стању у Црној Гори. “За то мора да је одговоран неки велики криминалац” - закључио је, па онда питао публику ко би то могао да буде. Маса је узела да скандира: “Мило! Мило!”.

Првог августа у пола пет ујутру, полиција је закуцала на врата собе др Шешеља. “Моја супруга Јадранка се прва пробудила, отишла до врата и питала ко је – прича др Шешељ. – Они су одговорили да су специјална бригада МУП-а Црне Горе. Онда сам ја дошао, отворио врата и питао их шта хоће. Кажу, имају наређење да ме одведу на разговор с министром унутрашњих послова Црне Горе. Ја им кажем да у то доба не примам министре, а они запели. Десет минута смо се ту натезали. Онда ја кренем да се обучем, а они хоће са мном унутра. Ја дрекнем: Назад! Они ту устукну”.

“Воја им је рекао да је пола пет и да он у то доба не разговара ни са својом женом – сећа се Тома Николић. – Они су казали да имају наређење да га одведу у Центар безбедности Херцег Новог. Шешељ је рекао да неће да иде. Они су узвратили да морају да га доведу. Онда је Шешељ казао да му ставе лисице. Тад је командир јединице назвао моторолом свог претпостављеног, а то је био или министар или његов заменик. Командир му се пожалио да Шешељ неће да иде и да тражи лисице. Овај му је одговорио да нема хапшења, али да га морају довести. Ту сам упао ја и рекао да је најбоље да га вежу, јер се тако човек најлакше приводи. Командир се окренуо мени и узвратио: “Господине Николићу, ни ја вас нисам учио шта ћете говорити синоћ на трибини, немојте ни ви мене да учите мом послу”. Шешељ је тада легао на под, а специјалцима је стигло наређење да га донесу. Е, ту су настали мали проблеми...”.

“Најпре су ме двојица ухватила испод пазуха и придигла, онако како би носили повређеног човека. То може да функционише кад онај ко је ношен сарађује, али ја сам опустео сваки мишић на телу, кроз сам се скљокао и она двојица нису имала никакве шансе. Онда су дошла још двојица, ухватила ме за ноге и некако подигла, али бадава, не могу ми леђа одвојити од земље. Ја сам сто двадесет кила тежак, није то шала. Онда је дошао пети, па шести, и некако су ме однели до комбија”.

“Тражили су од мене ћебе да би га у њему понели, а ја сам одговорио да не дам – наставља Николић. – Онда су га двојица ухватила за руке, двојица за ноге, двојица за каиш од панталона. Драган Тодоровић и ја смо им рекли да пазе како га носе јер је недавно оперисао кичму. Они су се узмудали и постали још опрезнији. Тако како су га однели до комбија, тако је остао кроз до Котора, није се ни померио”.

У Котору, полицајци су председника Српске радикалне странке изнели из возила и однели на други спрат једне зграде. Оставили су га да лежи на троседу у једној канцеларији. “Тек ту се ја мало придигнем и погледам, кад оно министар Пејаковић и његов заменик за Државну безбедност. Сат и по су они мени причали. Ја сам све време ћутао, што ми је тешко пало, али нисам издржао да се понекад не насмејем. Онај заменик ме је угњавио неком причом да се он мене сећа још из студентских дана са неког скупа студената правних факултета, кад сам ја одржао неки говор који се њему наводно много био допао. Имао сам утисак да су хтели да се нагоде, да добију обећање да на следећим митинзима нећемо спомињати Мила Ђукановића. Кад су видели да од тога нема ништа, казали су да им је жао што је до свега овога дошло”.

Истог јутра, др Шешељ и Томислав Николић с породицама превезени су авионом црногорске Владе у Београд, а сви други радикали са породицама, међу њима и једном десетомесечном бебом,

депортовани су до границе са Србијом. Др Шешељ и данас има забрану да крочи на територију Црне Горе, као да је то друга држава. Други радикали могу у Црну Гору, али строго индивидуално. Забраном министра унутрашњих послова Црне Горе, радикали више не могу ићи ни на какве организоване политичке манифестације. Радикалски посланици у Већу грађана Савезне скупштине више пута су покушавали да отворе расправу о овом флагрантном кршењу Устава, али без успеха.

Глава VI

ВРЕМЕ ИЗДАЈЕ

Српска радикална странка на политицкој сцени српских земаља 1994-1995.

1. НАТО удари на Републику Српску

Одмах од Нове године муслимани су кренули с озбиљним инцидентима. Најпре су 22. јануара гађали сарајевско насеље Алипашино поље и убили шесторо деце. Кад им то није било доста, они су 5. фебруара активирали гранату на пијаци „Маркале” у Сарајеву. По већ уходаном сценарију, оба инцидента приписана су Србима.

Девог фебруара, НАТО је тражио од Срба да повуку тешко наоружање двадесет километра од Сарајева. Ако се Срби не би повукли, били би изложени војној интервенцији. Увече 11. Фебруара, шеф Посланичке групе Српске радикалне странке Томислав Николић, и шеф посланичке групе Демократске странке Србије др Војислав Коштуница тражили су од Скупштине Србије да се одреди поводом ултиматума.

„Предлажем да Народна скупштина упути писмо парламентима свих земаља с којима СР Југославија одржава дипломатске контакте-рекао је Николић у обраћању посланицима. –Писмо би сачинила комисија у коју би ушао по један представник сваке посланичке групе. Основна порука била би да никакав ултиматум једној страни неће ешити рат, и да сматрамо да Срби у Републици Српској имају право да сами одлучују о својој судбини, а да ће Народна скупштина Србије захтевати од владе СР Југославије да у случају напада мултинационалних снага на Републику Српску помогне свим средствима борбу грађана Републике Српске за опстанак.”

Већином , у којој су били и посланици Српског покрета обнове, Грађанског савеза и Демократске странке , Скупштина је предлог одбила. Међутим, Срби су извукли наоружање и НАТО се повукао.

Ловци НАТО пакта оборили су 28. фебруара четири авиона типа „галеб”. Пре него што су оборени, авиони су узлетели са српског аеродрома у Удбини и бомбардовали складиште муниције у Бугојну и фабрику топова у Новом Травнику. Била је то прва акција НАТО у његовој историји. Срби су одбили да је реч о њиховим авионима.

Почетлом марта, муслимани и Хрвати договорили су у Вашингтону хрватско-муслиманску федерацију, заједничку државу на делу територије бивше Босне и Херцеговине. „Нас не интересује хрватско-муслимански споразум-рекао је др Шешељ. – Могу они да се договарају о чему год хоће. Ми Срби не дамо своје територије.

У два наврата, 10. и 11. априла, НАТО је бомбардовао српске положаје око Горажда. Овај град под влашћу муслимана, био је проглашен од Уједињених нација заштићеном зоном. Међутим, муслимани су из Горажда повели почетком априла озбиљну офанзиву. Кад су Срби сломили офанзиву, напали су на Горажде. НАТО је узвратио одмаздом.

Српска радикална странка је одмах осудила бомбардовање српских положаја око Горажда. „Ми смарамо-изјавио је др Шешељ-да је то напад на целокупан српски народ, и да му се треба одлучно супротставити.” У Савезној скупштини 14.априла, посланичка група Српске радикалне странке у Већу грађана супротставила се Декларацији којом „Савезна скупштина осуђује оружане нападе НАТО-а на Србе у бившој Босни и Херцеговини”, јер се у нјој ниједном речју није помињала Република Српска-као да СРЈ и даље признаје Босну и Херцеговину. Кад председник Већа грађана није дозволио да се о Декларацији отвори расправа, радикали су напустили седницу.

„За бомбардовање Горажда крив је Слободан Милошевић- оценио је др Шешељ. –Крив је зато што се није исправно поставио 1992. године, кад нам је Савет безбедности завео блокаду. Српска радикална странка благовремено је на то упозоравала. Тражили смо да Србија и СР Југославија одбију учешће у даљим преговорима док трају санкције. Међутим, Милошевић се на то није обазирао. Он је био у великој заблуди. Социјалисти су веровали да ће санкције трајати кратко; зато је Милошевић непрекидно ишао све даље у преговоре и све више попуштао. У таквим ситуацијама, попуштање је највећа грешка. Јер, уместо да умиљостиви наше противнике, он им је само повећавао апетите.”

Др Шешељ одмах је посетио бомбардоване српске положаје око Горажда. „Првог дана, НАТО је погодио своја паркирана полицијска теренска возила, другог дана су погодили санитарско возило и убили двојицу санитарских радника. Они, једноставно, нису погодили ништа што припада Војсци Републике Српске! Нису то ни у стању, јер немају храбрости да се спусте довољно ниско, због противавионских оруђа наших бораца. Зато туку с огромне висине, не могу правилно да одреде циљ и зато праве велике промашаје. Једном су, чак, погодили муслимане: једна бомба пала је у центар Горажда и увела сто осамдесет цивила. То смо сазнали из поруке којом су муслимани из Горажда јављали радио-везом у Сарајево о страдању од америчког бомбардовања, а која је

ухваћена на српским положајима.”

Права два удара снаге НАТО прошле су без губитака. Међутим, 16. априла коначно је оборен један британски авион.

2. Појава Контакт групе

Дипломате САД, Велике Британије, Француске, Немачке и Русије образовале су 25. априла такозвану Контакт-групу за усклађивање претњи на рачун руководства Републике Српске. Чим је образована, Контакт група се упустила у израду новог плана за решење ситуације у бившој Босни и Херцеговини.

Разуме се, Срби нису могли очекивати да ви нови план водио рачуна о њиховим интересима. Почетком јуна, САД и Русија прихватиле су идеју западне Европе о подели Босне и Херцеговине тако да Србима припадне 49, а муслиманима и Хрватима 51 проценат територија. У очекивању нових притисака на Републику Српску, Извршни одбор Српске радикалне странке Републике Српске огласио се 29. јуна својим ставовима.

„Борба српског народа у Републици Српској – тако је стајало у документу Српске радикалне странке Републике Српске – доспела је у фазу у којој његова даља судбина умногоме зависи од понашања државно-политичког руководства Републике Српске и Републике Српске Крајине. Српском народу су познати узроци и интензитет притисака који светске силе и са запада и са истока врше на целокупан српски народ и државна руководства српских заједница. На жалост, неки притисци из иностранства наишли су на плодно тле код државно-политичког руководства СРЈ и Републике Србије, одакле се покушавају преместити и учинити делотворним и у Републици Српској, и у Републици Српској Крајини, доводећи српски народ западно од Дрине у подређен положај.”

„Српски народ и српски радикали у Републици Српској уверени су да је могуће и нужно да државна руководства Републике Српске и Републике Српске Крајине повуку одлучније потезе и да о многим важним питањима имају чвршће ставове. У вези са установљењем конкретних граница Републике Српске, сматрамо да државно руководство своје ставове мора формулисати у складу са вољом и хтењем српског народа, те да садашње, крвљу српских бораца достигнуте границе, не могу бити предмет преговарачко-комерцијалног погађања.”

Радикали су рекли да је крајње време да се спроведе референдумом утврђена воља српског народа у Републици Српској и Републици Српској Крајини о уједињењу у јединствену државу, која би се привремено могла звати Западна Србија. Иако је огромна политичка штета што до уједињења већ није дошло, радикали су сматрали да се неке негативне последице тог одуговлачења могу елиминисати уколико би до уједињења дошло одмах. Радикали су оптавдано питали: „Зар је резултат опредељења за уједињење свих српских заједница јачање границе на Дрини и Дунаву, и између Грахова и Книна?”

3. Блокада на Дрини

Тридесетог јуна, на састанку Контакт групе у Паризу, карте су стигле на сто. у Женеви 5. јула, шефови и дипломатија САД, Велике Британије, Русије, Француске и Немачке отворили у „босански пакет” трима странама. Уручене су им карте територијалног разграничења по сразмери 51:49. Свима странама дат је до 19. јула рок да се изјасне о решењима.

По предвиђеним уставним принципима, унија Босна и Херцеговина састојала би се од два ентитета, српског и муслиманско-хрватског. Она би наставила међународни правни субјективитет бивше Босне и Херцеговине. Председништво уније састојало би се од три члана који би све одлуке доносили консензусом. Председник председништва ротирао би се свака четири месеца. На челу министарског савета налазили би се председник владе и два заменика, од којих би један био министар спољних послова. Ове функције ротирале би се сваке године и по једна би била подељена свим трима народима. Друге министре бирало би председништво.

Скупштина уније усвајала би законе већином гласова, ако та већина укључује већину гласова представника свих трију народа. Ниједан од ентитета не би смео употребити силу према другом ентитету. Војска једног ентитета не би могла ући на територију другог ентитета без његове сагласности. Сваки ентитет имао би свој устав, а сви грађани сваког ентитета били би грађани уније и могли би се слободно кретати по целој територији уније. Било би дозвољено двојно држављанство.

Сваки ентитет могао би да затражи чланство у међународним организацијама у којима унија већ није члан, ако такво чланство не би било неспојиво с интересима уније или другог ентитета. Такође, сваки ентитет могао би да склапа договоре о сарадњи или конфедерацији, под условом да то не мења међународни идентитет или правни субјективитет тог ентитета и ако то не

ви вило неспојиво са интересима уније или другог ентитета. Ниједан ентитет не би могао да изађе из уније без сагласности другог ентитета. Ниједан ентитет не би могао да изађе из уније без сагласности другог ентитета. Две трећине трошкова уније сносио би муслиманско-хрватски ентитет, а једну трећину ентитет босанских Срба.

Муслимани и Хрвати примили су 18. јула понуђени пакет. Скупштина Републике Српске поставила је 19. јула одређене услове Контакт-групи. Тим условима план је практично одбијен. На седници 28. јула, безусловно „да” поново је изостало.

На састанку у Женеви 30. јула, шефови дипломатије САД, Русије и Европске уније сложили су се да од Савета безбедности затраже поштравање и проширивање санкција СР Југославију, зато што Република Српска није примила мировни план Контакт групе. Ако би Срби примили план, министри би, обрнуто, затражили резолуцију о постепеном укидању санкција. „Потребно је више храбрости и моралне снаге да се одлучи о миру него о рату који траје – поручио је Слободан Милошевић. – Нико нема право да у име српског народа одбије мир.”

Влада Србије упутила је 2. августа руководству Републике Српске писмо у којем је тражила да се мировни план безусловно прими. „Ако у овом часу, кад вам је понуђен мир, узурпирате за себе право да олучујете о судбини СР Југославије, ви као руководство прекидате тиме све могућности наших даљих односа” – стајало је у том невероватном писму. „Ми смо неизмерно захвали народу Србије због огромне помоћи нашој борби – одговорила је Скупштина Републике Српске. – Зна народ у Србији, док за нашу борбу жртвујемо комфор и друге погодности, да ми овде жртвујемо јединце синове, да би се спасло цело српство и остварили српски снови. Цена коју плаћете ви велика је и неправедна. Али, цена коју плаћамо ми је неупоредива.

Влада Србије донела је 4. августа одлуку о прекиду свих односа са Републиком Српском. Успостављена је драстична контрола на свим граничним прелазима. Блокада је била таква да су Србима у Босни укинута и телефонске везе – што нама није био уникуо ни Савет безбедности. НАТО је са своје стране подржао напоре Владе Србије тако што је 5. августа бомбардовао циљеве Војске Републике Српске у околини Сарајева.

„То је издајнички потез – рекао је Томислав Николић. – Санкције су заиста ригорозније од оних које је међународна заједница увела према СР Југославији, уперене су против читаве Републике Српске и сваког њеног становника. Главна рачуница оних који су их завели јесте да ће ампутацијом једне српске државе моћи да спасу власт у СР Југославији. Слободан Милошевић је српски национални интерес поистоветио са својим опстанком на власти. Сада је сасвим извесно да Србија мора да бира новог председника. Српска радикална странка захтева да се одмах унике блокада на Дрини и успостави веза између двеју српских држава.”

„Слободан Милошевић мисли да ће притисцима горим од оних којима су изложене Србија и Црна Гора успети да сломи руководство Републике Српске – оценио је др Шешељ. – Слободан Милошевић мисли да може да постане амерички човек на Балкану тако што ће се приклонити тренутној америчкој политици. Они ће га сада користити докле год могу против Републике Српске. Али, Републику Српску не могу сломити, зато што је настала вољом српског народа који овде ђиви. Републику Српску није стварао ни режим у Београду, ни било ко са стране. Републику Српску створио је овдашњи народ и он нема избора – или ће сачувати Републику Српску, или ће се селити преко Дрине. Нема средњег решења. Због тога је српски народ у Републици Српској унапред предодређен да победи.”

„Режим у Београду не трпи слободарски дух који влада у Републици Српској, српска национална знамења, враћање српској националној традицији, јачу улогу Српске православне цркве у политици – рекао је др Шешељ. – Све то боде очи, пре свих Мири Марковић, која је сима еминенција режима у Србији. Они се ужасавају и од помисли да би сутра такав режима могао бити и у Србији. Међутим, један такав национални и демократски режим, он је будућност Србије.”

Средњом августа, делегација Српске радикалне странке боравила је на Палама. „ Наш однос према такозваном мировном плану у текућем периоду заиста је само детаљ једног дуготрајнијег односа српских радикала према питању српских земаља у целини – рекао је том приликом др Никола Поплашен. – Више година врло јасан и гласан став Српске радикалне странке јесте да српске земље представљају један јединствен простор, као што је и народ јединствен. Ампутација било ког дела тог простора, односно народа, доводи у питање организам у целини. Из тог генералног става сасвим је јасно да ми не можемо стати иза капитулације једног тако значајног дела као што је Република Српска. Не можемо пристати ни уз процес који би тиме одмах почео, а то је процес деструкције Републике Српске и овдашњег народа. Одмах би се отворио процес деструкције осталих српских земаља и наравно, Србије као највеће српске државе.”

Скупштина Републике Српске решила је 3. августа да се судбина мировног плана реши на референдуму. Уочи референдума, Социјалистичка партија проминала је 25. августа дневни ред

ванредног заседања Скупштине Србије и, уместо да расправља о поступцима српског режима према Републици Српској, усвојила својом већином декларацију у којој стоји да је српски народ у Босни остварио своје главне циљеве.

Уочи изгласавања декларације, радикалски посланици напустили су седницу. „Пред сам излазак из сале – писао је после Тома Николић – имао сам краткотрајну дилему да ли да изазовем инцидент и онемогућим социјалисте у изгласавању декларације. Могао сам и желео сам, било је довољно да лупамо у клупе, певамо српске песме, или да изађем на говорницу и испровоцирам нову паузу, па нову... У том случају, не би било декларације, али она није ни могла да утиче на резултате референдума, али би историја била ускраћена за још један издајнички акт Слободана Милошевића и његових сеиза.”

На референдуму 27. августа, 94 процената гласача у Републици Српској одбило је мировни план Контакт-групе. „Резултати референдума у Републици Српској за нас су потпуно очекивани – изјавио је Томислав Николић. – Изражена воља народа идентична је са ставом Српске радикалне странке. Ми смо тај став заступали од избијања кризе у бившој Југославији – да је суверено право сваког народа да се изјашњава о својој судбини, а да је рат доба у којем само један човек, па макар да је на најдемократскији начин изабран у време мира, не мође на себе преузети толико права и одговорности да одлучи о судбини целог народа.”

На састанку Контакт групе 13. септембра усвојен је предлог Слободана Милошевића да стране трупе контолишу „границу” Србије и Црне Горе према Републици Српској, После тога, покренута је иницијатива да се његова кооперативност у притисцима на руководство Републике Српске награди одређеним уступцима у питању санкција. По томе, Савет безбедности усвојио је 23. септембра резолуцију о делимичној суспензији санкција СР Југославији на сто дана. По тој резолуцији, авиони ЈАТ-а могли су поново да лете, нашим спортистима поново је дозвољено да се могу такмичити. Лет Мирка Марјановића на утакмицу Бразил – Југославија плаћен је крвљу најбољих српских бораца.

4. Припреме за издају Републике Српске Крајине

У Палати нација у Женеви, 19 јануара, током једне од безбројних преговарачких сесија, министри спољних послова Југославије и Хрватске Јовановић и Гранић потписали су заједничку изјаву о постепеној нормализацији односа између СР Југославије и Републике Хрватске. Изјава је подразумевала отварање Бироа СРЈ у Загребу и Уреда Хрватске у Београду.

Кад се зна да Хрвати нису хтели да чују о побољшању односа с Београдом све док се не би решио проблем „окупираних територија у Хрватској”, мође се поставити питање нису ли још тада конкретизовани договори о издаји Крајине. Др Душан Биланчић, саветник шефа Уреда Републике Хрватске, изјавио је почетком априла 1994. у интервјуу „Дуги” да је дефинитивно решено да ће Хрватска добити натраг Републику Српску Крајину. На питање како ће то бити примљено у Србији, др Биланчић је одговорио: „Вероватно тешко”. На ту изјаву нико није обратио пажњу.

Каснији догађаји око Републике Српске Крајине стално су актуелизовали ова питања. Кад је Матрић добио др Бабића у другом другу председничких избора у Републици Српској Крајини, радикали су очекивали да ће му Мартић, као шефу најјаче Посланичке групе, понудити мандат за састав владе. Радикални су се били договорили с др Бабићем о коалицији. Међутим, Мартић је тражио владу националног јединства. Он је 17. марта за мандатара нове владе предложио Борислава Микелића, заменика Мирка Марјановића у београдском предузећу „Прогрес”. Др Бабић је издао радикале и пристао да уђе у Микелићеву владу као министар спољних послова.

Микелић је изјавио да ће се договорити с радикалима. Кад га је слао у Републику Српску Крајину, Милопевић му је изричито наредио да с радикалима не чини никакве договоре. Али, не само да се Микелић радикалима није ни обратио, него ни др Бабић није нашао за сходно да обавести радикале о свом одустајању од коалиције. „Немано разлога да дривимо Бабића због његовог поступка јер је он одговоран својој партији и својим вирачима – рекао је др Шешел. – Међутим, тај његов чин добро је искуство нама да се више никада не договарамо с њим ни о чему.”

У Београду 6. априла састали су се Милопевић, Матић и Микелић. Пошто је изразио подршку мировним преговорима Срба и Хрвата, Милошевић је одмах прешао на ствар. Он је својим гостима указао на „опасност деловања неких чланова Српске радикалне странке и других неодговорних група и појединаца у републици Српској Крајини. Њихово деструктивно понашање у Скупштини Републике Српске Крајине јасно показује да су им интереси Крајине последња брига. Опасност да едстремисти у Крајини надокнађују свој морални и политички пораз који доживљавају у Србији, представља озбиљну претњу интересима Крајине и зато је неопходно да такве снаге буду што пре маргинализоване и стављене под контролу српских власти у Крајини, да појединци, који су се огрешили о закон и огрезли у криминалу, што пре буду изведени пред суд.

Српски народ, који се поноси својом слободарском прошлoшћу, не сме дозволити да му екстемисти и криминалци каљају образ.”

Милошевић је знао да су радикали једина озбиљна претња његовој издаји. Кад му тад није испело да завади Мартића с радикалима, он му је касније слао информације да радикали у Републици Српској Крајини планирају – државни удар.

Августа 1994, у једној телевизијској емисији, др Шешељ дао је овакву слику односа у Републици Српској Крајини:

„Тамо већ долази до извесне поларизације. На једној је страни Милан Мартић као патриотска линија. Мартић је, како сада стари стоје, потпуно на патриотским позицијама и Милошевић се чак спрема да крене против Мартића у циљу његовог смењивања- Надругој страни је Борислав Микелић, на капитулантској линији, он је један стари мафијаш коме би било лепо и у Крајини у Саставу Хрватске, под условом да то буде његов феуд, да је он тамо газда и да мође несметано да пљачка како је и научио кроз све ове деценије ангажмана у самоупавним социјалистичким условима. Али, народ Крајине је у потпуности уз народ Републике Српске, у то нема никакве сумње. Радикали ће свим својим снагама, а то је шеснаест посланика у Скупштини Крајине, такође дејствовати у правцу потпуног уједињења Републике Српске и Републике Српске Крајине. Мислимо да би сада био прави потез уједињење, а онда проглашење независности. Сада је прави тренутак, јер сада више нема шта да се изгуби.”

5. Укидање Српског четничког покрета

На седници 28. априла, Централна отаџбинска управа Српске радикалне странке донале је одлуку о укидању Српског четничког покрета као посебне секције Српске радикалне странке .

„Српски четнички покрет формирали смо у јуну 1990. године, наслућујући крвав расплет југословенске кризе и спремајући се за одбрану свог народа од већ претећег новог геноцида – речено је у саопштењу Централне отаџбинске управе. – Обновили смо славне четничке слободарске традиције и срушили пола века развијене комунистичке предрасуде и клевете. Кад је почео распад југословенске државе и њене армије, стали смо одмах и одбрану српских земаља упућивањем више хиљада добровољаца тамо где су Срби били најугроженији.”

У фази у којој се нашао почетком 1994. године, Српски четнички покрет, међутим, далеко је у пракси прерастао своје првобитне организацијске оквири и унутрашња формацијска структура само га је спутавала. Ово из разлога што су се у то време сви борци за слободу српског народа називали српским четницима, без обзира јелу ли или нису чланови Српске радикалне странке. Припода четништва, као дубоко патриотска и слободарска, толико је била афирмисана да је више није требало уклапати у страначке, идеолошке или политичке оквири. Четништво је било у потпуности реализовано јер је било општеприхваћено од целокупног српског народа у свим српским замљама као став, опредељење и традиција. У угроженим српским замљама формиране су снажне српске регуларне војне јединице чије се јединство у смислу руковођења и командовања није смело ничим нарушавати. Формално организовање Српског четничког покрета непријатељи српског народа настојали су злоупотребити као доказ за своју тврдњу да у српским замљама делују паравојне организације, иако су четнички добровољци у рату дејствовали искључиво под командом српске војске. Дуплирање одбора Српске радикалне странке и Српског четничког покрета у унутрашњој стуктури партије српских радикала повремено је изазивало неспоразуме и доводило до сукоба надлежности. Најзад, у Српски четнички покрет учлањивали су се и припадници дугих политичких партија, што је доводило до колизије у њиховом политичком деловању.

Одбори Српског четничког покрета упућени су да се интегришу у одборе Српске радикалне странке. Тако је престао да постоји Српски четнички покрет, организација која је снажно афирмисала слободарске традиције српског народа.

6. Процеси против радикала

Против посланика Српске радикалне странке који су учествовали у инциденту 18. маја, већ 20. маја подигнута је кривична пријава због ометања службеног лица у вршењу дужности. Оптуђени су др Војислав Шешељ, Драшко Марковић, Филип Стојановић, др Милорад Јеврић и Слободан Петричевић.

Суђење је почело 15. јуна у Првом општинском суду у Београду. Да би од свега начинили политички процес, радикали се нису позивали на имунитет. Кад је саслушао оптужницу, др Шешељ је изјавио: „Слободан Милошевић је највећи и главни криминалац у Србији.” Др Шешељ је предложио и да се Слободан Милошевић позове за сведока. Судија Живковић овај предлог није прихватио.

У наставку суђења, 6. јула, заменик јавног тужиоца Драган Лопушина затражио је да се видео – трака инцидента у Савезној скупштини. Док је трака ишла, одједном се појавио Вук Драшковић. Откуд Драшковић на траци из Савезне скупштине – то нико није знао. Др Шешељ је тражио да се у записник унесе да је трака монтирана. Судија је дао десет минута паузе.

У паузи, неко (вероватно тужилац) изнео је траку из суднице. Др Шешељ је инсистирао да се трака пронађе. На питање судије зашто му је толико стало до траке кад је тврдио да је монтирана, др Шешељ је одговорио : „Бап зато”.

На последњем суђењу, 19. септембра, сви радикали добили су условне казне. Највећу је заслужио др Шешељ – осам месеци затвора.

Основни суд у Подгорици изрекао је 27. октобра казну затвора у трајању од пет месеци посланику Српске радикалне странке и потпредседникау Централне отаџбинске управе Аћиму Вишњићу. Посланик Вишњић осуђен је због излагања порузи Владе и председника Владе Црне Горе и због клевете црногорских судова.

Образлажући пресуду, председник трочланог судског већа Зоран Живковић навео је да је Вишњић добио три месеца за повреду угледа Црне Горе, а за клевету премијера владе и судства такође три месеца, што је претворено у јединствену казну од пет месеци.

Суђење Вишњићу било је обављено по кратком поступку, а суд је сматрао да ниједан од наведени доказа одбране и окривљеног није релевантан. Суђење је одржано упркос чињеници да се Вишњић налазио на лечењу у болници у Бару. Вишњић је приведен на издржавање казне 17. априла 1995. године.

7. Др Шешељ у затвору

На седници Већа грађана 27. септембра, др Радоман Божовић поново је испровацирао сукоб са радикалима. То се десило још код утврђивања дневног реда. Најпре је др Божовић стално ометао радикала Драгана Арсића, који је тражио да се дневни ред фонупи предлогом са разрепењем др Божовића. Тај предлог није се био нашао на дневном реду упркос року који Пославник изричито предвиђа.

То није било све. После је др Божовић узео реч посланику, др Јеврићу који је тражио расправу о спољној политици земље. Затим је отерао с говорнице Чедомира Васиљевића, радикала, који је тражио да се у дневни ред уврши Предлог о изменама и допунама Царинског закона. На крју, за говорницу је изашла Маја Гојковић-Влаисављевић. Она је тражил расправу о протеривању савазних посланика из једног у други део територије СРЈ, односно Црне Горе у Србију.

Као и сви њени предходници, тако је и Маја Гојковић-Влаисављевић говорила једним учтивим тоном и сасвим у складу са Пословником о раду Већа. То наравно, није ни за тренутак омело др Божовића, који јој је у стилу, провереног полицајца, одмах одузео реч. Али, за разлику од својих предходника, доскорашња потпредседница већа, није хтела да оде с говорнице. Др Божовић је прогласио паузу и позвао шефове посланичких група на састанак „како бисмо-тако је рекао-могли створи ти услове да седница већа ради у складу са Пословником.”

На том састанку одржаном у кабинету др Божовића, дошло је до бурне расправе др Божовића и др Шешеља. Чуо се компромисан предлог да се излагања посланика ограниче на пет минута, а да их др Божовић не омета. Ето, како је функционисало Веће у то доба-поланицицу морали да пристају на свакакве компромисе да би само остварили своја посланичка права.

Разуме се, др Шешељ није могао да се сложи са једним таквим предлогом. Др Божовић је стално понављао своју омиљену фразу да више неће толерисати „примитивизам и насиље” у Скупштини. Др Шешељу се смучило, па га је опсовао. Др Божовић је онда својим надменим повишеним тоном наредио др Шешељу да напусти кабинет. Др Шешељ кренуо је према др Божовићу. Недељко Шиповац, шеф посланичкњ групе Социјалистичке партије Србије у Већу грађана, стао је између др Шешеља и др Божовића. Др Шешељ је два пута плунуо др Божовића, а онда је напустио канцеларију. Један од присутних посланика испричао је после да је др Божовић почео да виче на савезног министра полиције Вукашина Јокановића.

„Наређујем ти га га ухапсиш!”

„Не можеш ти мени да наређујеш!”-одговорио је Јокановић.

„Могу да ти наређујем-рекао је Божовић-овде ја имам сва права.”

„Онда ми дај то написано”-затржио је Јокановић.

Др Божовић је одбио, затим је Јокановић напустио кабинет.

Сутрадан, одбор за мандатно-имунитетске послове, састао се иза „затворених врата”, у просторијама Социјалистичке партије и то у крњем саставу- од седморице чланова Одбора, присуствовала су четворица: миле Илић и Ђура Лазић (СПС), Милан Гајовић (ДПС) и Десимир Тошић члан Демократске странке, некадашњи политички емигрант за кога се у редовима

емиграције сумњало да је члан Удбе.

Из одбора су још давно иступила двојица радикала, док Бранислав Ракуш, члан ДЕПОС-а, није ни позван. За свега десет минута, на основу захтева судије за прекршаје кога нико није ни видео, Божовићевог дописа и сведока очевидаца, др Шешељу је одузео имунитет. Када је скупштина у заседању, о одузимању имунитета одлучује Веће, на предлог Одбора. Када Скупштина није у заседању, одбор одлучује аутономно и после о својој одлуци обавештава Веће. Радикали су мишљења да је Скупштина била у заседању, социјалисти су усвојили тумачење да није.

Увече 28. септембра, др Шешељу је јављено да му предстоји хапшење. Он је одмах одржао састанак са Томиславом Николићем и Мајом Гојковић-Влаисављевић. По већ раније утврђеном плану, Николић је требао да преузме странку, а Маја Гојковић-Влаисављевић посланичку групу у Већу грађана. Званично, заменик др Шешеља у Већу грађана био је Јован Гламочнин. Показаће да је укалањање Гламочнина била добра одлука.

Од одлуке одбора, па до хапшења др Шешеља пеошло је тек нешто више од седамнаест сати. У четвртак 29. септембра, око пола десет ујутру, вод униформисаних „специјалаца” сачекао је на контролном пункту код Батајницеаутомобил којим се возио др Шешељ. Он је птворио прозор и питао:

„Јесте ли ту због мене?”

Полицајци, наоружани до зуба, офговорили су потврдно.

„Имате ли налог?”-питао је Шешељ.

„Имамо”, рекли су полицајци. на тражење др Шешеља да га покажу, одговорили су да се налог налази у Градском секретаријату, у Улици 29. новембра. Према сведочењу Стеве Драгишића, посланика Српске радикалне сртранке у Скупштини Србије, који је возио аутомобил, др Шешељ је мирно изашао и прешао у полицијску „марицу.” Потом је приведен Градском судији за прекршаје, где је чекао до петнаест часова да судији за прекршаје истекне радно време. После петнаест часова, он је долазио у надлежност дежурног судије за прекршаје у градском СУП-у, који му је изрекао казнуод тридесет дана затвора. Директноса суђења, др Шешљ је упућена на издржавање казне у Централни затвор у Београду.

Др Шешељ је осуђен по члану 6. (став 1 и 2) Закона о јавном реду и миру, по којем, „ ако неко угрожава сигурност другог лица с претњом да ће напасти на живот или тело тог или њему блиског лица казниће се новчано до 35 хиљада динара или затвором до тридесет дана”. У пресуди, стајало је, између осталог, и ово:

„По захтеву Министарства унутрашњих послова СРЈ број 9420/2 од 28. септембра 1994. године, покренут је прекршајни поступак против окривљеног, због прекршаја описаног у изреци решења. Пред овим судијом окривљени је одбио да да било какву изјаву, па је упозорен да има право да се позове на посланички имунитет (!), што није користио. Такође је упозорен да има право да се брани сам или уз помоћ браниоца, и на члан 193 ЗОП-А-а РС, по коме уколико окривљени неће да одговара, биће упозорен да може отежати прикупљање доказа за своју одбрану. Како окривљени, и поред напред наведеног, није хтео да да било какву изјаву, прекршајни поступак је настављен.

У својству сведока саслушани су Недељко Шиповац и Милан Гојковић, који су и предложени као сведоци од стране подносиоца захтева. (...) По ставу уобичајеном за ову врсту прекршаја, дошло се до становишта да се ради о тежем прекршају против јавног реда и мира који је почињен у Савезној скупштини, односно на месту где би требало да се решавају највиталнији проблеми овог друштва, те се никако не сме дозволити да се овакви догађаји деђавају, с обзиром на целокупне односе у друштву.

Ово решење је избршено је одмах у смислу члана 305 ЗОП-а Републике Србије, с обзиром да је окривљеном изречена казназа тржи прекршај против јавног реда и мира, а постоји основна сумња да ће окривљени поновити прекршај, јер је окривљени већ кажњен пресудом првог општинског суда за сличан инцидент.”

Српска радикална странка поднелаје 27. новембра против др Божовића приватну тужбу против кривичног дела увреде, јер је на том састанку шефова посланичких група назвао радикале примитивцима. До процеса по тужби радикала никада није ни дошло.

Протесне вечери у Париској улици нису имале нарочитог одјека у јавности, оне су више служиле самим радикалима као једна врста сталног моралног ојачања. Али, испоставило се да то није једина корист. На тим трибинама афирмисао се читав низ младих људи, што је странци помогло да обнови кадровску базу. Да др Шешељ није завршио у затвору, ти људи можда не би никад дошли у прилику да се наметну.

Међутим, то још није било све. Поново на један незаконит начин, др Шешељу је 29. септембра продужен боравак у затвору. Условна казна изречена 19. августа претворена је у

безусловну, у трајању од три месеца. Чинило се тад да је режим спреман да држи др Шешеља у затвору до краја живота – или бар до свог пада.

Др Шешељ изашао је из затвора ујутру 28. јануара 1995. године. Пред затворском зградом, он је окупљеним радикалима одржао краћи говор, у ком је рекао да нема довољно затвора у којима би режим могао да утамничи све радикале. Поновио је оптужбе против председника Србије и подвукао да су громови на Светог Саву нагостили промену режима. „Србија ће – рекао је – поново бити демократска тек кад у њој поново на власти буду радикали.”

Праћен од неколико стотина својих присталица, ср Шешељ кренуо је затим пешице до седишта Српске радикалне странке у Француској улици, где је одржао конференцију за штампу. По његовим речима, Српска радикална странка није изашла на демонстрације због његовог утамничења јер би то био повод режиму за нове обрачуне с радикалима. Међутим, Српска радикална странка бориће се убудуће за промену власти у Србији и парламентарним и ванпарламентарним средствима. То ће бити примарни циљ српских радикала у унутрашњој политици, због чијег је остварења странка спремна на сарадњу са свима опозиционим партијама демократске оријентације, под равноправним условима и с основаним циљем да се у Србији обнови демократија. О свом боравку у затвору др Шешељ је рекао да се затворско особље према њему понашало коректно, сем управника, који у почетку није допуштао посете адвоката и чланова странке, али је касније и он попустио.

8. Крађа радикалских мандата

Седмог октобра, седморица чланова Посланичке групе Српске радикалне странке у Већу грађана, предвођени Јованом Гламочанином, објавили су да напуштају Посланичку групу и оснивају своју, коју су назвали „Посланичком групом Српске радикалне странке – Никола Пашић”. Тим чином, стекли су се сви услови да седморици престане статус савезних посланика, јер нису више припадали странци на чијој су листи изабрани.

Гламочанин је био први радикал који је дао оставку у Одбору за мандатно – имунитетске послове 2. матра, кад је Веће грађана одбило да поништи мандате Бошковићу, Шошкићу и Вукићевићу. Сад је без стида задржавао свој посланички мандат у истој ситуацију. У почетку, он је своју одлуку образлагао инцидентним понашањем др Шешеља на седницама аи опструкцијом Већа грађана, коју Гламочанин, ето, није могао више подносити – као да би сам рад Већа грађана зависио од тога да ли га Гламочанин опструише или не. После, кад је због тога био извргнут подсмеху, он је јавно признао да је напустио Посланичку групу јер је за ту услугу добио новац.

Централна отаџбинска управа искључила је 10. октобра из странке Јована Гламочанина, Ђорђа Танића, Данила Голубовића, Зорана Тешовића, Милорада Црњанина, Мирослава Јовановића и Драгана Арсића. Међутим, Одбор за мандатно – имунитетска питања одбио је да извести Веће грађана да је овој седморици савезних посланика престао мандат – чиме су Социјалистичка партија Србије и Демократска партија социјалиста Црне Горе наставиле с флагрантним кршењем Устава. Седморица отпадника остали су савезни посланици до истека мандата Већу грађана 1996. године.

Тиме је Српска радикална странка онемогућена у самосталном располагању мандатима, што је управо суштина сразмерног изборног система. Такође, и сам састав Већа грађана изгубио је легитимитет. То је, опет, са становишта Устава и Закона о избору савезних посланика у Веће грађана, сваку одлуку коју је донело Веће у оваквом саставу учинило незаконитом.

Када следеће године др Шешељ поново буде ухапшен у Гњилану, у Скупштини Србије одвојиће се група од тројице народних посланика, предвођена Мирославом Деретом. И они су на исти начин остали народни посланици до истека скупштинског мандата. Који су то народ они представљали у Скупштини Србије кад су после пришли другој политичкој странци која није ни била на изборима – то нису знали чак ни они сами.

„Осећао сам се бедно кад сам чуо за Гламочанинову групу – рекао је др Шешељ. – Знао сам да тиме неће ништа постићи, али ми је ипак било жао. Он је био мој кућни пријатељ, његов син био је први Србин који је скинуо петокраку у Србији. Он је добио обећања од Милошевића да ћу ја у затвору остати јако дуго, најмање неколико година. То је и говорио приликом врбовања осталих посланика. Знао сам, такође, да је он, заједно с Удбом, организовао митинге солидарности по Војводини, али сам ипак веровао да ће се птргнути од тога. Наша Државна безбедност, изгледа, бави се само опозиционим странкама. Српски покрет обнове су готово уништили, сад ће вероватно кренути на разбијање Демократске странке. Ми смо се показали као најјачи.”

9. Споразум о техничкој коалицији

Председник Српске радикалне странке др Војислав Шешељ, председник Демократске странке др Зоран Ђинђић и председник Демократске странке Србије др Војислав Коштуница потписали су

13. фебруара Споразум о међустраничној сарадњи на локалним нивоима власти. Био је то први релевантан документ о сарадњи међу парламентарним политичким странкама српске опозиције од 1991. године.

Прича о једнству опозиције калела се током 1994. године на допунским изборима за локалне органе власти у Србији. Како је реч о већинским изборима, уколико у првом кругу гласања један кандидат Социјалистичке партије Србије, док би се гласови опозиције договорили па би заједнички подржала свог кандидата, што би у другом кругу довело до убедљивог пораза кандидата Социјалистичке партије. Актуелан пример био је Зоран бингулац, тадашњи савезни министар за све. После једног истинског медијског терора, овај чувени трезвењак домаћински је поражен у београдској општини Врачар.

Али, лако је бити кандидат Социјалистичке партије па изгубити на врачара – два пута, на изборима 1992. и 1996. године, Социјалистичка партија на Врачару није била освојила ни један једини мандат. Проблеми су настали онда кад су социјалисти стали да нижу поразе у оним општинама у којима се чинило да ће владати вечно. Кад више нису помагала ни поновљена гласања због тобожњих неправилности, пред која би се на бираче вршиле рауличите варијанте пресинга, неко је у Социјалистичкој партији лупио шаком о сто и одлучио да је било доста. На брзину је смишљен Предлог закона о изменама Закона о локалној самоуправи. По том Предлогу, најављеном за ванредно јануарско скупштинско заседање, други круг гласања не би био одржан уколико би у првом кругу изашло више од половине уписаних бирача. Предлог је образложен „птедњом“; у ствари, рачунало се да опозиција у првом кругу не може дати јединственог кандидата.

Међутим, Споразум је потписан после свега три састанка. У разговорима су учествовали и представници Српског покрета обнове; међутим, код самог потписивања СПО се повукао и жестоко напао стране потписнице, тврдећи да је Споразум усмерен против самог Српског покрета обнове. Српска радикална странка, Демократска странка и Демократска странка Србије оставиле су Драшковићу два дана времена да се предомисли. Кад он то није учинио, Споразум је 15. фебруара ступио на снагу.

Споразум о Међустраничној сарадњи на локалним нивоима власти начињен је јбио тако да покрива обе верзије Закона о локалној самоуправи. По члану 1. Споразума, док траје садашњи Закон, „у првом кругу свака странка наступа са својим кандидатом, а у другом дугу да се једнодушно подржи кандидат из ових странака који је претхидно освојио највише гласова“.

По члану 2, „ако СПС наметне нови Закон о локалној самоуправи, и њиме предвиди само један изборни круг, странке потписнице Споразума споразумеле су се да наступају са зједничким кандидатима, а укупан број кандидата појединих странака одређиваће се на следећи начин: половина од укупног броја кандидата који се бирају поделиће се равномерно на странке потписнице Споразума, а преостала половина кандидата одређиваће се на основу броја гласова које је на републичким јизборима 1993. године свака од странака потписница Споразума освојила у појединим општинама“. Како је било предвиђено да Споразуму приступи и Српски покрет обнове, то је у члану 2. став 2 предвиђено да свака странка у првој половини располаже са по 12.5 одсто укупног броја кандидата. По саставу 3, резултат Српског покрета обнове на превременим изборима 1993. имао је да се рачуна као 82 процента ДЕПОС-а.

У члану 3, странке су се споразумеле да израде морални кодекс заједничке власти на локалном нивоу и минимум заједничких политичких и комуналних циљева. „Образоваће се такође координационо тело, на партитној основи, које ће обављати интерну контролу функционисања локалних власти и деловања наших одборника“.

Члан 4, регулисао је излазак на савезне и републичке изборе. Странке потписнице Споразума сматрају да је довољно да свака од њих изађе са својим изборним листама, а да се обезбеди заједничка контрола изборног процеса и утврђивање резултата избора. Међутим, уколико би Социјалистичка партија Србије наметнула већински изборни систем, странке су се сложиле да настуше с јединственим кандидатом.

По члану 5, „странке су се споразумеле да њихови представници поднесу оставке у извршној власти у општинсма у којим доминирају социјалисти. У оним општинсма где одборници наших странака представљају скупштинску већину, одмахће се приступити формирању заједничке власти“. Тај члан показао се посебно осетљивим по Српски покрет обнове. Дан уочи потписивања Споразума, Српска радикална странка повукла је, одлуком Централне отаџбинске управе, своје људе из општинских власти на Палилули, Раковици и Земуну. Српски покрет обнове имао је да повуче, пре свега, одборнике из Савског венца, где је делио власт са Социјалистичком патријом, и Старог града, где је делио принудну управу. Драшковић је проценио да је боље држати две централне београдске општине у руци него их гледати с гране, напао Споразум и предложио

уједињење целе опозиције – под њим самим. Др Ђинђић објаснио је то овако : „Ми нисмо хтели да уђемо у тор и, као овце, блејимо: Сви, сви, сви!”

Споразум о међустраничкој сарадњи на локалним нивоима власти странке потписнице називале су „минимумом сарадње”. Међутим, не само на локалним већ на свим нивоима међустраничка сарадња тако је једно време функционисала да се без остатка било показало да „минимум” мође бити далеко ефикаснији од једног немогућег „максимума”. Сем што су биле једногласне у Скупштини Србије, странке потписнице Споразума постигле су у свега месец дана три политичка успеха таквог нивоа какав се у нашим политичким приликама не постиже често. Под притиском Споразума, режим је привремено одустао од отимања „Студија Б”, најављених измена Закона о локалној самоуправи и укидања телевизијских преноса из Скупштине Србије. Др Шешељ изјавио је да је Митинг за Студио Б био најуспелији митинг у Србији јер није ни одржан, а циљеви су постигнути. „Да је среће да смо такав митинг организовали и за „Борбу”, вероватно би ефекат био исти” – закључио је др Шешељ и додао: „Ако нам, ипак, укину телевизијске преносе, договорили смо се да напустимо Скупштину”.

Режим је на Споразум одговорио тако што је престао да расписује допунске изборе. Временом, кад је оцењено да су стекли услови, „Студио Б” ипак је узет, а укинута су и скупштински преноси, где се показало да опозиција ипак нема ту снагу да спречи самовлашће режима. Ипак, један користан споразум важио је у пракси све док Демократска странка и Српски покрет обнове 1996. године нису начинили коалицију Заједно.

10. Режимска опструкција Савезне скупштине

Прва седница Већа грађана на којој је учествовао др Шешељ после изласка из затвора, одржана је 27. фебруара. У расправи о Завршном рачуну Буџета федерације за 1993. годину, др Божовић је, као председавајући, дао реч Јовану Гламочанину, шефу такозване Посланичке групе „Српске радикалне странке- Никола Пашић”. Радикали су негодовали, Божовић их је опомињао. Потом се за реч јавио др Шешељ. „Немојте мене опомињати него се држите Устава и закона” – рекао је др Шешељ. Узрујани др Божовић стао је да виче: „У клупу, господине Шешељ! Одузео сам Вам реч!”. Затим је искључио микрофон. Дад др Шешељ није хтео да напусти говорницу, др Божовић је дао паузу.

Потом је расправа настављена, узимајући повремено један жучан тон. Посланик Српске радикалне странке Чедомир Васиљевић рекао је да је власт 1993. године изнела народне паре из земље а да је др Божовић вероватно ишао на Кипар да израчуна камате. Зоран Красић предложио је да се против Савезне и републичких влада поднесу кривичне пријаве због пљачке. У поподневном делу седнице расправљало се о попуни места у одборима која су прошлог марта напустили посланици Српске радикалне странке. Маја Гојковић упозорила је да су остајањем мандата странци која није ни учествовала на изборима прекршени и Устав и закони. Кад је Васиљевић поново оптужио др Божовића да је „главни криминалац у Скупштини”, др Божовић прекинуо је седницу. Потом је Драшко Марковић оптужио др Божовића да је једним ударцем узео неколико милиона марака. Позивајући се на Савезни изборни закон, по којем искључење из странке повлачи губљење мандата (седморица отпадника искључени су из Српске радикалне странке), др Шешељ назвао је парламент театром апсурда јер се крше све уставне, законске и посланичке норме. Кад је др Божовић ставио на гласање листе чланова одбора (на којима су се наша сва десеторица одбеглих радикала), др Шешељ, заједно с осталим члановима Посланичког клуба Српске радикалне странке, пришао је др Божовићу понављајући оптужбе на његов и рад Социјалистичке партије. Уплашени др Божовић прекинуо је седницу и побегао, да би потом затражио од обезбеђења да „одстрани силеџије из парламента”. Међутим, радикали су сами напустили салу и седница је ускоро приведена крају.

Режимски медији оптуживали су радикале за опструкцију парламентарног рада. У стварности, радикале за опструкцију парламентарног рада. У стварности, радикали су покушавали да прекину једну опструкцију коју је био завео режим. На свакој седници, радикали су тражили да се расправља о питањима од националног интереса, а да се безначајни закони-којима је Влада др Радоја Контића непрекидно засипала Скупштину – оставе за боља времена. Међу оним питањима која нису трпела одлагања налазила су се питања спољне политике, Косова и Метохије, гажења Устава, функционисања Војске Југославије и друга. Али, режим није дао да се у парламенту отвара било каква расправа која би могла показати сва његова безакоња, криминал и неспособност.

11. Српска радикална странка у Републици Српској Крајини

У Загребу, 2. децембра, представници Хрватске и Републике Српске Крајине потписали су споразум о економској сарадњи. Тај споразум послужиће политичарима из Републике Српске

Крајине да се додатно обогате. Хрватима, међутим, он је послужио да би боље шпијунирали Србе.

Почетком 1995. године стао се стезати обруч око Републике Српске Крајине. Најпре је Хрватска 12. јануара запретила да ће отказати мандат мировним снагама УН. „Унпрофор није испунио свој задатак и није омогућио спровођење Венсовог плана ни резолуција Савета безбедности УН – изјавио је хрватски председник Туђман. – Крвицу за ово сносе српске побуњеничке вође на окупираним подручјима и великосрпски кругови у Београду, који су окупирана подручја хтели да укључе у Велику Србију. Ови кругови спречили су разоружавање српских паравојних формација, повратак избелица, контролу хрватских граница, наставили су са етничким чишћењем спречивши мирну интеграцију окупираних подручја у уставно-правни поредак Хрватске.” Туђман је тако наговестио нови рат, мада је то његов шеф дипломатије Гранић одбијао. С друге стране, САД су саветовале Хрватима да крену на Грахово и Гламоч, како би држали Книн у обручу с двеју страна.

Резолуцијом 970 Савета безбедности од 12. јануара, којом је СР Југославији потврђена нова суспензија санкција на још сто дана, потврђен је став да су „УНПА зоне” саставни део Републике Хрватске и да је за сваки транспорт робе која није хуманитарна помоћ потребна сагласност хрватске владе. Радикали су на конференцији за штампу поткрили да је СР Југославија и пре Резолуције почела да спроводи блокаду Крајине. „Кад се зна да је Србима у Крајини нафта преко потребна и да Хрвати гомилају трупе на својим границама, онда се схвата погубност такве политике – изјавио је Томислав Николић. – Да ли је могуће – питао је Николић – да ће СРЈ наставити са понижавањем у свету зарад безначајног напуштања санкција?”

Председник РСК Милан Мартић храбро је изјавио да има „извеснијих гаранција” да би СРЈ могла војинички бранити Крајину. Ако се не би укључио у одбрану РСК, радикали ручујемо Милошевићу да избегне грађански рат у Србији и његово насилно рушење с власти да бисмо могли да помогнемо браћи – изјавио је Николић. – Боље је да он сам лепо одлучи да помогне и у томе ће имати нашу пуну подршку.”

Крајем јануара, представници такозване „Групе 3-4” начинили су план политичког решења за Крајину. По том плану, Република Српска Крајина ушла би у хрватску државу, с тим да би две области, с центима у Книну и Глини, имале широку аутономију, област са седиштем у Пакрацу била би у непосредној надлежности Хрватске, док би област са седиштем у Вуковару пет година била под патронатом Уједињених нација, а потом препуштена Хрватској. Две аутономне области звале би се Српска Крајина, и на њиховом подручју важали би Устав и закони Хрватске, али би их одобравале и остваривале власти Крајине, с тим да је Хрватска обавезна да прихвати сваки закон који усвоји крајишка скупштина, Српска Крајина имала би право на коришћење свога грба и заставе, које би могла да истиче на својој територији, па и на међународним границама. На целом подручју Српске Крајине били би у употреби српски језик и ћирилично писмо.

У надлежности крајишких власти остало би само образовање, култура, стамбена изградња, јавне службе, привреда, енергетика, туризам и убирање локалних пореза. Све друго, укључујући одбрану, монетарну и спољну политику, прешло би у надлежности хрватске владе. Стога Крајина не би имала своју војску, али ни хрватска војска не би могла улазити у Крајину без позива крајишког председника. Централна банка Хрватске издавала би за Крајину посебан новац у вредности куне, док би назим валуте и њен дизајн одређивале крајишке власти. Крајина би имала своје полицијске снаге које би биле формиране у складу с пописом становништва из 1991, и које би биле наоружане из арсенала МУП-а Хрватске.

На састанку с представницима „Групе 3-4” председник Мартић одбио је да узме план у руке. „Апсурдно је – изјавио је Мартић – почињати с политичким преговорима кад је још петнаест тачака економског споразума остало нереализовано”. Да би добили у времену, Срби су најпре тражили гаранције да ће Унпрофор остати у Крајини и после 31. марта. Хрвати су план одбили јер им је давао мало у односу на договор Милошевић-Туђман, по којем нису морали да дају договор Милошевић о том плану није хтео ни да разговара.

„Срби не могу да прихвате тај план ни у којој варијанти и не под којим условима, јер је суштина тог плана стварање етнички чисте Хрватске у авнојевским границама – оценио је др Шешељ. – Једини преговори који се се Хрватима могу водити преговори о разграничењу”. На притисак који је тих дана вршен на СРЈ да призна Хрватску и Босну и Херцеговину, др Шешељ је рекао да је став Српске радикалне странке истовремено признање Републике Српске Крајине, Републике Хрватске, Републике Српске и Муслиманско – хрватске федерације.

Радикали у Републици Српској Крајини добили су тад свог Гламочанина. Кад није успео да наговори Мартића да је прогон радикала постане унутрашњи државни програм Републике Српске Крајине, Милошевић је решио да разбије странку изнутра. Напад на српску радикалну странку он је извршио преко Радета Лесковца. Док је др Шешељ рођијао у Београду, Лесковац се окуражио да

постане председник странке у Републици Српској Крајини. Најзад, почетком фебруара, он је изјавио да Српска радикална странка Републике Српске Крајине почиње да делује самостално.

Централна отаџбинска управа сменила је 4. фебруара Радета Лесковца с функције председника Извршног одбора за Републику Српску Крајину. На његово место постављен је Бранко Војница, Који је у међувремену смењен с функције председника крајишке Скупштине. Ниједан од општинских одбора радикала Републике Српске Крајине није пришао Лесковцу.

У ишчекивању коначне Милошевићеве издаје, Централна отаџбинска управа решила је да се Милану Матићу пружи апсолутна подршка у његовој борби за очување Републике Српске Крајине. Имали су обновити и разговори са посланицима Српске демократске странке, који су, у недостатку информација, гласали за Владу Микелића и смењивање Војнице.

У саопштењу са седнице Централне отаџбинске управе, радикали су рекли и ово:

„Српска радикална странка сматра да је једини могући излаз за народ Републике Српске Крајине из садашњег издајничког замешатељства Београда и неких кругова у Книну, као и критичне социјалне ситуације, у стварању патриотске владе националног јединства, коју би чинили сви они који су се доказали и истрајали у борби за слободу целокупног српског народа”.

Међутим, касији заједнички покушај Мартића и радикала да смене Микелића, завршио се тако што Скупштина није прихватила предлог за Микелићевом сменом. Република Српска Крајина ишла је сигурним путем свом крају, каоји се априла 1995. године већ јасно назирао.

12. Неуспело примирје у бившој Босни и Херцеговини

УН и НАТО постигли су 28. октобра 1995. договор о новим стандардима за могуће „брже и робустније” ваздушне ударе у Босни. Савет безбедности одобрио је 19. новембра ваздушне нападе НАТО и на српске циљеве у РСК – зато што су Срби у Крајини из свог ваздушног простора гађали муслимане на положајима у Бихаћу. Два дана касније, авиони НАТО бомбардовали су аеродром Удбина у Републици Српској Крајини. Како је речено у команди НАТО у Напуљу, учинак је је био тај да је упућен „врло важан сигнал Книну и Палма”.

Авијација НАТО напала је 23. новембра ракетне позиције Војске Републике Српске код места Отока у Босни, у знак одмазде због неуспелог српског напада на два британска авиона. Међутим, на састанку министара Европске уније у Бриселу 28. новембра одбачена је глобална војна опција за решење рата у Босни.

Бивши председник САД Џими Картер стигао је 19. децембра на Пале као посредник у прекиду ватре. Његовим ангажовањем, последњег дана 1994. године потписан је Споразум о прекиду непријатељстава на територији бивше Босне и Херцеговине. Споразум је имано да важи четири месеца. Томислав Николић оценио је да тај споразум представља корак ка трајном миру. Ипак, радикали су поделили опрезност српских бораца: муслиманска и хрватска страна и раније су зими поштовале примирја, да би их кршиле на пролеће.

Радован Караџић изјавио је 11. јануара да руководство Републике Српске прихвата предлог Контакт групе као основу за даље преговоре с муслиманским властима. Међутим, он је наставак преговора условио добрим решењем за Сарајево. Чим би била договорена праведна подела Сарајева, Срби би разменили територију северозападно од Сарајева за три мислиманске енклаве у источној Босни. Срби би могли да прихвате мапе које су свега неколико километара далеко од мапа Контакт групе. Такође, српска страна уступила би територију у централној Босни, како би обезбедила да српска подручја у западном и северозападном делу Републике Српске око Бањалуке образујеу економски одрживу целину. Срби, међутим, не прихватају веома узан коридор у Посавини. Такође, Срби траже приступ Јадранском мору. Др Караџић поменуо је центлменски споразум с Туђманом о размени територија, којим би Срби изашли на море. Радикали су ову изјаву поздравили. „Изгледа да је међународна заједница схватила да више не мође повећавати притисак на Републику Српску”- изјавио је Томислав Николић.

Да би подржало потписано примирје, осам хиљада војника регуларне хрватске војске и припадника Хрватског већа одбране кренуло је 18. јануара од Ливна према Грахову и спалило тринаест српских села у Ливањском пољу.

На састанку у Бањалуци 20. фебруара, руководства Републике српске Крајине формирали су заједнички Врховни савет одбране . У ово тело ушли су председници република, скупштина и влада, команданти генералштаба и министри одбране двеју српских држава. И заједничког Врховног савета одбране био је заједничка брана Републике Српске и Републике Српске Крајине. Одлука је произишла из Приједорске декларације, потписане јоп 1993. године. „Формирање овог савета постала је нужност, јер је легитимно право српског народа да се брани и одбрани” – изјавио је председник Републике Српске др Радован Караџић. „Ово је одговор Срба у западним српским земљама на вашингтонски савез муслимана и Хрвата – додао је председник Републике Српске

Крајине Милан Мартић. –Овим се само ствара војна равнотежа”.

Хрвати су 22. фебруара започели јак напад на Гламоч. Три хиљаде српских цивила избегло је 24. марта пред муслиманском офанзивом код Влашића. Тако је поштовано примирје потписано уочи Нове године.

„Ја бих био најсрећнији да је српска војска заузела цело Сарајево – изјавио је др Шешељ средином фебруара. –Могуће је у перспективи да оно буде цело ослобођено. Ако се ствари буду одвијале у правцу поделе Бесне и Херцеговине на два дела, онда ће Сарајево бити под српском контролом. Ако муслимански простор остане као независна држава – јер је очигледно да муслимани и Хрвати не могу дуго остати у својој вештачкој федерацији, онда ће Сарајево морати да се дели.

Муслиманима би онда требало дати неки коридор са Централном Босном, а ми бисмо ту могли постићи замену за Горажде, Жепу и Сребреницу. Где муслиманима дати тај коридор? То је сада најтеже питање. Ту ће увек бити незадовољних Срба, зато треба дати коридор тамо где има најмање српских села. То је веома осетљиво питање. Ту ће увек бити незадовољних Срба, зато треба дати коридор тамо где има најмање српских села. То је веома осетљиво питање и знам да ће изазвати велико неразумеваше, али ту треба реалистично приступити јер нам је важно да имамо Жепу, Горажде и Сребреницу и да цела Дрина буде у српским рукама.

13. Пад Западне Славоније

Хрватска војска напала је 1. маја Републику Српску Крајину на подручју Западне Славоније. Током операције која је трајала тридесет један сат, хрватске снаге зазеле су Јасеновац и Окучане, као и део железничке пруге и аутопута Београд-Загреб под контролом крајишких власти. Погинуло је најмање четири стотине српских војника и цивила, рањено је више од хиљаду. Шест хиљада Срба повукло се на територију Републике Српске, док је у окружењу у Пакрацу, после првих операција, остало још толико, од којих осам стотина деце.

Напад је почео у пет часова и тидесет минута, из три правца: Новске, Нове Градишке и дела Пакраца који се налазио под контролом Хрватске. Хрватске снаге прошле су „линије мировних снага Уједињених нација” без отпора. Портпарол Уједињених нација у „Сектору Запад” Сузан Мануел признала је да је хрватско руководство у току ноћи обавестило представнике Уједињених нација о палнираној акцији – о којој они нису обавестили Србе. Непалски батаљон повукао се с положаја, док су тројица припадника јорданског батаљона озбиљно рањена од тенковске гранате. Без нарочитог отпора са српске стране, хрватске снаге зазеле су у врло кратком времену све доминантне висове у том подручју.

3 Загребу – који је признао губитак од 33 мртва и 128 рањених војника и 10 мртвих и 34 рањена полицајца – саопштено је да је хрватска полиција предузела акцију „ограниченог обима и локалног карактера”, како би „њене редарствене снаге спречиле терористичке нападе на делу аутопута између Новске и Нове Градишке”, а поводом рањавања двојице хрватских грађана, које се догодило у три часа ујутро код села Ожеговци, на путу Пакрац –Пожега, као и одбијања српске стране да отвори аутопут за саобраћај. Нешто касније, хрватска влада признала је да у операцијама аучествује и хрватска војска, наводно да би спречила пробој оклопних српских јединица из правца Босанске Градишке. Хрватска влада позвала је Србе са „окупираних подручја” да се не супротствљају хрватским снагама у њиховој „легитимној акцији” и да положе пружје јамчећи им аболуцију.

Командант Осамнаестог западнославонског корпуса, пуковник Лазо Бабић, позвао је народ да узме оружје и крене да брани државу. Врховни савет одбране Републике Српске Крајне наредио је додатну мобилизацију наких јединица Српске Војске Крајне, а на целој територији Републике проглашена је општа ратна опасност. Председник Републике Српске др Радован Караџић најавио је заједничке војне акције Војске Републике Српске и Српске Војске Крајине. „Ми ћемо се заједно бранити – рекао је др Караџић- јер смо један народ и Крајину сматрамо својом државом”.

Током хапада хрватске снаге непрекидно су гађале насељена српска места – Јасеновац, Стару Градишку, Рајиће, Окучане, Пакрац. Српски цивили стали су се повлачити од Окучана према Републици Српској. По колонама изнелкица тучено је артиљериом и митраљезима из авиона. Од поднева, постепено је преузимана контрола над деоницом аутопута у смеру Новска – Окучани и Нова Градишка – Окучани. Око један сат после подне заузет је Јасеновац.

Током поподнева јевљено је да је српска војска зауставила колону која се кретала из правца Новске према Окучанима. Међутим, и даље је тучено по српским цивилима, па је српска војска одговорила насумичним ракетним нападима на Сисак и Карловац. Председник Републике Милан Мартић изјавио је да су Хрвати напали и на делове Лике, Баније и Кордуна, али да је српска војска успешно одбила нападе.

Специјални изасланик генералног секретара УН Јасуши Акаши организовао је на загребачком аеродрому „Плесо“ преговоре између српске и хрватске стране. Хрвати су одбили Акашијев предлог да врате војску на почетне положаје. Др Караџић је изјавио да се нада да ће хрватска агресија убрзати уједињење Републике Српске и Републике Српске Крајине.

Ујутру 2. маја, два хрватска „миха“ гађала су мост код Старе Градишке који спаја две српске државе, али нису успели да га погоде. Српска противавионска артиљерија била је ефикаснија, па је један „миг“ завршио у Сави. Гадишка на Сави претрпела је унате штете од хрватских бомби. Др Караџић објавио је да српска страна више нема никаквих обавеза према међународним организацијама, а нарочито у Унпрофору.

Тог јутра српске снаге растерале су хрватске бојовнике са динарских висова, а око десет часова и тридесет минута ракетирали су Загреб и Велика Горица. Хрватски медији објавили су 5 мртвих и 125 рањених лица. Срби су рекли да ће престати с гранатирањем Загреба кад Хрвати престану да туку по српским цивилима. Око два сата поподне, међутим, пали су Окучани. Хрватска влада објавила је да су поерације у Западној Славојини завршене.

Око подне 3. маја Срби су поново ракетирали Загреб: објављено је да је погинуло једно а рањена најмање 43 лица. Фрањо Туђман запретио је одмаздом ако се ракетирање понови. С друге стране, уочено је груписање хрватских снага у Банији, Источној Славонији, Западном Срему и Задру.

У четири часа поподне потписано је примирје које укључује повратак хрватске војске на почетне положаје и евакуацију српских војника и цивила из Пакраца с почетком у девет часова ујутру 4. маја. Хрвати су, међутим, стали да успостављају цивилну власт на запоседнутом подручју, а бомбардовање цивила настављено је и после потписивања споразума. Борбе на Псуњу су настављене. Онда је дошла вест да је око шест стотина српских војника у Пакрацу пристало да се у року од пет дана преда, с тим да њихово наоружање покупе Уједињене нације.

Међутим, Хрвати не само да нису допустили евакуацију српских војника и цивила из Пакраца, него су их око два сата поподне 4. маја поново бомбардовали артиљеријом и авионским бомбама. Северно од Госпића, око осам стотина хрватских војника ушло је без борбе у зону раздвајања, коју су држале трупе Уједињених нација. У Книну је одржана заједничка седница Заједничког савета одбране Републике Српске и Републике Српске Крајине, којом су председавали Матић и др Караџић. Они су позвали Уједињене нације да обезбеде извлачење српског становништва из Пакраца и повлачење хрватске војске на почетне линије раздвајања. У противном, две српске државе одлучне су да срим расположивим средствима ослободе Западну Славонију. Српска страна изјавила је да није спремна ни на какве даље разговоре све док се не би испунили услови из потписаног примирја.

Увече 4. маја хрватска телевизија дала је слику колоне српских војника који су се предали у Пакрацу. Командант Српске војске Крајине, генерал-потпуковник Милан Челекетић поднео је оставку. „У најновијој агресији републике Хрватске на Републику Српску Крајину поступио сам у складу с нашом доктрином одмазде по одбрамбеним виталним циљевима противника-рекао је Челекетић-Међутим, одсуство очекиване договорене политичке и војне помоћи РСК, као и прљаве политичке игре појединаца, опредјелили су трагичан исход збивања у Западној Славонији.

Скупштина Србије усвојила је 11. маја такозване „ставове поводом оружане агресије Републике Хрватске на Републику Српску Крајину“, који нису ништа рекли, нису ништа значили и нису обавезивали никога ни на шта. Шта је било-било је; то је Скупштина „најоштрије осудила“. Док је Скупштина Србије „заузимала ставове“, хрватска војска за узимала је српске територије. Док су провереним усташким методама истребљивали Србе из Западне Славоније, председник Србије Слободан Милошевић објашњавао је Акашију свој став по ком Срби треба да стану под својим кољачима. То је био мир за који су се залагали миротворци српске политике. Да ће бити тако могло се видети још првог маја: после низа снимака са комунистичких теревенки, за хрватски напад јављено је тек у двадесет првом минуту „Дневника“.

Скупштина Србије вероватно не би ни ставила Западну Славонију на дневни ред да посланичка група Српске радикалне странке није најавила да ће то изричито захтевати. Радикали су предложили усвајање Закључка, којим Скупштина најоштрије осуђује ничим изазвану агресију хрватске војске на РСК, захтева од Владе да хитно упуту хуманитарну и медицинску помоћ Србима избеглим са окупираних подруђја РСК и захтева хитно сазивање обеју већа Савезне скупштине, која би размотрила новонасталу ситуацију и определила понашање Владе СРЈ тако што би јој одмах наложила да одмах испуни обавезу очувања мира и безбедности РСК на основу Венсовог плана, чији је гарант СРЈ. Према предлогу радикала у испуњењу обавеза из Венсовог плана од Владе РСК захтеваће се ангежовање свих војних и политичких потенцијала којима СРЈ располаже, у мери у којој је неопходно да српска војска Крајине поврати територије изгубљене у последњој

хрватској офанзиви, као и за обезбеђење свих осталих територија РСК. Најзад влада СРЈ осуђује понашање Уједињених нација и захтева од Савета безбедности да определи понашање мировних снага на подручју бивше СФРЈ, пошто је било сасвим очигледно да су до тада биле у служби српских непријатеља. Уколико мировне снаге не почну да остварују свој задатак на основу повереног мандата, Влада СРЈ захтевала би да захтева да напусте територије свих српских држава.

Само се по себи морало разумети да овакав закључак већинска коалиција није могла усвојити, зато што на линијама Милошевић-Туђман-Шаринић-Микелић другачије договорено. Али, да се некакав документ морао усвојити, то је било сасвим јасно. Зато је ствар узео у своје руке Вук Драшковић. Коначну редакцију „ставова“ дао је он.

Александар Вучић, у својству заменика шефа Посланичке групе Српске радикалне странке, покушао је да објасни да Српска радикална странка не тржи мобилизацију у Србији, али да је потребно послати барем тенкове, транспортере, све што је Србима потребно да се одбране. Скупштина Србије његове речи није разумела. Драшковић се понудио да закаже састанак најумнијих српских глава, препоручио да у дилеми Карађорђе или Милош морао бити Милош и обећао је да ће „ако рата буде морало бити“, он, на челу „свог СПО преко Дрине у рат“, те да ће Ђинђића свезати „као жена кундељу у преслицу“. После је скупштином кружио овакав виц: „Ако дође до рата, онда ће преко Дрине Слободан Милошевић на челу Социјалистичке партије Србије, Вук Драшковић на челу Српског покрета обнове, Весна Пешић на Грађанског савеза Србије, а Душко Михајловић на челу Нове демократије.“

14. Последња упозорења

У пролеће 1995. године, Српска радикална странка организовала је бројне митинге у Србији и Црној Гори, тим митинзима, странка је доказивала издајничку политику режима у Београду. Радикали су чинили све то су могли да предупреду издају.

Руководство странке највише је очекивало од централног митинга, планираног за 17. јун. Већ крајем јуна, озбиљно се причало како су радикали озбиљно наумили да руше Милошевића. Они су штампали једно специјално издање „Велике Србије“ из које се могло свашта закључити.

„Дошло је време да се мења власт у Србији-писало је у том издању јоје је бесплатно дељено грађанима Београда. Сазрели су услови да срушимо издајнички и криминални режим Слободана Милошевића и Социјалистичке партије Србије. Из душе српског народа, из земље српске, из неба, из камена, из воде одјекује у поклик срочена воља да Србија више црвеног зулума неће трпети. Време је да ту банду пробисвата најуримо, да би наша деца боље живела. Време је да ујединимо све српске земље и створимо Велику Србију. Време је да се усправимо и повратимо част, понос и достојанство како нас се не би потомци стидели. Време је да успоставимо модеран правни поредак који гарантује основна људска права и грађанске слободе. Време је да створимо системске услове за опоравак наше привреде и реализацију економски просперитетног друштва на начелима капиталистичког либерализма. Време је да успоставимо социјалну правду. Позивамо вас да заједно саопштимо Слободану Милошевићу да одмах мора отићи са власти, да га Србија више не може трпети, да српски народ заслужује бољи, праведнији и поштенији режим. У суботу 17. јуна показаћемо да Србија не спава тако дубоким сном како се безумни властодршци надају. Уверићемо их да је куцнуо час и дошло време да се полагају рачуни за очајно стање народа и државе. Слободарски српски дух неће трпети неокомунистичке ланце. Слободе ћемо имати онолико колико смо у стању да је сами освојимо. Демократија ће победити јер је демократски дух у нашим срцима. Разум ће тријумфовати јер је већ одавно овладао нашим главама. Грађанска храброст је јача од властодржачке самовоље. Победићемо јер већ одавно немамо шта да изгубимо! Србија је вечна док су јој деца верна!

На улазу у Савезну скупштину, 31. маја срели су се др Шешељ и др Драшковић. Пошто су се срдачно поздравили Шешељ рече:

-Вуче, дођи на митинг 17. јуна.

-Какав митинг?- упита Драшковић.

-Да рушимо Слобу- објасни др Шешељ.

-Не могу Војо - одмахну Драшковић. -Он је прихватио моје ставове, ми само сада на истим таласним дужинама.

-Зар не видиш Вуче, да су свуда око нас ровови?-упита др Шешељ.

-Нама ровова, Војо-рече Драшковић помирљиво.

-Има, има ровова Вуче само их ти не видиш- закључи др Шешељ и уђе у Скупштину.

Режим се био озбиљно уплашио. Милошевић је одлучио да радикали могу да одрже митинг, али без др Шешеља и Николића.

15. У затвору у Гњилану

Трећег јуна, радикали су имали заказан митинг у Гњилану. Дан уочи митинга, Скупштина општине неовлашћено је забранила митинг, који може забранити само полиција. Неколико сати пре почетка митинга, приватник који је требао да изнајми радикалима озвучење, одустао је јер му је полиција запретила да би га могла уништити.

„Када смо дошли у Гњилане-изјавио је др Шешељ судији за прекршаје- Филип Стојановић (посланик Српске радикалне странке у Већу грађана Савезне скупштине, прим. аутора) саопштио ми је немогућност одржавања митинга и због превеликог заштитавања народа преко локалне радио станице. Одговорио сам да то није толико ни битно. Ми ћемо прошетати кроз Гњилане, да народ види да смо ту, а народу је и те како јасно да једино Српска радикална странка води искрену бригу о Косову и Метохији.

Ми смо прошетали кроз Гњилане. Људи су прилазили и руковали се с нама. Када смо се враћали према аутомобилу, скупило се већ неких две стотине људи који су тражили објашњење поводом митинга и објашњење зашто одмах одлазимо. Ја сам одлучио да им то укратко образложим. Да би ме боље чули попео сам се на оближњу клупу код спомен чесме. Рекао сам отприлике зашто Српска радикална странка толико смета Слободану Милошевићу и његовим издајничким активностима и саопштио народу да српски радикали настављају са својом одлучном борбом за заштиту српских националних интереса. У то се убрзаним корацима приближила чета полицијских специјалаца. Старешина који је био на челу чете усмено је саопштио да је митинг забрањен. Одговорио сам му да тако не можемо разговарати и да мора имати писмено решење. Даљег разговора заиста није ни било. На налог старешине, неколико полицајаца ми је прискочило, ухватило ме за руке и оборило са клупе на асфалт. Брутално су ми заврнули руке на леђа, скинули и украли сат, и везали ме лисицама. Један од њих је потегао службени пиштољ и прислони га на моју слепочницу. Апсолутно никакав отпор нисам пружао. И други полицајци су извадили оружје. Неки су и чак пуцали. Видео сам после првог пуцања окрвављеног Филипа Стојановића. Нико од присутних грађана није потезао оружје, у то сам апсолутно сигуран. Нико од присутних грађана није улазио ни у тучу са полицијом.”

Шта се потом догађало? Сви приведени посланици позвали су се на посланички имунитет. Судија је био принуђен да обустави поступак. Тада су експресно скинули имунитет свим посланицима др Војиславу Шешељу, др Ранку Бабићу, др Милораду Јеврићу и Филипу Стојановићу и народним посланицима у Скупштини Републике Србије Томиславу Николићу и Јовици Стајменовићу. Нема доказа да се у Савезној скупштини састао Одбор за мандатно-имунитетска питања, нити да се у Скупштини Србије састао Административни одбор. Два фантомска одбора послала су телефаксом у Гњилане акт којим су невини људи послати у затвор.

Решењем судије за прекршаје др Шешељ осуђен је на 20, Томислав Николић на 30, др Ранко Бабић на 25, др Милорад Јеврић на 10, и Јовица Стајменовић такође на 10 дана затвора. Филип Стојановић ослобођен је оптужбе.

У другом степену др Шешељу и Николићу казне су повећане на 60 дана, а Стојменовићу на 30 дана затвора. Затварањем др Шешеља далеко од Београда, Милошевић је себи сасвим отворио пут до реализације последње фазе своје велеиздаје.

16. Последња фаза велеиздаје

Република Српска Крајина покушала је последњим снагама да спасе оно што се спаси могло. Смењен је Микелић, за мандатара нове Владе био је постављен др Милан Бабић. Али, било је касно. Уочи хрватског напада 4. августа, др Бабић јавио је у САД да Срби прихватају план „3-4”. План „3-4”? Шта то беше господине Бабићу? Ујутру 4. августа војска Републике Хрватске напала је Републику Српску Крајину. Срби су се на свим фронтима добро држали. Онда је генерал Миле Мркшић, кога је Милошевић послао да замени Челекетића, наредио да се српска војска Крајине, која је годинама одљевала непријатељу упркос томе што су је политичари непрекидно слабили, повуче и препусти територију Републике Српске Крајине хрватској војсци.

У саопштењу од 5. августа Српска радикална странка најоштрије је осудила „жалосну и антисрпску реакцију владајућег ражима у Београду поводом хрватске агресије на Републику Српску Крајину и сматра да у тренутку жестоке офанзиве усташких снага на најзападнију српску државу, празно и лицемерно звуче саопштења социјалистичких челника о угрожености мировног процеса и похвале Милошевићеве мировне политике.” „Треба ли икога подсећати?- питали су радикали- да је Савезна Република Југославија гарант мира и безбедности Републике Српске Крајине по Венсовом плану? До сада је хрватска војска десетинама пута нападала српски народ и територије Републике Српске Крајине, а Слободан Милошевић, изузев јалових изјава, није преузео баш ништа да заштити српски народ Републике Српске Крајине.

Српска радикална странка захтевала је хитно уједињење свих српских земаља у јединствену српску државу. То би био најбољи одговор на усташку агресију, а на тај начин и одбрана Републике Српске и Републике Српске Крајине била би загарантована. Али, радикале није имао ко да чује.

Петог августа, уочи пада Книна, отпочео је један невиђен егзодус Срба из Републике Српске Крајине. Четврт милиона Срба путовало је десет дана кроз Републику Хрватску и Републику Српску према Србији, изложено бомбардовању хрватских авиона, невремену и понижењима. Званична Србија дочекала их је са отвореном мржњом и побацала по Србији са надом да ће сви, пре или касније, умрети од глади. Од Републике Српске Крајине остао је један мали источни део, за који ће ускоро бити договорено да буде „мирно реинтегрисан” у Хрватску.

Остао је само још један чин. У америчкој ваздухопловној бази „Рајт-Петерсон” у Дејтону, Охајо, Слободан Милошевић потписао је 21. новембра мировни споразум о Босни и Херцеговини. Тим споразумом очувана је Босна и Херцеговина као јединствена држава са признатим границама. Она се састоји из два дела: Муслиманско-хрватске федерације и Републике Српске са територијом подељеном у сразмери 51:49 у корист муслиманско-хрватске федерације. Сарајево је остало у Федерацији. Централна Влада, Скупштина Председништво и Уставни суд надлежни су за питање међународних односа, међународне трговине, монетарне политике и „друга важња питања.” Председништво би одлуке доносило консензусом. Чланови председништва (по један из сваког народа) били би изабрани на непосредним изборима исто као и чланови Скупштине. Било би установљено слободно право кретања, као и слободно право избеглицама да се врате кућама. Лица оптужена за ратне злочине не би се могла бавити политичким радом. Ресурси бивше Босне и Херцеговине, као у случају Венс-Овеновог плана, углавном су припадали Федерацији. Све стране имају обавезу изручења лица оптужених за ратне злочине. Државе бивше Југолавије морају се међусобно признати. НАТО снаге које би одржавале мир, имале би статус окупационих снага. Такав статус, у случају потребе, могло би се проширити и на територију СР Југославије.

„У Дејтону је почињена највећа издаја у историји српскога народа од косовске битке на овамо-оценио је споразум у Дејтону др Војислав Шешељ- Слободан Милошевић је жртвовао српске националне интересе и прихватио све захтеве традиционалних српских непријатеља и њихових западних покровитеља и савезника. Он је жртвовао и Републику Српску и Републику Српску Крајину. Републику Српску на нашто бруталнији начин, а Републику Српску са одложеним дејством. Сада државни медији јављају да је тријумфовала политика мира. Да је он ту политику мира спровео још 1990. и 1991. године, бар не би пале оволике жртве. Српски народ доживео је једну велику трагедију и један велики историјски пораз. Српски народ мораће много тога да учини да се последице тог пораза у скорије време уклоне.

Глава VII

Време успона

Српска радикална странка на политичкој позорници српских земаља 1996-1997.

1. Четврти отаџбински конгрес Српске радикалне странке

У Београду је, 18. маја 1996. године, одржан Четврти отаџбински конгрес Српске радикалне странке. Поред делегата из свих српских земаља, Конгресу су присуствовали бројни гости, међу њима делегације Либерално-демократске партије Русије и Националног фронта Француске. Домаћин Конгреса био је председник Српске радикалне странке др Војислав Шешељ. Ђакон, Момир Лечић, шеф кабинета Његове светлости Патријарха српског господина Павла, и парох цркве Светог Александра Невског свештеник Ваја Јовић, пригодним богослужењем благосиљали су рад Четвртог отаџбинског конгреса.

Конгрес је започео рад избором радног председништва. У радно председништво, као почасни чланови, изабрани су Леонтиј Архипов лични изасланик Владимира Жириновског, и Доминик Шабош, лични изасланик Жан Мари Ле Пена.

Председник Српске радикалне странке, др Војислав Шешељ, поднео је извештај странке у периоду између два конгреса. Он је подсетио да српски радикали држе Конгрес у време најтежих историјских пораза народа и државе. То је време у којем је актуелни режим Слободана Милошевића, исхитрено, непромишљено и издајнички погазио резултате ослободилачких ратова српског народа у деветнаестом и двадесетом веку.

Др Шешељ је рекао да Србија неће трпети издајничку и криминализовану власт, али је неће водити ни страни плаћеници. Србија хоће искрене српске патриоте и поштене људе и такве препознаје у српским радикалима. Издајнике, опет, препознаје по томе што их запад подржава.

„Овде у Србији народ грца у беди, у очају, у понижењу- рекао је др Шешељ- Чега год су се Социјалистичка партија и Слободан Милошевић својом руком дохватили, у њиховој се руци сасушило. Нема те фабрике која успешно послује, нема тог радника који може да живи од своје плате. Пензионери гладују. Нема тог радника и пензионера који од својих примања може децу да школује. Више од милион незапослених у очају лута улицама градова и села. Из идеолошких разлога, уништава се приватни сектор. Они не трпе било кога економски независног. Уништавају сељаштво, из године у годину га варају, отимају пољопривредне производе, до неба дижу порезе.”

Др Шешељ је подсетио на сву тортуру режима у Србији и Црној Гори према српским радикалима. Присуство Српске радикалне странке у државним медијима је симболично. Режим је хтео да српски народ заборави српске радикале. Међутим, српски народ баш у српским радикалима препознаје алтернативу актуелном режиму.

Режим непрекидно хапси радикале, а они му препоручују да у Србији нема довољно затвора за све српске радикале. У Црној Гори, сви посланици Српске радикалне странке брутално су протерани из Скупштине, а доведене су полицијске протуве да глуме српске радикале. Али, радикали ће победити- обећао је др Шешељ. „Победићемо зато што нас не могу уплашити, зато што нас не могу поткупити, не могу нас увенити. Победићемо, јер верујемо у оно за шта се боримо. Победићемо, јер је српски народ свестан да га никада нисмо обманули.”

„Време не може избрисати из сећања зверства и злочине против наших православних народа и злочине против мира- написао је у поздравном писму Либерално-демократске партије Русије Владимир Жириновски. Доћи ће време када ћемо до последњег центиметра ослободити све наше територије. Ако ја постанем председник Русије, добићете сву неопходну помоћ. Ја верујем у то да ће руске и српске патриоте Српска радикална странка и Либерално- демократска партија срушити планове антируске светске владе.”

„Ми смо последња баријера космополитизма који жели да успостави нови светски поредак- рекао је у свом поздравном говору Доминик Шабош, високи функционер Националног фронта Француске- Ми се сматрамо наследницима оних који желе да успоставе нови светски поредак. Ми се сматрамо наследницима оних који су увек настојали да повежу прошлост и садашњост. Ми смо наставак наших предака и њихова веза са још нерођеним генерацијама. Сматрамо да управо тим нерођеним генерацијама треба да дамо сву своју снагу и њима посветимо своју борбу. Зато се сматрамо највећим непријатељима оних који настоје да успоставе нови светски поредак. Наша је највећа жеља да двадесет први век буде век наших традиција, наших култура и наших нација. И то је разлог зато што сам ја данас овде- да бих вам пренео подрушку националиста Француске, Националног фронта Француске и самог Жан Мари Ле Пена.”

Говор др Николе Поплашена, председника Српске радикалне странке Републике Српске, дочекан је са великим интересовањем због збивања у најмлађој српској држави, која води очајничку борбу за опстанак. У почетку, др Поплашен подсетио је да су српски радикали у периоду

између два страначка конгреса чинили све да се очува српско јединство и постигне историјски успех у афирмацији државности Срба западно од Дрине. То је кључни разлог зашто су српски радикали у протеклом периоду готово замрзли страначки рад. Сви чланови Српске радикалне странке, заједно са руководством, боравили су у већини на борбеним линијама или у радној обавези. Међутим, српски радикали, кад год би били угрожени стратегијски интереси српскога народа, преузимали су значајне политике акције.

Стратегијски интереси српскога народа, били су нажалост угрожени у више наврата. Српски радикали дуго су веровали у коначни успех српскога народа са леве стране Дрине, који су ценили успехом целог српског народа. Међутим, од Венс-Овеновог плана 1993. до Дејтонског споразума 1995, десили су се многи неочекивани па и трајни догађаји.

До 1993. године, Србија је сваким начином била уз своју браћу западно од Дрине. То је био разлог да су Срби били на прагу историјског решења које нису имали вековима. Од марта 1993, када се појавио први предлог плана Венса и Овена, руководство Републике Српске пало је под удар нечувених притисака режима у Србији. Блокада на Дрини је најсрамнији догађај у историји српскога народа. Политика Слободана Милошевића је најпре политика продаје, затим предаје и најзад велеиздаје. Та мучна и тргична политика заокружена је на крају тзв „Дејтонским мировним споразумом”.

Др Поплашен је оценио Дејтонски споразум интересантним документом који не афирмише ни интересе Срба, ни интересе Хрвата, ни интересе муслимана, али зато санкционише пуну војну окупацију ИНФОР-а под контролом САД и НАТО. Друга карактеристика Дејтонског споразума пуна је политичка доминација странаца. Не може бити озбиљних политичких решења које би могао донети било који орган власти у ентитетима, а да оно не може бити измењено „у духу Дејтонског споразума”. Трећа карактеристика односи се на пуну доминацију западних сила. То ће довести да ће подручје бивше Босне и Херцеговине постати подручје јефтине радне снаге, прљавих технологија, и простора за складиштење радиоактивног отпада.

Ипак, први пут се у историји Срба, у једном документу спомиње Република Српска. Тамо, додуше, пише да је Република Српска „ентитет”, што у државно- правној теорији и пракси не значи ништа. Међутим, тај „ентитет” има важне елементе државности: војску, полицију, законодавне, извршне и судске органе власти и територију. С друге стране одредбе које се односе на међународно признавање БиХ искључују се одредбама везаним за опис надлежности ентитета. Због тога је Дејтонски споразум неостварљив документ.

По речима др Поплашена радикали су уверења да су дејтонски папири и писани зато да се не би могли остварити, што би на крају довело до војне завршнице. У свему томе постоји тренд сукобљавања двеју различитих тенденција. Прва, то је потреба српскога народа да јача самосталност Републике Српске, друга се односи на реинтеграцију Босне и Херцеговине.

Српски радикали признали су споразум из Дејтона. Они су то урадили зато што су признали легитимност Српској демократској странци и државној власти Републике Српске. Међутим, државна власт начинила је актастрофалну грешку дајући овлашћења онима за које је морала предпоставити да ће издати. Други разлог, то је услов који је дао запад ко не прими споразум из Дејтона, тај не може учествовати на изборима. „ ми смо уверени да у овом тренутку треба искористити све моделе оштре политичке борбе да би се дошло до реализације стратегијског интереса српскога народа- рекао је др Поплашен. Треба причекати и утицати на то да се појави повољнији светски контекст. У колико комунисти буду владали у Србији- нас нема. Али нема ни Србије, ни српског народа уколико на власт у Србији не дођу патриотске снаге.” Др Поплашен је подестио на повољне околности у којима у своје време није извршено уједињење Републике Српске и Републике Српске Крајине. Због тога, Републике Српске Крајине више нема, изгубљена је и трећина Републике Српске. Српским радикалима не може да буде јасно зашто се државно руководство Републике Српске није ослободило Милошевића, па ни онда када је било сасвим извесно да је повео издајничку политику. На крају, Милошевић је једним процесом криминализације државних органа разбио Републику Српску Крајину. Тај модел понавља се и у Републици Српској.

На следеће изборе у Републици Српској, радикали ће изаћи са пуним листама на свим нивоима. Српска радикална странка организована је у свим општинама. У време одржавања Конгреса, по мишљењу др Поплашена, српски радикали представљали су најозбиљнију патриотску опцију у Републици Српској.

„На идућим изборима, ми ћемо се са нашом снажном инфраструктуром на терену супроставити свим фалсификатима- рекао је др Поплашен. Ја сам уверен да ће на следећем конгресу седети овде посланици Српске радикалне странке у Републици Српској- или нас уопште неће бити.”

У име свих српских радикала који верују да Република Српска Крајина није мртва, скуп је поздравио Ранко Вујић, председник Српске радикалне странке Републике Српске Крајине.

Подсећајући на неопходност стварања српске државе на просторима Српске Крајине, Вујић је рекао: „Створили смо државу и мислили да је то српски простор у којем ће владати демократија. Увели смо је на изборима 1993. године, али до ње никада нисмо дошли.”

Он је тешко оптуживао режим Слободана Милошевића. „ Све оно што је било позитивно, оно што смо створили изборима, оно где су српски радикали заузели високо место, где су добили високо поверење народа, није ни једним јединим даном заживело, зато што је гушено одавде.”

„Све оно што смо институционално уоквирили, у режиму у Србији гушено је и оспоравано је на најгори могући начин- рекао је Вујић.-Одавде су долазили људи који су свађали војску и полицију, који су свађали председника државе и председника владе, који су завадили странке. Одавде су послали Микелића, човека који је дошао само да нас вређа и пљачка. Увезли су нам све оно што је труло, да би смо на крају завршили како само завршили. А завршили само у бесконачним колонама несрећних, ојађених Срба. Срби који се овим вашим цестама крећу без циља. Срба који не знају ни куда ће, ни шта ће са собом. Србима којима сада нуде повратак- у нигде. Они који им то нуде, нека оду први. Нека оду да виде какву милост Хрвати нуде Србима.”

Од укупно 637 делегата, за председника и заменика председника Српске радикалне странке, гласало је 586 делегата. Са 514 гласова, за председника странке поново је изабран др Војислав Шешељ. Са 512 гласова присутних делегата, за заменика председника странке поново је изабран Томислав Николић. Већином гласова изабрана је и нова Централна отаџбинска управа Српске радикалне странке. Нови статут и детаљно разрађен Програм странке у сто тачака, Конгрес је примио једногласно.

„Какву гаранцију нудимо српском народу?- упитао је у завршној речи др Војислав Шешељи и одмах одговорио:Гаранција је наше поштење, наша част, наш образ. Чињеница је да никада до сада нисмо изневерили. Чињеница је да никада до сада нисмо разочарали. Чињеница је да се никада до сада нисмо компромитовали. Граница је наша снага, наша одлучност и наша храброст. Доказали само већ да смо спремни да се жртвујемо за отаџбину. Показали само да смо одлучни и храбри. Србија нема коме да укаже поверење осим Српској радикалној странци.”

2. Савезни избори 1996. године

Политички противници Српске радикалне странке волели су да говоре како ће српски радикали изгубити сву снагу када стане рат. „Ратна странка”, радикали, по њима, нису имали шта да траже у миру.

Мировним споразумом из Дејтона, ма каквим се он показао, рат је стао. Међутим, насупрот предвиђањима појединих српских политичара, снага српских радикала почела је полако расти. Као да је народ баш у инат њима чекао мир да би разумео поруке српских радикала, сваког четвртка на Извршном одбору странке сливале се хрпе приступница из свих делова Србије.

Зато су радикали с отвореним оптимизмом пришли припремама за редовне предстојеће изборе за посланике у Већу грађана Савезне скупштине и одборнике у општинским и градским скупштинама, као и у Скупштини Војводине.

Почетком године, Српска радикална странка одступила је од својих принципа да пред изборе не иде у коалиције са другим странкама. Рачунајући да би једну радикалско-демократску коалицију народ добро примио, српски радикали понудили су изборни савез Демократској странци Србије. Њена снага на политичкој позорници Србије није нарочита, али би била довољна да српски радикали лакше уђу у борбу против очекиване коалиције такозваних левих снага и такође очекиваног заједничког наступа такозваних демократских снага- за које се претпостављало да би им финансијери могли наложити савез. Често у заједничком фронту против свих, радикали и демократе др Коштунице били су последњи борци за српске националне интересе, и у тим приликама могли су се боље упознати и разумети да међу њима нема никаквих програмских разлика које би могле бити брана изборном савезу.

У тој понуди радикали су се показали коректним и дали Демократској странци Србије да у изборној коалицији има сразмерно више кандидата него сто би им то омогућили резултати парламентарних избора из 1993. године. Мада је др Коштуница у разговорима јасно изразио жељу да начини са радикалима изборни савез, у Демократској странци Србије правагнула је струја која је агитовала за Коалицију Заједно. После четири месеца исчекивања одговора, српски радикали донели су одлуку о самосталном изласку на изборе.

У изборну кампању радикали су ушли са својим стандардним програмом. Новост је да је тај програм начињен тако детаљно да је странка имала посебне програме за сваку општину. Како странка није могла да рачуна на поштен третман у медијима, она је своју кампању спровела тако да

се вратила својим традиционалним начинима- великим предизборним митинзима и гостовањима на локалним медијима. Новост су били специјални локални бројеви страначког листа „Велика Србија”, у којима је странка износила детаљне програме за поједине регионе, општине, па и за сама села.

„Савезни, покрајински и локални избори 3. новембра ове године наша су шанса да вратимо понос и достојанство целокупном српском народу, да почнемо да живимо као нормални људи, да вратимо веру у бољу сутрашњицу свих грађана и земље у целини- рекао је др Шешељ у предизборној поруци грађанима Србије. –избори су прилика да променимо оне који су одговорни за национално понижење, оне који су нас довели у катастрофалну економску ситуацију и на ивицу социјалне беде, оне који нам не дају да живимо боље. Избори су прилика и да кажемо доста криминалу, непоштењу и неодговорном односу представника власти према свим грађанима.

Српска радикална странка, за разлику од других политичких организација, не обећава оно што не може да испуни. Не обећава куле и градове и шарене лаже само да би придобила ваше поверење. Ми, српски радикали, гарантујемо много муке, зноја, рада и труда, али вам обећавамо да ћемо створити поштenu, одговорну и озбиљну власт. Власт која ће разумети и умети да реши све проблеме обичних људи . Власт коју ће чинити искрени родољуби, часни и поштени грађани. Избори заказани за 3. новембар су прилика да ствари променимо набоље. Ваш глас за Српску радикалну странку је глас за промене. За промене које ће донети добро нашем народу.”

Као да радикала није ни било, и једна и друга коалиција форсирале су своје предизборне кампање, на идеји по којој су се избори имали решити између њих самих. То је левој коалицији успело и она је на изборима за Веће грађана знатно поправила број мандата у односу на 1992. годину и укупан број гласова у односу на 1993. годину. Коалиција Заједно доживела је тежак пораз тако што су странке чланице Коалиције добиле укупно и до пола милиона гласова мање него на изборима 1993. године. Наспрам 595 467 на изборима 1993, за радикале је гласало 779 126 бирча, односно 18,78 одсто укупног броја. То им је донело шеснаест мандата у Већу грађана. Разне крађе, нарочито на Косову и Метохији, по рачуну руководства , однеле су радикалима још неколико мандата.

Централна отаџбинска управа оценила је савезне изборе 3. новембра успешним.

3. Локални избори

На изборима за локалне органе власти 3. и 17. новембра, Српска радикална странка, захваљујући већинском изборном систему, прошла је уобичајно слабије него на парламентарним изборима. Пуну власт радикали су освојили у два општинама, Земуну и Темерину. Др Војислав Шешељ, кандидат Српске радикалне странке, једини је кандидат за одборника на територији Београда који је у првом кругу победио и за одборника Скупштине општине и за одборника Скупштине града.

Локални избори 1996. године завршили су се незапамћеном бруком. У већини општина и градова у којима није сам добио изборе, режим је резултате поништавао. У Београду, поништено је 33 мандата Коалиције. То је чињено на један тако бруталан начин да је изазвани народ изашао на улице. Челници Коалиције Заједно покушали су да народни револт преокрену себи у корист. Демонстрације су почеле у Нишу, 19. новембра, а затим се прошириле на целу Србију.

Студенти су изашли 22. новембра. У „шетњама” које су свакодневно организоване на улицама Београда, демонстранти су демолирали објекте информативних кућа. Студенти су прогласили бојкот наставе, а Европска унија одложила је усвајање трговинских мера у корист Савезне Републике Југославије, у очекивању објашњења о поништавању локалних избора. „ А зар они још држе те демонстрације?- питао је др Шешељ 25. новембра- Код нас у Земуну нема никаквих демонстрација.”

Скупштина општине Земун конституисана је 2. децембра. Већином гласова земунских одборника, за председника Скупштине општине изабран је др Војислав Шешељ. За потпредседнике Скупштине општине изабрани су Ратко Павловић, Сава Ђулум, Владимир Башкот. Нови председник Извршног одбора земунске општине постао је Мирослав Васиљевић.

„Српска радикална странка грађанима Земуну и народу не обећава мед и млеко у условима тешке економске кризе и социјалне беде, рекао је др Војислав Шешељ у свом првом обраћању одборницима земунске општине и грађанима Земуну. Али, ми гарантујемо да ћемо сузбити корупцију, да ћемо општину претворити у сервис грађана у правом смислу те речи, да се грађани из општине неће враћати необављена посла, уколико је општина уопште у стању да им помогне и да задовољи њихове захтеве. Строго ћемо се држати Устава и закона. Ми, српски радикали, гарантујемо да ћемо учинити све што је у нашој моћи да се подстакне приватна иницијатива, да се Земун у догледној перспективи препороди ангажовањем својих грађана, својих житеља, својих

становника. Ми нудимо сарадњу свим другим одборничким групама, свим другим политичким партијама и свима онима који желе бољи живот у Земуну. Српска радикална странка пружа руку сарадње и она ће се тако конструктивно понашати у току свог мандата вршећи власт у Земуну.”

Трећег децембра, протестима Коалиције присуствовала су тројица конгресмена САД. Полиција је интервенисала против појединих демонстраната. На протестима Коалиције Заједно почеле су се појављивати стране заставе. Др Шешел је оценио да истицање страних заставе, у првом реду Немачке и САД, на протестима Коалиције Заједно у Београду представља „највећу срамоту последњих неколико деценија.”

После једног периода неодлучности Слободан Милошевић позавао је 13. децембра делегацију ОЕБС. „ОЕБС нема шта да тражи у Србији”- поручио је 19. децембра председник Српске радикалне странке др Војислав Шешел.

Председник комисије ОЕБС-а Фелипе Гонзалес стигао је у Београд 20. децембра. Састао се са председником Милошевићем и лидерима Коалиције Заједно. Потпуно свестан да може изазвати грађански рат, режим довози стотинама аутобуса своје симпатизере у Београд на „контрамитинг” 24. децембра. Коалиција Заједно свој митинг не отказује. У низу инцидента до којих је током целог дана долазило у сукобима двеју супротстављених група, један припадник Српског покрета обнове тешко је рањен револверским метком једног револтираног социјалисте. Полиције је премалтила једног демонстранта који је 26. децембра подлегао повредама.

Фелипе Гонзалес је објавио 27. децембра, да је по налогу његове комисије Коалиција Заједно победила у 30 градова Србије, осим београдских општина и самом граду Београду. Режим је реаговао изјавом министра спољних послова Милана Милутиновића да је „ОЕБС побркао лончиће:”

„Ђинђић и Драшковић не знају да кажу шта је циљ ових демонстрација, колико ће трајати и како ће се завршити.-писао је Томислав Николић у децембарском броју „Велике Србије” гласила Српске радикалне странке-Искупе се до 15 часова, да одраде до 17,30 часова и да се разиђу кућама, из дана у дан. Протествујући у Београду у време када је грађанима најпотребнији градски превоз, паралишући саобраћај на градским улицама. Али, њима то није важно. Њима је важно да су добили подршку америчких конгресмена који су били са њима на митингу у Београду. Важно им је да имају подршку Адема Дамаћија и да ће сви непријатељи Србије упутити поруку подршке Коалицији Заједно. Много деце је на улицама, много је милиције на улицама. И једне и друге предводе људи који не умеју ни о себи да воде рачуна, а камоли да брину да не дође до сукоба двеју непријатељски расположених групација.”

Српска радикална странка упозорила је 5. јануара да Сједињене Америчке Државе и њени сателити својим грубим мешањем у унутрашње ствари наше земље- везаним за бројне политике притиске, али и за наводну забринутост изборних резултата- не показују демократско већ тоталитарно лице тренутно најмоћније светске силе. Радикали су изнели став да о кључним политичким питањима у Србији, треба да одлучи српски народ, а никако Американци или такозвана међународна заједница. На конференцији за штампу 9. јануара, др Шешел је поновио да стране силе, пре свега САД, диктирају садашње протесте у Србији са циљем да „оборе цену” Косова и Метохије и спроводе отцепљење Црне Горе од Југославије.

Градска изборна комисија поништила је 14. јануара резултате трећег круга гласања у Београду и вратила стање од 17. новембра. Како се радило о незаконитој одлуци, којом се само наставио правни колапс система, Српска радикална странка и Социјалистичка партија Србије, уложиле су жалбе. Лидери Коалиције Заједно изјавили су на митингу 14. јануара да је председник Србије ступио у коалицију са лидером Српске радикалне странке. Председник Демократске странке др Зоран Ђинђић рекао је да „све демократске земље подржавају протест у Србији”, али ће зато у оквиру зближавања противника демократије, у главни град ових дана стићи лидер француског Националног фронта Жан Мари Ле Пен.” Демократске промене највише одговарају екстремистима, јер они само у изолацији могу да остварују своје циљеве. Није чудо да је Српска радикална странка са социјалистима, чудно је да се тек сада појављују заједно”-изјавио је др Ђинђић. Председник Српског покрета обнове, Вук Драшковић, оценио је да је Милошевић, „тима што је ступио у коалицију са Српском радикалном странком, поручио творцима Дејтонског споразума-Сједињеним Америчким Државама, Русији, Великој Британији, Француској и Немачкој- да је решио да погази тај споразум и да поново овде враћа насиље и крвопролиће.” „Ђинђић је немачки човек, Вук је неозбиљан”-оценио је др Шешел на митингу српско-француског пријатељства у хали „Пинки” 22. јануара.

На конференцији за штампу поводом посете делегације Националног фронта Француске, др Војислав Шешел је детаљно говорио о ставовима Српске радикалне странке према демонстрацијама у Србији.

„Ми сматрамо-рекао је др Шешел- да је народни протест оправдан. Као таквог ми смо га

оčekивали. Народни протест је изазван, пре свега, неспособношћу режима, великим криминалним радњама и аферама, а такође и издајом националних интереса и некомунистичком идеологијом која је завладала на нашој јавној политичкој сцени. Жао ми је што је до овог, рекао бих спонтаног, народног бунта дошло када је Коалиција Заједно, незадовољна резултатима локалних избора, изашла на улице.

Српска радикална странка сматра да сви политички фактори имају право да своје политичко мишљење изразе на уличним демонстрацијама. Али, ми смо искључиво за мирне демонстрације у којима неће бити насиља-значи демонстрације без крвопролића и разбијања. Тако само се у самом старту определили када је дошло до тог политичког бунта. Међутим, дешавају се и многе друге ствари.

Режим није спреман да призна отимачину посланичких мандата до којих је дошло. Такође, режим није спреман да призна фалсификате. А страни новинари у већини случајева воде рачуна само о оним стварима у којима је погођена Коалиција Заједно, а то су локални избори. Много је већи проблем што је режим фалсификовао изборне резултате на савезним изборима, па је, захваљујући томе, Српска радикална странка остала ускраћена за најмање три посланичка мандата на подручју Косова и Метохије. Те фалсификате доказали само и пред Уставним судом. У шиптарским селима, где ни са полициским тенковима не би смели да уђу, социјалисти су показали да су добили више хиљада гласова. Уставни суд је констатовао да у свему томе има елемената кривичног дела, али је одбио да поништи фалсификоване изборне резултате. За нас је то много већи и значајнији проблем, зато што су савезни избори много значајнији од локалних.

Српска радикална странка се непрекидно залаже да се врате изборни резултати од 17. новембра, али на законит начин. Не желимо да се изборни резултати враћају на колеричан начин, као што је желео режим, уз дипломатско посредовање, јер је таквим посредовањем режим пристао да Градска изборна комисија поништи судске пресуде и да се понаша као да се после 17. новембра ништа није догодило. То не може! Постоји један једини начин да се врате резултати од 17. новембра, а то је да републички јавни тужилац поднесе ванредне правне лекове против правоснажних пресуда пред врховним судом Србије. Значи да поднесе или захтев за заштиту законитости или захтев за обнову поступка. Када суд утврди све те неправилности, онда нека врати изборне резултате од 17. новембра, јер су они онда исправно утврђени. А затим, да се констатује кривица, после које неко мора у затвор.

Ако наша жалба не би била усвојена, настао би опасан правни преседан, удар на уставне одредбе. Судске пресуде може да укине само суд, а никако државни орган какав је Изборна комисија.”

Први општински суд поништио је 27. јануара решење Градске изборне комисије и уважио жалбе Српске радикалне странке и Социјалистичке партије Србије. Суд је оценио да Градска изборна комисија није имала ни једног законског основа да оглашава ништавним одлуке суда.

Четвртог фебруара, председник Милошевић је повукао у низу незаконитих потеза. Под претекстом да је државни интерес „унапређења односа земље са ОЕБС-ом и међународном заједницом у целини” по значају далеко изнад „било ког броја одборничких места у неколико градова”, он је тражио од Владе Србије да донесе посебан закон којим ће бити проглашен за коначне резултати дела локалних избора према налазу мисије ОЕБС-а.

„Lex specialis” усвојен је у Скупштини Србије 11. фебруара, упркос упозорењима радикала да је реч о једном неуставном акту и опасном правном преседану са несагледивим последицама.

„Када смо ми подносили жалбе нико није реаговао-изјавио је др Шешељ- када је комисија ОЕБС-а поднела захтев, режим је прекршио све правне норме и поступио по њеном захтеву.”

„Lex specialis” ступио је на снагу 12. фебруара. Последње демонстрације одржане су 16. фебруара. У Србију се вратио мир.

4. Делегација Националног фронта Француске у посети Српској радикалној странци

Висока делегација Националног фронта Француске предвођена председником странке Жан Мари Ле Пеном боравила је од 21. до 24. јануара у посети Српској радикалној странци. Уз председника Ле Пена, делегацију Националног фронта Француске чинили су Доминик Шабош, потпредседник странке и адмирал Жан Дор, шеф кабинета.

Одмах пошто су слетели на аеродром, гости из Француске одвезли су се у просторије Српске радикалне странке да би одржали конференцију за штампу. У својој уводној речи, председник Српске радикалне странке, др Војислав Шешељ, рекао је да је Српска радикална странка одредила развијање пријатељских односа са Националним фронтом Француске као један од својих приоритета. На такав избор српски радикали одлучили су се, пре свега, због традиционално пријатељских односа Србије и Француске, као и због чињенице да је Београд једини град на свету у

којем постоји споменик захвалности Француској. Наравно, подсетио је др Шешељ, српски радикали нису задовољни свим тренутним аспектима званичне француске политике, али знају да је Француска земља искреног патриотизма. Свако ко искрено воли Француску, тај мора бити пријатељ српског народа и Србије. Због тога су српски радикали успоставили блиске контакте с политичком партијом која је показала да највише воли Француску.

Моја посета има двоструко значење-одговорио је Жан Мари Ле Пен. Најпре желим да изразим братску солидарност са Србијом и српским народом традиционалним пријатељима Француске. Такође, хтео бих да кажем да српски народ не би требао да меша осећања француског народа са изјавама државне власти. Прави пријатељи, када се нађете у тешким ситуацијама, исказују вам разумевање и поверење, они вам пружају подршку. Ова моја посета у име Националног фронта Француске, нека је врста подршке вашој тешкој ситуацији. Српска радикална странка, као и све националне странке, брани сва основна питања једног демократског поретка. Парафразирао бих Карл Маркса, који је својевремено изрекао парола: "Пролетери свих земаља, уједините се!" Ја бих рекао „Националисти свих земаља, уједините се!"

После конференције за штампу др Шешељ приредио је за високе госте ручак у Земуну. Предвече, председник Српске радикалне странке повео је делегацију Националног фронта Француске у шетњу до Споменика захвалности. Импресиониран, Жан Мари Ле Пен рекао је: „ Дакле, овде можемо започети ново француско-српско пријатељство." Потом су гости прошетали Калемегданом. Увече, у просторијама Српске радикалне странке, вођени су први разговори.

Другог дана боравка у Београду, високи гости из Француске посетили су Скупштину Србије. У име домаћина, посланичке групе Српске радикалне странке, делегацију Националног фронта дочекао је шеф посланичке групе Томислав Николић. Он је рекао да српски радикали гледају у француским гостима оне представнике Француске која је увек помагала Србима. Српски радикали желе поново да успоставе пријатељске и братске односе између француског и српског народа. У томе, они одвајају политику Националног фронта од званичне француске политике. „Љубав према француском народу-рекао је Николић- толика је у српском народу да чак ни учешће француских авиона у бомбардовању Републике Српске није могао да је помути."

„Ја бих желео да скинем један део кривице, не са владајућих структура Француске, не са француске владе, али бар са француског народа-одговорио је Ле Пен. -Могу да кажем да француски народ, бар што се тиче Србије у најмању руку није био добро обавештен. Потрбно је имати велико искуство као што га ја имам, па да се раздвоји лаж од истине. Оног тренутка када сам чуо да је пала она граната на Маркале, одмах ми је био јасно да је то лаж. Мени је било јасно да су политичке и дипломатске структуре очекивале један такав догађај. Свестан да се одређени ратови воде у корист новог светског поретка, Национални фронт Француске био је против тога да се француске трупе шаљу у Босну и Херцеговину"-рекао је Ле Пен.

После Скупштине Србије, делегација Националног фронта посетила је Савезну скупштину. Испред посланичке групе Српске радикалне странке у Већу грађана, виске госте из Француске дочекао је др Војислав Шешељ. После званичног дела разговора, гости су обишли Савезну скупштину интересујући се за њене архитектонске вредности. Потом су српски радикали повели делегацију Националног фронта у посету француском војничком гробљу.

За подне је била предвиђена званична посета високих гостију Скупштини општине Земун. Увече у препуној хали „Пинки" у Земуну, одржан је митинг српско-француског пријатељства.

Митинг је отворио Томислав Николић. Он је овако представио високе госте: "Данас ће вам говорити председник Националног фронта Француске, господин Жан Мари Ле Пен, председник оних Француза који памте како су се волели Срби и Французи у Првом светском рату. Национални фронт Француске једина је политичка странка у Француској која је осудила учешће француских авиона у бомбардовању Републике Српске. Национални фронт Француске једина је политичка странка која је тражила да француски војници одмах напусте територију Републике Српске и врате се у Француску. Национални фронт Француске једина је политичка странка која у српским радикалима види спас за Србију. Ми, српски радикали, ширићемо ланац српских пријатеља у свету. Не тржимо господаре, не тражимо да будемо слуге. Хоћемо да сарађујемо са светом. Хоћемо да сарађујемо са онима који нам дају право да кажемо: Волећемо најпре Србију, волећемо Србе и остале грађане који живе у Србији! Водићемо Србију онако како ми сматрамо да треба да је водимо! Ко хоће са оваквим радикалима да сарађује- доборо је дошао! Они који издају налоге, који би да нас плате да радимо нешто против срца и разума-немају са нама шта да траже!"

„Јутрос смо са председником Шешељем и нашим пријатељима обишли француско гробље у Београду-рекао је Ле Пен. И један и друди сватили само да ту заједничку прошлост ништа не може избрисати. Земља која се навила крви бораца и ратника који су се борили за заједничке идеале и заједничку будућност, та земља не уме да лаже. Свим Србима који су патили и који и дан данас пате

због ове тешке ситуације у којој су се нашли, желим да сачувају српску нацију на прави начин. Ма шта рекли заговорници мондијалистичког покрета - а они иначе тврде да је време нација прошло - ја тврдим да на почетку трћег миленијума нација остаје још увек најперформалнији облик заштите независности, индетитета, безбедности, просперитета и части једнога народа. Такође бих вам пожелео да коначно тријумфује истина и престане сатанизација у којој је највећа жртва српски народ. Да се у вашу земљу коначно врате мир и правда, као би ваша земља била у могућности да изгради све своје ресурсе. Желео бих да што пре дође до обнове ваше земље, тешко оштећене услед сатанизације и блокаде и то што пре. Борба коју ви водите за вашу нацију, то је борба која се води за све нације света."

После митинга у „Пинкију” Српска радикална странка одржала је у част француске делегације пријем у хотелу „Интерконтинентал”. Сале „Пацифик” и „Атлантук” биле су пуне истакнутих гостију. У опуштеној атмосфери, господин Ле Пен имао је прилику да се упозна са представницима јавног и културног живота Србије, новинарима и ширим руководством Српске радикалне странке. Трћег дан боравка у српским земљама, делегација Националног фронта Француске имала је на програму посету Републици Српској. У Народној скупштини Републике Српске домаћин високих гостима био је мр Момчило Карајишник.

„Драго нам је да смо имали прилику да упознамо ону Француску која је потпуно опредељена и која разуме проблеме Срба, посебно Срба у Републици Српској-рекао је мр Крајишник после званичних разговора са делегацијом Националног фронта.-уживали само у дивним и пријатељским речима разумевања. Размењена мишљења указала су нам на нека дешавања у току рата. Сложили само се да је смишљена пропаганда против Срба тенденциозно дозирана, а све са циљем веће и снажније сатанизације Срба. Био је ово један пријатан сусрет. Надам се, искрено, да ће истина бити презентирана у Француској онаква каква је у стварности. Такође, надам се да ће наша традиционална сарадња и пријатељство овим сусретом бити дрфинитивно обновљени. Или боље речено да ће наша узајамна сарадња кренути оним путевима и токовима који прижељкују и један и други народ.”

„Мислим да су Срби у Републици Српској много пропатили и да је тим мукама дошао крај-рекао је Ле Пен-искрено се надам и верујем да Срби, исто као и сви други народи, имају право да сами изграде своју будућност. Дужност свих европских политичара јесте да свим народима подједнако помажу у изградњи мира и светлије будућности. Што се тиче нас Француза, морам да нагласим да ми имамо посебну обавезу и дужност да на овим просторима успоставимо пријатељске контакте и традиционално савезништво између наших народа.” Увече висока делегација Националног фронта Француске вратила се у Београд.

Ванредном конференцијом за штампу у просторијам Српске радикалне странке 24. јануара, завршена је посета високих гостију из Француске.

5. Председнички избори 1997. године

Централна отаџбинска управа на седници 4. маја једногласно је прихватила предлог месних и окружних одбора да се на предстојећим изборима за председника Србије испред Српске радикалне странке кандидује др Војислав Шешељ, председник странке.

Тече ново поглавље историје Српске радикалне странке.